

This material was made publicly available by the

Heritage Projects Foundation

info@yiddish-culture.com

<https://yiddish-culture.com>

© The Heritage Projects Foundation

This material is provided online strictly for personal use only. For commercial, academic or any other use, please contact us at the following email address:

info@yiddish-culture.com

© The Heritage Projects Foundation

31-525

סאָוועטיש

7

1988

דזירמלאנד

סאן פארפערט ווימלאנד

ליטעראריש-קינסטלערישער
כוידעש-זשורנאל

אָרגאַן פֿון שרייבער־פארבאנד פון פּסטער

דערשיינט פון 1961

פארלאג „סאָוועטסקי פּיסאַטעל“

מאַסקווע

יול

1988

- גענאדי עסטרייך. נייע דערציילונגען . . . 4
פעליקס כא?מאָוויטש. כ'באגריס דין, זוני-
קער קאיאָר (לידער) 29
מישע לעמסטער. איך וויל עס! (לידער) . . . 31
מיכאַעל פעלזענבאָם. פיר נאָוועלעס . . . 33
זיס ווי צמאָן. אין זוניקן קרייז (לידער) . . . 53
שלויםע גראַמאָן. לידער 55
דמיטרי יושקאָווסקי. דער געט 56
מארק זינגעריס. לידער 61
אלעקסאנדער ביידערמאָן. ווארזאָנטן (לידער) 62
נינע זילבערמאָן. טויבן אפן דאך 63
פא?נע גרימבערג. „איך וויל איבערלאָזן אין
ידישן לאָשן מיין אייגענעם שפור...“ (וועגן
וועלוול טשערנינס שאפונג) 64
קורצע רעצענזיעס. אלעקסאנדער אייכענ-
וואלד. ס'איז גוט, אָבער ניט אָן כעסרוינעס . 67
מיכאַל קרוטיקאָוו. נייע ארבעטן פון די סאָ-
וועטישע מיזרעך-קענער 69
אונדזערע מיטיילונגען. עמאנועל זינגעריס.
ביכער און מענטשן (וועגן דעם גוירל פון יידישע
און העברעישע ביכער-פאָנדן אין ליטע) . . . 70
איגאָר קרופניק. עטנאָגראפישע קאלעקציעס . 74
וואדימיר ביטקין. יידישער מוזיקאלישער
פאָלקלאָר אין מאָלדאוויע 82
היסטאָרישע נאָטיצן. אלעקסאנדער לאַקשיין.
צום 75-טן יאָרטאָג פונעם בייליס-פראָצעס . 95
מארק קופאָוועצקי. די הויפט-עטאפן פון דער
עטנישער געשיכטע פון די יידן אף דער היינטיגער
טיקער טעריטאָריע פון אוקראַינע 100
ארקאדי זעלצער. יידן אין וויטעבסק (פונעם
XVI יה. ביז דער רעוואָליוציע) 106
די פאָטשט פון „סאָוועטיש היימלאנד“. אופריכטיק און
עפעקטיוו 109
ראַמאָן ספּעקטאָר. וועגן דער שאפונג פון צוויי
יידישע קינסטלער 113
ארן ווערגעליס. פראָגנאָזן אפן XXI יאָרהונדערט
שאַלעס-אלייכעם. דער בלוטיקער שפאס (אן
אויסערגעוויינלעכער ראַמאָן) 124
כראָניק 154, 73, 155
מאטעריאלן פאר אלעקסיקאָן פון דער יידישער סאָ-
וועטישער ליטעראטור 157
זעלבסטלערער פון יידיש 158
רעזומע (רוסיש, ענגליש, שפאניש) I

הויפט־רעדאקטאָר

א. ווערגעליס

רעדאקאלעגיע:

כ. ביידער (שטעלפארטרעטער פון

הויפט־רעדאקטאָר).

ש. גאַרדאַן, ט. גען,

א. טווערסקאָי, ב. מאָגילנער,

כ. מעלאמוד, ב. סאנדלער,

ה. פאָליאנקער,

י. שוסטער (פאראנטוואָרטלעכער

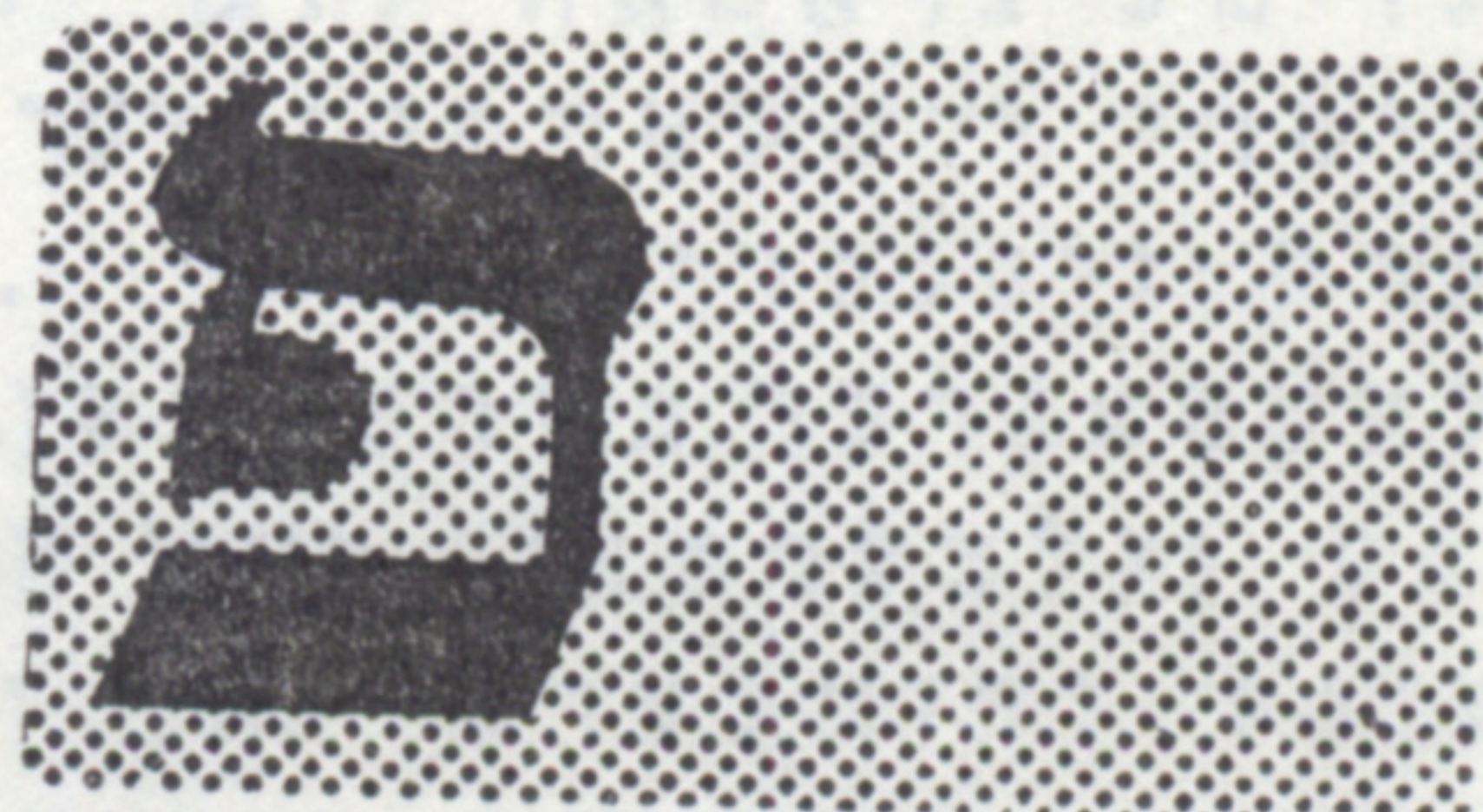
סעקרעטאר), י. שרייבמאן

אַס דריטע מאָל לייגן מיר פאַר אונדזערע לייענער
 אן אַפקלייב פון ווערק,
 וועלכע עס האָבן געשאפן יונגע יידישע שריפטשטעלער.
 די ספּעציעלע יוגנט־נומערן פון „סאַוועטיש היימלאנד“
 האָבן ארויסגערופן א ברייטן אַפקלאַנג,
 און, וואָס עס איז ביז גאַר פריידיק,
 זיי דערלויבן אונדז צו האָפן,
 אז די יידישע סאַוועטישע ליטעראַטור
 באַקומט א העמשער.
 נאָכפּאָלגנדיק די אַנטוויקלונגען
 אין אַט דעם פראַט פאר די דריי יאָר,
 האָט די רעדאַקציע אָנגענומען א באַשלוס
 „אריבערפירן אין פראַפּעסאַנעלן צער“
 אַזעלכע יונגע, ווי באַריס סאַנדלער, לעוו בערינסקי,
 וועלוול טשערנין און אַנדערע,
 און שוין אין דעם היינטיקן יוגנט־נומער
 זייערע נייע ווערק ניט פאַרשטעלן,
 דרוקנדיק זיי געוויינלעך, ווי אלע אַנדערע אויטאָרן.
 די רעדאַקציע קלייבט זיך אויך
 מאַכן פון איצט אָן אן איבערייס
 אין דער פובליקאַציע פון ספּעציעלע נומערן
 פון יונגע שעפּערישע קויכעס,
 קעדיי די ווייטערדיקע אַנזאַמלונג פון יונגע שרייבער
 זאָל גיין מיט א נאַטירלעכן גאַנג.

נייע דערציילונגען

די מיטלשפיל

עליקס אפעלסין האט ליב דאס ווינקל אף דער טרעפֿ-פלאטפארמע פונעם דריטן עטאזש, וווּ לעבן א וויסער פאיאנסעווער אורנע שטייט א געשטעל פאר צוויי רויטע לעשבאלאנען. אויב קומען צו דער צייט — אף עטלעכע מינוט פריער פונעם קלונג, וואס הערט זיך פונקט האלב צוויי אין אלע לאקאלן פון דער „קב“¹, קאן מען געוויס אפן גאנצן מיטיקאיעריי פארקאפן דאס דאָ-זיקע אָרט. שפעטער וועלן שוין אינעם ווינקל אַנדאָרפן די שאַכשפילער, און ס'בלייבט א סאָפּעק, צי פעליקסן וועט געלינגען זיך דורכשטופן אהער.

דאָ ווערט ער אף צוויי קעפּ העכער פונעם גאנצן טרעפֿ-פלאטפארמיקן האמוין. דער מעהאלעך צווישן די לעשבאלאנען איז, פארשטייט זיך, קליין פאר זיינע ביידע פיס, אבער ס'געפעלט אים דאָ סיי ווי מערער, איידער אונטן, אין דער ענגשאפט פון דורכגערייכערטע פידזשאקעס. פון אויבן זעט מען גוט דאָס גאנצע שאַכברעטל. אן איינע פאלט פונדאנען אויך וואָגיקער. עמעס, פעליקס זאָגט אונטער זעלטן, ניט צו פארגלייכן מיט אנדערע, וועלכע מישן זיך שטענדיק אריין, קריכן מיט זייערע הענט צו די פיגורן. ס'ווערט פון דער זייט צומאָל אפילע ניט פארשטענדלעך, ווער עס שפילט: דער, וואָס זיצט באַם שאַכברעטל, צי דער שרייענדיקער און זיך שטופנדיקער אילעם.

קוקנדיק אף פעליקסעס גלייכגילטיקן און אפילע א ביסל צעמישטן שמייכל, איז שווער זיך פאַרצושטעלן, וואָס פאר א געדאנקען שווינדלעך דורך אין זיין קאָפּ, וויפיל וואריאנטן באווייזט ער דורכדרייען אין די קורצע רעגעס, וועלכע עס ציילט אָפּ דער שאַכזייגער. עמעצער פון די וועטעראנען געדענקט עפּשער נאָך, אז מיט א יאָר צוואנציק צוריק איז פעליקס געווען א ניט־אַפיציעלער טשעמ־פינאָ ניט בלויז פון זייער „קב“ — פונעם גאנצן ריזיקן ביניען, די אמאָליקע קאוואלעריע־קאזארמעס, וווּ די „קב“ האָט זיך פארלוירן אינעם לינקן פליגל. קיינער דערמאָנט זיך שוין מיסטאמע ניט, ווי פעליקס איז אומגעריכט אראָפּגעפליגן פון זיין טראָן, וועלכן ער האָט דאָ פּעסט געהאלטן אין מעשעך פון עטלעכע יאָר.

אין ניין־אונזעכציקסטן האָט מען קימאט דעם גאנצן ארויסלאָן פון פעליקסעס כפּעציאליטעט געשיקט אין אן אַקאַרשט אַרגאניזירטן „פּאַסטקעסטל“, און די „קב“ האָט פאַשעט אלפּי נעס באווייזן ארויסכאפּן עטלעכע יאָטן פון כאַרקאָוו, וווּ דעם דעמלטיקן דירעקטאָרס א פּראָנט־כאווער האָט אָנגע־פירט מיט אן אַנאַלאָגישער קאפּעדדע. די כאַרקאָווער „וואריאָגן“ האָט מען פאַרמעל פארעכנט אין שטאט פונעם עקספּערימענטאַלן זאוואָד, וואָס געפינט זיך הינטער מאַסקווע און וווּ ס'איז דעריבער געווען א סאך גרינגער זיך צושרייבן. אינדערעמעסן האָט מען זיי צעטיילט איבער עטלעכע לאַבאָראַטאָריעס, אָבער די מערהייט איז אָנגעקומען אין דער לאַבאָראַטאָריע נומער 61. דאָס איז געווען די ערשטע אין דער גאנצער „קב“ לאַבאָראַטאָריע מיט אן אייגענעם קאָמפּיוטער, און כאַטש קיינער האָט נאָך דערווייל ניט באַשלאָסן, ווהיין צופאַסן די טשיקאווע זאך, זיינען די „רעכנער“ שוין אַרומגעגאַנגען אין זייערע ווייסע סאלאטן מיט פארטיפט־באַגייסטערטע פּענעמער, ווי זיי וואָלטן אָפּגעהיט עפּעס א סאָד, וועלכן עס ווייסן בלויז זיי, די אויסדערוויילטע.

¹ קאנסטרוקטאָר־ביראָ.

פעליקס האט דעמלט געארבעט איבער לאגישע סכעמעס, דאס הייסט געהאט צו טאן מיט פאר-גייער פון די היינטיקע קאנטראלערן — די זיטיקע קינדער פון די קאמפיוטערס. אין ניין-אונד-צו-ציקסטן האט ער אבער אפילע ניט אנגעהויבן צו וויסן וועגן זיין קרויוועשאפט מיט די גאדלעסדיקע יאטן פון דער 61-טער לאבאראטאריע און פלעג זיך באגעגענען מיט זיי בלויז אף דער טרעפ-פלאט-פארמע פונעם דריטן שטאק.

צווערשט האט פעליקס אפילע ניט פארשטאנען, אז זיין לאגע האט זיך אן שאקל געטאן. אויך מיר א זאך, ראק אויסשפילן באקומט זיך בא קיינעם ניט. אינגיכן האט ער אבער באמערקט, אז ער האט קימאט גאר אופגעהערט געווינען. און פאר איינעם פון די ניינקע — אלע האבן אים גערופן „באב“ — האט ער ביכלאל אנגעהויבן מוירע האבן. יענער פלעג שפילן אן קיין שום אנשטרענגונג, באווייזנדיק בעשאסמיסע אן אופהער זיך ווערטלען. דעם אוילעם איז דאס גלייך געפעלן געווארן. מע פלעגט זיך שוין צונויפקלייבן ניט צוליב דער שפיל גופע, ווי קעדיי א קוק טאן אפן ספעקטאקל: באב פלעג אים פירן, צעהוידענדיק אונטער זיך איינס פון די צוויי בענקלעך, וועלכע ראבערט סאלא-מאנאוויטש פלעג טאמיר ארויסטראגן פון דער ביכלאטעק.

— נו, ציטרוס, — האט באב באגעגנט פעליקסן, — איצטיקס מאל האסטו שוין סאפקאלסאף זיך צוגעגרייט ווי ס'דארף צו זיין? וויפל קאן מען דיר זאגן, אז מע דארף אויסלערנען כאטשבי דעביוטן?

פארהאנג — אף. אלע לאכן. פעליקס האט שוין פון לאנג באמערקט: א שפיל פארוואנדלט מענטשן אין קינדער, מיט אלע אטריבוטן פון הויף-זיטן, איינשליסנדיק דאס קינדער-אכזאריעס. קיינער, דאכט זיך, וויל ניט באמערקן זיין בלייך פאנעם. נאך א רעגע — און ער וועט זיך איינקלאמערן אין באבס האלדז. אבער די קינגלעכע פעשקע ווארפט זיך פונקט אין דער רעגע אין אטאקע — באב הייבט אן שטענדיק נאך אזוי — און פעליקס נעמט דורכפירן עפעס אן עקזאטישן דעביוט, איבער וועלכן ער איז געזעסן נעכטן ביז שפעט אין דער נאכט. ס'גייט אלץ אזוי, ווי מע דארף, ביזוואנען באב מאכט ניט עפעס א גאנג, וואס איז, לויט פעליקסעס לאגיק, א באשיימפערלעכע נארישקייט. האגאם נאך אזא „טאעס“ פלעגט זיך קאלא אנהייבן א מאדנע שפיל, מיט קאפשווינדלדיקע קאמבי-נאציעס, אין וועלכע פעליקס פלעג זיך פארפלאנטערן, ניט קאנענדיק פארשטיין די קאוואנע פון זיין קעגנער.

— נו, — באב שטעלט אפ דעם זייגער און ווייזט דעם אוילעם זיינע געזונטע ציין, — וואלגער זיך אראפ, ציטרוס. פארהאנג — אף.

דאס פענדל אפן זייגער הענגט, צוזאגנדיק, ווי א פאטריציאנישער גראבער פינגער, א מאפאלע. זייערע פארטיעס מיט באבן פארענדיקט קעסיידער דער זייגער. קיין איין מאל האט באב ניט געשטעלט פעליקסן א מאט. אבער ס'איז נאך ערגער, גלייך ווי דו שטייט אפ א היפשע ריי און אקוראט פאר דיר ענדיקט זיך די סכורע...

— פעליקס, זינט מיר מויכל, איך מיש זיך מיסטאמע אין פרעמדע געשעפטן, אבער איך וויל אייך געבן אן אייזע: הערט און צו שפילן. שפילט זיך אים אף דעם. ס'גייט דאך ניט אין לעבן. ראבערט סאלאמאנאוויטש האט זיך צוגעזעצט צו פעליקסן ביים א דורכקוק פון נאוינקעס אין דער טעכנישער ביבליאטעק. פעליקס האט מיט שטיינונג געקוקט אף דעם הינקעדיקן אפגעצערטן מענטשן: דער ביבליאטעקער האט קיינמאל פריער ניט גערעדט מיט אים.

ראבערט סאלאמאנאוויטש האט זיך ביכלאל געהאלטן א ביסל אפגעפרעמדט פון אלעמען. אין די דרייסיקער יארן איז ער געווען א קאמסארג אף א גרויסן קיעווער זאוואד, ווי אף א פארזאמלונג פון יונגע וואראשילאוו-שיסער איז אמאל ארויסגעטראטן יונע יאקיר. אף דער אונטערנעמונג איז ביגעווען א קארעספאנדענט פון דער „קאמסאמאלסקאיא פראוודא“; אין א פאר טעג ארום האט שוין דאס גאנצע לאנד געקאנט זען, ווי דער באוויסטער מיליטער-אנפירער דריקט די האנט דעם גליקלעך-שמייכלענדיקן קאמיוגישן סעקרעטאר. מיט א יאר שפעטער איז די דאזיקע פאטאגראפיע געווארן דער טערעץ אף צו דערקלערן אים פאר א „סוינע פונעם פאלק“: האלאבארדקא, ראבערט סאלאמאנאוויטש, יאר פון געבורט — 1916, סאציאלע אפשטאמונג — פון קוסטארן.

— איך מוז אויסשפילן בא אים, — פעליקס האט דערפילט שיר ניט א סינע צו אט דעם געוויינ-לעך שווייגנדיקן ביבליאטעקער. וואס וויל ער? עפשער האט דעם הינקעדיקן צוגעשיקט באב? — נו, גוט, שפילט אים. נעמט נאך ניט דאס אלץ אזוי נאענט צום הארצן, — ראבערט סאלא-מאנאוויטש האט אויסגעגלייכט די הילע פון א צעקנייטשטן זשורנאל, — איך האב צו אייך א פאר-שלאג. גייט אריבער ארבעטן צו מיר.

— כ'בין דאך ניט קיין ביבליאטעקער, — פעליקס האט געפילט, ווי עס וואקסט אין אים די דענערווירונג. פונקט אזא געפיל כאפט אים ארום, ווען די מאמע זינע הייבט אן אויסלייגן אירע אלעפביי-עמעסן.

— מע האט מיר פארגעלייגט ארגאניזירן א פאטענטן-סעקטאר. כ'פיל, אייך וועט צוגיין אזא מין ארבעט.

— פונדאנען נעמט איר דאס? — זיין מוטער וואלט דאס שוין אפגענומען ווי א גראבקיט. ראבערט סאלאמאנאוויטש האט אבער געציגן ווייטער:

— איר קענט ענגליש, און ביכלאל זינט איר, אזוי צו זאגן, א צופעליקער אינוזשעניער. אינ-דערעמעסן זינט איר דאך א הומאניטאריער.

— פונדאנען נעמט איר דאס? — האט איבערגעכאזערט פעליקס, שוין מיט אן אפן ארויס-געוויזענעם גרימצאן. א הומאניטאריער איז זיין מוטער, זי קלאפט אריין אין אירע שילדער די קלוי-מערשט טשעכאווס אין טאלסטאס געדאנקען, צעלייגט אף מאלעקולן פעטשארינען און באזאראוון. איר אפצולאכעס איז ער אנגעקומען אין טעכנישן אינסטיטוט.

— אזוי זאגט מיר אונטער, אויב איר ווילט, די אינוזשיע. אליין בין איך ניט קיין הומאניטאריער און ניט קיין אינוזשעניער. ניט קיין ליריקער און ניט קיין פיזיקער. גלאט אזוי א באאמטער, אבער כ'האב געזען א סאך פארשיידענע מענטשן, עפשער צופיל. און ווי א טרענירטער הונט האב איך א כוש.

— באקומט זיך, אז איר האט מיך אויסגעשמעקט?

— ס'באקומט זיך.

ראבערט סאלאמאנאוויטש האט מיט אן אנשטרענגונג אפגעביסן א זאניטעצע און זי אראפגע-בלאזן פון די ליפן. דאס קליינע שטיקל הויט איז אראפגעפאלן אף דער צעקנייטשטער הילע פונעם רעפעראטן-זשורנאל. דער ביבליאטעקער האט עס ניט באמערקט אדער איז געבליבן גלייכגילטיק צו דעם. ער האט פארגעזעצט:

— לאמיר זיך צוגיפרעדן אף אזא מין אויפן — גיט א טראכט און זאגט מיר דערנאך. איך מיין, ס'איז דאס, וואס איר דארפט.

דער ביבליאטעקער האט ארויסגענומען א מאסיוון לאנגן פארטסיגאר, אריינגעלייגט אין מויל א פאפיראס און איז אוועק, הינקעדיק, צו דער טיר.

היינט האט באב געשפילט שוואך, ער האט אפילע א פאר מאל אונטערגעשטעלט אין בעפיירעש אויסגעשפילטע פאזיציעס. פעליקס האט זיך מעשאער געווען, אז בא באבן איז ווידער עפעס מיטן זון. ניט לאנג צוריק האט ער זיי ביידע צופעליק דערזען אין פאויליאן פון ¹«ВДНХ» אפן כיכער-יארד. דער יונגערמאן, וואס איז געשטאנען לעבן באבן, איז געווען, ווי מע זאגט, דער פאטער מיט די בינער, נאך עטוואס העכער און שלאבעריקער.

¹ אויסשטעלונג פון די דערגרייכונגען פון דער פאלקסווירטשאפט.

„מיט די ביינער“ האט, פארשטייט זיך, געהאט א שייכעס צו יענעם באב, וועלכער האט קימאט מיט צוואנציק יאָר צוריק כאָרעו געמאכט פעליקסעס „שאַך-קאָריערע“. עמעס, אינערלעך האט זיך באב, אפאָנעם, ניט געביטן, לעכאלהאפאָכעס אָף זיך האט ער געקוקט מיט די זעלבע אויגן. ער איז געבליבן באב, אין בעסטן פאל — באַריס. איבעריקנס, איז קיינעם אפילע קיינמאל ניט איינגעפאלן, אז אזא „אייביק-גרינער“ מאנצבל קאָן האָבן א פאָטערנאָמען אויך. בא דער אָנפירונג האט ער געהאט א שעם פון א טראַנצעוואַטן יאט, און אייגנארטיקער מערקווירדיקייט, וואָס קאָן, לעמאַשע, זיך באטיי-ליקן אין עפעס א טשעמפּיאָנאט פון אזא עקזאָטישער שפּיל, ווי „גאָ“. אָדער אָף א קונציקן אויפן זיך דורכשטופן אין א קאפּע אינעם געוועזענעם אַלימפּישן דאָרף, ביכדיי לא קוק טאָן אָף אן עמעסן ברייך-דאנס און אפילע אויסלערנען עטלעכע פלעפּנדיקע טאנצטריט.

קימאט יעדער קאָלעקטיוו האט אַזעלכע אייגענע גוסארן, וועמען ס'איז אָנגענומען פיל מויכל צו זיין, אָבער אויך מיט סטימוליר-באלוינונגען באלעוועט מען זיי ניט. צו דריי און פערציק יאָר איז באב געבליבן אין עלטערע (לויט זיין אייגענער דעפיניציע — אלטע) אינושעניערן, דערפאַלגרייך דערגאנצנדיק די האסנאָסע מיט פרעפּעראנס און מיט „בלאט“ אָף דעפיציטע ביכער. עפעס פלעג ער פארדינען אלס „באלעגאַלע“: באַבס שווער, א באַוויסטער אין מאַסקווע האַמעאָפּאט (פינף און צוואַנ-ציק רובל פאַר א ווייזט), האט אים געשענקט א „זשיגורלי“.

די אלע אָנגאבן וועגן באַבן האט פעליקס געוויסט פון זיין ווייבס באַבע. באזיע מאַרדכאָוונע האלט בא זיך אין קאפּ גאנצע מיינעס ביז די מינדסטע פראָטים צעלייגטע דאָסיע אָף געוועזענע טשער-קיזאָווער טוישוים פון עטלעכע קווארטאלן ארום דער גאַנגאַל-גאס. מיקויעך אלע היקאָוואטיס — דער מישפּאָכע פון באַבס ווייב — האט זי געוויסט אפילע מער, איידער וועגן אנדערע, ווייל זיי האָבן, ווי זי, געשטאמט פון שאַרגאַראַד (נאָך דער כאסענע איז באב אויך געוואָרן היקאָוואטי און איז אין לעצטן סאכאקל פאָטער געוואָרן פון זיין אייגענעם פאמיליע-נאָמען — שינקאר). פון באזיע מאַרדכאָו-נען האט פעליקס געוויסט, אז באַבס זון האט געוואָרפן דעם ארכיטעקטור-אינסטיטוט, זיך געטויפט און ארבעט איצט ערגעץ אין א ווארשטאט, וווּ מע מאכט, דאכט זיך, ציילעמער אָדער אן ערער אַזוינס... פעליקס האט שיר ניט אויסגעשריען: „באב, טשעפע ניט דעם טורעם!“, אָבער דער טורעם האט שוין געוואָרפן אָף העפקער דעם קיניג זינעם. באַקאָו, א שטילער איינריכטער פון דער צענטער לאַבאָראַטאָריע, וועלכער שיקערט זיך אָן יעדע וועסנע אָף צוויי-דריי וואָכן, האט זיך אפילע פארלוירן און אָנגעהויבן דרייען מיט די אויגן איבערן טאָול, זוכנדיק, וווּ שטעקט דאָ א שפיצל.

פעליקס האט אריינגעשטופט דעם לינקן פוס צווישן די לעשר-באלאָנען און דעם רעכטן, וואָס איז פארשלאָפן געוואָרן, אראַפּגעלאָזט פונעם געשטעל. באַקאָו האט, א פארשוויצטער, נאָך אלץ געדרייט מיט די אויגן, כאַטש דער גאנצער אוילעם האט מאמעש געוילדעוועט. פעליקס האט אויך ניט אויסגעהאלטן, אָבער זיין „רוק דעם קיניג“ האט שוין קיינער ניט דערהערט. אלעקסיי, דעם די-רעקטאָרס שאַפּער, האט אליין איבערגעשטעלט דעם פארבוקסעוועטן קיניג, און באַקאָו איז געבליבן בלויז א קוועטש טאָן אפן זייגער.

באַבס סוויטע — קימאט אלע מיט שוואַרצע מאַסקילישע צי אפילע טאנאכישע בערד (עמעצער האט א שפּאס געטאָן, אז פראַגראַמירונג ווערט שוין ניט קיין פראַפּעסיע, נאָר א נאציאָנאליטעט) — אַט די קויהאנים-גדוילים פונעם קאמפּיוטער-זאַל האָבן פארכושטע געשוויגן. בלויז איינער פון זיי, א יונגער פרימאט אין גרויע, אופגענייטע קעמיי „פירמא“ הויזן „באנאנען“, האט א קלאפּ געטאָן באַבן איבער דער פלייצע: „גיס אָפּ דאָס וואסער“.

אינעם צימער פונעם פאטענטן-סעקטאָר האט אָף פעליקסן געווארט ראַבערט סאַלאַמאַנאָוויטש, שמועסנדיק דערווייל מיט סוועטלאָנען מיקויעך טשינגיז אייטמאטאָווס „עשאפאָט“:

— ...דער לעצטער טייל, מיט די וועלף, איז מאמעש א געניאלער. און דער ערשטער... כ'האָב געלייענט, אייניקע האלטן עס פאר א מין אויבערלעבטער אטור. עפשער. כ'בין מיסטאמע צו פראַסט און ס'איז אָנגעשריבן ניט פאר אַזעלכע נארישע קעפּ. און עפשער בין איך פאַשעט א קאנסערוואַטאָר, ווייל מיר געפעלט, ווען א ליטעראטור בלייבט אָן קיין שום „איבער“.

סוועטלאָנע האט געקוקט אָף ראַבערט סאַלאַמאַנאָוויטשן מיט אירע קלוימערשט קלוגע אויגן, פראַוואַצירנדיק אינהאלטרייכע שמועסן, אין וועלכע — פעליקס איז געווען אין דעם איבערצייגט — זי פלעג, אלס קלאַל, קימאט גאַרנישט ניט פארשטיין.

סוועטלאָנעס אַנקומען אין זייער „קב“ איז געווען ביז גאָר א ראַמאנטישער. סאמוועל גריגאָריאָן, דער פארוואלטער פון דער צענטער לאַבאָראַטאָריע, האט זי באגעגנט אינעם אַראַפּלאַן: סאמוועל איז געפלוין אין א קאמאנדירונג, דאכט זיך, קיין ריגע, און סוועטלאָנע — אלס סטיוואַרדעסע. ווער ווייסט,

¹ פרימאט — קירצונג: פריקלאדנאָי מאטעמאטיק (רוס.). דה. אן אָנווענדלעכער מאטעמאטיקער.

וואס ס'האט זיך דעמלט אויסגעדוכט סאמוועלן, אבער ער האט זי ארויסגעגאנוועט באם, „אעראפלאט“ און געבראכט אין „קב“, צו זיך אין לאבאראטאריע. מע דארף זאגן, אז סוועטלאנע האט מיט א פאר-ליכטערונג אראפגעווארפן די שטייף ליגנדיקע אוניפארם. צו יענער צייט האט זי שוין פארשטאנען, אז איר וועסטיבוליארא-אפאראט וועט זיך קיינמאל נישט אדאפטירן צו די „גיכע, לוינענדיקע און בא-קוועמע“ רייזעס אף „יאק-40“.

בא גריגאריאנען האט זי געארבעט נישט לאנג. זיין ווייב האט אופגעהויבן אלעמען אף די פיס, און כאטש סאמוועל גופע האט זיך געשווירן בא אלע ארמענישע און פיאנערישע שוועס, האט קיינער נישט געוואלט גלייבן אין זיינע פלאטאנישע געפילן. (אויב זיך נישט באציען ערנסט צו כאבס א רעפליק אף דער אויבס-באזע, ווו עטלעכע פרויען פון דער בוכהאלטעריע האבן פארטשעפעט די לעבנסוויי-טיקע פראגע. כאב האט א ווארף געטאן אין זייער זייט א בולבע: „שא, אומשוילדיק-ריינע מיידלעך! וואס פארשטייט איר? אפילע א בעהיימע מעלקט זיך בעסער אונטער טשייקאווסקיס מוזיק“). לעסאף האט סאמוועלן ארויסגערופן דער דירעקטאר, געזאגט: „גענוג שוין...“ (פאר דעם ווארט, וואס דער דירעקטאר האט דעמלט אויסגעניצט, איז, דאנקען גאט, שווער אונטערצוזוכן א יידישן מעטאר-געם), — און אריבערגעפירט סוועטלאנען אין אפעלסינס סעקטאר.

— נו, וואס הערט זיך אף אונדזערע ספארט-פלעצער? — האט דערזען פעליקסן ראבערט סאלא-מאנאוויטש, — היקיוואטא האלט זיך נאך אפן פיעדעסטאל?

— דער גרויסער ספארט איז פול מיט סיורפריזן, — זיי זיינען דורכגעגאנגען אין פעליקסעס ווינקל, וואס איז פריער געווען ראבערט סאלאמאנאוויטשעס, אן אפגעטיילטן פונעם צימער מיט גרוי-סע, קימאט ביז דער סטעליע שאפעס. דא זיינען געשטאנען נאך דריי טישן, סוועטלאנעס און פון ביידע לענעס — די כראנישע מאמעס, וועלכע זיינען טאמיר פארנומען מיט ווארטן אף א ניי קינד אדער מיט דערציען דעם אונטערוואקסנדיקן דיאטעזישן דאָר.

— כ'בין אריינגעלאפן אפגעבן מיטגליד-אפצאל, — ראבערט סאלאמאנאוויטש האט אויסגעצויגן דעם צעקאליעטשעטן פוס, זיך צוגעזעצט אנטקעגן פעליקסן, — וואס הערט זיך בא דיר? דו זעסט אויס עפעס נישט זייער גוט.

— א, מארינע ווארפט אונדז אונטער פראבלעמען. — וואסערע פראבלעמען?

— זי קלייבט זיך פארן, — פעליקס האט ואמרויק איבערגעלייגט די פאפקעס אפן טיש, — זיי אלע ווילן פארן. מער פון אנדערע די מעכטענעסעס. איר ברודער אין טשיקאגא האט סאפאקאלסאף אפגעגעבן די עקזאמענעס און אנגעהויבן ארבעטן אלס דאקטער, רופט ער זיי איצט צו זיך. — יא, ס'איז טאקע א פריילעכע מייסע, — דער אלטער האט א שאקל געטאן מיטן קאפ. — פרעגט שוין נישט, — פעליקס האט זיך פארקרימט, — פריער פלעג איך, איר ווייסט דאך, טאמיר קלייבן נאכעס פון מארינען. הערסט זיך אן מייסעס וועגן אנדערע, קוקסט זיך אן — דאכט זיך, אז בא דיר איז נאך אלץ לייטשיש. עמעס, מיט איר נאָז האב איך גענוג איבערגעלעבט. מע דארף דאך באקומען אזא יערושע פונעם שווער! אבער מע האט זי, דאנקען גאט, גלייך ארויסגעכאפט, מיט דער נאָז איינינעם. ניין, נא דיר גאר! — ער האט מיט פארדראָס א קלאפ געטאן מיט ביידע דלאניעס איבערן טיש.

זיי האבן א רעכטע וויילע געשוויגן.

— כ'דארף דיר זאגן, אף דער פענסיע טראכט זיך בעסער. וואסערע געשעפטן האב איך נאך, סיידן גאנצענע טעג זיצן און טראכטן? — ראבערט סאלאמאנאוויטש האט נישט-פריילעך א שמייכל געטאן, — דו ווייסט, וואס איך האב פארשטאנען? מיר זיינען נישט קיין לעצטע צווישן די שוילדיקע אין דעם, וואס עס טוט זיך היינט אף דער יידישער גאס. „מיר“ — דאָס איז דער עלטערער דאָר. מיר פלעגן אָפט מאכן פון דער יידישקייט א מיין סאָד. מע האט אפילע אנגעהויבן זיך שעמען צו רעדן אף יידיש, און אויב אפילע יאָ רעדן, איז בלויז צוליב אויסבאהאלטן עפעס פון די יונגע. האקיזער, צוזאמען מיט וואסער האבן מיר ארויסגעפליסקעט אונדזערע קינדער. ס'האט זיך באקומען א מאַדנער דאָר: יידן אן מאמע-לאָשן, אן נאציאנאלער קולטור, אן קיין שום נאציאנאלן טאם.

— אוואדע, איר זייט גערעכט. כ'בין אליין פון אַט די מאַדנע יידן. אבער איך פארשטיי נישט, וואס פאר א שייכעס האט עס צום ארויספארן?

— אלס אינזשעניער דארפסטו געדענקען מיקויער פארשיידענע קריטעריען פון שטאנדהאפטי-קייט. דערמאן זיך: ליאפונאוו, נייקוויסט, מיכילאָוו. כ'האב אויך צונויפגעשטעלט מיין אייגענעם קרי-טערי, אויב דו ווילסט, א קריטערי פון האַלאַבאָראַדקא. א שטאנדהאפטיקער מענטש, א שטאנדהאפ-טיקער בירגער דארף אומבאדינגט האבן, אויסער, פארשטייט זיך, אנדערע טנאים, אויך א שטאנדהאפ-טיקן זעלבסטבאוויסטזיין. ווען עס הייבט אן שפרינגען, דעמלט קאן מען זיך ריכטן אף אלץ. האקיזער, שיק צו מיר צו מארינען, עפשער וועט דער אלטער „סוינע פונעם פאלק“ איר אריינלייגן א ביסל סייכל.

— א דאנק אייך, — האָט גאנץ גלייכגילטיק ארויסגעקוועטשט פון זיך פעליקס, — ווי פילט איר זיך?

— א, ווי דאָס מיטעלע אריפמעטישע: היינט פיל איך זיך ערגער, איידער נעכטן, אָבער בעסער, איידער כוועל זיך פילן מאַרגן. עמעס, היינט איז ערגער, ווי געוויינלעך.

— ס'איז מיסטאמע איבער די מאגנעטישע שטורעםס, — פעליקס האָט געוויסט פון דער „ווע-טשאַרקע“ די רעשימע פון די מאגנעטישע שטורעםס, ווייל זיין פרויען-קאלעקטיוו פלעג אין אזעלכע טעג געוויינלעך אינגאנצן ניט וועלן ארבעטן, זיך פארפונדיק אף זייערע געפעסן-דיסטאניעס.

— וואָס פאר א שייכעס האָבן צו מיר דינע שטורעםס? — האָט זיך באליידיקט דער אלטער, — כ'בין פאָשעט היינט באנאכט קימאט ניט געשלאָפן, — ער האָט זיך צעלאכט. — שטעל זיך פאַר, מיין זקיינע איז שוין געוואָרן אינגאנצן אויווערבאַטל. זי האָט אָנגעקויפט אף אלע אונדזערע אָפ-שפאַרונגען אַבליגאציעס. וואָס? זי וויל אויסשפילן געלט, קעדיי געבן מאַריקן אף א מאשין. זי פעלט אים אויס... עמעס, מאַריק גופע האָט מוירע אפילע א טראכט צו טאן וועגן אזא לאַך אין קאָפּ. דו קענסט דאָך אים, ער איז בא מיר א קאלטער מאלעך. אָבער זיין קארינע! — דער אלטער האָט פאַר-גלאַצט די אויגן, — כ'האָב אצינד א כאווער, א פערפענסט פון גרויסע אייזנבאן-טוער. דאָס גאנצע לעבן האָט ער געטרוימט וועגן א פראַסט ווייב, וואָס זאָל זיין אפילע ניט-גראמאַטנע. זי זאָל וואשן די דילן און קוקן אף אים, ווי אף א גאָט. ערגעץ איז ער גערעכט, ווייל אונדזערע יידישע ווייבער... — איר האָט פארלוירן די אַבליגאציעס? — פעליקס האָט באשלאָסן אומקערן ראַבערט סאַלאַ-מאַנאוויטשן צו דער הויפט-טעמע. די לעצטע צייט איז דער אלטער פלוצעם געוואָרן צו א באריי-דעוודיקער.

— וואָס רעדסטו? — ראַבערט סאַלאַמאַנאוויטש האָט א מאך געטאן מיט ביידע הענט, — זיי ליגן בא איר ערגעץ פארבאהאלטן פון אלע מינים גאנאוויס. אפילע פון מיר. קעדיי זיי ניט טשעפען, האָט זי מיך געצווינגען צווייפושטעלן א רעשימע מיט נומערן פון אלע אַבליגאציעס. און דער מעש-גאס נאך די געווינס-טיראזשן! נעכטן האָט מיך דער רוער געטראָגן אריינצושרייבן אף קאטאָועס אין דער רעשימע דעם נומער מיט א צענטויזנטיקן געווינס. גאָטעניו מיינער! די גאנצע נאכט האָבן מיר געטיילט דאָס געלט.

פעליקס האָט זיך לעבעדיק פאַרגעשטעלט דאָס דאָזיקע בילד: ראַבערט סאַלאַמאַנאוויטש און יעליזאוועטע ארקאדיעווא ליגן אין זייער קאָמונאלן שלאָף-און גאסטצימער, איבערקלייבנדיק פארשיי-דענע וואריאנטן, וויאזוי בעסער אויסצוניצן אזא געלעגנהייט. ער האָט זיך צעלאכט ביז טרערן: — אָבער איך זע, איר גייט נאך ארום גאָר א לעבעדיקער.

— לאך, לאך, — ראַבערט סאַלאַמאַנאוויטש האָט אפילע קיין שמייכל ניט געטאן, — זי ווייסט נאך דערווייל גאַרנישט ניט. כ'האָב זיך אפילע ניט פאַרגעשטעלט, אז דאָס אלץ וועט פארגיין אזוי ווייט. נו, גוט, כוועל גיין. דו דארפסט ארבעטן, און איך דריי דיר דעם קאָפּ. זיי געזונט.

ארבעטן. פעליקס האָט א קוק געטאן אפן טיש-זייגער — א קוביק מיט פיר קעזיש-גרינע אויגן: צוויי אויגן — שאַען, א צווייפונקט און צוויי אויגן — מינוטן. באזיע מאַרדוכאוועס קאץ האָט פונקט אזעלכע צוויי פאַר פוילע אויגן, וואָס גלאַצן אף דיר אַדער פארביי דיר, טוען צומאָל א פינטל גלייכגיל-טיק, מע זאָל וויסן, אז דאָס איז א לעבעדיקע קאץ, ניט קיין שפאַר-פושקע מיט א דורכגעלע-כערטן קאָפּ.

די מינוטן-אויגן גיבן א פינטל: פופצן — צווייפונקט — צען. ביז זעקס אזייגער בלייבט נאך קימאט דריי שאַ.

דער בויגן פונעם טיש-קאלענדאר איז פוסט, קיין שום פארנאָטירונגען. ס'איז א כידעש. געוויינ-לעך איז אף אים פארצייכנט די צייט, ווען ס'דארף זיך אָנהייבן א באראטונג באם דירעקטאָר.

פעליקס האָט א טראכט געטאן, אז דער דירעקטאָר, פריער א קאמפאניי-שער יאט מיט א ספאַר-טיווער קאמפלעקציע, איז גיך געוואָרן אלט, באזונדערס פאר די לעצטע אַנדערהאלבן-צוויי יאָר. ביזע צינגער טיינען, אז זיין קריזיס איז קלוימערשט פארבונדן מיטן אוקאז. באָב האָט ניט לאנג צוריק געשפאסט אף דער טרעפּ-פלאטפאָרמע: „פריער איז געווען אלץ פראַסט — האָסט זיך אָנגעשטרענגט אין דיין קאבינעט? טרינק אויס א גלעזל, און אלץ שטעלט זיך אפן אָרט. איצט באקומט זיך, אז מע טאָר זיך שוין ניט אָפשוואכן.“

ס'איז געוויס א גוזמע, כאָטש דער דירעקטאָר פלעגט בעעמעס פריער זיך ניט אָפזאָגן פון א קויסע. דעם סאמע איקער האָט פעליקס געזען פאָשעט אין דער פראַפעס-אַנעלער אומטויגעוודיקייט. מיט א פאַר יאָר צוריק וואָלט ער נאך עפשער זיך געהאלטן. איצט אָבער, ווען ס'בייט זיך דער גאנ-צער מעכאניזם, ווען מע טאָר זיך שוין ניט פארלאָזן אף גרייטע רעצעפטן „פון אויבן“ און מע דארף

¹ פערסאָנעלער פענסיאָנער.

אליין אנשטרענגען דעם מויער, זיינען אלע צעטומלט. קימאט יעדן טאג קלייבט צונויף דער דירעקטאר באראטונגען, וואס ער רופט „מויער-אטאקעס“, עמעצער האט פארפיקטלעכט — מויער-טאראנען, מיטן קאפ אין דער וואנט. יעדער האט שוין אפילע אן אייגן ארט אינעם גרויסן דירעקטארישן קאבי-נעט. מע קומט און מע זעצט זיך אויס אנוועסדיק, אריינפאלנדיק גלייך אין א צושטאנד פון אן אוועקגעשטעלט אין א ווינקל קינד.

נעכטן האט „זיך צעבראכן“ סאמוועל גריגאריאן. ער האט אויסגעהאלטן צוויי שא. ס'איז געגאנגען א רייד וועגן דעם נייעם שטאטרעגיסטער. איז ער אופגעשטאנען, האט א ווארף געטאן ערגעץ זיין בלאקנאט און אויסגעשריגן: „מער וועל איך אף אזעלכע פייניקונגען ניט קומען“. און איז אנטלאפן. עפשער דערפאר טאקע גייט היינט דורך דער טאג אן קיין שום זיצונגען.

פעליקס האט זיך דערמאנט אין זיין היינטיקן אפאריזם, אים פארשריבן אף דעם רייזנדיק ריינעם קאלענדאר-בלעטל: „דער ראנג פון אנפירונג, ווי עס איז אנגענומען א באשלוס, זאגט איידעם בלויז וועגן דער מאס פון מעגלעכע אומגליקן“. קימאט יעדן טאג טראכט ער צו א נייעם אפאריזם. א צענדליק האט ער אפילע אמאל אנגעשיקט אין א צייטונג און באקומען אן ענטפער, אז זיינע אפאריזמען האבן ניט קיין הינטערפאן. אכויז דעם, פעלט זיי נאך עפעס, ער געדענקט שוין ניט וואס. דעם בריוו האט פונעם פאסטקעסטל ארויסגענומען ליאליע. אף כידושים, האט זי אים ניט אויסגעלאכט, אדער ראבע, אנגעהויבן אים בארוינקן: „ווארף דאס ארויס פון דיין נארישן קאפ. אויך מיר זשוואנעצקי! קריך ניט. בא זיי איז דאך דארט א מאפיע...“

ער האט ארויסגענומען פונעם טיש א שווארצן פלאמאסטער און פארמקט דעם אפאריזם. — פעליקס מארקאוויטש, איך מעג היינט אוועקגיין אף א שא פריער?

פעליקס האט א קוק געטאן אף סוועטלאנען — זי איז שוין געזעסן אנטקעגן אים — און אריבערגעפירט גלייך די אייגן אפן קאלענדאר. ס'איז פאשעט אינטערעסאנט, ווער ס'האט זיך אנטשלאסן איינקויפן אט די דרייטע אינדישע בלוזקעס מיט א נעצל אנשטאט דעקאלטע? ניט קוקנדיק אף סוועטלאנען, האט ער א שאקל געטאן מיטן קאפ.

וואס דארף זי טאקע דא אויסזיצן? קיין שום ארבעט האבן זיי איצט סייווי ניט. צומאל דאכט זיך פעליקסן, אז ס'גייט א שפיל אין דערפונדעריי. מע שרייבט אף א מאדנער שפראך אנמעלדונגען מיט לאנגע רעשימעס פון אוואטארן. (די טעכנישע שאפונג איז קלוימערשט היינט געווארן נאך א קאלעקטיווע! עפעס א ליכטיקער קאפ האט צוגעטראכט אזא מין טערען, וואס בארעכטיקט אלע באזונדערס דערפונדערישע נאטשאליקעס). דערנאך הייבט זיך אן א שפיל אין עקספערטיזע. וויפל האט שוין פעליקס געזען דארט צופעליקע מענטשן, באאמטע פון דערפונדעריי. ניט לאנג צוריק האט אים איינע — א שטאטנער עקספערט (די אויסערשטאטנע עקספערטן זיינען, אלס קלאר, היפש קוואליפיצירטער) געמאטערט מיט קאנטראליארן. ביז ער האט פארשטאנען, אז ס'גייט א רייד וועגן קאנטראלערן.

פעליקס האט גענויער אויסגעלערנט, אנגעטאפט אלע קלארים פון דער דאזיקער שפיל, מע האט אים אפילע פארגעלייגט איבערגיין אף ארבעט אין אינסטיטוט פון דער פאטענטן-עקספערטיזע. האגאם גראד דעמלט איז צו זיי געקומען סוועטלאנע, און פעליקס האט זיך אפגעזאגט.

ס'איז געווען א מעשוגענע און גלייכצייטיק א שטילע ליבע, וועגן וועלכער ס'האט קיינער, כוץ פעליקסן גופע, ניט געוויסט. ס'יזן ליאליע האט, דאכט זיך, עפעס יא דערפילט, געווארן פלוצעם לייזשאפטלעך, אנגעקויפט זיך טייערע דייטשישע נאכטהעמדלעך, דורכזיכטיקע, מיט קונציקע קרייזשעוועס. אים האט זי ואיך געבראכט קאלירטע גארניטורן, אין וועלכע ער האט זיך געפילט ווי א פלייבי, פלעג אלעמאל זיך סטארען, קלוימערשט איבער צעשמרייטקייט, אנטאן די אלטע סאטין-פארמע.

נאכן דורכשפילן פארשיידענע וואריאנטן האט ער סאפקאלסאף באשלאסן, אז אזא מיידל דארף מען פלעפן. ער האט זיך דערמאנט אין ליאשקען, זיי זיינען אויסגעוואקסן אין איין הויף לעבן דעם טרובנא-פלאץ. ליאשקע, אדער שיבזיק, ווי אים האט מען גערופן אינעם אלטן הויף, האט געארבעט אינעם האטעל „קאסמאס“. געווען איז ער, אף וויפל פעליקס האט פארשטאנען, עפעס א מין עקספערטיזער, ניט מער, אבער באשטעלן א דורכלאזשיין איז געווען אין זיינע קויכעס. לעכאלהאפאכעס, אזוי פלעגט ער זאגן פעליקסן, צומאל באגעגענענדיק אים אינעם הויף, ווו זייערע מוטערס האבן, ווי פריער, געווינט אינעם הויז, וואס האט פון דא-דוירעס געווארט אף א קאפיטאלן רעמאנט.

פעליקס האט אנגעהויבן קלייבן געלט — פופציק רובל. שיבזיק האט אים געזאגט, אז פונקט אזויפיל קאסט א פיינער אונט, מיט א באד-סאונע, מיט א שווימ-באסיין, דערנאך א וועטשערע אינעם קאפע „קאלינקא“ מיט א גרויסארטיקן „שוועדישן טיש“, דערנאך... ווייטער האט פעליקס פארגעסן, אבער די פרייז — א פינף-און-צוואנציקער אף א נאז — האט ער פארגעדענקט.

דאס געלט האט ער צונויפגעקליבן פאר צוויי כאדאשים. עמעס, אליין האט ער אנגעקליבן בלויז א צוואנציקער און נאך דרייסיק רובל זינען פאשעט אראפגעפאלן, ווי פונעם הימל, — מע האט אים אויסגעצאלט א פרעמיע פאר נייער טעכניק.

פעליקס האט שוין אנגעהויבן זוכן שיכזיקס טעלעפאן. ער האט אים, דאכט זיך, אפילע געפונען. און פונקט דעמלט קומט מארינע פון דער שול אין באסאנאזשקעס. מע האט בא איר צוגעגאנוועט די שטיוול, און אין דרויסן איז פעווראל.

א גאנצן אונט האבן אלע געשריגן — די טאכטער, דאס ווייב, די שוויגער. לעסאף האט פעליקס ניט אויסגעהאלטן, ארויסגענומען דעם פופציקער: „נעמט! כ'האב באקומען א פרעמיע, וויינט ניט, קויפט נייע שטיוול“.

...די טיר האט א קלאפ געטאן — סוועטלאנע איז ואוועק. די גרינע אויגן פונעם זיגער קוקן אף פעליקסן — ביזן סאף איז טאקע געבליבן פונקט א שא.

פעליקס פארהאלט זיך שטענדיק אף א מינוט צעןפופצן נאכן קלונג, כאטש קיין שום ארבעט האט ער ניט געוויינלעך צו אט דער צייט. שוין אזויפיל יארן, אבער ס'הערט ניט אף אים קימאט שרעקן דער דאזיקער קלונג, וואס ביט דאס לעבן גלייך פון טויזנטער מענטשן: א מארעשכוירעדיקער נאטשאליק וועט זיך איבערטאן אין ספארטיווע אויסגעצויגענע אף די קני שאראווארעס און זיך פאר-וואנדלען אין א שטילן דיזאנען-מאן; א צוגעפוצטע טיכטיקע פרוי וועט אנטאן עפעס א פראסטוואג-כעדיקן כאלאט מיט פעטע פלעקן אפן בויך. דאס לעבן גופע איז גלייך ווי אן ארבעט אף צוויי סטאו-קעס: א סטאווקע אין „פריסטסטווייע“ און נאך א סטאווקע אינדערהיים.

ער האט א טראכט געטאן, אז דער פארגלייך מיט סטאווקעס איז א נארישער, ס'איז ביכלאל א שלעכטער סימען. זיין מוטער האט איינגעדויבעט אין אים, אז וועגן דעם זיין פון לעבן טראכטן אדער פוסטעפאסניקעס, אדער לויזלעכס. און עפשער גייט שוין אויוערבאטלדיקייט, ווי בא זיין שאכן אראן איסייעוויטשן, וואס שרייבט אומעטום — ביזן קאמיטעט פון דער מעלכע-זיכערהייט — מיקויעך דער נויטווענדיקייט פון פארקויפן גרייטע קאמפלעקטן: א העמדל מיט א שניפס און מיט א פאר שקארפעטקעס...

די קארידארן זינען שוין געווען פוסט, ניט רעכענענדיק, אז בא די טירן פון דער צענטער לאבאראטאריע שטייען עטלעכע רייכערער, צווישן זיי — באקאו, דער העלד פונעם טאג. זיי וועלן אט אזוי שטיין נאך א שא געוויס. סאמוועל גריגאריאן האט אויסגעקלאפט פאר דער גאנצער לאבא-ראטאריע אן אקארד אף דריי כאדאשים און לאזט קיינעם ניט אפ פריער פון זיבן אזויגער, כאטש אינדערעמעסן טוט ער שיר ניט די גאנצע ארבעט אליין. סאמוועלן קען פעליקס גוט. יענער איז דער בעסטער און מיסטאמע דער איינציקער בא זיי דערפינדער.

אפן שטייארט זינען געבליבן בלויז סאמוועלס הארבאטער „זאפאראזשעץ“, א פאר „זשיגוליי“ און דער גרינער נייער דירעקטארישער „קאזיאל“ מיט א ברעזענטענעם אויבן, וואס דער כאמאוואטער אלעקסיי האט מיט עטלעכע וואכן צוריק איבערגעטריבן פון ארליאנאווסק. אלעקסיי ווייב, איינע פון די צוויי לענעס, ארבעט מיט פעליקסן. מע ניצט זי אויס נאפט אלס „שנייגלעקל“ — דורך איר ווארפט מען אונטער אלעקסייען א קאפיקע פאר נייער טעכניק אדער פאר מיטוירקן דער דערפינדעריי. דאס געפיל פון שטילקייט, וואס האט ארומגעכאפט פעליקסן נאך אינעם פארפוסטעוועטן קאר רידאר, האלט זיך ביזן ראג, ווו ס'ציט אים גלייכגילטיק אריין אין זיך די קאקאפאניע פונעם פראספעקט. דער גאנצער-אוטאמאט שלינגט זשענדע איין דריי קאפיקעס, צעקייט מיט א גרייך די מאט-בייע און שפייט ארויס א פייכטן בויגן מיט פריש שמעקנדיקע אויסעס. נאך פינף קאפיקעס — און דער אונטערערדישער הייל לאזט אים אריין אין דער קילבלעכער ריינקייט.

— זיי האבן שוין באקומען דעם ארויסרוף, — ליאליע האט איינגעשלאסן די פליטקע, — מיט וואס וועסטו עסן די קאטלעטן? ס'איז נאך געבליבן א ביסל ווערמישעל.

— זאל זיין ווערמישעל. דו האסט געזען מארינען?

— זי האט געקלונגען, — בלויז איצט האט פעליקס באמערקט, אז די אויגן זינען בא ליאליען רויט, — וואס וועלן מיר טאן?

פעליקס האט אריינגעשטופט אין זיך א לעבער-קאטלעט. ער האט זיי פיינט, אבער ליאליע הערט ניט אף צו מוטשען אים מיט אט דעם מייכל.

— וואס שוויגסטו? צי דיר אינטערעסירט דאס ניט?

— הער אף צו רעדן נארישקייטן, — די ווערמישעל האט לאכלוטן ניט איבערגעקלאפט דעם טאם פון דעם קאטלעט.

— נו, דאבער שוין! שפיל ניט אף די נערוון. מע דארף דאך עפעס פירנעמען! — זי האט גע-כאפט א גאסן קיך-האנטער, גלייך ווי האבנדיק בעדייע א קלאפ טאן דעם מאן.

— מע קאן מיינען, אז מ'זעט ווערמער וועלן עפעס בייטן, — ער האט אפגערוקט דעם טעלער.
— טא זיין דא! — זי האט א ווארף געטאן דעם האנטער אפן טיש, — זיין! כ'פארשטיי, דו
ביסט א פארנומענער מענטש. דו דארפסט נאך שפילן אין שאך! שפיל, שפיל. און איך קאן נישט זיצן
מיט פארלייגטע הענט. כ'גיי צו זיי, דערווייל איז נאך נישט שפעט.

פעליקס האט אפגעזוכט זיינע טאבלעטקעס, צעקלייבט גלייך צוויי, פארטרונקען מיט קאמפאט.
די טאבלעטקעס האבן א מאדנעם נאמען — „ראטאר“. ס'קריגט זיי ליאליעס שוועסטערקינד, א קאס-
מעטיטשקע. זי האט א שטענדיקע פאציענטקע, וואס ארבעט אין דער פערטער פארוואלטונג.

אפן שרייבטיש איז פון נעכטן געבליבן צעשטעלט די פארטיי, וואס ער שפילט מיט קארא-
וואיעוון פון דניעפראפעטראווסק. פעליקס האט זיך שוין מיט אים „באגעגנט" אין טורנירן דורך קא-
רעספאנדענטן. דאס מאל האט קאראוואיעוו געמאכט אלץ, קעדיי נישט דערלאזן צו פעליקסעס איבער-
וואג נאך אין דעביוט. לויט פריערדיקע פארטייעס האט ער אפאנעם פארשטאנען, אז מיט אזא קעגנער
איז גרינגער צו שפילן אין מיטלשפיל.

פעליקס איז געקומען אפן געדאנק, אז ער האט ערגעץ געזען אזא פאזיציע. אין די נייע ביכער,
וואס ליאליע דערלויבט האלטן אף די פאליציעס, האט ער גארנישט נישט געפונען, גענומען דעם לייטער
און זיך געלאזט קלעטערן אפן אנטרעסאל. די ביכער זיינען געלעגן הינטער אלטע שיך. ליאליע וויל
זיי בעשום-אויפן נישט ארויסווארפן. צווישן די שיך האט ער דערזען עפעס א קעסטל, עס ארויסגענומען
און גלייך דערקענט — די פליישלאנג.

ער האט זי געקויפט אין וואלדזשסקי, לעבן וואלגאגראד. אינעם האטעל איז בא אים דעמלט
פארשווינדן געווארן זיין זיפמעסטל, און ער איז אוועק אין אוניווערמאג קויפן אן אנדערס. א זיפ-
מעסטל האט ער געפונען גלייך — נישט פריער, נישט שפעטער האט ער מער קיינמאל נישט געזען אזא
אויסוואל — און איז אוועק זוכן זיין. אינגליכן וועט אים עמעצער דערקלערן, אז ס'איז אן אוימזיסטע
טירכע, ווייל די דאזיקע מעציע פירט מען נישט אריין אין דער שטאט שוין קימאט א פאר יאר. אבער
דערווייל האט ער נישט געוויסט פון גארניט און אריינגעקוקט אין יעדער סעקציע.

אזוי האט ער דערזען די פליישלאנג. א רויטע, מיט א גלאנצנדיקן — פון פאלגע — עק, איז
זי געלעגן אינעם קעסטל מיט א באבינקעלע פון ווענטקע-שנור. דאן, מיט אכט יאר צוריק, האט ער
נאך געטרוימט וועגן א זון. וואס קאן זיין בעסער פון לאזן א פליישלאנג פאר דיין זון? דאס יינגל
שטייט לעבן דיר, און קיינער וועט שוין נישט זאגן, אז דו ביסט מעשוגע — שפילסט זיך אין קינדער-
שע שפילן...

פעליקס איז שוין געלעגן אין בעט, ווען ליאליע האט זיך אומגעקערט פון מארינען. ער האט
פארמאכט די אויגן. מארגן אינדערפרי פארט ער מיט סאמוועלן צו דעם עקספערט, וואס פלאנטערט
קאנטראלערן מיט קאנטראלירן.

★

סאנדאמירסקי קאריערע

ין וואגאן פון מעטרא איז געווען דושנע וואן שוויסיק. אין אזעלכע
טעג, ביפראט נאך זעלטענע, איז סאנדאמירסקי, ווי געוויינלעך,
געווען מעקאנע די ליבלינגען פונעם גוירל, וועלכע פארן, דאכט
זיך, גאנץ פריילעך ערגעץ, ווהין ס'איז דערלויבט צו קומען אן
קין שום פידזשאקישע פאנצערס. זיין קינע איז געווען א „פלא-
טאנישע“, ווייל ער האט געקאנט אויך, גלייך ווי אנדערע קאלעגן,

האלטן דעם פידזשאק אף דער ארבעט און זיך דערמאנען וועגן אים בלויז דעמלט, ווען מע דארף
גיין צו דער נאטשאלסטווע, האגאם שוין עטלעכע יאר, ווי ער האט אנגעהויבן זיך פילן היפש לעכער-
לעך און היפלעז, ווען זיין סוטלעוואטער רוקן און דער ארויסשפארנדיקער בויך פלעגן בלייבן נישט
צוגעדעקט.

ער האט זיך אפילע טכילעס איבערגעשראקן, באשלאסן, אז ער איז אפאנעם געווארן שלאף. „קאמילפא“¹ — אזוי האט ער אנגערופן זיין שלאפקייט. עטלעכע מאל האט ער זיך געריסן אנקלינגען זאריק סערעלען, זיין געוועזענעם קלאס-כאווער, וועלכער האט איצט באקומען א שעם מיט זיינע הייל-קורסן פון היפנאז. „דאס היילן דורך היפנאז (אלקאהאליזם, טאבעק רייכערן, געווראזן). טעלעפאן אזא און אזא, קלינגען פון 20 ביז 22.“ ואף אזא אויפן באשרייבט זאריק זיינע מעגלעכקייטן אין וויזיט-קארטלעך און אין דער „רעקלאמע-ביילאגע“.

בארויקט האט אים פערעטיאטקא פון דער טעכנישער פארוואלטונג. זיי זיינען ביידע אריינגע-פאלן אין דעם מיניסטערס סוויטע, ווען יענער איז ארויסגעפארן קיין אמסק. דארט, אין זייער האטעל-צימער — זיי האבן זיך קימאט געכאווערט און דעריבער זיך איינגעשטעלט אויסטרינקען אפדערנאכט דאס טראדיציאנעלע „צו א ביסעלע“, — האט פערעטיאטקא פלוצעם זיך מוידע געווען, אז ער קאן ניט פאטער ווערן פון דעם זעלבן „קאמילפא“ (ער אליין האט עס, פארשטייט זיך, גערופן עפעס אנדערש).

בא סאנדאמירסקין איז דעמלט ווי אראפ א בארג פון דער פלייצע. פאראן דאך פראפעסיאנעלע שלאפקייטן. די לערער מאטערן זיך מיטן האלדז, די וועבערס — מיטן געהער, און זיי, די אדמיניסטרא-טארן, „אפראוולענצעס“, — מיט „קאמילפא“...

די פאיע פון דער מיניסטעריום-געביידע האט באגעגנט מיט א קילבלעכקייט. אף דער וואנט אנטקעגן דער גארדערא-ב-קאמער איז געהאנגען א נעקראלאג.

סאנדאמירסקי האט זיך פארהאלטן באם פארטרעט מיט א שווארץ רעמל. ס'האט אים פארכיי-דעשט, אז א באסאר-וועדאם קאן זיך גאר ניט בייטן אין מעשעך פון צוואנציק יאר. דערנאך איז אים געקומען אפן געדאנק: מע האט פאשעט גענומען אן אלטע פאטאגראפיע. די דאזיקע האשארע האט אים בארויקט, און ער האט זיך א לאז געטאן צום ליפט.

דער מאנצבל, וואס האט אופמערקזאם געקוקט פונעם רעמל ואף די מיניסטערישע טשינאוויקעס, וועלכע פראנצעווען זיך אויס בא א לאנגן שפיגל צום פרימארגנדיקן קומען אין זייערע קאבינעטן, איז אמאל געווען באוויסט אלס „ארגאניזאטאר פון א נייעם אינדוסטריעלן אפצווייג“. אפאנעם, ווייל ער האט דער ערשטער פארנומען דעם מאיעסטעטישן קאבינעט אינעם קאטעדזש מיט קונציק אויס-געצאצקעטע סופיטן און הויכע פענצטער „א ליא גאטיק“.

סאנדאמירסקי האט אבער קיינמאל ניט געזען דעם פארשטארבענעם אין זיין הויכבאאמטלעכן פאטעל. געדענקט האט ער אים פון די סטודענטישע יארן, ווען דער מיניסטער פלעג צומאל קומען צו זיי אין אאודיטאריע און בייזלעך דערציילן מיקויעך די אייגנארטיקייטן פון א פלאנעווער ווירט-שאפט. די דאזיקע לעקציעס זיינען געווען א שוואכקייט פון א מענטשן, וועלכער איז געוויינט געווען מיט אלעמען „לערנען באלעק“. איינציטיק איז דאס געווען אן אויפן צו בארעכטיקן זיין אמאל באקו-מענע דאקטאר-שטופע, וואס ער האט באקומען ניט פאר א דיסערטאציע, נאר פאר א „סכום“ פאר-דינסטן, שוין אפגערעדט, אז זיין פראפעסור, פינקטלעכער דער פאקט גופע פון זיין פראפעסור אף דער קאפעדערע פון עקאנאמיק, האט אים פארשאפט מער פארגעניגן, איידער אלע זיינע אנדערע פילצאליקע בעקאוועדיקע שטעלעס. מע דארף זאגן, אז דער רעקטאראט פלעגט גוט אויסניצן די ערעגניציקע פרימכע פונעם מעלכישן מענטש צוליב לייוו ווירטשאפטלעכע פראבלעמען.

אין דער אאודיטאריע פלעגט דער מיניסטער אפילע ניט באמערקן, ווי זיין געוויינלעך באפעלערי-שער טאן ווערט דא אפט קלאגעדיק, און די גאנצע לעקציע באקומט זיך ענלעך אף א דראשע פון א בארויגעזן מאגיד אדער אף א מיסוואדע זיין זיך פון א באל-טשווע.

איינמאל, זיך אומגעקערט פון פראנקרייך, האט ער זיך געקלאגט, וויאזוי עס איז אים שווער צו קאנטאקטירן מיט אויסלענדישע ספעציאליסטן: דורך אן איבערזעצער, ס'באקומט זיך פונדעסטוועגן ניט דאס, וואס מע דארף.

סאנדאמירסקי, וועלכער איז געזעסן אין דער ערשטער ריי, האט א בורטשע געטאן:

— אן אינטעליגענטישער מענטש מוז קענען לעכאלהאפאכעס צוויי שפראכן.

— און איר זייט, אפאנעם, א פאליגלאט? — האט גיפטיק אפגעענטפערט דער מיניסטער.

— קיין פאליגלאט בין איך ניט, האגאם פראנצויזיש און דייטש קען איך, — האט גאנץ רויק דערקלערט סאנדאמירסקי. א פאכעד — ווי אין דער קינדהייט, ווען ער פלעג מוזן אפן וועג צו זא-ריקן, אף דער פעטראווקא-גאס, דורכגיין פארביי דעם קעלער, ווו עס איז געווען א מין שטאב פון קאלקע פוגאלאס כאפטע — האט אים ארומגעכאפט שפעטער, שוין נאך דער לעקציע.

¹ comme il faut — (פראנצ.) — אנשטענדיק, לייטיש אנגעטאן.

דעם געדאנק וועגן דער נויטווענדיקייט צו קענען צוויי שפראכן האט ער אויסגעלייענט אין וו. קאזשעוויקאווס ראמאן „דער שילד און די שווערד“, און אט די שפראכן האט ער געוויסט פון זייער שכייע יעקאטערינע פעאקטיסטאווא אימשענעצקאיא, אן אלטער איינוואנער פרוי מיט א זארג-זאם אויסבאהאלטענער אפשטאמונג.

נאך דער לעקציע איז די גאנצע גרופע אנגעפאלן אף סאנדאמירסקי: ארויסקריכן מיט אוינס ערעוו דער פארטיילונג, און נאך פארן מיניסטער!

— איצט האף ניט מער, ווי אף אן עקאנאמיסט פון א צעלינער סאוירט, — האט אונטערגע-צויגן דעם סאכאקל שאפאשניקאו, דער סטארעסטע, וועלכער האט באוויזן פאר דריי ארמיישע יאר זיך דערהייבן ביז דעם סטארשינאראנג און דעריבער געקוקט פון אויבן אראפ אף דעם „קינדער-גארטן“, אף די אלע סאנדאמירסקים.

אין א וואך ארום איז סאנדאמירסקי ארויס פון דעם צימער, ווו ס'איז פארגעקומען דער קישעף מיטן נאמען „פארטיילונג“. דאס פאנעם האט בא אים אויסגעדריקט עפעס ענלעכס אף טעמפע דער-שטוינונג און אוולע, ווי בא א ינגל, וואס האט זיך צום ערשטן מאל דערוויסט וועגן דעם סאך פון האבן קינדער. ער איז געווען גרייט צו אלצדינג — צו א ווילדן העק, צו א באליביק פארווארפן ווינקל. אבער צו באקומען אן ארט אינעם פלאנעווע-עקאנאמישן גלאווק פון דעם מיניסטעריום האט ער לאכלוטן זיך ניט געריכט. נאך מער, ס'איז געווען באוויסט, אז עפעס א שטאלטנער גראוואריקער מאנצבל פונעם מיניסטעריום איז אליין געקומען און אויסגעקליבן גראד סאנדאמירסקי.

שאפאשניקאו האט אף דעם געזאגט, אז דער מיניסטער איז, ווייזט אים, א „מוזשיק טשטא נאדא“, אז אזא מענטש איז העכער פון אלע אוולעס. ער, שאפאשניקאו, איז געווען באקאנט מיט אזעלכע מענטשן: דער ראטנע איז בא זיי געווען פונקט אזא פארשוין.

אנדערע האבן זיך געשושקעט מיקויעך עפעס א „האנט“, וואס שטופט סאנדאמירסקי ארוף. עמעצער האט אפילע זיך דערמאנט אין דעם מיידלשן פאמיליע-נאמען פון סאנדאמירסקי מוטער: קאהאנאוויטש. דער „טאלמיד און מיטקעמפער“ איז אראפגעפאלן, אבער די פארבינדונגען זיינען דאך געבליבן...

סאנדאמירסקי גופע איז געווען מאמעש געפלעפט. ער האט געוויסט אף זיכער, אז זיין מוטער האט ניט קיין שום שייכעס צו יענעם קאהאנאוויטשן. טאמער שוין זיך גריבלען אין זיין מוטערס מישפאכע, קאן מען אפדעקן בלויז איין סאך, עמעס, ניט שטארק א טמימעסדיקן: קימאט אלע אירע נאענטע און ווייטע קאהאנאוויטשן זיינען נאך אין צענטן יאר ארויסגעפארן קיין בראזיליע.

די באראטונג אין באשטאנד פון זיין מוטער, יעקאטערינע פעאקטיסטאווא אימשענעצקאיא און דער מוטערס שוועסטערקינד לייזער האבן באשלאסן, אז עס קומען נייע צייטן און אזא אנגעלערנטער פון דער אייגענער דערפארונג מענטש, ווי דער מיניסטער, האט גלייך דערפילט: פון א דרייסטן יונג וועט זיך באקומען א פרינציפיעלער טוער, ניט ענדלעך אף די איצטיקע צעבאלעוועט-אנגעשראקענע טשינאוויקעס.

יעקאטערינע פעאקטיסטאווא האט פון פרייד אויסגעטרונקען צוויי קעלישקעס אזערבידזשאנישן וויין „אגדאם“, די אייגן זיינען בא איר געווארן פייכט און זי האט אפילע א פרוו געטאן אונטערכאפן מיט איר געוועזענער קאנטראלטא דעם ניגן, וואס דער פעטער לייזער האט געדענקט נאך פון זיין

דארעם-אוקראינישער פארוואַרלאַזטער קינד הייט: „פראַשטשאי זשע, ריוואַטשקא, פראַשטשאי, ליו-
בימאיא...“

אינדערמעסן האָט דער מיניסטער גלייך פארגעסן וועגן דעם כוצפעדיקן יוגן מיט געלד-רויטע
שטארצנדיקע קודלעס און בילעטע לאַגאַפאַטישע סימאָנים.

דער מיניסטער האָט שוין געוויסט, אז אין עטלעכע סאדאַשים ארום וועט ער מוזן אוועקגיין
„אין צוזאַמענהאַנג מיטן געזונט-צושטאַנד“, דעריבער האָט סאַנדאַמירסקי אַויספראַל אַרויסגערופן
בא אים בלויז איין געדאַנק — עפּשער איצט, אַף פענסיע, וועט ער סאַפּקאַלסאַף אַויסלערנען די פראַג-
צויזשע שפראך, איבער וועלכער מע האָט אים אין טויזנט ניין הונדערט צווייטן יאָר אַויסגעשלאָסן
פון דער סאַמאַרער גימנאַזיע.

אינעם שלאַפּצימער פונעם שעה פון דעם פלאַנעווע-עקאָנאָמישן גלאַווק פלעגט די שיין געוויינ-
לעך לויכטן קימאַט גאַנצענע נעכט. דער שעה און זיין ווייב זינען געווען פּוכקע קלייניקע מענטשע-
לעך, מיט אלציינע טונקל-בלאַנדע האָר און צערטלעך-זיסניקע שטימען. אפילע די נעמען זינען
בא זיי געווען אלציינע: יעווגעני און יעווגעניע.

נאָך דעם, ווי דער ערשטער יאַרצענדליק פון ליידנשאַפטלעכע נעכט האָט זיי ניט געבראַכט קיין
קינדער, זינען דורכגעגאַן עטלעכע יאָר פון אַ פיינלעכן פאַרדראָם, וואָס האָט זיך ביסלעכווייז אַויס-
געוועפט און איז אָפּגעטראָטן דאָס אַרט דער אַויסמאַטערנדיקער שלאַפּלאַזיקייט. די פאַרפאַמעלעכטע
באַנאַכטיקע שאַען פלעגן מאַן-און-ווייב פאַרברענגען אין ליינען, יעדערער מיט זיין סטיכיי פון ווערטער
און געפילן.

זי, אַ פאַרוואַלטערן פונעם לערן-אַפטייל אין אַן ענגלישער שול, פלעג קריגן זעלטענע בעסטע-
לערס מיט מוירעדיק-פאַרכאַפּנדיקע סיפּער-האַמליסעס. צייטנווייז, נאָך באַזונדערס פאַרשאַפטע קאָ-
ליויעס, פלעג זי זיך זשענדע וואַרפן צום מאַן, אַרויסרופנדיק באַ יענעם עפעס צווישן איבעראַשטקייט
און באַזאָרגטקייט.

דער מאַן גופע איז געווען פאַרכאַפט מיט געשיכטע, פון העראַדאַטן ביז וואַלענטין זאַרינען.
זיין אָפּגאַט איז געווען יעווגעני טאַרלע. ער האָט אַויכעט ליב געהאַט מעמאָרן און פאַראַכטעט ראָ-
מאַניסטן. אַימבאַוויסטזיניק פלעג ער אָפּנעמען אלס געשיכטע נאָר אַזעלכע קינסטלערישע אָפּא-
סינגען פון געשעענישן, וועגן וועלכע ער אליין האָט געהאַט ניט מער ווי נעפלדיקע אַלגעמיינע
בילדונגס-קענטענישן.

צו דעם שעפּס פּופּציקיאַריקן יוביליי איז אַ פלאַנאַוויק פון זייער רעפּובליקאַנישן גלאַווק ספּעציעל
געקומען קיין מאַסקווע און אים געבראַכט עטלעכע בענדער פויכטוואַנגערס ווערק. דער געניטער
קאַלעגע האָט פּינקטלעך אַויסגערעכנט דאָס שוואַכע סטרוועלע פון זיין מאַסקווער שעה. עס איז
קלאָר געוואָרן שוין אין עטלעכע טעג ארום, ווען „דער פאַכדאַנישער זשעקע“ (אזוי האָט מען גערופן
אין מיניסטעריום דעם קליינעוויקסיקן הויפּט-אַפּהיטער פון דער ציפּער-ווירטשאַפט) האָט מיטאַמאַל אַונ-
טערגעשריבן עטלעכע אינדולגענציעס, וועלכע עס האָט אים אונטערגעלייגט דער פיפיקער פלאַנאַוויק.
ניט אלץ איז אים געפֿעלן געוואָרן באַ פויכטוואַנגערן. עס האָט אים מאַמעש פאַרכאַפט „די
יעהודישע מילכאַמע“. ער האָט גלייך ווי פּונסני זיך אַריינגעטאַן אין דער אַיקאַנע-לעמפּלדיקער האַלב-
פּינצטערניש פון זיין באַבעס צימערל, וווּ עס האָבן אים באַזונדערס געצויגן צו זיך די אַלטע פאָ-
ליאַנטן, פיל מיט מאַדנע נעמען און געשעענישן. ער איז געבליבן גלייכגילטיק צו „דעם דערפאַלג“,
„דער פאַלשער נערצן“ איז אים לאַכלוטן ניט געפֿעלן געוואָרן, האַגאַם די אינטריגעס באַם הויף פון
דעם הערצאָג קאַרל-אַלעקסאַנדער האָבן אים בעפּיירעש פאַרכאַפט. ער האָט זיך אַף צוויי נעכט איבער-
געטראָגן אין דעם הערצאָגטום ווירטעמבערג, וווּ ס'האַט אָפּגעבליצט און איז פאַרלאָשן געוואָרן דער
שטערן פונעם ייד זיס.

דערפאַר האָט ער אינדערפרי, ווען אין קאַבינעט איז אַריינגעגאַן זיין קאַדראַוויק און האָט ראָ-
פּאַרטירט, אז ער קלייבט זיך גיין אַף דער פאַרטיילונג, אים פאַרזאָגט:

— גייט. זוכט דאָרטן אונטער פאַר אונדז עפעס א ייד זיס.

— א יידן? — האָט דער קאַדראַוויק איבערגעפרעגט, וואָס אזוינס פלעג ער זיך דערלויבן
באַזונדערס זעלטן.

— און איר מיינט, אז זיס קאָן זיין אַן עסקימאַס?

דעם שעה איז אזוי געפֿעלן געוואָרן זיין רעטאַרישע פראַגע, אז ער האָט באַשלאָסן פאַרענדיקן
מיט אים דעם שמועס. ער איז געווען צופרידן, וואָס דער טאַג האָט זיך אָנגעהויבן אזוי גוט, פון אַ
געראַטענער פראַזע. זאָל איצט דער קאַדראַוויק זיך ברעכן דעם מויעך. דער אַלטער טשינאַוויק פון
אַנקעטע-אַנגאַבן וועט מוזן מיסטאַמע ערגעץ קלינגען, קעדיי דערגיין דעם סאָד פונעם שעפּס ביל-
דערישן אַויסדרוק.

דער קאדראוויק האט אבער אין ערגעץ נישט געקלונגען.

א געוועזענער דעזשורנער אפיצער אין פאלקס-קאמיסאריאט פון אינערן-איניאנים, האט ער א שאקל געטאן מיטן קאפ, וואס האט געהאט א באטייט פון צווישן „ס'וועט זיין אויסגעפילט" און „איך האלט פאר א קאוועד". בא זיך אין קאבינעט, מיט א שטאק נידעריקער, איז ער לאנג געזעסן, קוקנדיק אין פענצטער, ווו דער ווינט האט געצווינגען די ביימער צו פלאטערן אומפהערלעך מיט די צווייגן. ער האט פלוצעם א טראכט געטאן, אז ער, א שטאטישער מענטש, ווייסט אפילו נישט, ווי עס הייסט אט דער סארט ביימער. די דאזיקע אנטדעקונג האט אים אנגעטאן אגמעסענפעש. „דער ייד זיס". ער האט שוין פון לאנג געהאט א כשאד, אז כאטש ער איז נישט אלץ גלאט אין זיין ביאגראפיע. „אן אויסשפירער אין א פארטיזאנישן אטריאד". ס'וואלט יעדן איינעם געמאכט פארויכטיק. ווער ווייסט, וואס איז דארט געווען, אינדערווייטנס פון א נאָרמאלער קאדראווער אנפירערשאפט.

וואס ס'איז אנגעשריבן מיט דער פען, זאל אויסהאקן ווער עס קען. בלויז אזא אפגעריסענער נאָר, ווי זיין זון, האט געקאנט נעמען א יידישקע וואן — נאָכן פאָטערס צודרינגלעכע האסראַעס א קלאפ טאן מיט דער טיר. „מיין זיידע איז אומגעקומען צוליב דער רעוואָלוציע, און דו דערשטיקסט זי אין דינע אנקעטע-פאסטקעס!"

דער שעה איז, פארשטייט זיך, נישט אזוי נאָו, ווי זיין שנעק. אנדערש וואלט ער נישט איבערגע-לעבט, ווען ס'האט זיך אף עטלעכע טעג פארהאלטן דאס אויספורעמען פון די קאמאנדירונגס-דאָקן מענטן קיין האַלאַנד.

האגאם די אַנווייזונג מיקויעך נעמען גראַד א ויסן איז, פארשטייט זיך, נישט קיין פרימכע פון א נאטשאַלניק מיט אומקלאַרע אנקעטע-פראַטים (ער האט זיך פלוצעם דערמאָנט, ווי דער זון האט אים אומאַל פירגעוואָרפן: „דיין עטאלאן איז, אפאָנעם, די אנקעטע פון פענקאָווסקיין. אַט בא וועמען עס איז געווען א מוסטערהאפטע ביאָגראפיע!). דער קאדראוויק האט גוט געוויסט: ווען די נא-טשאַלסטווע הייבט אן רעדן מיט האַלבווערטער, איז דאָס א באַשיימפערלעכער סיממען פון א באַזונ-דערס אכרייַעסדיקן אופטראַג, וואס מע גיט איבער נישט שריפטלעך, נאָר ווי אין דער קינדער-שפיל „שטיסעריי". אויבן האט עמעצער עפעס א שעפטשע געטאן און — ס'איז אוועק א גאנג.

דעם היינטיקן אייפּעמיזם האט דער קאדראוויק אינטערפרעטירט ווי א באַפעל צו אופשטעלן די קוואַטע פון די נאציאָנאַלע מינדערהייטן, וועלכע מע האט אינגיכן נאָך דער מילכאַמע געהאלטן פאר „אומפאסיקע".

...אין דער גאנצער גרופע האט ער געפונען בלויז איין יידן — סאנדאָמירסקין. עמעס, ס'איז געווען נאָך איינער, א מאַרק יאקאָוועוויטש גאַרדאָן, אַבער די נאציאָנאַליטעט איז באַ אים געווען אן אומפאסיקע — אן אוקראינער.

דער פאמיליע-נאָמען פון סאנדאָמירסקי מוטער האט אים א ביסל אַנגעהויבן קימערן. ער האט אפילו א טראכט געטאן, אז דער סאנדאָמירסקי האט פונקט אזא נאָז, ווי לאַזאַר מאַסייעוויטש. דערנאָך האט ער זיך דערמאָנט, אז זיין מעכטנס נאָז איז אויך פונעם זעלבן סארט. דער דאָזיקער געדאנק האט אים אפילו אריינגעבראכט אין געלעכטער, וואס האט זיך ארויסגעוויזן — אויסערלעך אומבאמערקלעך — בלויז אין ספאָזמעס פון די בויך-מוסקולן. אפגעלאכט אזוי, מיטן בויך, האט ער באַשלאָסן, אז ס'איז א גרויסער סאָפעק, צי יענעם קאהאנאָוויטשעס נאָענטע קרויווע וואָלט אפגעארבעט אלע יאָרן אין אן אייזנבאן-קאסע.

פאר די לעצטע צוואנציק יאָר איז סאנדאָמירסקי צוגעווינט געוואָרן צו זיין מיניסטערישן אַמפּלואַ. ער האט זיך אויסגעלערנט אַלמעגלעך אויסמיידן באַם רעדן די שאַרפע צישקלאַנגען, וואס האָבן באַ אים פארהיט דעם כּיין פון די קינדער-יאָרן. דער פריער פליך האט אים צוגעגעבן אן אַנשטענדיקן אויסזען. ער טראַגט איצט נאָר ווייַסע העמדלעך און טונקעלע אויסערמאָדישע גרייטע קאָסטיומען, וועלכע דעם פעטער לייזערס טאַכטער פאסט צו צו זיין נישט-סאנדאָמירטער מאַס.

ער האט אויסגעלערנט דוצן קימאט אלע שעליכים פון די אַנצאַליקע זאוואָדן, אינסטיטוטן, טרעסטן, פארוואַלטונגען, וואס מע האט לויט עמעצנס לאַגיק צונויפגעבונדן אין איין אַפּצווייג. די קאמאנדירטע ווייסן שוין, אז דער דאָזיקער פליכעוואטער ייד קאַלעקציאָנירט טאשן-קאַלענדאַרלעך — סאנדאָמירסקי פארמאָגט היינט איינע פון די גרעסטע קאַלעקציעס.

זיין ווייב איז צוגעווינט געוואָרן צו סאנדאָמירסקי טעווע שמאַרגען מיט דער נאָז, צו זיינע טאַמיד שווייסיקע פיס און שקאַרפעטקעס, צו זיין „קאמילפאַ", צו געשמאַקע „זאַקאָן", צו די צוויי צימערן, מיט א וועראַנדע אף דער מיניסטערישער האטשע אין קראטאַוואָ.

1 א הויכראַנגיקער באַאמטער, וואס האט איבערגעגעבן וויכטיקע מעלוכישע סידעס אין רעשום פון אויסלענדישע אויסשפיר-אַרגאַנען.

זי האט געבוירן צוויי יינגלעך, דעם עלטערן נאָרמאל, דעם צווייטן — פאר דער צייט. האגאם דער מיזניק איז איצט אַף א קאָפּ העכער פונעם בכאַר. אויב ער וועט גוט אויסנעמען אַף די רעפּובליקאַ-נישע פארמעסטונגען, וועט מען אים שיקן אַסיען-צייט קיין רומעניע.

די מוטער האט שטארק געבעטן סאַנדאַמירסקין אַנרופן איינעם פון די זין נאָך זיין פאָטער יאַסיף, וועלכער איז אומגעקומען אין סאַמע סאַף פון דער מילכאַמע, אין א פאַר כאַדאַשים נאָך דעם, ווי סאַנדאַמירסקי איז געבוירן געוואָרן. סאַנדאַמירסקי האט צוגעזאָגט, אָבער די יינגלעך הייסן סאַשע און דימע, און די באַבע קלייבט נאכעס פון זייער געראַטנקייט. אז קיינער זאָל ניט וויסן, האט זי מער ליב דעם עלטערן, סאַשען. ער איז אזוי ענלעך אַף איר יאַסיפּן — אויך א באַקביינערדיקער, אן ער-לעכער און א ביסל א בייזער.

★

אינטערמעצא

י צענטע, „ענגלישע“, שול שטייט קימאט אין איין הויף מיטן הויז, וווּ ס'ווינען די גאָלובס. פאֿינע מאַרקאווע גאָלוב אַרבעט אין דער שול זינט זי איז געגרינדעט געוואָרן. באַזיע מאַרקאווע, פאֿינע מאַרקאוועס עלטערע שוועסטער, רופט די רויטע געביידע מיט גיפסענע באַרעליעפּן פון גרויסע רוסישע שרייבער: „פא-ניעטשקעס שול“.

„פאניעטשקעס שול“ איז ניט געוואָרן אויך „וויטאליקס“, ווייל די גאָלובס האָבן באַשלאָסן, אז זייער זון דאַרף זיך ניט לערנען אונטער דער מאמעס פליגל. ביז דער שול, ווהיין מע האט אָפּגע-געבן וויטאליקן, האט ער געמוזט גיין א מינוט פופצן איבערן פארק „דרוזשא“ מיט רוינען פון דעם ניט־דערבויטן זומערדיקן קינאַטעאטער. די טעגלעכע שפאצירן אין איינזאַמקייט זינען געווען גינסטיק צו אנטוויקלען אינעם יינגל טרוימערישקייט. וויטאליק פלעג ליב האָבן דורכטראכטן ביז די מינדסטע פראַטים פארשיידענע סיפער־האַמאַטעס, וווּ ער, וויטאליק, איז טאַמיר געווען דער הויפט־העלד: א געלערנטער, א גענעראל, א דיפלאָמאַט, א שרייבער...

אין אכטן קלאס האט וויטאליק אָנגעהויבן שרייבן לידער. דעריקער האט ער געשריבן וועגן זיין ליבע צו פלאַרע באַראבאַש, דער אומענדלעכער לייד פון זינע יינגלשע יאָרן. נאָך פלאַרעס אָפּפאַרן קיין מאַגאַדאַן, ווהיין אירע עלטערן האָבן זיך פארווערבירט אַף פינף יאָר, האט וויטאליקס ליריק בא-קומען צומאַל א טראגישן כאַראַקטער.

*Что надо вам от бедного еврея,
который в математике погряз?*

מיט אזא רעטאָרישער פּראַגע האט ער זיך געווענדט צו פלאַרען אין איינעם פון זינע פאָעטישע בריוו. די טעמע פון אן אַרעמען יידן האט ניט באקומען קיין ווייטערדיקע אנטוויקלונג, ווייל «еврея» האט ער געדארפט בלויז צוליב א גראם מיט עפעס א גערונדיוו, דאכט זיך, «лелея».

פֿימע טאַרלאָוסקי, וויטאליקס שוועסטערקינד און אפּעטראָפּעס, האט צונויפגעקליבן ארום זיך א „באַהעמע“, דאָסראָו פון דער צענטער שול און פון דער פּעדאַגאָגישער אוטשילישטשע, וואָס איז געווען צונויפגעשפּאַרט ניט ווייט פון זיי, אַף דעם ראַנד פון קאַראַנטינאַווקע, אַ בינמאַרק־ייִשעוו, א פול אָנגעפאַקטן מיט יידן און ציגיינער.

די „באַהעמע“־אַוונטן פלעגן דורכגיין בא ליכט, וואָס מע פלעגט פייערלעך אָנצינדן אין צוויי קעראמישע לייכטער און אין אַן אלטער קופּערנער מענירע. זשאַנע דובטשינסקאַיא, זייער א שיין מיידל מיט אַן אַף כידושים וורעדנעם און אומפאַרגיביקן כאַראַקטער, פלעג זיך אָפּט צוזעצן צו דער פיאַנע. אויסגעוואַקסן אין קאַראַנטינאַווקע, האט זי אייגנאַרטיק, אין עפעס אַ ציגיינער־שיידישן סטיל אויסגעפילט אלטע רוסישע ראָמאַנסן.

פֿימע האט זיך געהאַלטן אריכטאַקראַטיש, גערייכערט אַ פיפקע, וואָס פלעגט זיך טאַמיר בא אים אויסלעשן. אין מאַסקווע, וווּ זיין פאָטער האט געווינט מיט אַ ניי געזינד, האט פֿימע זיך אויסגעלערנט

רעדן אפן הויפטשטאטישן דיאלעקט. נאך ערגעץ האט ער אונטערגעכאפט „וואָס טראפילאָס?"¹, „עסק" (אין אמעריקאניזירטער „ask"²) און „כאלומעס". דאָס אלץ האט צוגעגעבן זיינע רייד עפעס אן עספּעראנטישע פרעמדלענדישקייט, א צוציענדיקע פאר וויטאליקן, ווי אלעקסאנדער גרינס זורבא-גאן מיט זיינע אויסערצייטיקייט און אויסערמאָקעמדיקייט.

קימאט אלע באזוכער פון פימעס „באהעמע" האָבן געשריבן לידער. פימע האט אפילע „ארויסגע-לאָזט" עטלעכע זאמליכער. די פארלעגערשע טעכנאלאגיע איז געווען א פאשעטע. מע פלעגט צע-נייען עטלעכע גראַבע העפטן, קעדיי מע זאָל קאָנען אריינשטעלן די בויגנס אין „אונדערווד", וואָס פימע האט אויסגענארט פאר צען פלעשער „בילע מיצנע"³ (אדער „ביאַמיצין") בא עפעס אן אַפּשטא-מיקן פון פוילישע גראפן. טאָליק מאזור, דער איינציקער רויקער אין דער „באהעמע", פלעג צונויפ-קלייבן גרייטע בויגנס, צונויפשטעלן די אינהאלט-פארצייכעניש, נומערירן די זיטלעך און צונויפנייען פונסניי די העפטן, אונטערשרייבנדיק אף די הילעס דורך א טראפארעט דעם נאָמען פון דעם זאמלבוך: „Становление" (די אנטשטייונג).

די ערשטע עקזעמפליארן פון צוויי זאמליכער האט פימע אָפּגעטראָגן אין רעדאקציע פון דער צייטונג „פראפאר מאָלאָדאָסטי", ווו דאָס שאבעסדיקע ליטערארישע זיטל איז געווען צוויישראכיק: מער רוסיש, ווייניקער אוקראיניש. דער רעדאקטאר האט אויסגעקליבן טאָליק מאזורס א ליד וועגן דער שיינקייט פונעם זאוואַד-רויך, וואָס צעשפרייט זיך איבער די גרינע לאַנקע-גראָזן, און וויטאליקס ליד „דער הערלעכער גוירל" וועגן זיין פעטער כאריטאָן (כאצקל). דער פעטער האט קאמאנדעוועט מיט א טאנקען-פאָלק און דערנאָך, אין דעמיסיע, אָנגעפירט אין דער שטאט מיטן בוך-האנדל. עמעס, פון דער ליד האט מען ארויסגעוואָרפן די שורעס מיקויעך און אלטן יידן, וואָס לייענט קאדיש אף דעם פעטערס לעווייע.

פימע איז געווען דערשלאָגן פון אזא מין קער. ער האט זיך קיינמאָל נישט פאָרגעשטעלט, אז מע וועט נישט באמערקן זיינע לידער, וועלכע ער זעלבסט האט געהאלטן פאר אריגינעלע, מיט א נאָווא-טאָרישן בוי. ער האט אפילע אף עטלעכע טעג זיך געמאכט שלאָף, קעדיי נישט מאטערן זיך מיט פאר-באהאלטן דעם פארדראָס. פאר די טעג פון דער „קראנקהייט" האט ער אויסגעארבעט פאר זיך אן אייפן פון האנדלונג, וואָס האט, לויט זיין מיינונג, געדארפט פאסטן פאר א נישטאָנערקענטן פאָעט. אין א וואָך ארום האט ער באגעגנט זיינע אָנהענגער מיט דער פיעדיקער זיכערקייט און מיט צוויי נייע קריטעריען: „קאנפארמיזם" און „נאָנקאנפארמיזם". מאזורס זאוואַד-רויך און וויטאליקס פעטער כאריטאָן זיינען, פארשטייט זיך, געווען מוסטערן פון קאנפארמיזם, און זיינע לידער — נאָנקאנפאר-מיזם.

גראַד דעמלט איז פאר וויטאליקן געקומען די צייט אויסצוקלייבן פאר זיך אן אינסטיטוט. קיין גרויסער אויסוואל איז נאָר זיי אין שטאט נישט געווען: „פעד", „מעד" און „מאשינקע". פימע האט גרויס-הארציק אים געייצעט אין „מעד", ווו ער אליין האט זיך שוין געלערנט אפן צווייטן קורס:

— דערמאָן זיך, טשעכאָו, בולגאקאָו, ווערעסאיעוו. אלע זיינען געווען דאָקטוירים.
— מע קאָן מיינען, אז דער איינציקער וועג צו מענטשישע נעשאַמעס ליגט נאָר דורך פאלמעסן.
— אַסטאָלאָפּ!

פימע האט פיינט געהאט וויקוכים. „צוליב וואָס דארף מען פאטערן צייט און נערוון? טאָמער ס'וויילט זיך זאָגן, אז דיין אָפּאָנענט איז א נאר, איז זאָג דאָס גלייך".

דעם זעלבן אָוונט האט וויטאליק באשלאָסן צו ווערן אן עלעקטראַנשטיק, אין „מאשינקע" האט זיך אַקאָרשט געעפנט אזא פאקולטעט. וואָס איז דאָס אזוינס, האט ער געוויסט גאנץ נעפלדיק, האגאם גראַד אָט די דאָזיקע אומקלאַרקייט האט אים באזונדערס אינטריגירט.

— פארוואָס עפעס עלעקטראַניק? אָט אזוי, מיצקימדריצקים, — עמיל מיראָנאָוויטש, פימעס פאָטער, האט אלץ, וואָס ס'איז געווען, לויט זיין מיינונג, נישטלאָגיש, געקרוינט מיט „מיצקימדריצקים". אפילע רעדנדיק אף רוסיש מיקויעך ריין מעדיצינישע פראַבלעמען, האט ער געקאָנט אריינשטעלן עפעס אזוינס: „נו עטאָ אוזש, דרוג מאַי, סאָוסעם מיצקימדריצקים".

— דו האָסט דאָך זיך קיינמאָל נישט אינטערעסירט מיט אזעלכע זאכן? — עמיל מיראָנאָוויטש האט אפילע אָפּגעלייגט אין א זייט דעם פרישן נומער פון זיין מעדיצינישן זשורנאל.

— אויב דו ווילסט, איז דאָס א ליבע פונעם ערשטן בליק, — האט גיפטיק געענטפערט וויטא-ליק. שוין א פאָר יאָר, ווי צווישן זיי האָבן זיך איינגעשטעלט אָנגעשטרענגטע באציונגען. און אויב דער פאָטער האט גלייך פארשטאנען, אז די ליבע ליגט קוידעמקאָל אין זיין זונס עלטער, דער על-על-

¹ וואָס טראפילאָס? — וואָס איז געשען? (געמישט יידיש און אוקראיניש).

² פרעגסט?

³ א סאָרט פון וואָלוועלן וויין (אוקר.).

טער, וואס עמיל מיראנאוויטש האט גערופן „אינטערמעצא“, טא פאר וויטאליקן איז זיין שטענדיקע נערוועזקייט נאך אלץ געבליבן ווי א פיינדלעכע רעטעניש.

אינדערעמעסן איז עמיל מיראנאוויטש געווען צופרידן פון וויטאליקס אויסוואל. ס'האט אים שוין פון לאנג געמאטערט דער געדאנק, אז ער וועט מוזן גיין צו פאנטעליען. מיט פאנטעליי דעניסענקא האט ער זיך געלערנט אין דניעפראפעטראווסקער מעדינסטיטוט, זיי האבן אפילע צוזאמען געדונגען א צימערל אף פראלעטארסקאי-גאס. נאך דער מילכאמע האבן זיי זיך באגעגנט בלויז א פאר מאל, ווען גאלוב איז געקומען צו פארן קיין אדעס. און מיט זעקס יאר צוריק, ווען מע האט ארגאניזירט בא זיי אין שטאט דעם „מעד“, איז פאנטעליי, שוין א פראפעסאר, אריבערגעפארן אהער און האט פארנומען די שטעלע פונעם רעקטאר.

די ערשטע צייט, ווען מע פלעג אנהייבן רעדן וועגן א „מאפייע“, וואס ארודעוועט אין „מעד“, פלעג עמיל מיראנאוויטש ניט גלייבן. העלפן עפעס א באקאנטן אדער א קארעו און באקומען דערנאך פאר דער טויווע א „דאנק-אויסדרוק“ — אין דעם האט ער יא געגלייבט. אליין איז ער אויך געווען ניט קיין מאלער, פלעג זיך ניט אפזאגן פון א בוקעט קווייטן, פון א פלעשל קאניאק, צומאל אפילע פון מער טאכיקע מאטאנעס, אבער ער האט קיינמאל ניט אויסגערעכנט אף עפעס א מאטעריעלער גאב. און דא איז געגאנגען א רייד וועגן עכטער ספעקוליאציע. גלייבן האט ער אנגעהויבן נאך דעם, ווען פעליקס סלאדקאוו, דער הויפט-דאקטער פונעם דריטן שפיטאל, איז געקומען צו אים א צע-קודלער:

— עמיל! דיין דעניסענקא איז אן אויסוורף!

— ווי א נעווראפאטאלאג וועל איך דיר שוין מיסטאמע ניט העלפן, דו דארפסט גיין צו א פסיכיאטער.

— הער שוין אויף מיט דינע כאכמעס! מיט א שא צוריק האט דיין כאווער מיר פארגעלייגט אים געבן א טויזנטער, קעדיי — הער א מייסע! — ער זאל קאנען אונטערשמירן געוויסע לייט, וועלכע ווילן ניט דורכלאזן יידן אין אינסטיטוט. דו ווייסט די סיבע? ווייל זיי קלייבן זיך ניט גרייטן קאד-רען פאר די אגרעסארן. ווי געפעלט עס דיר? און פאר א טויזנטער — מאכעטייסע! א מין מוסטער פון מימיקריע!

ס'איז געווען מיט א יאר צוריק. סלאדקאוו האט זיך סאפקאלסאף בארויקט. („כ'בין, עמיל, ניט קיין קעמפער. בא מיר איז אויך ניט אלץ ריין, צו א פארברעכן איז עס ווייטלעך, אבער קעדיי מיר מאכן פאר א באצירק-דאקטער, איז עס גענוג“). די טאכטער האט ער געשיקט קיין סאראטאוו, ווו ס'האבן געווינט זיין ווייבס קרויווים.

בא גאלובן איז פארט געבליבן א טעמפער ווייטיק, וואס פלעג זיך צומאל לאזן צו וויסן בעשאס גאנץ אפטע שלאפלעזע נעכט. נאך וויטאליקס באשלוס האט ער אבער גרינגער אפגעטעמט.

מיקויער וולאדלען ניקאדימאוויטשן האט זיי דערציילט די מומע באזיע:

— ער איז, דאכט זיך, א שווינדלער, אבער מע האלט אים פאר א בעסטן רעפעטיטאר. ער נעמט נאר יידן.

— וואס? ער איז א גער? — האט זיך צעלאכט די מאמע.

— גיין. ער האלט, אז יידן וועלן אים ניט מאסערן.

די לימודים פלעגן דורכגיין אינעם גייטעכניקום, ווו וולאדלען ניקאדימאוויטש האט אונטערייכט טעט מאטעמאטיק. וולאדלען ניקאדימאוויטש, א קליינווקסיקער קאסאקער שאטען, איז געווען מער באמרויקט מיט זיין קומענדיקער כאסענע, איידער מיט די לימודים. די קאלע, א שיין מיידל, אף א יאר פופצן יינגער פונעם כאסן, פלעג אריינפליען מיט א יעדיע, אז „מע גיט“ עפעס, און וולאדלען ניקאדימאוויטש פלעג גלייך זיך אפכאפן, ווי נאך א קאמאנדע „ביקס אין הענט“.

— פארפעסטיקט דעם היינטיקן מאטעריאל זעלבשטענדיק. פעסטינא לענטען, ווי עס פלעגן זאגן די רוימישע כאכאכים. מע דארף זיך ניט איבערמאטערן, — מיט די ווערטער פלעגט ער זיך אפטרעגן אף זיין גרויער „וואלגע“.

אין אזעלכע טעג פלעג וויטאליק לאנג, צומאל ביז שפעט, זיך ארומדרייען איבער זיטיקע גאסן, ווו ס'איז שווער געווען צו באגעגענען עמעצן פון באקאנטע. אפטער פון אלץ פלעג ער גיין אין טיך-פארט, קוקן אף די רעדער-דאמפערס מיט זייערע פאוואלינקע טנועס: פאוואלינקע גייען זיי צו אדער גייען אפ פונעם האפן, שטייען אפילע אויך עפעס לאנגזאם, אן פארדראס אף די קאנאטן, וואס האלטן זיי בא דער יאבאשע. גארניט צו פארגלייכן מיט דער פולשטענדיק קאליע-געווארענער נערוון-

¹ אטיל זיך פאמעלעך (לאט).

סיסטעם פון די „מעטעארן“, וואָס ווארטן אומרויק, מע זאָל זיי אָפּבירדן פון די טשוהונגען טומבעס, קעדיי אַ יאָג טאָן צו אנדערע האפּנס...

דערנאָך איז געווען ווילדלעך ניקאָדימאָויטשעס כאסענע. עדיק מאלקיןס מוטער האָט אופגע-
זאמלט צו צען רובל און געקויפט א קרישטאָלענע טשעכאַסלאָוואקישע וואזע, וואָס עדיק האָט אונ-
טערגעטראָגן „פון די דאנקבארע אביטוריענטן“. אין נאָך איז עטלעכע טעג ארום האָט ווילדלעך ניקאָ-
דימאָויטש צונויפגעקליבן די גאנצע גרופע אין סקווער אנטקעגן דעם אוניווערמאג „אקראינא“, קעדיי
מיטיילן, אז מילע (זיין ווייב) שלעפט אים קיין קרים („איר זייט דאָך שוין אויך קימאט מאנצבלעך
און איר פארשטייט, אז דאָס יונגע פאַרפאַלק דארף לעשן דעם ערשטן דאָרשט“), דעריבער וועט ער
ניט קאָנען פארענדיקן מיט זיי דעם גאנצן קורס.

— אָבער איך גלייב אין אייך, כעוורע. אין אייך פליסט דאָס בלוט פון שלוימע-האמעלעך. כוץ
דעם, האָבן נייטיקע מענטשן באקומען פון מיר א רעשימע מיט אייערע נעמען. סע נעפטונאָ קרעדערעו.
— דיין נעפטונס מוטער, — האָט באגלייט די גרויע „וואַלגע“ עדיק מאלקין, איינגעשלאָסן אַף
דער פילער מעכטיקייט זיין קאמפאקטן מאגניטאָפאָן „וועסנא“ און הייליק, קעדיי איבערשרייען די
„ראַלינג סטאָנו“, פאַרגעלייגט צעשניידן די שינעס אין ווילדלעךס „וואַלגע“.

וויטאליק איז אריין צו פימען, וועלכער ווינט ניט ווייט פונעם אוניווערמאג. ער האָט לאנג
געקלונגען און שוין באשלאָסן אוועקגיין (פימעס מוטער איז אוועקגעפאַרן אין אורלויב), ווען די טיר
האָט זיך געעפנט, דורכלאָזנדיק דעם צעשויבערטן פימען אַף דער טרעפּ-פלאטפארמע.
— וואָס טראפילאָס?

— דו קאנסט רעדן ווי א מענטש? — איז פלוצעם ארויסגעגאן פון די קיילים וויטאליק.
— וואָס האָסטו זיך ווי פון א קייט אָפּגעריסן? זיי מיר מויכל, אָבער כ'בין ניט אליין.

אין דרויסן איז שוין געווען פינצטער. די נייע „ליכט-צייטונג“, וואָס דער היגער ראדיאָ-זאוואָד
האָט אין פרילינג איינגעפירט אפן אוניווערמאג, האָט מיטגעטיילט מיקויעך נייע רעקארדן פון די
מעטאלורגן. אפן אָפּשטעל האָט עדיק מאלקין זיך געטשעפעט צו עפעס א לאנג מיידל, ס'איז צוגע-
פאַרן א טראַלייבוס, און דאָס מיידל איז אוועקגעפאַרן.

וויטאליק האָט פארקערעוועט צום טייך, די גאס איז געווען א פינצטערע. מיט א וואָך צוריק
האָט אַף אזא וויסטער גאס עפעס א יאט אים א פליאסקע געטאָן אין די ציין. ס'איז געווען אזוי
אומגעריכט, אז וויטאליק איז געקומען צווייך נאָר ווען דער אומבאקאנטער האָט זיך פארייניקט צו

¹ פארטרויען זיך נעפטונען (לאט.).

נאך עטלעכע יאטן, וועלכע זינען געשטאנען עטוואָס אין א זיט, און די גאנצע כאַפטע האָט מיט א געלעכטער זיך געלאָזט ווייטער. היינט האָט ער דערפילט, אז ער ציטערט איימעס-מאָוועס פאר אַט דער פינצטערער גאס מיט הויכע טאָפּאַלן, רויקער האָט ער זיך דערפילט אפן ברוק, וווּ די אווטאָמאָ-בילן-פארעס פלעגן פון צייט צו צייט צערייסן דאָס כאשכעס.

ער איז ארויס אָף דער אינגאנצן פארבויטער מיט פריוואטע שטיבלעך ברעג-גאס. די דובטשינ-סקיס האָבן געווינט אינעם דריטן פון ראָג שטיבל. אפן גאנעק זינען געזעסן זשאנעס עלטערן. — זשאנע וועט קומען שפעט, זי לערנט ערגעץ מיט א כאווערטע, — זשאנעס פאָטער האָט מיט ביידע הענט אָפגעצויגן די שלייקעס פון זיין ריזיקן בויך.

דער צוריקוועגס צום אָפּשטעל האָט זיך אויסגעוויזן א סאך קירצער. דער פאכעד פארן כאש-כעס איז אנטרונען געוואָרן. דער פינצטערער קאָרידאָר צווישן די טאָפּאַלן און פארשיידנפארביקע פלעקן פון די באלויכטענע פענצטער האָבן אויסגעזען צו זיין ראָמאנטיש און זיכער. וויטאליק האָט זיך אָפגעשטעלט און א קוק געטאָן אָף דער ברעג-גאס, וואָס איז איצט געלעגן אונטן, בארג-אראָפּ, וווּ אלע פייערן פון דער שטאָט און פונעם טייך האָבן זיך קימאט ניט-אונטערשייד-לעך צונויפגעגאָסן מיטן שטערן-הימל.

„וואָס וואָלט איך איר געזאָגט, אויב זי וואָלט געווען אינדערהיים?“ — האָט זיך געדרייט בא-אים אין קאָפּ. קיין ענטפער אָף דער פראגע האָט ער ניט געזוכט.

★

אן אָנפאל

1.

רעוו דעם ערשטן מײַ איז מאשעס פאָטער געקומען אהיים א פריילעכער:

— טאנצט! אין א וואָך ארום קאָנען מיר זיך איבערקלייבן.

נאָך דער פייכטער זעמליאנקע, וואָס זיי האָבן געדונגען באם אלטן קריטשעווסקי אין דער באַצמאנישער סלאָבאָדקע, סאמע לעבן דעם טייך-פאָרט, האָט די נייע דירע אויסגעזען צו זיין ווי

אן אומדערגרייכלעכער כאַלעם. די מאמע האָט ניט אופגעהערט איבערכאזערן: „סאָפּקאַלסאַף וועט בא אונדז אויך זיין בא מענטשן“. מאשע איז געווען זיך מעשאער, אז „די „מענטשן“ — דאָס זינען דער פעטער אבע מיט זיין „מישפּאַנדרע“ (אזוי רופט זיי דער זיידע). עמעס, מאשעס פאָטער האָט באקומען ניט קיין באזונדערע דירע, ווי באם פעטער אבע, האגאם די מאמע זאָגט, אז מע קאָן זיך ניט יאָגן נאָך אלעמען.

די באַבע און דער זיידע זינען געבליבן ניט צופרידן מיט דער דירע. דער באַבען איז שווער זיך אופהייבן אפן דריטן עטאזש. זי האָט מוירע ארויסגיין אפן באלקאָן און קלאָגט זיך קעסיידער, אז אַן א קעלער קאָן מען גאַרנישט ניט אַנקויפן אין זאפאס. דעם זיידן לאָזן ניט שלאָפן די טראמ-ווייען, וואָס פאָרן פארביי זייער הויז מיט אזא גערויש, גלייך ווי זיי זינען פול אָנגעפאקט מיט פלעשער.

מאשע פארשטייט ניט די זקיינישע „בו-בו-בו... די טרעפ... בו-בו-בו... די טראמוויען“. זי קאָן, דאכט זיך, גאנצענע טעג זיצן אפן ברייטן פענצטער-ברעטל און קוקן, וואָס עס טוט זיך אונטן, אפן פראַספּעקט. באזונדערס געפעלט איר, ווען עס ווערט פינצטערער און אָף די טראמוויע-וואגאָנען צינדן זיך פריילעך אָן א פאָר לעמפעלעך. צוויי ווייסע פייערלעך — די ערשטע „מארקע“, ביזן וואַקזאל. צוויי רויטע — אויך ביזן וואַקזאל, נאָר אַן אנדערן, וואָס מע רופט „יעקאטערינקע“. טראמוויען מיט גרינע און געלע „אייגעלעך“ פארקערעווען זיך לעפיש, מיט א ווילד סקריפען, צו די זאוואָדן, וואָס פארבן נאכלעסיק דורך זייערע ריזיקע קוימענס דעם הימל איבער דער גאנצער שטאָט.

מאשען געפעלט, וואָס יעדער טראמוויע האָט זינע אייגענע קאָלירן. מע דארף ניט צוטרעכטן. בא איר דארף אלצדינג האָבן עפעס א קאָליר, אפילע די נעמען. אַט דעם פעטערס נאָמען — אבע —

איז גרוי, מענדל — דעם זיידנס — אין ווייס, העניע — דער באַבעס — אין א סאלאט-קאליריקער, נאטאשע — דאָס איז דער נאָמען פון מאשעס נייער כאווערטע — איז רויט... בלויז פאר סאַלאַמאָן מאַסייעוויטשן קאָן ניט מאשע אונטערקלייבן א קאַליר. ער באקומט זיך בא איר א פארשיידנפארבי-קער, ווי די גלעזלעך אינעם קאליידאסקאפ, וואָס דער פעטער אבע האָט איר געבראכט פון קיעוו. סאַלאַמאָן מאַסייעוויטש וווינט מיט זיי אין איין דירע. זינער איז דער קלענסטער צימער, אנט-קעגן דעם טואלעט. דעם גרעסטן כיידער — די זאלע — פארנעמט מאשע מיט אירע עלטערן. און נאך איינעם, מיט א מעזוזע אפן בישטידל — דער זיידע מיט דער באַבען.

דער זיידע האלט ניט פונעם שאַכן. ער רופט אים „אן אַרל“, ווייל יענער — שוין אן אלטער ייד — עסט טרייפס, דאוונט ניט און גייט קימאט יעדן אָוונט אין קינאַטעאטער „סמענא“, ווו זיין דאמע — סאבינע זאלמאנאָווע — ארבעט אלס אדמיניסטראטאָר.

צומאָל אָבער זיצן זיי זאלבעדריט — דער זיידע, סאַלאַמאָן מאַסייעוויטש און קריטשעווסקי. זיי טרינקען טיי, צעברעכנדיק צוקער מיט סאַלאַמאָן מאַסייעוויטשעס צווענגעלע, און דערמאָנען זיך אין אמאָליקע יאָרן. דער זיידע דערציילט וועגן ארגענטינע, ווו ער איז געווען גלייך נאך זיין כאסענע, האָט דאָרט גאנץ נישקאָשעדיק פארדינט אלס טעסלער, אָבער אין א יאָר ארום געקומען צוריק. ערשטנס — דאָס יונגע ווייב, די קרויווים, דער רויטער באַרשטש, וואָס דער זיידע קאָן עסן כאַטש דריי מאָל א טאָג. צווייטנס — די איבעראשנדיקע אפיקארסעס פון די דאָרטיקע יידן. מיקויעך דער טרייפיקיט דערציילט דער זיידע קלאָל מיט עטלעכע „טפּו“, מיט באדייטפולע בליקן אינעם שאַכנס זיט און — קוקנדיק דערביי שוין אף קריטשעווסקין — מיט א טויץ „ניט פאר אונדז געדאכט“.

קריטשעווסקי האָט זיין סיפער-האמיסע: וויאזוי ער האָט בעשאַס דער ערשטער וועלט-מיליטאַר גענומען אין געפערקעניש און עסטרייכישן אָפיצער. יעדעס מאָל קלייבט ער אויס פאר זיין קאַרבן א נייע פאסטקע. צום אָפטסטן האָט דער אלטער ליב אריינצוטרייבן דעם אָפיצער אין א קעלער און האלטן דאָרט, ביז יענער שיסט ניט אויס אלע זיינע פאטראָנען. צומאָל באווייזט דער „נעמטשורא“ טרעפן קריטשעווסקין מיט א קויל אין האנט אָדער אין פוס, איינמאָל — ערעוו יאָמקיפער — אפילע אין קאפ. אָבער לעסאָף נעמט ער אים סייווי „ווי א שפּעלע“.

סאַלאַמאָן מאַסייעוויטש רעדט נאָר אף רוסיש (דער זיידע זאָגט, אז ער „מאכט זיך“). שאַענווייז קאָן ער דערציילן וועגן באלעבאטיס פון די קלייטן, ווו ער האָט געארבעט אלס פריקאזשיק. באזונ-דערס האָט ער ליב זיך דערמאָנען אין מאטוויי אַסיפאָוויטש פאָליאקאָוון. „עטאָ ביל מעשאָק דענעג“. ביכלאל טיילט ער אלעמען אף קאפצאָנים, אף „זאָקן מיט געלט“, „קאסטנס מיט געלט“ און „זעק מיט געלט“ (א זאק איז בא ואים גרעסער פון א קאסטן).

איצט ארבעט סאַלאַמאָן מאַסייעוויטש אינעם אוניווערמאג אנטקעגן דעם פארק „מעטאלורג“. דעם אוניווערמאג רופט מען אין דער שטאָט „מאגאזין ליפּקיןא“ אָדער פאַשעט „בא ליפּקיןען“. ליפּ-

קין איז סאָלאָמאָן מאַסייעוויטשעס פאמיליע-נאָמען. מאשע איז עטלעכע מאָל געווען מיט איר מוטער אין דער קלייט און געזען, וויאזוי דער שאַכן שטייט בא דער סטאַיקע און מעכט שטאַפן מיט א גע-
לער מעטער-ווירע. טאַמיד אין א פריש העמדל מיט א קליין פלאטערל, באגעגנט ער יעדע קוינעטע
מיט א שמייכל, מיט „מאדאם“ אָדער „בארישניא“, מיט אן אייזע „מאדאם, דער קרעפדעשין וועט
מאכן אייך גליקלעך“.

2.

יעדן זונטיק באקט די באַבע — איר „אַרעמען סטודענט“ — א לעקער, אין וועלכן זי מישט
אריין וויערמילך צי אלטע סמעטענע, גיט צו א ביסל ראָזשינקעס, שיט אריין — אויב ס'איז פאראן —
צימרינג, און ס'באקומט זיך א מיכל, וואָס ס'בעט זיך אליין אין מויל אריין. האגאם דער לעקער
בלייבט ליגן אין דער גרויסער סקאווערדע, ביז ס'קומט ניט עמעצער פון די געסט.
צום אַפּטסטן קומט די מומע מערע. זיי האָבן זיך אייניגעם מיט מאשעס מוטער געלערנט אין
טעכניקום. ווען-ניט-ווען גייט אריין אויך איר מאן איוואן אניסימאָוויטש. פאר דער מילכאָמע האָט
ער אונטעריכטעט די אלט-סלאַווישע שפראך אין פעדאגאָגישן אינסטיטוט, איצט אָבער איז ער א
שול-לערער. בעשאס דער מילכאָמע האָט ער אויסבאהאלטן דאָס ווייב מיטן זון ערגעץ אין א דאָרף,
בא א גאלעך, און מע נעמט אים ניט אין אינסטיטוט, ווייל ער איז געווען אַף דער אַקופירטער טע-
ריטאָריע.

ס'שטעלט זיך אַפּט אריין דער פעטער סרול מיט זיין גאנצער כאַליאסטער: דאָס ווייב און
דריי זין. דער פעטער גייט אַף א פראָטעז, וואָס רייבט אים אַן שטענדיק מאָזאָליעס. מאכמעס דעם
באפרייט ער גלייך זיין קולטיא און שפרינגט איבער דער דירע אַף איין פוס. מאשע האָט ליב דעם
פעטער, ער איז פאר איר דער פריילעכסטער מענטש אַף דער וועלט. די ביידע עלטערע זין זיינען
בא אים אויך אזעלכע געל-רויטע, פריילעכע און גוט-הארציקע. זיי „שעפעליאווען“ אפילע פונקט אזוי,
ווי זייער פאָטער. און פֿימקע, דער יינגסטער, גייט ארום טאַמיד א פארביסענער, גלייך ווי עמעצער
איז אים עפעס שולדיק. דער זיידע זאָגט: „ס'איז נאָך אַ גליק, וואָס נאָר איינער איז געראָטן געוואָרן
אין דער שלאָק“. דאָס הייסט — אין דער מומע נויסיען, דעם פעטערס ווייב.

דער פעטער אבער קומט זעלטן און געוויינלעך אליין. אפן זיידעס „ווי איז דיין טשיקאווע פריצע?
צי ס'שטייט איר ניט אָן?“, ענטפערט ער געוויינלעך מיט א שמייכל און מיט „נאָנע איז פארדרייט מיט
אירע קראַנקע“. זיין ווייב איז א פסיכיאטער, שטאַמט פון די בראסלאַווסקיס, דער באוואוסטער אין
דער שטאָט מישאַפאָכע פון דאָקטוירים. די מומע נאָנע קוקט אַף אלעמען פון אויבן אראָפּ, שטענדיק
מיט א ביסל צוגעזשמורעטע אויגן, וועלכע לאָזן זי ניט האַלטן פאר א מיעסע. די לעצטע כאַדאַשים
טשעפעט ניט דער זיידע דעם פעטער אבער מיט זיינע קאשעס. אלע ווייסן, אז די בראסלאַווסקיס האָבן
פארלוירן זייערע שטעלעס און נאָנעס פעטער געפינט זיך אפילע אונטער אויספאַרשונג.

יעדן זונטיק הייבט זיך אַן א בורטשעניש צווישן דעם זיידן און דער מוטער. די מוטער וויל רופן
סאָלאָמאָן מאַסייעוויטשן, נאָר דער זיידע איז קעגן: „ער פֿעלט דיר אויס? אויך מיר א קאַרעווי! אווא-
דע, ניטאָ ווער ס'זאָל עסן דעם לעקער!“ אָבער סאָפּקאָלסאָף פארנעמט דער שאַכן זיין אַרט צווישן
אנדערע אַרכים, זעצט זיך אוועק לעבן א גרויסן קאסטן, ווי ס'וואקסט א הויכער, קימאט ביז דער
סטעליע, רויז-בוים.

3.

נאָר אריינגעלאָפן אונטער דער ארקע צווישן ביידע פירשטאַקיקע הייזער, ווי זיי באגעגענען
זיך אינדערפרי, איידער גיין צוזאַמען אין שול, האָט נאטאשע א געשריי געטאָן:

— דו האָסט שוין געהערט?

— וואָס?

— אז ער האָט זיך געקליבן אונטערייסן דעם לופטשיף-זאוואָד? גלייכסט ניט? די מאמע זאָגט,
אז די גאנצע שטאָט רעדט וועגן דעם. מע האָט דאָך שוין אפילע געפונען אופרייס-שטאָף בא אים
אונטער דער סטאַיקע...

אינדערהיים, ווען מאשע האָט געפרעגט וועגן סאָלאָמאָן מאַסייעוויטשן, האָט דער פאָטער, ער
ארבעט אלס דיספעטשער אפן לופטשיף-זאוואָד, זיך צעלאכט:

— דו ביסט שוין מיסטאמע די צענטע, ווער עס פרעגט בא מיר וועגן דער נארישקייט. מע זאגט אפילע, אז בא סאבינע זאלמאנאווען האט מען געפונען אן איבערגעבער. אין קיך איז אריין דער ויידע:
— לאך, לאך. אז מע וועט זיך, כאָלילע, נעמען פאר אים, וועט אנדז טאקע ווערן גאר פריי-לעך. די בראסלאווסקים האט מען אויך געהאלטן פאר הייליקע.
די באַבע האט עטלעכע מאָל א זיפץ געטאָן און אפילע אפגעהערט שניידן לאַקשן.
די מוטער האט אָפגעלייגט די קאטשלקע:
— נאראנים וואקסן דאָרט, וווּ מע זייט זיי.
זי זאגט אָפט גאר אומקלאָרע פאר מאשען זאכן.

4.

ליפקינען איז געוואָרן ניט-גוט ערעוו דער מיטיק-האפסאָקע. נאָך נעכטן האט ער דערפילט, גלייך ווי שפילקעס האָבן גענומען שטעכן אין הארץ אריין. ער האט אפילע א טאפ געטאָן אין בר-זעם-קעשענע, טאָמער עפעס שטעכיקס איז אריינגעפאלן אהין. אָוונט-צייט, ווען ער איז אריין צו סאבינע זאלמאנאווען, האט ער א שפאס געטאָן, אז זי צערייסט אים דאָס הארץ.
— סאָלאָמאן, דו ווייסט דאָך, אז מינע קינדער זיינען קעגן. וואָס קאָן מען טאָן? כ'בין דאָך ניט קיין מיידל.

אינדערפרי האט ער פונסניי דערפילט א שטעכעניש. דערנאָך, בא דער סטאָיקע, האט עס אים אָפגעלאָזט. אָבער צום מיטיק איז געוואָרן אינגאנצן שלעכט. לוקאשענקא, דער דירעקטאָר, האט אָנגעהויבן קלינגען אין „ניעאָטלאָזשקע“, און ליובע — זי איז א סכירע-קענער — איז ארויסגעלאָפן אין דרויסן, אָפגעשטעלט א מיליציי־שע מאשין, וואָס האט אָפגעפירט סאָלאָמאן מאַסייעוויטשן אין שפיטאָל.

איבער אַט דער מיליציי־שער מאשין האט עס זיך אַלץ פארדרייט...
נאָכן ארויסגיין פונעם שפיטאָל האט סאָלאָמאן מאַסייעוויטש באשלאָסן מער ניט ארבעטן. גענוג. אין זיבעציקיאָריקן עלטער איז שוין שווער אָפצושטיין א גאנצן טאָג מיטן מעטער. זיין זון — ער דינט אפן צאָפן — וועט אים העלפן. וויפֿל דארף ער?

אָבער לוקאשענקא האט אים אַינגערעדט ארויסגיין כאַטשבי אף א וואָך צייט. די קלאנגען האָבן אים שוין מאמעש פארמוטשעט.
די גאנצע שטאָט, דאכט זיך, איז געלאָפן קוקן אף ליפקינען. מאשע האט זיך אויך עטלעכע מאָל אריינגעכאפט אין אוניווערסיטעט. געקוקט, ווי דער אלטער קישעפט אויס די שטאָפן.

אין עטלעכע טעג ארום האט נאטאשע מיטגעטיילט:
— די מאמע זאגט, אז דיין שאַכן האט אונטערגעקויפט די גאנצע מיליציע, אנדערש וואָלט אים קיינער ניט אָפגעלאָזט.

★

די יערושע

...в глазах его рябило, мозги путались, во рту пересохло и на лбу выступил холодный пот, но он решил не вставать, пока окончательно не уразумеет своих денежных отношений к банковской конторе Кошкера.

А. П. Чехов. «Житейские невзгоды»

עם אלטן קונינס פאָרטרעט הענגט צווישן צוויי אלטע כינעזישע וואזעס, וואָס שטייען אף דער שוואַרצער פאָלירטער פיאנינג. איבער דער שפיגל-גלאַנציקער שוואַרצקייט האט אמאָל דורכגע-לייגט זיין וועג א קאראוואן פון זיבן ראסעווע העלפאנדלעך — דער אייביקער יעצער-האַרע פון עדיקס קינדער-יאָרן. היינט טיק-טאקעוועט דאָ, קוים וואָס צו הערן, א מאסיווער זייגער, א זעל-טענער אנטיק. דער זייגער טראָגט א מעטאל-טאָוועלע, וווּ מיט א שיינעם קסאוו איז אויסגראוירט: „דעם כאַשעוון יאָסיף פייוועלאָוויטש קונינען פון זיינע קאָלעגן. 26 מאָרט 1970.“

שאבעס. עדוארד יאָסיפאָוויטש ליגט אפן דיוואן, מיטן נאקן צו דער פּיאנינאָ, צום פּאַטערס פאַרטערט. ער איז היינט באַרויגען אַף אַלעמען: אַף דעם פּאַטער, אַף דעם זון, אַף דעם ווייב, אַף זיך אליין.

באָם דיוואן, אַף אַ דרייפּסיקן זשורנאַל־טישל ליגט דער בריוו, וואָס עדוארד יאָסיפאָוויטש האָט נאָרוואָס אַרויסגענומען פונעם פּאַסטקעסטל. זיך אַנטאָן האָט זיך אים ניט געוואָלט, און די פיר טרעפמארשן ביזן פּאַסטקעסטל און דעם צוריקוועג איז ער דורכגעלאָפן אזוי גיך, אז ער האָט אפילו ניט געפילט די קעלט אַף די היפשע שטאָכים פון זיין ליב, וואָס די מינקע און די טריקאטאזשנע הויזן מיט די ווייסע לאַמפּאסן האָבן איבערגעלאָזט נאקעט.

דעם בריוו האָט ער באַמערקט בלויז נאָך דעם, ווי ער האָט דורכגעקוקט ביידע צייטונגען, וואָס ער באַקומט. דער בריוו איז געווען פונעם זון. מישע האָט געשריבן פון מאַסקווע, אז זיי האָבן אונטערגעזוכט אַ גאַרטן־כייילעך הינטער נאָווי יערוסאלים. ס'וועט קאָסטן אכט טויזנט. צוויי טויזנט גיט זיי מאַרינעס פאַטער, דער שווער, נאָך צוויי טויזנט האָבן זיי אליין, קלעקט זיי ניט פיר טויזנט. האָפט ער, מישע, אז זיינע עלטערן וועלן אים העלפן, וואָרעם זיי פארשטייען דאָך, ווי ס'איז וויכטיק פאר אנדרייען, זייער אייניקל.

די לעצטע שורעס פון דעם בריוו לייענט קונין איבער דריי מאָל. ער שטייט אַוּף און טוט אָן די „אַלימפּיקע" מיט אַן אַפגעבליאקעוועטער אופשריפט „אואנגארד". אים איז ראפטום געוואָרן קאלט, גלייך ווי ער האָט בלויז איצט דערפילט, אַף וויפל עס איז אומזיניק אַרומצולויפן ווינטערצייט אין אַ מינקע איבער טרעפמארשן.

ער לאָזט זיך צום ווייב, אָבער שטעלט זיך אָפּ באַ דער טיר אַף עטלעכע ווילעס באָם ביישטידל, קערט זיך אַוּם צום דיוואן און לייגט זיך ווידעראמאָל אוועק מיטן נאקן צו דער פּיאנינאָ.

דאָס ווייב פארנעמט זיך אינעם צווייטן צימער מיט דריי מיידלעך, גרייט זיי צו אַן אַריינטרעט־עקזאמען אין אַרטיקן פעדינסטיטוט. ביזן סאַף פון די פארנעמונגען איז דער אַריינגאנג אהין פאר עדוארד יאָסיפאָוויטשן פאַרבאָטן. אזוי איז שוין באַ זיי פארפירט: ער שפילט זיין ראָליע פון דעם הויפט אין דער מישפּאַכע בלויז אויסער די גרענעצן פון יעליוואוועטע מאַרקאוועס פּראָפעסיאָנעלע אינטערעסן און פון די זעלטענע מאַמענטן, ווען זי „האלט זיך ניט איין".

ער האָט זיך שוין אויסגעלערנט דערקענען פארפירער די אופברויזן, בעשאַס וועלכע זי, געוויינ־לעך זייער אַ צוריקגעהאַלטענע, קאָן אַנרעדן אַ שלאָל בייזע ווערטער אָדער אפילו געבן אַ פאַר פעטש אין פאַנעם. דאָס ערשטע מאָל האָט ער דערזען און אפילו דערפילט אזא אַנפאל נאָך מיט דרייסיק יאָר צוריק.

ס'איז געווען ערעוואָנעקע, ווען עדיקס און ליזעס באַבעס האָבן זיי געשיקט צום אלטן קאַהאַנען, וועלכער האָט געוויינט אַף דער פּאַבעדאָגאס און געשאַכטן אויפּעס פאר יענע יידן, וואָס האָבן ניט געהאַלטן פונעם „קאזיאָנעם" שויכעט.

אין זיין נייער קאָמבינירטער „באַבאַטשקע" האָט זיך עדיק געפילט גאנץ דרייכט. פאר אים איז ניט געווען קיין סאָד, אז ער איז שיין און געפּעלט מיידלעך. דערצו נאָך איז ער אַקאַרשט געקומען פון אַדעס, וווּ ער האָט פאַרנומען דאָס ערשטע אַרט אַף רעפּובליקאַנישע פאַרמעסטונגען. האַקיצער, ער האָט זיך געפילט ווי אַ פריש־אויסגעבאַקענער „קינאַ־סטאר".

ליזע איז אים גלייך געפּעלן געוואָרן: בלאַנדע האַר, ערנסטע שוואַרצע אויגן, און די פינגער — דינינקע, קימאַט דורכזיכטיקע, מיט לענגלעכע ניט־אַרומגעהריזעטע נעגל.

ער געדענקט שוין ניט, וואָס ער האָט איר דעמלט געזאָגט. אין זיקאַרן איז נאָר געבליבן, ווי זיי גייען איינינעם איבער דער פּאַבעדאָגאס, און ער טראָגט די ביידע קוישלעך מיט נאָרוואָס קאַשער געשאַכטענע הינער. דערנאָך: זיי שטייען באָם קלוב פון די אייזנבאַנער. איין שפּאַן פון זיי, אין דער ברייט פונעם טראַטואַר, האָט זיך צעלייגט אַ שוואַרצע קאַץ (ס'איז געווען אַ גוטער טערעץ — וואַרטן, ביז די קאַץ וועט ערגעץ אוועקגיין). פונעם דאָך פאלט פלוצעם אַראָפּ אַ גרויס אייזצעפל, באַשפּריצט מיט שפּליטערס די רויק דרעמלענדיקע קאַץ. זי שפּרינגט אונטער און לאָזט זיך צו אַן אלטן ריזיקן טאַפּאַל מיט אַ זקייניש שיטעוודיקער קאַרע...

דעם זעלבן טאָג, אפּדערנאכט, זיינען זיי געווען באַ אייזע עלקינען, „אַ שטאַלץ פונעם שטאַטישן ספּאָרט", נאָר אין געראנגל. זיי זיינען געזעסן אין אַ ווינקל פון אַן אומגעהייערן דיוואן, געקוקט אַף אנדערע פּאַרלעך, וואָס האָבן געטאַנצט אַף אַ פּיאַטאַטשאַק צווישן אַ רונדן טיש און אַ צעצווייגטן פיקוס, אַף וועלכן אייזע האָט אופּגעהאַנגען אַלע זיינע מעדאַלן.

ליזע און עדיק האָבן אויך עטלעכע מאָל געטאַנצט. אין צימער איז געווען האַלב פינצטער. עס האָט געברענט בלויז איין טישלאַמפּ. ליזע האָט זיך געדוכט, אז זיי אלע זיינען העלדן פון הע־מינגווייען, וועמענס ביכל האָט מען איר ניט לאַנג צוריק געגעבן אַף איין אַוונט.

שפעטער האבן זיי געזונגען. איזיע האט פארמאגט א שיינעם באריטאן, און ליזע, אן אפשטאם-לינג פון א מוזיקאלער מישפאכע, האט א שעפטשע געטאן וועגן דעם עדיקן אין אייער. אזעלכע ווערטער, ווי „באריטאן“, „סאפראנא“ און „קאנטראלטא“, זיינען פאר עדיקן געווען לעגאמרע אומפיל-באר. ער האט באשלאסן ניט דורכלאזן אזא זכיע.

— און וואס פאר א קאל ואיז בא מיר? — האט ער א שעפטשע געטאן אין ליזעס אייער. אף א רעגע האט זיך אים אפילע אויסגעוויזן, אז ער פילט מיט די ליפן די פארבלאזע הערעלעך אף איר לעפל.

— אן עקלדיק, — האט ערנסט און אויך שעפטשענדיק געענטפערט ליזע.

זיי זיינען אוועק מיסטאמע די ערשטע. איזיע ואיז ארויס מיט זיי אין קארידאר.

— איזיע, האב ניט קיין פאריבל, אויב ליזע האט זיך היינט געפירט ניט אזוי, ווי מע דארף.

אף אזא אויפן האט עדיק געוואלט נעמען נעקאמע פאר זיין עקלדיק קאל.

גראד דעמלט, אף דער פינצטערער טרעפ-פלאטפארמע, גלייך נאך דעם, ווי איזיע האט פארמאכט הינטער זיי די טיר, האט ער באקומען זיין ערשטן פאטש.

דער אלטער קונין האט אלע יארן געקליבן געלט. האבן מעזומאנים איז געווען זיין טרוים. מע קאן עפשער אפילע זאגן, אז ס'איז געווען א ליכטיקער טרוים, ווייל קונין האט געשטרעבט ניט צו א באלויבן קאפיטאל; דעם איינציקן וועג צו זיין אשירעס האט ער געזען אין הארעוואניע. דאס גאנצע לעבן האט ער ניט געקאנט פארגעסן וועגן אכט רובל — א פינפערל און א דרייערל, וואס ער האט אמאל אונטערגעקליבן אין טראמווי. ס'האט אים געמאטערט דאס געוויסנביסן: איידער אריינלייגן אין קעשענע די שוין צעטאפטשעטע קערבלעך, האט ער פריער געמוזט אויספרעגן די פאסאזשירן, ווער האט פארלוירן דאס געלט, עפשער דער אדער יענער ראסטיאפע, וועלכער איז נאך ניט ארויסגעגאנגען פונעם וואגאן. ניין, קיינער האט זיך ניט אפגערופן.

אין דרייסיקסטן, נאך דער מוטערס טויט, איז קונין אריבערגעפארן קיין דאנבאס, ווו זעליק גורוויץ, זיין פעטער, האט אים איינגעארדנט אף ארבעט אין א שאכטע. מע האט אים גלייך בא-מערקט: א קרעפטיקער, אן ארבעטזאמער און א גראמאטנער — בא זיך אין שטעטל האט ער באוויזן צו פארענדיקן פינף צי זעקס קלאסן. אינגיכן איז ער געווארן א בריגאדיר, האט שפעטער אונטער-געכאפט ניקיטע איזאטאווס פאטשין.

מיט לידען האט זיך קונין באקאנט, ווען זי איז אנגעקומען צו זיי אף דער שאכטע ארבעטן אלס דיסקאנט-פירערן. לידעס עלטערן, באזונדערס דער פאטער, זיינען געווען קעגן זייער באקאנט-שאפט. א בוכהאלטער אין שטאטישן פאטשטאמט, איז לידעס פאטער אמאל, פאר דער רעוואלוציע, געווען א פארוואלטער פון א גרויסער נאכלע ערגעץ ניט ווייט פון כערסאן. יאסיף, א שטרייכערס א זון, איז געווען צו פראסט פאר זיין באסיעכידע. לידעס מוטער איז געווען ווייכער געשטימט, ווארעם זי האט געפילט, קוקנדיק אף קונינס ברייטע פלייצעס און ריזיקע דלאניעס, אז קיין שום קלאלעס וועלן שוין ניט איינהאלטן זייער טאכטער.

לידע איז געווען א שטילע, האט מוירע געהאט צו זאגן א ווארט קעגן איר היציקן מאן. זי האט שאלעם געמאכט מיט זיין קארגשאפט, זיך געדונגען אין מארק איבער א קאפיקע, האט אפילע אנגעהויבן האבן האנאע פון קלייבן געלט.

די מילכאמע האט זיי פארווארפן קיין קעמעראווא. פונדאנען איז קונין אין דריי-און-פערציקסטן אוועק אפן פראנט, פינקטלעכער, ער האט זיך דערבעטן: פריער האט אים געהאלטן די בראניר-שיין. ניט ווייט פון ווארשע האט אים געפונען א שפליטער, וואס האט דורכגעלעכערט די רעכטע לונג. אהיים איז ער געקומען דער זעלבער ברייטפלייציקער און אויסערלעך א געזונטער, ווי פריער. האגאם מיקויער זיך אומקערן אין זאבאי איז גאר קיין רייד ניט געווען. קימאט צוואנציק יאר האט ער אפ-געארבעט אלס דיספעטשער אף זיין שאכטע. דערנאך איבערגעגאן אין פע.טע.א.ו.1, ניט ווייט פון זייער נייער דירע.

ווען קונין איז געקומען פונעם שפיטאל, האט אים באגעגנט א יינגל אין פארלאטעטע הויזן, מיט א געדיכטער שעוועליר, און אן דעם קלאנג „ר“. אין עטלעכע טעג ארום נאך זיין אומקערן זיך אהיים האט קונין געפונען א „לאגאפעדישן מעטאד“, וואס האט געהאט א ווונדערלעכע פולע: ער האט געקויפט דעם פעלנדיקן קלאנג פאר צען „הענדעלעך“, רויטלעכע צוקערקעס אף א שטעקעלע. אויסקליאנטשען דאס נאשווארג בא דער מוטער האט עדיק צו יענער צייט זיך שוין מעיאיעש געווען („ניטא וואס צו פאטערן געלט אף דער רוער ווייסט וואס“), און דאס „הענדעלע“ איז געווארן פאר אים מאמעש א מין קישעף.

¹ פראפטעכשול.

קיין גרויסע דערפאלגן אין דער לער האט עדיק ניט געהאט. מיט הומאניטארע קעגנשטאנדן איז נאך געווען מער אדער ווייניקער צו דערליידן, אבער מיט פינקטלעכע — גאר שלעכט. האגאם מיכאיל פראקאפיעוויטש, עדיקס טרענירער, האט געקליבן נאכעס פון אים: קיין בעסערן ספרינטער האט ער נאך ניט געגרייט. דער מעטאלורגישער טעכניקום איז געווען אין מיכאיל פראקאפיעוויטשעס ווירקונגס-ספערע. און עדיק האט אים פארענדיקט, קאן מען זאגן, הינטער-אויגיק. אינעם פעדינסטי-טוט האט זיך עדיק געלערנט א יאר צוועלף. אנגעהויבן האט ער אפן פילאָלאָגישן פאקולטעט. דער נאך האט מען אים איבערגעפירט אפן היסטארישן. עטלעכע מאָל האט ער (פינקטלעכער — מיכאיל פראקאפיעוויטש) גענומען אקאדעמישע אורלויבן. לעסאָף האט מען אין דעם אינסטיטוט געעפנט א נייעם פאקולטעט — פון פיזישער דערציִונג; מיכאיל פראקאפיעוויטש איז געוואָרן דער דעקאן, און עדיק האט באקומען זיין דיפּלאָם.

דער אלטער קוּנין האט אָפּגעברענט פאר דריי טעג. נאָך זונטיק איז ער צוזאמען מיטן זון און מיט דער שוור אָפּגעשטאנען קימאט א גאנצן טאָג, איבערארבעטנדיק צוואנציק קאסטנס מיט פאַמידאַרן. עדיק האט זיי געבראכט פונעם קאַלווירט, וווּ ער האט אָנגעפירט מיט א זומער-לאַגער פון מי און אַפרו.

ליזע האט געגרייט די באַנקעס, איבערגעקליבן די פאַמידאַרן. עדיק האט מיט א טעמפער גלייכ-גילטיקייט געדרייט דאָס זאפטמילכל. און קוּנין איז געווען פארנומען אַף די שלום-אַפּעראַציעס: צעלייגט די פאַמידאַרן אין באַנקעס, זיי פארגאַסן מיט ראָסל צי מיט טאַמאַטן-זאפט, פאסטערזירט, פארדרייט די דעקלעך.

מאַנטיק אינדערפרי האט דער אלטער זיך דערפילט שלעכט. מע האט ארויסגערופן „גיכע היץ“, וואָס האט אים אָפּגעפירט אין שפיטאַל.

נאָך ווארטנדיק אַף דער „ניעאַטלאָזשקע“, האט קוּנין איבערגעגעבן דעם זון (ליזע איז פונקט ארויסגעגאן פונעם צימער), וווּ עס ליגן אלע זינע שפאַרביכלעך, אַבליגאַציעס און דאָס מעזומען. ער האט איבערגערעכנט אויך די צוויי פינגערלעך און א זיגערל, וואָס זינען געבליבן נאָך דער מוטער, און זיין קוּנינס, נאָמענלעכן זיגער, מיט וועלכן מע האט אים פרעמירט אין קיעוו נאָך אין ניין-און-דריי-סיקסטן יאָר.

— ארום און ארום לאָז איך דיר איבער מער ווי צוואנציק טויזנט רובל, — האט ער אונטער-געפירט סאַכאַקלען.

די יערושע האט גלייך ווי צוגעקוועטשט עדוואַרד יאַסיפּאָוויטשן. באזונדערס האָבן אים באומ-רויקט די אַבליגאַציעס. מיט די אלטע איז כאַטש געווען אלץ קלאָר: ווארט, ביז מע וועט זיי דעקן. די גאנצע קאָפּדרייעניש איז געווען מיט די נייע אַבליגאַציעס. צי ווארטן אַף א געווינס, צי שפּיען אַף די געשפּענסטארטיקע האַפענונגען און אוועקלייגן די דריי טויזנטער אַף א טערמיניקן איינלאָג, באקומענדיק די גאראנטירטע פראצענטן.

קיינ רו האט אים נישט געגעבן אויך דער מוסטער פון גרישע קאצן, וועלכער ארבעט מיט אים אין איין ספארט-שול. יענער גיט געלט אף פראצענט. ווען דער פאטער האט זיך אפגעזאגט פון העלפן זיי צו באצאלן פאר דעם יוגאסלאווישן ווייכן מעכל, האט עדווארד יאסיפאוויטש אליין געליען בא קאצן אנדערהאלבן טויזנט רובל, און אומקערן האט ער געמוזט שוין אף א הונדערט און פופציק רובל מער. אף אזא אויפן קאן מען, פארשטייט זיך, גאר נישט שלעכט פארדינען. האגאם מע דארף דאך זיך אנטשליסן צו געבן געלט פרעמדע מענטשן, אזוי ווי עס גיט קאץ — אן קיין שום כסיממעטלעך. דאס איז נישט פאר עדיקס נערוון. ער איז דאך שיר נישט קראנק געווארן, ווען מיכאל פראקאפיעוויטש האט מיט א יאר צען צוריק „שלעכט אפגעשניטן“ אף די שפייזטאלאגען פאר דער געזאמלטער קא- מאנדע פון דער געגנט און האט גענומען בא אים א טויזנטער בלוז אף עטלעכע כאדאשים.

מישען, דעם זון, האט עדווארד יאסיפאוויטש נישט דערציילט, וויפל ס'האט איבערגעלאזט נאך זיך דער זידע. גיב נאך זיין מארינען געלט, וועט זי עס צעשלענדערן פאר א וואך. א באהעמע! דער מעכטן איז א סקולפטאר. נישט קיין ראדען און נישט קיין שאדן, אבער באשטעלונגען באקומט ער צו- מאל. דעמלט לעבן זיי א מעשוגענעם טאג: דאס געלט פליט אין אלע זייטן. דערנאך ליגן זיי אין דער ערד און באקן בייגל.

א טויזנטער האט אבער ליזע בא אים ארויסגעריסן פאר זיי. ער האט איר דעמלט גלייך גע- זאגט, אז קיין פינגער דארף מען נישט ווייזן, ניין. „אף וואס דארפסטו צען טויזנט קערבלעך?“ זי ווייסט בא אים, אז דער פאטער האט איבערגעלאזט בלוז צען טויזנט. גיב איר פרייהייט, וועט זי אלץ איבערשיקן קיין מאסקווע.

יא, ער איז טאקע געווען גערעכט. אדהייס גיב זיי נאך פיר טויזנט אף עפעס א דאטשע. מענטשן פון א דאטשע! אנדערע וואלטן געקאנט אפילע פארדינען אף דעם. ער האט געהערט, אז מאסקווע איז פול מיט באלאנים, וואס זיינען גרייט צו צאלן ביז א טויזנטער פאר א סעזאן, אבי זיך ארויסריסן מיט די קינדער פונעם שטיינערנעם מוראשניק. אבער די דאזיקע קאמפאניע וועט דאך מאכן פון דער דאטשע א מין מאקעס-מענוכע פאר די פרעכע טיפן פון „פרייער קונסט“, וועלכע קאנען קומען אף א וואך מיט א טארט פאר א דרייערל און ווייסן האק איין זאך — ריידן. מע רעדט און מע רעדט. גאנצע מעסלעסן, אומופהערלעך, ווי א פערפעטווס-מאבילע. ליזע קלייבט נאכעס פון דער דאזיקער פלאפלעריי, ער אבער סטארעט זיך ערגעץ אוועקגיין, ווייל נאך א שא-אנדערהאלבן פון אזעלכע ריידערייען גלוסט זיך זיי געבן אין די ציין, אט די אלע „פרייע קונסטלער“...

עדווארד יאסיפאוויטש הערט זיך צו צום גערויש אין דעם אנדערן צימער. דאכט זיך, ליזעס טאל- מידים קלייבן זיך שוין אוועקגיין...

באלד וועט ארויסגיין ליזע, און עס וועט זיך אנהייבן...

צייכענונגען — אלעקסאנדער יאדווצקי

פּעליקס כאַמאַוויטש

(מינסק)

כ'באגריס דיר, וויקער קאיאַר

עס טאָגט

עס טאָגט. די בלעטער רוישן אין דער הייך.
די זון פארטריבן האָט די בלאסע שטערן.
עס טראָגט דער ווינט דעם רייעך פונעם היי
און טריקנט אויס דעם טוי — די קאלטע טרערן,
וואָס ס'האָט געגאָסן, שטארבנדיק, די נאכט
אף יעדער בלאט, אף יעדן קלייניק בלימל.
עס האָט דער שלאָף פארלאָרן שוין זיין מאכט,
און עס פארטרייבט דער וואלד דעם לעצטן דרימל.

גענוג צו שלאָפן! לאנג שוין רופט דער וועג,
עס רייסט זיך אף דער פריי דער יונגער קויער,
די פינצטערניש די שווערע איז אוועק,
דער כאַלעם איז אוועק, ס'איז קלאַר דער מויער.
כ'באגריס דיר הארציק, וויקער קאיאַר,
כ'באגריס אייך הארציק, פרישע, ריינע ווינטן!
מיט אייך, ווי אלע קינדער פון מיין דאָר,
די האַפענונג די בעסטע כוועל פארבינדן.

עלעגיע

א זאמדיקער אינדזל אינמיטן דעם טייך.
אין שפיגל-שטראַם קוקט זיך אן עלנטע וויידע...
מיסטאמע אזוי איז געווען אויך באַ אייך:
א טרויעריק בילד רירט דאָס הארץ אן מיט ווייטיק.
פאר אומעט אזא איז נישטאָ גאָר קיין גרונט:
ס'איז זונטיק, און שיין איז דער היינטיקער וועטער.
די וועלט און דאָס אינדזל אין איר איז געזונט —
נאָר בלויז אַט די וויידע, וואָס שאַרכט מיט די בלעטער...

גיי נישט אוועק

דו שטייכט אין זונען-שיין און שפיגלסט זיך אין יאם,
סע לויכט זיך לעבן דיר דאָס פלויסקענדיקע וואסער,
און ס'בלישטשעט ווי גינגאָלד אין דינע האַר א קאם,
און ס'כאפט ארום דיר שטייף דיין באַד-קאסטיום א נאסער.

¹ ווערבע.

איך ווייס ניט, ווער דו ביסט און וועמען דו האסט ליב,
כ'האב קיינמאל ניט געהערט דיין קאל און איך דיין נאמען.
מיין נייגעריקן בליק, דעם לייכטזין מיר פארגיב,
פון שיינקייט דינער איז באצויבערט מיין געשאמע!

ווארט צו, גיי ניט אוועק: דאס ווינטעלע איז לינד,
און צערטלעך שיינט די זון, און ליבלעך שעפטשען וועלן,
און יעדער מיין געדאנק איז ריין ווי בא א קינד.
דו שטייסט אנטקעגן מיר — וואס קאן איך מערער וועלן!

א רעגנדיקער טאג

„קום אריין, געליבטע מינע, אין מיין היים!
ס'איז אין דרויסן קאלט, עס רעגנט, ס'ברומט דער ווינט,
און עס קריכט אונטער די פיס די נאסע ליים,
און פון אלע זייטן ס'וואסער רינט...“

„— אך, וואס רעדסטו! אף דער פריי איז זייער שיין,
לויטליך שיינט דער רעגנבויגן אין דער הייך,
עס איז ווארעם, און עס ווילט זיך בארוועס גיין,
ווייל די גראזן זיינען אפגעפרישט און ווייך!“

מע דארף דאס זען

ווי ס'שפילט די זון אין אט דעם קליינעם טראפן!
ווי ס'שפילט די כוואליע אינעם גרויסן יאם!
א געלע בלאט פאלט פונעם בוים אראפ, און,
קאן זיין, ס'ווערט גרינגער, פריילעכער דעם שטאם.

דער אדלער שוועבט. זיין פליגל שמיסט דעם וואלקן.
דער הירש איז דורכגעלאפן פלינק און שיין,
דעם ווינט דעריאגן האט עס זיך פארוואלט אים...
מע דארף דאס זען און פילן און פארשטיין.

ווי דער ווינט

אומזיניקע! דו ביסט אוועק אצינד,
און אינדערווייטן איז דיין שפור פארלארן.

עס איז געווארן ווידער קלאר מיין בליק,
ס'איז שטיל ארום, און עטעמען כ'קאן פרייער,
נאר ס'רופט דיר מיין געשאמע: קום צוריק —
מיט דיר האב איך פארלארן אויך מיין גליק,
ווייל אן דיין וויכער טליעט קוים מיין פייער!

דער ווינט איז אנגעפלוין קאלט און ראש
און האט צעבלאזט מיין טליענדיקן שייטער,
ווי קומט עס, ואז דער ווינט זאל טראגן אש,
ער רייניקט דאך די שטיינדעלעך און וואשט,
און טראגט אוועק זיך, ווי א קונדעס, ווייטער.

אויך דו ביסט זיך אזוי באגאנגען. בלינד
פארטויבט, געפלעפט, צעמישט איך בין געווארן,
ווען דו ביסט אנגעפלוין, ווי דער ווינט.

א

אימבאמערקט עס שטייט די אָנעווטע — ריאבינע.
ס'האָבן איר פארשטעלט די שאַכנטעס די קרינע¹ —
די בערעזעס מיט די אויסגעווייטעטע שטאמען,
די אָסינעס און די שאַטנדקיע טאנען.

נאָר עס קומט שוין אינעם וועלדל דער מעכאבער
פון די ווונדערלעכע מייסעס — דער סענטיאבער.
טו א קוק, ווי אירע רויטע הענגלעך ברענען,
און מע קאָן שוין פונדערווייטנס זי דערקענען.

ב

ס'טראַגט צו דער הארבסט דאָס ברענענדיקע
שוועבעלע
צו יעדן בלעטל און צו יעדן שוועמעלע.

אַלץ ברייטער ווערט דער פייערדיקער יאם.
עס פלאַקערט, נאָר סע ווארעמט ניט דער פלאם.

ג

ס'איז שטיל און ווארעם. פינצטער איז די נאכט.
ס'וויגט איין דאָס וועלדל אין די שווארצע צווייגן
די בליצנדיקע שטערן. אינדערווייטן
א בוסאר² יאָמערט און א סאָווע לאכט.

עס איז אומזיסט דיין שרעק. טרייב זי אוועק!
די נאכט איז גוטהארציק, ס'איז פאַשעט א מעכניע.
עס קלאפן די צוויי הערצער די געטרייע,
ווי איינס — און זיכער איז דער שטערן-וועג.

ער רופט, מיר זאָלן גיין פאַרויס אין פאַר
און אַנטרעטן אַף די צעזייטע שטערן,
דעם אַטעם פון דער ערד און פונעם הימל הערן
און זען דעם ערשטן שטראל פון דעם קאיאַר.

מישע לעסטער

(קעשטענוו)

איד וויל עס!

עקאלאגישע ליד

אַלץ מערער וואסערן פארסאמטע
פאמעלעך עסן אויס די ערד-אָדערן.
איר געוויקסן-וועלט די פלאנעטע-מאמע
מיט אומריינקייטן הייבט אָן האָדעווען.

אין פעלדער די גרעזער זיינען גרויע,
ביטערע — די בערעזע-זאפטן.
דער הימל דער ליכטיק-בלויער
ווערט שווארץ פון אומריינע דאמפן.

קעדיי דער מענטש זאָל ניט בלייבן אליין,
בא וועלט-קאטאסטראָפּע אינמיטן,
דארף דאָס וואסער אוואדע זיין ריין,
און די ריינקייט מע דארף גוט היטן.

עס זאָל פאר דער צייט ניט וועלדן
דאָס ווייץ, די זוניקע רויזן,
די גרינע רוישיקע וועלדער,
אין הימל דער רעגנבויגן.

¹ קרוין.

² אזא פויגל (דייטש).

מיין דארף

זיך אין ערגעץ ניט איינלעבן,
דאס ארט איז,
וואו מיין קינד היינט ביז איצט
בא דעם וועג פון א טיך ערגעץ זיצט.
דארט כ'וואלט געוואלט, פון מיין זעל
א בוים זאל אויסוואקסן שנעל

דארט, צווישן גרינקייט און ליכט,
ווי א ווינשעלע ליגט,
דאס דארף מייןס,
מיט סעדער באקרוינט,
מיט זונרויזן און פעלדער פון ברויט.
דארט, וואו די זארגלאזע צייט,

סע שטארבט אין מיר א שטעטל

סע שטארבט אין מיר א שטעטל,
פארשאטן אין די גריבער,
מיט עסטערלעך און מוישעלעך,
וואס בלייבן לעבן פארט.
סע שטארבט אין מיר א שטעטל,
מיט פריילעכע יידן ראשיקע.
און מיסטאמע בין איך
זייער
געזעגן
ווארט.

סע שטארבט אין מיר א שטעטל
מיט געסעלעך שמאלדינקע,
מיט קרומע שטיבעלעך,
לייכטערס
און ליכט.
סע שטארבט אין מיר א שטעטל
ניט-איינדיק, פאוואלינקע.
אף דער בעט פון מיין הארצן
דאס שטעטל
ליגט.

טפילעס

אינמיטן דער נאכט
עס וועקט מיך און
דאס בעטן זייערס,
דער שטענדיקער הוף.

צי קענען דען יענע
לעבעדיק ווערן,
וועמענס פארלאזן
עס האבן זיך שטערן?

העלפן די קינדער
איז מיר דען באשערט,
וואס שטארבן פאר הונגער
נאך היינט אף דער ערד?

נאך העכער און העכער
עס קלינגען די טפילעס.
איר הערט, מיכפאלעלים, —
איך וויל עס,
איך וויל עס!

אייניקע מאל
ווייזט זיך מיר אויס,
אז אין מיין הארץ
שטייט א טעמפל גרויס.

אזוי ווי פארקישעפט,
אהין אפדערנאכט
דאווענען קומען
מענטשן א סאך.

אן סידורים
און אן טאלייסיס,
בלויז הערצלעכע טפילעס
די פריינט מינע ווייסן.

פון זונען-פארגאנג
ביז העלן קאיער
שטימען ניטרויקע
קלינגען אין כאר.

מיכאל פֿעלזענבאום

(בעלז)

פיר נאָוועלעס

ווי דע

1

האַב געזאָגט צו זיך אליין: „זען זיך אוועק צום טיש, א בויגן פאפיר און רעד אויס דאָס הארץ“. זאָל קיינער נישט מיינען, אז כ'האַב פאר עפעס מוירע. ניין, דאָס איז נישט אזוי. אצינד האָב איך נישט מוירע נישט צו לעבן, נישט צו שטארבן. פארשטייט זיך, אז כ'האַב ליב מיין ווייב, מיין ארבעט, מיין קינדער, ביכלאָל — דאָס לעבן, נאָר פאר דעם טויט האָב איך נישט מוירע. עטלעכע מאָל פאר דער לעצטער צייט האָב איך באגעגנט דעם מאַלכאמאָועס פאָנעם-על-פאָנעם. דאָס לעצטע מאָל איז עס געווען נעכטן — דעם זיבעטן נאָיאַבער. נאָכן מיטיק זיינען מיר געזעסן אינעם גרויסן צימער באַם טעלעוויזאָר — איך, מיין ווייב, די טאַכטער און דער זון. זעלטן-ווען קאָנען מיר אזוי זיצן אלע צוזאַמען, ווייל מיר מיטן ווייב זיינען טאַמירד אַף דער ארבעט, די קינדער — אין דער שול, אָבער דעם זיבעטן נאָיאַבער נאָכן פאראד עסן מיר דעם מיטיק אלע איינינעם. פונקט אזוי איז דאָס געווען נעכטן. מיר זיינען געזעסן נאָכן מיטיק באַם טעלעוויזאָר. פלוצעם האָב איך דערהערט א טעמפן קלאַפ, גלייך ווי עס האָט זיך צעפיקעט א גלאָז. כ'האַב נישט פארשטאנען, וואָס עס איז געשען, אָבער מיין זון האָט מיר געוויזן מיט דער האנט אַף דער שויב פון דער באַלקאָן-טיר. אין סאַמע ווינקל פון דער שויב האָב איך דערזען א לעכעלע, א קליין קיילעכדיק לעכעלע מיט א „נעץ“ פון שפּעלטעלעך. כ'בין ארויס אפן באַלקאָן. אין דרויסן איז שטיל, נאָר עטלעכע קינדער שפילן זיך אינעם הויף. אויך קיינעם נישט האָב איך נישט באמערקט אין די פענצטער פון דעם הויז, וואָס עס שטייט אנטקעגן.

— וואָס איז דאָרט געשען? — האָט געפרעגט מיט אומרו דאָס ווייב.
— גאַרנישט. — כ'האַב געענטפערט דעם ווייב און דערזען די קויל, וואָס האָט זיך טיף אריינגעשטאָכן אין דער ראם, — גאַרנישט, די קינדער שפילן זיך מיט ראָגאַטקעס. אנו, גייט אוועק פונ-דאנען, גייט שפילן אין אן אנדער אָרט! — האָב איך א שריי געטאָן אַף די קינדער.
— מע דארף פארקלעפן די לאַך, — האָט געזאָגט דאָס ווייב.
— הע, א לאַך... א לעכעלע... ס'מאכט נישט אויס, — האָב איך זי באַרויקט.
און, ווי טאַמירד, האָט דער צאָרן זיך אויסגעלאָזט אפן זון:
— אַט זעסטו, מיט וואָס עס ענדיקן זיך אייערע שפילעכצן? היינט זשע זאָלסטו ארויסוואַרפן אלע דיינע ראָגאַטקעס!
דער זון האָט זיך אַף מיר אָנגעבלאָזן. שוין... אויס יאָמטעו...!

אן ערעך אויגער פינף אדער האלב זעקס האט אונדז אנגעקלונגען מיין מאמע.
 — כאשע, — האט זי געזאגט, — גענוג שוין אזויפיל צו הארעווען. וואס זשע, דו ווילסט
 פארדינען דאס גאנצע געלט? דערצייל מיר נאך ניט די אלטע מיסע, אז דו האסט א סאך ארבעט.
 היינט איז יאמטעוו. קומט צו פארן כאטש אף א טאג, מיר האבן שוין א כוידעש צייט ניט געזען די
 קינדער. קומט צו פארן, סאשעניו!
 — מאמע, פערעלע מיט די קינדער וועלן קומען היינט, איך אבער האב א שטיקל ארבעט,
 ווייניקסטנס אף א טאג. כ'וועל קומען אין עטלעכע טעג ארום. נו, שוין, איך קוש דיר און דעם
 טאטן. זייט געזונט.
 די אייבלאדונג איז געווען צו דער צייט, ווייל כ'האב דערפילט, אז דאס סאמע שרעקלעכע וועט
 פארקומען אין די נאענטסטע טעג.
 כ'האב באגלייט מיין מישפאכע ביז צו דעם אוטאווואקזאל, און אצינד בין איך גרייט צו דער-
 ציילן אלץ לויטן סיידער.

2

כ'האב געזאגט, אז כ'בין שוין גרייט צו דערציילן וועגן אלץ, וואס עס איז געשען, אבער נעכטן,
 דעם זיבעטן נאָיאבער, האב איך ניט געקאנט אנשרייבן קיין שורע. ווען כ'בין געקומען פונעם אוטא-
 וואקזאל און שוין אנגעשריבן עטלעכע זייטלעך, האט מיר עמעצער אנגעקלונגען און מיט א גע-
 לעכטער געפרעגט, צי איז ניט בא מיר אינעם צימער קיין צוגלופט. און, דעם עמעס געזאגט, האט
 מיר ארומגענומען א פאכעד, כ'האב נישט געקאנט ניט שרייבן, ניט שלאפן. וועט איר טאקע פרעגן,
 פארוואס האב איך פון סאמע אנהייב גענומען אייך שרעקן מיט אזעלכע ווערטער, ווי „דער טויט“,
 „שטארבן“, „מאלעכהאמאָועס“ אאוו? ריישיס, פארוואס דארף מען האבן מוירע פאר דעם טויט? וואס,
 איר קענט עמעצן, וואס ער וועט ניט שטארבן? און שיינים, בין איך מיר טאקע זיכער, אז צום סאך
 פון דער דערציילונג וועט איר דערהערן דעם קנאל.

נו, בעקיצער... אויב כ'האב שוין געפונען אין זיך די האַזע צו דערציילן, זאָל עס זיין אזוי.
 איך הייסט סאשע, סאשע פרידמאן, און בין מיר א שטיקל מאַלער. בא אונדז אין דער אטעליע
 פארנעמען מיר זיך מיט אויספורעמען די סערוויס-אונטערנעמונגען. א זיס שטיקל ארבעט. די ערשטע
 העלפט כוידעש זיצן מיר און שפּייען צו דער סטעליע, און די צווייטע העלפט האַרעווען מיר גלייך
 ווי קאטאַרושניקעס. טאקע נאָכן יאנוואר-פלענום האָט זיך באוויזן א האַפענונג, אז צו די ריידערייען
 איז געקומען א סאָף. אין אפרעל כוידעש האָט מען אונדז באשטימט א נייעם דירעקטאָר. דער אלטער
 דירעקטאָר איז אוועקגעגאנגען אַף פענסיע. דעם עמעס געזאָגט, מע האָט אים... איר פארשטייט, וואָס
 איך מיינ. דער נייער דירעקטאָר — סעמיאַן איוואנאָוויטש ביקאָוו — איז מיר געפֿעלן געוואָרן: א
 יונגער, אן אקטיווער, א קאַרעקטער. מע האָט זיך געשושקעט, אז ביקאָוו האָט מען שיר ניט איינ-
 געזעצט פאר זיינע געשעפטן און בלויז די הויכע באקאנטשאפטן זיינע האָבן אים געראטעוועט פון
 טפיסע. ווער ווייסט, ס'קאָן זיין, אז דאָס איז געווען עמעס, נאָר נאָך די צוואנציק יאָר פון די ריי-
 דערייען און שקאָרים האָט א בלייבן געטאָן די האַפענונג.

וואָס האָט דער נייער דירעקטאָר געפונען אין מיר, ווייס איך ניט. נאָר די סאמע שווערע
 און אינטערעסאנטע באשטעלונגען פֿלעג ער געבן טאקע מיר. גיכער פון אלץ האָט אונדז דערנע-
 ענטערט די פארליבטקייט אין טיי. סעמיאַן איוואנאָוויטש האָט געהאט א טעווע יעדן אינדערפרי,
 קומענדיק צו דער ארבעט, אויסטרינקען א טשאשקעלע טיי.

— און אויך דו דאָס זעלבע, — פֿלעג ער טאָמיר צוגעבן, — נו, וואָס הערט זיך ניט?
 אזוי פֿלעגן מיר זיצן און א מינוט פופצן-צוואנציק שמועסן ביסן טיי-טרינקען.
 סאָף מיי, דאָס געדענק איך אַף קלאָר, האָט ביקאָוו מיר געבעטן אריינגיין צו אים אין קאבינעט,
 ער וויל מיר עפעס זאָגן. פארוואָס ניט?

— ס'איז דיר ניט שווער אַפצוקאָכן א טשאשקעלע טיי? — האָט אָנגעהויבן ביקאָוו דעם שמועס.
 א מאַדנע פראגע, ביפראט אין אַט דער צייט, אפדערנאכט, טרינקט ער קיינמאָל ניט קיין טיי.
 כ'האָב פארשטאנען, אז דער שמועס וועט זיין אן ערנסטער.

אַפצוקאָכן געשמאקע טיי דארף מען קענען, דאָס איז א גרויסע קונסט, נאָר, צום באדויערן,
 האָב איך ניט קיין צייט צו שרייבן וועגן אָנגענומענע זאכן.

— וואָס רעדט מען אינעם קאַלעקטיוו וועגן דער איבערבוינונג? — האָט פאַרגעזעצט ביקאָוו
 דעם געשפרעך מיט א נימאָדנער פראגע.

— כ'ווייס ניט, כ'הער זיך ניט צו. פון דער צייט, ווען איר זייט געוואָרן בא אונדז דירעקטאָר,
 האָבן מיר ניט קיין צייט צו רעדן. — האָב איך געענטפערט, מיינענדיק, אז ביקאָוו וועט גלייך איבער-
 גיין צום איקער.

— נו, אָבער דו אליין, וואָס טראכסטו אליין וועגן דער איבערבוינונג? — סעמיאַן איוואנאָוויטש
 איז אפגעשטאנען פון זיין שטול און צוגעגאנגען צו מיר.

— איך אליין? איך מיינ, אז דאָס איז זייער א גייטיקע זאך. שוין פון לאַנג האָבן מיר געדארפט
 איבערקוקן אלץ, אַף וואָס מע האָט פריער געקוקט מיט גאָר אנדערע אויגן, און דאָס האָט א שייכעס
 צו אלע געביטן פונעם לעבן. נו, דאָס איז א לאַנגע מייסע... איר וועט טרינקען טיי? — כ'האָב אָנגע-
 גאָסן טיי אין צוויי טשאשקעלעך.

— קיינער לעבט אצינד ניט ערלעך, — האָט געזאָגט ביקאָוו, קוקנדיק מיר גלייך אין די
 אויגן, — וואָס שטייסטו? זעק זיך אוועק.

— א דאנק, — כ'האָב זיך צוגעזעצט צום טיש.

— געשמאקע טיי... וואָס האָב איך געוואָלט דיר זאָגן? א-א... יא, אינדערפרי האָט מיר
 אָנגעקלונגען דער שעה פון דער האַנדלס-פארוואלטונג און געבעטן, איך זאָל אים רעקאָמענדירן א
 מענטשן צו אויספורעמען א רעסטאָראַן. כ'האָב אים צוגעזאָגט. — ביקאָוו האָט אויסגעווישט די ליפן
 און פארייכערט א ציגאַר.

— גוט, — האָב איך געענטפערט, — זאָל ער צושיקן א מעלדונג. מיר וועלן מאכן עסקיזן,
 צונויפשטעלן א סמעטע. אזוי ווי עס פירט זיך.

— סאשע, דו ביסט א קלוגער מענטש. ריישיס, וועט אונדז קיינער ניט דערלויבן צו אויספיר-
 רעמען א רעסטאָראַן, ווייל דו ווייסט גאנץ גוט, אז מיר פארנעמען זיך נאָר מיט סערוויס-אונטערנע-
 מונגען. פאר אזעלכע זאכן וועט מען מיר אראַפנעמען פון דער ארבעט, איצט איז דאָך ניט דאָס
 אכציקסטע יאָר. צייטונגען לייענסטו? דאָס איז ערשטנס. צווייטנס, איז דער שעה פון דער האַנדלס-
 פארוואלטונג, וויקטאָר אלעקסאנדראָוויטש קושניר, מינער א כאווער, ניט פאַשעט א כאווער,
 נאָר דער בעסטער כאווער. ווי איך האָב פארשטאנען, בויט מען דעם רעסטאָראַן שוין קימאט פינף
 יאָר, אין סאָף יול וועט קומען צו פאָרן דער מיניסטער, און צו אַט דער צייט דארף דער רעסטאָראַן
 שוין עקזיסטירן. אַט אזוי. דו אָבער ביסט א פריוואטע פערזאָן. קושניר אָדער איינער פון זיינע דירעק-
 טאָרן וועלן צונויפשטעלן מיט דיר אן אַפמאך. פאר צוויי כאדאָשים וועסטו פארדינען גאנץ נישקאָ-

שע, איך מיין, ניט ווייניקער פון פופצן טויזנט. נו, וואס, עס מאכט אף דיר אן איינדרוק? — ביקאוו האט זיך ברייט צעשמייכלט.
— איר ווילט, איך זאל פאר צוויי כאדאשים מאכן דאס, וואס אנדערע קאנען ניט מאכן פאר פינף יאר? ואון, אנטשולדיקט, איך פיל, אז דא ואיז עפעס ניט קעשורע.
— איך בין אן עקאנאמיסט, און כ'וועל אליין געבן אכטונג, אז אלץ זאל זיין אין ארדענונג. מיר גלייבסטו?

— וואס פאר א פראגע!
— בא מיר ארבעטן א סאך מאלער און אויב דו ווילסט ניט, וועל איך געפינען אן אנדערן. שוין, זיי געזונט, א דאנק דיר פאר דער טיי, — ביקאוו איז יאפגעשטאנען פון דעם שטול, צוגע-גאנגען צו דער שאפע און האט אנגעטאן דעם פידזשאק.
— סעמיאן איוואנאוויטש, מארגן אינדערפרי וועל איך איר געבן מיין ענטפער. זייט געזונט, — כ'בין ארויס פונעם קאבינעט.

דא וועל איך זיך אפשטעלן, כ'בין א ביסעלע מיד געווארן, וויל אכויז בריוו, האב איך אין מיין לעבן גארנישט ניט געשריבן, און דערצו נאך דארפט איר נעמען אין אכט מיין צושטאנד.

3

בא אונדז זאגט מען: ווער ס'איז שיין, און זי איז קלוג. מיין ווייב איז אי שיין, אי קלוג. טפ-טפ-טפ. ווען נאכן שמועס מיטן דירעקטאר בין איך געקומען אהיים, האט מיין ווייב טייקעף דערפילט, אז עפעס מוטשעט מיר. אבער נאך אין בעט האט זי געפרעגט: „וואס הערט זיך בא דיר אף דער ארבעט?“

האב איך איר, נאטירלעך, אלץ דערציילט. זי האט זיך גלייך אנגעשפיצט:
— ווער, האסטו געזאגט? וויקטאר? קושניר?
— יא, קושניר. וואס זשע? דו קענסט אים?
— יא, ער איז מיין קארעו, א ווייטער קארעו. א גאנצעו שעבעגאנאוויס... דארפסט ניט האבן צו טאן מיט אים.

— אבער ביקאוו האט מיר געזאגט, אז אלץ איז ריין.
— נארעלע, זיי זוכן אזעלכע, ווי דו ביסט. וואס פארשטייסטו אינעם לעבן, אכויז דין מא-לעריי?

דאס איז עמעס, מיין ווייב, מיין טייער פערעלע, האט אלץ געטאן צוליב דעם, איך זאל קאנען זיך פארנעמען נאך מיט מינע בילדער. ס'איז מיר א פינצטערע בושע, נאך איך ווייס ניט אפילע, וויפל עס קאסט א לאבן ברויט.

פערעלע, מיין טייערע, אויב דו וועסט איבערלייענען די שורעס, זאלסטו וויסן, אז כ'האב דיר שטארק ליב און איך בעט בא דיר מעכילע פאר אלץ — פאר דינע טרערן, פאר מינע ווערטער, זאל דאס ניט זיין קיין כילעל-האקוידעש, כ'האב דיר ליב מער פון מינע בילדער, מער פון מינע קינדער, זאלן זיי זיין געזונט.

כ'וועל פארזעצן. אינדערפרי בין איך אריינגעגאנגען צו ביקאוו אין קאבינעט און האב גע-זאגט — „יא“.

— גוט, — סעמיאן איוואנאוויטש האט עס אויסגערעדט אזוי רויק, גלייך ווי ער האט ניט געהאט קיין שום סאפעק אין מיין ענטפער. — אנטשולדיק, כ'בין אצינד פארנומען, נאך האלב זעקס וועל איך ווארטן אף דיר דא, אין קאבינעט. מיר וועלן צופארן צו קושנירן.

— איר וועט טרינקען טיי?
ביקאוו האט א קוק געטאן אף מיר, ווי אף א צעדרייטן.

— כ'האב דען ניט געזאגט, אז איך בין פארנומען?
— יא, אנטשולדיקט, סעמיאן איוואנאוויטש.

און איך בין ארויסגעגאנגען פונעם קאבינעט. פארוואס האט ביקאוו געגעבן מיר צו פארשטיין, אז זיין שטעלונג צו מיר האט זיך געביטן? איך האב שוין געהאט כאראטע, וואס כ'האב ניט געפאלגט מיין ווייב. פארפאלן...

האלב זעקס האב איך געפונען אינעם קאבינעט שוין אן אנדערן סעמיאן איוואנאוויטשן. צוערשט איז ער, ווי שטענדיק, געווען א העפלעכער און א רויקער.

— ביסט א ווילער באכער, סאשע, — האט ער געזאגט, — אבער מיר דארפן שוין פארן, עס ווארט אף אונדז קושניר.

כ'האב זיך אוועקגעזעצט אין דער מאשין, און ביקאוו האט א שמיכל געטאן:

— נאך א כוידעש-צוויי, און דו וועסט זיך קויפן אויך א מאשין, הא?

דעם עמעס געזאגט, ווען כ'האב געגעבן ביקאוו די האסקאמע, אז כ'וועל אויספורעמען דעם רעסטאראן, האב איך אפילע ניט געטראכט וועגן געלט, נאר וועגן דער שעפערישער ארבעט, מיט וועלכער איך וועל קאנען שענקען די מענטשן א שטיקל מיין נעשאמע, מינע געדאנקען און געפילן.

אינגיכן האב איך דערזען, אז מיר פארן ניט אין דער האנדלס-פארוואלטונג, נאר מיר געפינען זיך אפן שאסיי, וועלכער פירט אין וואלד אריין.

— סעמיאן איזאנאוויטש, ווהיזן פארן מיר? — האב איך געפרעגט מיט אומרו.

— כ'האב דיר צוגעגרייט א סיורפריז...

אנטשולדיקט, דא וועל איך נאכאמאל מאכן אן איבעריס, איך וויל פארייכערן. און כאטש כ'בין אין דער דירע איינער אליין, בין איך שוין געווינט געווארן צו רייכערן אפן באלקאן.

4

אין דרויסן איז שוין גאנץ קאלט, אפן באלקאן פילט עס זיך זייער גוט. פון מיין באלקאן זע איך נאר דאס הויז, וואס שטייט אנטקעגן. מע רופט עס — „די אדל-נעסט“, וויל דא ווינט בלויז די העכסטע נאטשאלסטווע. באטאג און באנאכט דרייט זיך ארום אינעם הויף א מיליציאנער, פונקט ווי עמעצער וואלט געוואלט אויסכאפן בא דער נאטשאלסטווע זייער פארמעגן. מענטשן האבן גע-שריבן אין פארשיידענע אינסטאנצן, עס זיינען געקומען צו פארן קאמיסיעס, מע האט געפונען, אז די דירעקט האט מען צעטיילט ניט ריכטיק — און דערמיט האט זיך אלץ פארענדיקט. עמעס, דעם שטעלפארטרעטער פונעם אויספירקאם האט מען פארשריבן אן אויסרייד, דעם פראקוראטאר איבערגע-פירט אף א קלענערער שטעלע אין דער הויפט-שטאט. טאקע דעמלט האט זיך צו יענעם הויז צוגע-קלעפט דער נאמען „די אדל-נעסט“. בא אונדז איז אזוי: אז מע קלעפט צו א נאמען, וועט עס זיין שוין אף אייביק...

אבער ווייטער...

— כ'האב צוגעגרייט דיר א סיורפריז, — האט געזאגט ביקאוו, — א שיינעם סיורפריז.

אינגיכן האט ביקאוו אפגעשטעלט די מאשין אינעם וואלד לעבן א קליין שטיבעלע. ס'איז פינצטער, לעם דער שטוב שטייען עטלעכע מאשינען. די פענצטער זיינען פארמאכט מיט לאדנס, פונעם קוימען גייט א רויך.

ביקאוו האט מיך אריינגעפירט אין שטוב. אינעם קליינעם פינצטערן קארידאר האט עמעצער א פרעג געטאן:

— דאס זייט איר, סעמיאן איזאנאוויטש?

— יא, קאליע.

— א גוטן-אונט. גייט אריין, סעמיאן איזאנאוויטש, מע ווארט אף אייך.

ביקאוו האט מיך אריינגעפירט אין א צימער. ריבוינעשעלילעם, כאטש איך בין א מאלער און קאן זיך פארשטעלן וואס איר ווילט און אפילע וואס איר ווילט ניט, נאר אזא לוקסוס... אינעם וואלד... כ'בין גלייך ווי פארשטארט געווארן.

— וואס שטייסטו בא דער שוועל? גיי אריין און טו זיך אויס, — האט געזאגט ביקאוו.

— ווו זיינען מיר? — האב איך ניט געקאנט קומען צוריק.

ביקאוו האט זיך צעלאכט:

— ווו זיינען מיר? אין דער סאונע. האסט געהערט אזא ווארט — „סאונע“? ווי מע זאגט, נאכן שווערן ארבעטסטאג...

כ'האב אפילע ניט באמערקט, ווען קושניר איז אריינגעגאנגען אין צימער, אין א יאפאנישן

כאלאט, אין שטעקשיך, א רויטער, גלייך ווי נארוואס פון דער פארילקע.

— א, געסט... זייער גוט, — אן קיין שום באגריסונג האט זיך קושניר אוועקגעזעצט אין א

פאטעל. ביקאוו האט ארויסגענומען פון דער קילשאפע א פלאש וואסער און אנגעגאסן אין א בעכער. קושניר האט אויסגעטרונקען.

— ווי הייסטו, יונגערמאנשיק? — האָט ער געפרעגט, ניט קוקנדיק אין מיין זיט.
— סאשע... סאשע פרידמאן.
— אזוי... כ'האָב געהערט וועגן דיר און, דאכט זיך, אז מיר זיינען שטיקלעך קרוויים, הא?
נו, זעץ זיך אוועק.

כ'האָב זיך אוועקגעזעצט אין א פאָטעל אנטקעגן קושניר.
— סיאמטיק, זאָג לאַריסען, זי זאָל שטעלן אונדז עפעס אפן טיש, און מיר וועלן דערווייל
מיטן יונגערמאן כאפן א שמועס.
מיר זיינען געבליבן און צימער זאלבעצווייט.

— סאשע, — האָט אָנגעהויבן קושניר, — ביקאָוו האָט דיר דערציילט, אין וואָס פאר א לאַגע
געפינען מיר זיך אצינד. דער רעסטאָראַן דארף זיין ניט פאָשעט א רעסטאָראַן, נאָר דער שענסטער
רעסטאָראַן אין דער געגנט. פאר פערציק טעג דארפסטו אויספורעמען דעם זאל, פאר פערציק טעג,
און ניט קיין שאַ מער. כ'וועל דיר באַצאָלן אכט טויזנט רובל און ניט קיין קאָפיקע מער. מעגסט
ארבעטן איינער אליין, מעגסט זיך נעמען געהילפן, דאָס איז ניט מיין אייסעק. אכט טויזנט.
— נאָר מע דארף מאכן עסקיזן, צונויפשמעלן א סמעטע. אף אַט די זאכן וועט אוועקגיין א
סאך צייט.

— דאָס איז ניט מיין אייסעק. די סמעטע וועט צונויפשמעלן מיינער א מענטש, און א באהעל-
פער פון מיין זייט וועסטו אויך האָבן. פערציק טעג. דו האָסט פארשטאנען? — קושניר האָט א קוק
געטאָן אף מיר, — נו, וואָס טוט מיין קרויווע, פאָלינע?

כ'האָב ניט טייקעף פארשטאנען, אז עס גייט א רייד וועגן מיין ווייב פערעלע, קושניר האָט
אזוי פארפלאַנטערט מיינע געדאנקען, אז כ'האָב פארגעסן, אז פאָלינע און פערעלע איז איינס און
דאָס זעלבע.

— פאָלינע? א דאנק, אלץ איז אין אַרדענונג.

— נו, אויב אזוי... סיאמטיק, ווו ביסטו פארפאלן געוואָרן? — קושניר איז אפגעשטאנען
פונעם פאָטעל, צוגעגאנגען צום טעלעוויזאָר, און האָט אריינגעשטעלט אין ווידעא א קאסעט.
— ס'געפעלט דיר דאָ? — האָט ער א פרעג געטאָן. — אלץ, וואָס ס'טוט זיך, טוט זיך צוליב
די ארבעטנדיקע.

כ'האָב ניט באוויזן צו ענטפערן, ווייל אין דער זעלבער רעגע זיינען אין צימער אריין ביקאָוו
מיט א מאָדנער פרוי, אנטשולדיקט, א הויל-נאקעטע, נאָר אין טופליעס אף הויכע אַפצאסן. ניט
קוקנדיק אף קיינעם, האָט זי אָנגעהויבן סערווירן דעם טיש מיט פארבייסעכץ. קושניר האָט א שמייכל
געטאָן:

— ווי געפעלט דיר אונדזער לאַריסע? וועסט אָנמאָלן איר פאַרטרעט? מיר וועלן אים אופהענ-
גען אפן ערנטאָוול. לאַריסע איז א מאסאזשיסטקע, — קושניר האָט זיך צעלאכט, — א גרויסע קע-
נערן, זייער א גרויסע.

לאַריסע האָט גאַרנישט ניט געענטפערט. כ'האָב ניט געוואוסט, ווהיין צו קוקן — אף לאַריסען,
וועלכע האָט זיך געדרייט אינעם צימער מיט אלע, אנטשולדיקט, פרעכטיקייטן אין דרויסן, צי אפן
עקראַן, ווו פונקט אזעלכע מיידלעך האָבן געטאנצט אזוינע טענץ, אז ס'איז פאָשעט א בושע צו
דערציילן.

לאַריסע האָט פארענדיקט סערווירן דעם טיש און איז, פאָכענדיק מיטן „איך בעט אייך איבער“,
ארויס פונעם צימער. ביקאָוו האָט זיך צוגעזעצט צום טיש לעבן קושניר. כ'האָב ניט געוואוסט, וואָס
צו טאָן. קיינמאָל אין מיין לעבן בין איך נאָך ניט געווען אין אזא סיטואציע. און ביכלאל, אלץ —
א מאָדנע באַד אינעם וואַלד, עפעס א קאָליע אינעם פינצטערן קאַרידאָר, א ווידעא־מאגניטאָפאָן,
א נאקעטע מאסאזשיסטקע... ווי אין א שלעכטן דעטעקטיוו. גיין, מע דארף אנטלויפן פונדאנען.
קושנירס קאָל האָט מיך אָפגעווענדט פון מיינע געדאנקען.

— נו, לאַמיר אויסטרינקען פאר אונדזער אַפמאך.

— א גרויסן דאנק, וויקטאָר אלעקסאנדראוויטש, נאָר איך דארף שוין גיין, מיין ווייב ווייסט
ניט, ווו איך בין. אנטשולדיקט, — כ'בין אפגעשטאנען פונעם פאָטעל.

— ס'איז ניט שייך, — האָט זיך אריינגעמישט ביקאָוו, — קלינג אָן אהיים, אז דו וועסט זיך
פארהאלטן אף דער ארבעט. און ווהיין וועסטו גיין? וועסט געפינען דעם וועג אינעם וואַלד? מאך ניט
קיין פוילע שטיק. קאָליע וועט דיר אַפפירן אהיים, גלייך צו דער פאָדער-טיר. היינט איז יאָמטעוו,
לאַמיר אויסטרינקען.

וואָס קאָן איך זאָגן? מיסטאמע, אזוי איז געווען מיר באשערט. כ'בין געבליבן.

איר בין ניט קיין מאלעך און ניט קיין סרארע. גלייבט מיר, אז ס'איז מיר זייער שווער צו שרייבן וועגן די זאכן, אבער א שטיקל עמעס — איז שוין א שעקער.

כ'האב געהאט א געליבטע, און כ'האב זי ליב געהאט. איר הערט? כ'האב זי ליב געהאט. כ'בין געווען גליקלעך, אז זי האט מיך אויך ליב. מיין פערעלע האט עס געפילט און געטאן אלץ צוליב דעם, מינע קינדער זאלן האבן א טאטן. אין אונטערשייד פון מיין געליבטער האט פערעלע מיט דרייסקייט געקעמפט פאר איר פאמיליע, פאר איר ליבע. און די צייט האט דערווייזן, אז זי איז געווען גערעכט. און די צווייטע זאך איז געווען אין דעם, אז כ'האב ליב געהאט איבערקערן א גלעזל. מינע פריינט און נאענטע האבן זיך געוונדערט, קוקנדיק אף מינע בילדער, — ווי קומט עס, אז אזא מאלער, וועלכער שאפט אזוינע ריינע און ליכטיקע בילדער, קאן זיך פירן ווי א נידעריקע ברייט? איר וועט טאקע לאכן... גיי דערצייל עמעס, אז איך פלעג טרינקען פון אומבאהאלפנקייט צו איבער-בויען די וועלט, דאס לעבן. כ'האב זיך געשטעלט צילן, וועלכע כ'האב ניט געקאנט אויספילן. כ'האב געקעמפט קעגן מענטשן, וועלכע האבן געשאפן דעם קולט פון דער הויכער שטעלע. נאר, דעם עמעס געזאגט, די „קולטיקעס“ זיינען דעמאלט געווען שטארקער פון מיר. היינט — גיין. איך זוך ניט קיין פארענטפערונג, נאר די לעצטע פופצן יאר איז מיר געווען זייער שווער אי לעבן, אי שאפן. דאס לעבן איז ניט געווען קיין יאמטעוו. פון א גלאז בראנפן פלעג איך ווערן מעשווגע — עפעס א כוצפעניק און א שלעגער. ס'איז געווען א פאטאלאגישע שיקרעס. נאכדעם האב איך זיך גע-שעמט צו קוקן מענטשן אין די אויגן, געהריזעט זיך, ניט געקאנט זיך געפינען קיין ארט, אבער יעדן כוידעש — צוויי פלעגט עס זיך איבערכאזערן. מיין פערעלע האט צוגעלייגט א סאך קויכעס, איך זאל ניש שיקערן, אין איך האב אופגעהערט צו טרינקען, אפילע ביים יאמטוויים. פיר יאר האב איך ניט געוויסט פון די צארעס, אבער ביקאוו מיט קושנירן האבן מיך דעמאלט אנגעשיקערט ביז צום טויט, און ווען מיר אלע זיינען שוין גענוג צעגליט געווארן, האט די שיינע לאריסע געוויזן איר „מיסטערשאפט“. אט אזא מייסע.

6

די נעשאמע וויינט, ווייל גרויס איז די זינד מינע. אוי, גרויס. עס גייט א רייד וועגן מיין כא-ווער סאשע ליכמאנען, זיכרויני ליווראכע, א ווילע נעשאמע, א שטילער, ווי דער טאג, האט ער ניט געוויסט פון קיין שום מייסעס. פונקט אזעלכע ריינע, ווי ער, זיינען געווען זיינע בילדער — פרא-סטע און צארטע, גרינע, אומשולדיקע, ווי דער פריילינג.

עס האט אים ניט געפידלט אינעם לעבן. טכילעס האט אים פארדרייט דעם קאפ איינע א פרוי מיט א בינטל קינדער. ליכמאן האט די קינדער אדאפטירט. דערנאך האט די פרוי געבוירן ליכ-מאנען נאך א קינד, ווער ווייסט פון וועמען (סאשע איז געווען אין דער צייט אין אפגאניסטאן אלס שאפער). דאס איז געווען פאר ליכמאנען א גרויסע טראגעדיע, אבער ער האט געפונען אין זיך קוי-כעס, אי אף צו לעבן, אי אף צו גלייבן מענטשן. אין דער שווערער פאר אים צייט איז ער אריינגעטראטן אין דער פארטיי.

כ'האב געוויסט, אז די מאטעריעלע לאגע איז בא ליכמאנען געווען זייער א שווערע, ווייל סאשע האט געצאלט אלימענטן פאר פינף קינדער. כ'האב אים צוגערעדט אויספורעמען דעם רעס-טאראן צוזאמען מיט מיר. און פון דער צווייטער זייט, האב איך געטראכט, וועט דאס, וואס ליכמאן איז א מיטגליד פון דער פארטיי, שטערן די פאטענציעלע גאנאוים צו פארפירן אונדז. אזוי האב איך געטראכט.

פאר צוויי וואכן האבן מיר געמאכט עסקיזן און צונויפגעשטעלט דעם ארבעטס-גראפיק אף יעדן טאג. קושניר האט אונדז געגעבן א בריגאדע געהילפן — שטוקאטורן, מאליערס, סטאליערס. אן אינזשעניער האט געארבעט איבער דער סמעטע, און מיר האבן געהאט די מעגלעכקייט צו ארבעטן רויה. יעדן אינדערפרי האט מען דורכגעפירט אינעם רעסטאראן א פלאניארקע, דער ער-שטער כעקערטאר פונעם ראיקאם און דער פארזיצער פונעם אויספירקאם זיינען געווארן אונדזערע אפטע געסט: טכילעס האבן מיר ניט געקאנט פארשטיין, צוליב וואס מע שענקט אזויפיל אופמערק-זאמקייט און קאוועד דעם רעסטאראן. ביקאוו האט מיר געעפנט די אויגן. דער רעסטאראן וועט

זיין דער ערשטער אומאלקאהאלישער רעסטאראן אין דער געגנט, און ס'איז שוין באשלאסן געווארן, אז צו דער פייערלעכער עפענונג וועלן קומען צו פארן דער מיניסטער און מענטשן פון דער טעלעוויזיע.

דער ערשטער קאנפליקט מיט קושנירן איז אופגעקומען אין סאף יון. קושניר האט באשלאסן צו לייגן פארקעט אפן דיל, און נאך דעם בעסטן פארקעט — פינלענדישן.

— צו וואס דארף מען האבן אינעם רעסטאראן דעם פארקעט?

— גיין און גיין, נאך ס'וועט זיין פארקעט.

און מע האט טאקע געמאכט פארקעט. פאר איין טאג. נאך מיר האבן באמערקט, אז ס'איז א פאשעטער פארקעט, ניט קיין פינלענדישער. אף מארגן אינדערפרי, ווען מיר זיינען געקומען צו דער ארבעט, בין איך שיר ניט געשטארבן — באנאכט האט מען געלייגט בעטאן גלייך אפן פארקעט, מע האט פארדעקט מיטן בעטאן צען טויזנט רובל. וואס האט מען געקאנט טאן? צו וועמען זאלן מיר זיך ווענדן? ליכמאן איז אוועקגעלאפן אין ראיקאם, מע האט אים אויסגעהערט און צוגעזאגט דורכקאנטראלירן די סיטואציע. גיי ווארט... לויף איך צו ביקאוו. צו שפעט... ביקאוו איז אוועק געפארן אף א כידעש אין אורלויב. דא קומט צו גיין קושניר און הייבט אן צו שרייען, אז מיר זיינען מאסרים.

— ס'איז ניט אייער אייסקע, וואס איך טו. נו, כ'האב א טאעס געהאט, איז וואס זשע? די אכ-רייעס ליגט אף מיר, ניט אף אייך. פארנעמט זיך בעסער מיט דער ארבעט.

— נו, און ווו איז דער פינלענדישער פארקעט? — האט געפרעגט ליכמאן, — מיר זיינען ניט קיין בלינדע.

— הערסט, דו, טויגעניכטס, כ'וועל פון דיר מאכן אן אינוואליד, — קושניר האט עס אויס-גערעדט אזוי שטיל און בייז, אז כ'האב מוירע געהאט, זיי זאלן ניט אנהייבן זיך צו שלאגן. אבער ליכמאן האט זיך באהערשט, און קושניר איז אוועקגעגאנגען. כ'האב געמיינט, אז ליכמאן וועט זיך אפזאגן צו ארבעטן ווייטער, אבער ער האט צוגעטראכט אן אנדער נעקאמע. נאך אין דער צייט, ווען מיר האבן געארבעט איבער די עסקיוז, האבן מיר באשלאסן צו שאפן אף די ווענט — ארום און ארום — די פאנאראמע פון דער אנטוויקלונג פון אונדזער שטאט. די געשיכטע פון אונדזער שטאט איז א רייכע און אן אוראלטע. די שטאט דניעפראווסק ווערט דערמאנט אין די אלטע כראניקעס פון 1241 יאר אן. איך האב ניט קיין קויער און קיין צייט צו דערציילן וועגן מיין שטאט, כ'וועל נאך דערמאן-נען, אז דריי הונדערט איז די שטאט געווען אונטער די טערקן. אין 1538 האט דער כאן יאקוב באשלאסן אויסקוילען אלע מענער און קינדער פון דער שטאט, אבער איינע א פרוי, א דרייטע און זייער א שיינע, מיראם, האט געראטעוועט די שטאט פון דער שכיטע. אליין זשע איז מיראם אומ-געקומען.

מיר מיט ליכמאנען האבן באשלאסן אַנמאלן די דאזיקע שיינע און העלדישע לעגענדע אף איינער פון די ווענט. נאכן קאנפליקט מיט קושנירן האט ליכמאן פארגעלייגט אַנמאלן קושנירן אין דעם געשטאלט פון דעם כאן יאקוב. כ'האב געמיינט, אז סאשע שפאסט, און ניט געלייגט אף דעם קיין אכט.

דער צווייטער קאנפליקט איז געווען א שרעקלעכער. מיר האבן שוין קימאט פארענדיקט די ארבעט — די נאטירמאָרטן, די לוסטרעס זיינען געווען פארטיק, עס איז נאך געבליבן נאך צוגעבן עטלעכע פרעסקעס, צווישן זיי די פרעסקע מיטן כאן יאקוב. צום 15-טן יול איז ליכמאנען געבליבן נאך אַנמאלן דעם כאן יאקובס פאָנעם. אף 16-טן יול איז געווען באשטימט די פייערלעכע עפענונג. דעם פופצנטן אפדערנאכט האט מען אונדז געבראכט די סמעטע אף צו כאסמענען זי. די סמעטע איז געווען צונויפגעשטעלט אף דרייסיק טויזנט רובל מיט קאפיקעס. מע האט אין איר אריינגעשטעלט אי דעם פינלענדישן פארקעט, אי נאך אזעלכע זאכן, וועלכע מיר האבן אפילע אין די אויגן ניט געזען. ס'האט זיך אָנגעהויבן א סקאנדאל. קושניר האט מיר געזאגט, אז אויב איך וועל ניט כאסמענען די סמעטע, וועלן מיר מיט ליכמאנען זען דאס געלט פאר דיר ארבעט, ווי מיר קענען זען אונדזערע אויערן. כ'האב אים געענטפערט, אז אזא סמעטע וועלן מיר ניט כאסמענען, און אויב ער שטעלט די פראגע אזוי, וועלן מיר אראפנעמען פון די ווענט אלץ, וואס מיר האבן אויסגעארבעט. קושניר האט ארויסגערופן א מיליציאָנערן-גרופע, און די לעצטע נעכט האבן מיר געארבעט אונטער דער וואך פון צוויי מיליציאָנערן. דעמלט האט ליכמאן אָנגעמאלט דעם כאן יאקוב מיט קושנירס פאָנעם. קיינער האט גארנישט ניט באמערקט. וואס עס איז געווען ביים דער פייערלעכער עפענונג, ווייס איך ניט, ווייל אין דער זעלבער צייט זיינען מיר מיט ליכמאנען געשלאפן. אבער שפעטער, ווען די טעלעוויזיע האט געוויזן דעם רעפארטאזש פון דער פייערלעכער עפענונג פון דעם ערשטן אין דער געגנט אומאל-קאהאלישן רעסטאראן און א האלבער מיליאָן מענטשן האבן דערקענט אף דער פרעסקע קושנירן אין דעם געשטאלט פון דעם כאן יאקוב, שטעלט זיך פאר, וואס עס האט זיך אָנגעהויבן. ס'האט זיך

פארדרייט א געשיכטע. אין סאף יול איז געקומען צו פארן ביקאוו און האט מיך אראפגענומען פון דער ארבעט פאר די פראגולן. און האט צוגעגעבן: — אצינד זע איך, ווער דו ביסט. מעגסט זיין זיכער, איך וועל געפינען א פאל צו ווייזן, אז מיין שטעלונג צו דיר האט זיך געביטן.

ליכמאן האט אנגעשריבן א בריוו אין פארטקאנטראל. ס'איז געקומען א קאמיסיע, קעשנירן האט מען אויסגעשלאסן פון דער פארטיי און אראפגענומען פון דער ארבעט, ווייל, אכוי אלע גנייוועס, האט מען געפונען, אז ער פארמאגט דריי דירעס. מיך האט מען ווידערופֿ געשטעלט אף דער ארבעט, נאר כ'האב ניט געוואלט ארבעטן צוזאמען מיט ביקאוו, און מיר מיטן ווייב האבן באשלאסן אוועקפארן אף עטלעכע וואכן קיין אדעס צוגאסט צו מיין שוועסטער. מיט ליכמאנען איז עפעס געשען, ער האט זיך געפילט זייער שלעכט, און מע האט אים אוועקגעלייגט אין א שפיטאל. אין סאף אווגוסט זינען מיר געקומען אהיים. דאס ערשטע, וואס מיר האבן זיך דער- וויסט, איז געווען די שרעקלעכע יעדיע, אז ליכמאן האט זיך אפגעהאנגען אין זיין אטעליע. איך גלייב ניט, אז ער האט עס געטאן אליין. נאר וואס עמעס, איז עמעס — די בעסטע און ריינסטע מענטשן פאלן דאך אין די ערשטע רייען.

שוין א כוידעש צייט, ווי יעדן טאג קלינגט מען מיר און מע שרעקט מיך. מיט א וואך צוריק, ווען כ'בין אריינגעגאנגען אינעם פאדיעז, האט מיך עמעצער אומגעווארפן פון די פיס, צוגעשטעלט צום האלדז א מעסער און האט געזאגט, אז מיט מיר וועט מען זיך אפרעכענען פונקט אזוי, ווי מיט ליכמאנען. עס האט זיך מיר אויסגעוויזן, אז ערגעץ האב איך שוין געהערט דאס דאזיקע קאל. יא, דאס איז געווען קאליעס קאל, איך האב פארגעדענקט דאס הייזעריקע קאל פון דער מאדנער באד אינעם וואלד. איך ווייס ניט, ווהיין צו גיין און צו וועמען זאל איך זיך ווענדן. אנטשולדיקט, עס קלינגט דער טעלעפאן...

כ'האב געמיינט, אז ס'קלינגט מיין פערעלע. גיין, ניט זי. ס'איז א סיוורפריז, ס'האט מיר אנגע- קלונגען מיין אלטער אינסטיטוט-כאווער יאשע היטעלמאן. כ'האב אים ניט געזען שוין א יאר פופצן, אויב ניט מער. כ'וועל צוגיין אים באגעגענען, ס'איז דא ניט ווייט פון מיר — איבערן וועג די פערטע אדער די פינפטע שטוב. מארגן וועל איך פארענדיקן מינע נאטיצן.

7

איך ווייס ניט, צי דארף איך פארענדיקן מיין ווידע. כ'האב געקלערט צו פארענדיקן זי אין יענעם הארבסטיקן אונט (אצינד איז שוין מיי), אבער ווען כ'בין ארויסגעגאנגען צו דעם אווטאבוס- אפשטעל צו באגעגענען מיין כאווער היטעלמאנען, האט מיך אפן וועג אומגעווארפן א מאשין. ס'האט זיך מיר אויסגעדאכט, אז כ'האב דערקענט די דאזיקע וויסע מאשין און אפילע דאס שמייכלענ- דיקע פאנעם פונעם שאפער. אדער יא, אדער גיין. אבער דאס איז ניט וויכטיק, ווייל אלע יענע לייט האבן איין פאנעם...

✱

א באשערטע זאך

(פונעם ציקל „באנאלע פאמיליען-געשיכטעס“)

פשער געדענקט איר דעם אנעקדאט: עס קומט צום רעבן א פרוי און ווענדט זיך צו אים: — גיט מיר אן אייצע. איך האב ניט קיין קינדער, אבער דאס איז נאך ניט אלץ... — וואס זשע נאך? — פרעגט דער רעבע.

— מיין עלטערבאכע האט ניט געהאט קיין קינדער, מיין באבע האט ניט געהאט קיין קינדער, מיין מאמע האט אויך ניט געהאט קיין קינדער... — יא, אבער אויב אזוי, פונוואנען זשע זייט איר? — איך? איך בין פון טעלענעשט...

א שיינער אנעקדאט. אט וואס פאר א מענטשן עס וווינען אין טעלענעשט. דאס איז א קליין שיין שטעטל מיט טיפע יידישע טראדיציעס און, פארשטייט זיך, אז מיר ווייסן אלץ, וואס עס טוט זיך דארט בא יעדן אין שטוב. שטעלט אייך פאר, אז ווען מיין שאכנטע, די מומע נעסיע, איז אריינגעגאנגען צו אונדז ליינען א פאר ציבעלעס, האב איך טייקע פארשטאנען, אז ס'איז געשען עפעס א וויכטיקע געשעעניש, ווייל כ'האב נארוואס נעכטן געזען מיט מינע אייגענע אויגן, ווי דער מומע נעסיעס זון וועלדוול האט געבראכט אהיים עפעס צען קילא ציבעלעס.

— א גרויסן דאנק, — זאגט די מומע נעסיע, — מארגן וועל איך אייך אפגעבן. — די מומע נעסיע שטייט בא דער טיר ווי אף שרייפלעך, — נו, מער ווילט איר מיר גארניט זאגן? — לעמאש, וואס? — פרעג איך.

— קוקט אים אן, דעם כאכעם מיט זיינע כאכמעס... זיין כאווער האט כאסענע, און ער מאכט זיך טאמעוואטע.

— ווער? איציק? — כ'האב זיך שיר ניט דערווארגן מיט דער יויד. — וואס פאר א איציק? איציקן מיינט ער... זיין כאווער בערעלע האט כאסענע, בערעלע פרומ קין. — די מומע נעסיע שטייט בא דער שוועל, ווי מוישע ראביינו בייסן איבערגיין דעם יאם. — אוי-ווא! — רופט זיך אן מיין שוויגער, — ס'איז טאקע א ניס. וועמען זשע נעמט ער וועמען? וואס שטייט איר בא דער שוועל?

די מומע נעסיע זעצט זיך אוועק אף א בענקל און שיט ווי פון א זאק: — איך קען זי גוט. זי איז פון מיין שטעטל. דאפקע א שיינע. נאר זאל דאס בלייבן צווישן אונדז, זי האט שוין געהאט דריי מענער: איינעם אין קיעוו, איינעם אין קעשענעוו און איינעם... כ'האב שוין פארגעסן ווו. אט אזוי. נאר א שיינע, א געלערנטע, פון א גוטער מישפאכע. איר טאטע איז א זאוסקלאד, יא, א געלערנטער מענטש, און זי אליין איז א געקאנטשעטע, א דערציערן, א שיינע... אוי-ווא, א ברייאנט. — און, פארגעסנדיק אפן טיש די ציבעלעס, לויפט די מומע נעסיע אוועק.

— נו, וואס וועסטו זאגן? — פרעגט בא מיר מיין ווייב. — וואס? גיב א קוק אין פענצטער, דאכט זיך, עס גייט א שניי, — ענטפער איך. — שניי? אין טאמוז? — צעלאכט זיך מיין ווייב. — ביסטו טאקע מעשווגע. שניי... כ'האב זיך שיר ניט דערשראקן, — שטעלט אריין א ווארט מיין שוויגער.

בערעלע פרומקין... מיסטאם איז עס א באשערטע זאך... שטעלט אייך פאר, — בערעלע פרומקין האט כאסענע. ביז צוויי און פערציק יאר איז ער געווען „א פריילידיקער“, און פלוצעם... גיי ווייס, פונדאנען סיוועט קומען צו דיר דיין מאזל... איך דארף אייך זאגן, אז בערעלע איז דער בעסטער קינדער-דאקטער אין שטאט. א הויכער מאנצבל מיט גוטע אויגן, א שטילער און א בענימעסדיקער. פאשעט, א גרויס קינד. אלע האבן אים ליב, באזונדערס די קינדער און די יונגע מיידלעך. קאלע-מוידן זעען אים אין כאלעס, נאר ער האט פיינט כאפן הייסע לאקשן, לעבט זיך פאוואליע. מע קאן ניט זאגן, אז ער האט ניט ליב קיין שיינע מיידלעך, כ'זאל האבן אזויפיל האר אפן קאפ, וויפל פרויען ער האט ליב געהאט, נאר כאסענע האבן — זאל גאט אפהיטן!

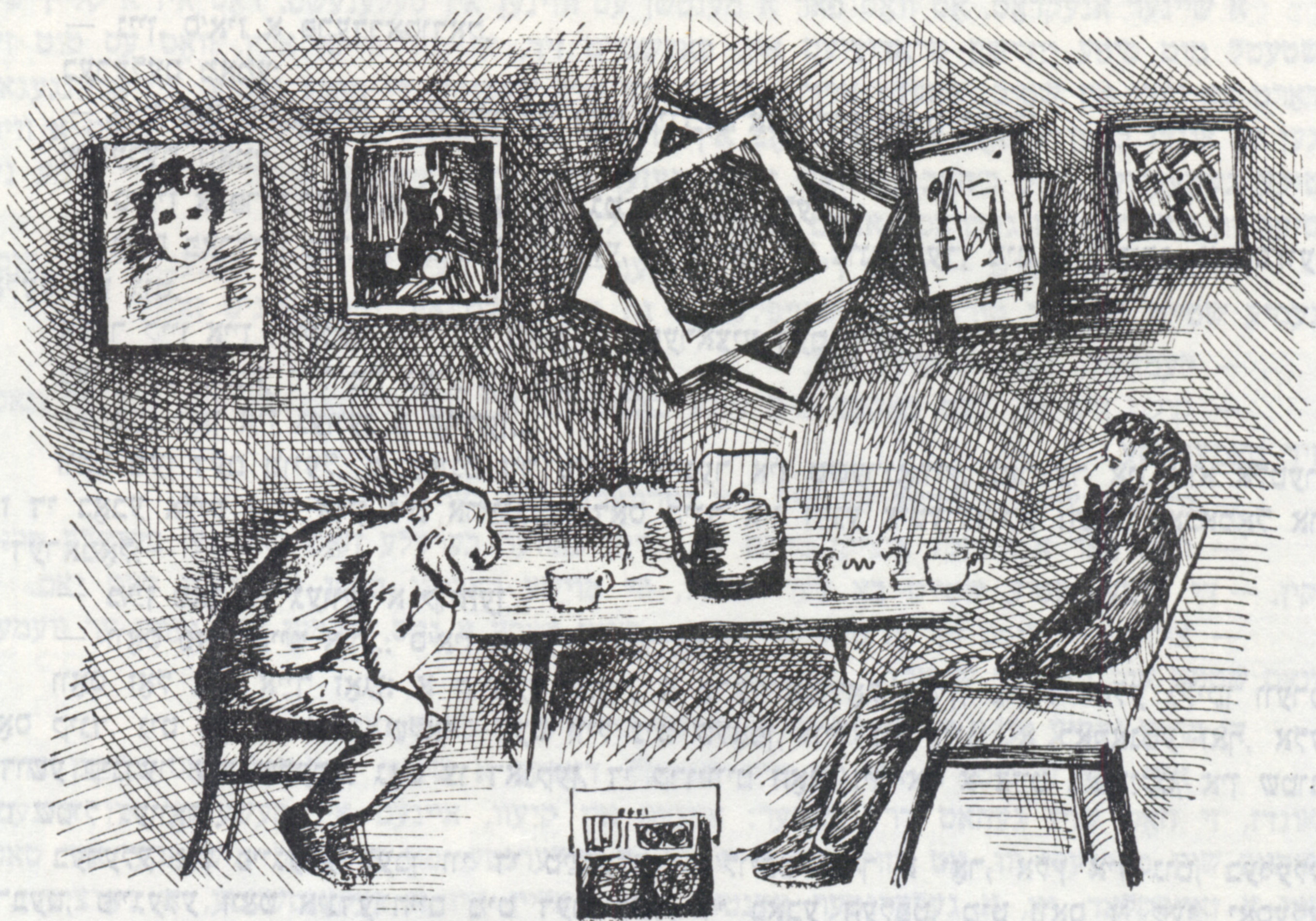
ווען ס'איז, ניט דא געדאכט, געשטארבן זיין טאטע, איז ער געבליבן אין דער שטוב אליין מיט דער מאמען — א ווילע פרומע יידענע, און זי האט אים טאמיד פירגעווארפן, וואס דער טאטע ליגט אן א נאמען.

דאס גאנצע שטעטל פאלט פון די פיס, זוכנדיק בערעלען א קאלע, און ער האט פלוצעם אליין געפונען זיין זיוועג — א פרוי בא די דרייסיק יאר, א קלייניטשקע, א שלאנקע, מיט גרויסע יידישע אויגן, פאשעט א קראסאוויצע. איך בין א דאמסקע שניידער, און איך פארשטיי א ביסעלע, וואס עס הייסט א שיין מיידל.

אין א וואך ארום — טנאים, איבער צוויי וואכן — א כאסענע, נאך איבער ניין כאדאשים איז געבוירן געווארן יאסעלע — א קינד א ברייאנט, איר קאנט מיר גלייבן, ווייל כ'האב אליין פיר טעכטער. דאס קינד איז אין דער שטוב א גרויסע סימכע, אבער ווער ס'איז געווען אפן זיבעטן הימל, איז עס די באבע.

דא הייבן זיך אן אלע גליקן. די באבע זאגט: — מע דארף יידישן דאס קינד. פייגעלע קוקט אף דער שוויגער ווי א וואלפיקע, בערעלע שטייט אינמיטן. אלע בערעלעס קרויווים טיינען, אז מע דארף יידישן דאס קינד, פייגעלע און אירע עלטערן זאגן:

— גיין, ס'איז א פרעדראסודאק.
בערעלעס מאמע:
— מיין מאן איז געווען א קויהען און דאס קינד טראגט מיין מאנס נאמען...
פייגעלעס טאטע:
— ס'איז א פרעדראסודאק... וואס שווייגט איר, בערעלע?
— וואס פארלירן מיר? — פרעגט בערעלע, — כוועל זיך צונויפרעדן מיט א כירורג, און ס'וועט אלעס זיין גוט.
אבער קיין איין דאקטער וויל ניט מאכן אן אפעראציע דעם קינד.
בערעלעס מאמע וויל פון גארנישט ניט וויסן:
— מיין מאן איז געווען א קויהען...
זוכט מען דעם מויעל. ס'געפינט זיך טאקע איינער אין טשערנאוויץ, נאָר ער איז אזא אלטער, אז די באַבע אליין וויל שוין ניט אריינגעבן דאָס קינד אין זיינע ציטערנדיקע הענט. נאָכאמאל און ווידעראמאל:
— מיין מאן איז געווען א קויהען...
— וואָס פארשטייט איר... ס'איז א פרעדראסודאק...
וואָס זאָל איך אייך זאָגן: א קויהען אהער, א פרעדראסודאק אהין, פון די אלע גליקן ווערט דאָס קינד, ניט דאָ געדאכט, שלאָף — עס וויל ניט שלאָפן, וויל ניט זויגן. א באקאנטע זאך, אלע יידישע קינדער עסן שלעכט. גאט צו דאנקען, די קרויווים האָבן זיך אָף א צייט באַרויקט, אין שטוב איז שטייל געוואָרן.
בערעלע און פייגעלע לעבן ווי די טייבעלעך. ס'לויפט דורך א יאָר, אלץ איז גוט, בערעלע אַרבעט, פייגעלע זיצט אינדערהיים מיט דעם קינד, די באַבע העלפט, מיט וואָס זי קען, יאָסעלע וואַקסט. ווען גיט-ווען לויף איך אריין צו בערעלען, מיר זיצן, טרינקען טיי, רעדן וועגן יידישע לידער, וועגן מאַלעריי — מיר זיינען גרויסע ליבהאַבער פון קונסט. פייגעלע איז טאַמיד פאַרנומען מיט די היימישע זאַרגן. ס'איז פאַשעט אן אידיליע.
עס לויפט דורך נאָך א צייט, און פלוצעם ברענגט די שיינע מומע נעסיע א ניס:
— בערעלעס פייגעלע מיטן קינד זיינען אוועקגעפאַרן צו אירע עלטערן... צוגאסט...
— איז וואָס? — פרעג איך בא דער מומע נעסיע, — פייגעלע האָט ניט קיין רעכט צו באַזוכן אירע אייגענע טאטע-מאמע?
— נו, נו, — ענטפערט די מומע נעסיע מיט א שמייכל.
גיין איך צו בערעלען. אין שטוב איז שטייל, ס'הערט זיך ניט קיין קאָל.
בערעלעס מאמע זיצט אין קיך און טרינקט טיי.
— א גוטן-אונט, מומע עלקע.
— א גוטן-אונט, מענדעלע.
איך הייס מענדל.
— וואָס הערט זיך ניס?
— וואָס קאָן זיך הערן?
איך קוק אריין אין צימער, בערעלע ליגט און לייענט א בוך.
— ביסט אליין? — פרעג איך.
— יא, מייןע זיינען אוועקגעפאַרן צוגאסט קיין בעלז, — ענטפערט מיר בערעלע און זעצט זיך אַנידער לעבן מיר אינעם פאַטעל.
כ'בין עפעס היינט מיד געוואָרן, — די דאמעס מיט זייערע קליידער...
— האָסט עפעס אויסצוטרינקען? — פרעג איך.
בערעלע נעמט ארויס פונעם באַר א פלעשל יונגן וויין.
מיר זיצן, רעדן וועגן קאַפלאַנס איליוסטראציעס צו שאַלעם-אלייכעמס ווערק, זופן פאוואָליע דעם וויין (אונדזערע סאַנים זאָלן טרינקען אזוי ווי מיר), און פלוצעם טוט בערעלע א זאָג:
— כ'האָב ארויסגעטריבן פייגען צו איר מאמען...
— וואָס?! — איך פיל, אז בא מיר שטעלן זיך די האַר קאפויר. — פארוואָס? ס'איז עפעס גע-שען? — פרעג איך.
— יא, זי איז א זוינע, — קוים וואָס ער רעדט עס אויס.
— וואָס פאר א כאַלעם האָט זיך דיר געכאַלעמט? דו פארשטייסט, וואָס דו רעדסט?
— זי האָט מיך אָפגענארט. שוין געהאט דריי מענער און מיר גאַרניט געזאָגט.
כ'האָב טייקעף דערקענט דער מומע נעסיעס קסאוו.
— הער אויס, בערל. איך האָב שוין פון אָנהייב געוויסט, אז דו ביסט בא איר ניט דער ער-שטער, אָבער דאָס הייסט ניט, אז זי איז א זוינע. דו האָסט אויך ליב געהאט מיידלעך, אָבער קיינער

זאגט ניט, אז דו ביסט א דאן-זשואן. האסט כאטש געפרעגט בא איר, וואס פאר א לעבן זי האט געהאט ביז זי האט זיך באגעגנט מיט דיר? — פרעג איך.
בערעלע רעדט ווייטער:

— מיר ווינען שוין אינאיינעם צוויי יאר, און זי האט ניט איבערגעליינעט א בוך. ס'איז ניטא וועגן וואס מיט איר צו שמועסן.

— דו קאכסט עסן? וואשסט די וויקעלעך? ראמסט אין די צימערן? קויפט פראדוקטן? זיצסט מיט יאסעלען? וואס רעדסטו? דאס, וואס זי האט ניט קיין צייט צו לייענען, איז מערער דיין שולד. — וואס וויסטו? איך האב פיל געדולד, נאר שטעל זיך פאר, זי לאזט קיינעם ניט צו צום קינד! — דו מיינסט, אז בא עמעצן איז בעסער? האסטו א טאעס. ס'איז טאקע שווער צו לעבן אינאיינעם מיט די עלטערן, זיי מיינען, אז מיר פארשטייען גארניט אינעם לעבן, מישן זיך אומעטום. מיין שוויגער האב איך איינמאל שיר ניט אראפגעווארפן פונעם באלקאן, זאל איך אזוי לעבן. מע דארף צו זיי האבן איינערנע קויכעס. אבער וואס איז שולדיק דאס קינד, אז עס דארף וואקסן אן א טאטן! דו ביסט א דאקטער, ענטפער מיר...
בערעלע שווייגט.

— אונדזער אטעליע האלט שעפטום איבער די איבערגעלאזענע קינדער. מיט א פאר טעג צוריק בין איך געווען אין א קינדערהויז. ס'איז שרעקלעך, — די קינדער ווארפן זיך צו פרעמדע מענטשן און שרייען: „דיאדע, ביסט מיין טאטע, דיאדע?“ ס'איז שרעקלעכער פון א מילכאמע. ערגעץ בא-זונדער ווינען זייערע עלטערן, פרעסן, טרינקען, און די קינדער לעבן ווי יעסוימים...
מיר זיצן און שווייגן.

— מענדל, — זאגט בערעלע, — מיין טאטע, אונדז צו לאנגע יאר, פלעגט זאגן: „די ערלעכ-קייט איז ניט קיין צופאל, זי איז א כראנישע קראנקהייט.“
— אמיין, — זאג איך, — אבער גענוג שוין צו פלאפלען, איך וויל הערן א יידישע ליד...
בערעלע שליסט איין דעם מאגניטאפאן. „איך האב דיר צופיל ליב“ — זינגען מיר אינאיינעם מיט דער פלאסטינקע. און ס'ווערט א ביסעלע ווארעמער אפן הארצן.

אין עטלעכע טעג ארום קום איך אריין צו בערעלען. אין שטוב איז פריילעך. יאסעלע שפילט זיך מיט דער באבען, פייגעלע צעקושט זיך מיט מיר.
— וואס הערט זיך נייס אין בעלז? — פרעג איך.
— וואס קאן זיך הערן? כ'בין געווען א ביסעלע ניט געזונט, און יאסעלע וויל דארט ניט עסן...

דער וועג צום פֿרילינג

איאָר איז דער ווינטער געווען אַ לאַנגער. מיט עטלעכע טעג פאר פורים איז דער הימל געוואָרן אַ הויכער און דורכזיכטיקער, ס'האָט זיך באוויזן די וואַרעמע זון, פונעם שניי איז קיין סימען ניט פארבליבן און די פייגלען האָבן שוין אָנגעהויבן אַרױסצוקוקן אַף די פֿרילינג־טעג. אָבער ערעו פורים האָט זיך פֿלוצעם געיאָוועט די שיינע באַבע דאָרע מיט אירע ווילדע טעגן, און אַ גאַנצן כוידעש האָט געשנייט, גערעגנט, געהוליעט אַ קאַלטער ווינט.

פון קינדווייז אָן האָב איך זייער ליב די דאָזיקע צייט: די באַלעבאַסטעס טראָגן אַרױס פון די שטיבעלעך די איבערבעטן און קישנס, מע צעלייגט זיי אַף די פאַרענטשעס פון די גאַנעקלעך און מע קלאַפט פון זיי אַרױס, דאכט זיך, אלע ווינטערדיקע כאַלוימעס און קרענק. די אלטע לייט דרייען זיך אַרום אין די הייפלעך, מע זיצט אַף די פריזבעס און מע וואַרעמט זיך אױס די אלטע ביינער אַף דער זון. היינטיקס יאָר האָט מיר דער וועטער ניט פאַרגונען צו האָבן האַנאַע פון די געגאַרטע בילדער. ניין — איז ניין! זיצט מען אינדערהיים, צו דער אַרבעט דאַרף איך היינט גיין ערשט נאָך מיטיק, מע ליגט אין בעט, מע ליינעט. בין איך דאָך אָבער געוויינט צו באַזוכן מיין גוטן־פֿריינט — דעם אלטן לערער מינעם זעו יאָסיפֿאָוויטש וואַסערמאַנען. איך רוף אים — מיין מעלאַמעד, וויל ער האָט ליב אַ זאָג טאָן אין אַ שפּאַס: „איך בין אַ שטאַלצער קאַפּצן, כ'בין אַ מעלאַמעד, אַ בען־מעלאַמעד און בען־בען־מעלאַמעד". און דאָס איז גראַד ריינער עמעס. פאר דער מילכאַמע האָט וואַסערמאַן פאַרענדיקט אַ גימנאַזיע, אַ יעשיווע און דערצו נאָך „סעמינאַריאַן לעמאַרים".¹ אין די יונגע יאָרן האָט ער געטרוימט צו ווערן אַ קאַזיאָנע ראָוו. וואַסערמאַן האָט זייער ליב געהאַט די כאַכמע פון טאַנאַך און געמאַרע, כאַטש אַ גלויביקער איז ער געווען אַ שוואַכער. אַף צו לערנען זיך אין ווין האָט מען געדאַרפט האָבן אַ סאך געלט. וווּ זשע נעמט מען עס? איז ער געוואָרן אַ מעלאַמעד. אַ מאַדנע זאך — אַ שוואַכער גלויביקער וויל ווערן אַ ראָוו. שפּעטער האָב איך פאַרשטאַנען, אז וואַסערמאַנס לעבן איז געווען אַ בינטל מיט ווידערשפּרוכן. ער האָט זיך אליין געשטעלט פֿלויטן און האָט געקעמפט קעגן זיי, ווי דאָן קיכאַט. אין פערציקסטן יאָר איז בוקאַווינע געוואָרן אַ סאָוועטישע און דער פֿריערדיקער מעלאַמעד האָט באַקומען אַ נייעם טיטל — מ'האָט וואַסערמאַנען אַרױסגעוויזן צוטרוי צו זיין אַ לערער. פאר זעו יאָסיפֿאָוויטשן איז דאָס געווען אַ גרויסער קאָוועד, און ער האָט דערמיט זייער שטאַלצירט. עס האָט זיך געדאַכט, אז דער גוירל איז געוואָרן מיט וואַסערמאַנען אַ גוטער־פֿריינט, נאָר דעם צוויי־און־צוואַנציקסטן יון איז דער „גוטער־פֿריינט" נעלעם געוואָרן און האָט זיך פאַרפֿלאַנטערט צווישן די צאַרעס פון דער מילכאַמע. פון קינדווייז אָן האָט וואַסערמאַן געהאַט אַ קילע. אין דער אַרמיי האָט מען אים, נאַטירלעך, ניט גענומען. וואַסערמאַן איז געווען עוואַקוירט אין אַ קליין שטעטל אַף אוראַל און האָט אָנגעהויבן אַרבעטן אין אַ שול אַלס לערער פון קימאַט אלע קעגנשטאַנדן. איינמאַל האָט וואַסערמאַן באַגעגנט אַף דער גאַס שוואַטשקען, אַ באַקאַנטע לערער פון טשערנאָוויץ. זי איז נאָרוואַס געקומען צו פאָרן, און וואַסערמאַן האָט זי גענומען צו זיך. דער צימער איז שוואַטשקען זייער געפּעלן געוואָרן. וואַסערמאַן האָט ניט פאַרשטאַנען, פונוואַנען איז צו אים געקומען דאָס גליק, ער איז געווען אַפן זיבעטן הימל. אַ ריינע נעשאַמע, האָט ער אַפילע ניט געקאַנט טראַכטן, אז שוואַטשקע האָט ליב ניט אים, נאָר זיין דירע. איינמאַל באַנאַכט, אַן איבערגעפּולטער מיט מאַזל און גליק, האָט וואַסערמאַן געלייענט שוואַטשקען היינעס לידער, נאַטירלעך, אַף דייטש. שוואַטשקע האָט אָנגעשריבן, ווהיז מע דאַרף, אַן אַנאַנימקע, אז איינער אַ בירגער (אַדרעס, פאַמיליע־נאָמען) פירט אַ דייטשישע פּראָפּאַגאַנדע צווישן סאָוועטישע מענטשן. די עפּיסטאָליאַרע שאַפונג פון זיין געליבטער האָט וואַסערמאַן געקאַסט צוועלף יאָר לאַנגערן. שוואַטשקע איז געוואָרן אַ באַלעבאַסטע איבערן געגאַרטן צי־מער. אַף יעדן געבורטסטאָג פלעג שוואַטשקע באַקומען אַ בריוו מיט באַגריסונגען פון וואַרקוטאַ. נאָכן אָנהאַרעווען זיך אין דער שאַכטע האָט וואַסערמאַן געשריבן לידער און זיי געווינדמעט שוואַטשקען. אין זעקס־און־פּופּציקסטן יאָר איז וואַסערמאַן געווען רעאַביליטירט און, קומענדיק צו פאָרן אַף אוראַל אין אַ קליין שטעטלעך, האָט ער זיך דערוואַסט, אז שוואַטשקע האָט זיך מיט צען יאָר צוריק אָפּגעהאַנגען אין דעם אומגליקלעכן צימער, אַפן טיש האָט זי איבערגעלאָזט אַ צעטעלע: „איך האָב ניט קיין רעכט צו לעבן..." וואַסערמאַן האָט אלץ פאַרשטאַנען, צונויפּגענומען אלע געווינדמעטע שוואַטשקען לידער, זיי פאַרברענט און איז אַוועקגעפאָרן אַהיים, קיין טשערנאָוויץ. שוין לערנענדיק

¹ העברעישער לערער־סעמינאַר.

זיך אינעם פעדאגאגישן אינסטיטוט, האָט וואסערמאן באגעגנט אַף דער גאס... ניין, ניין, אצינד איז אלץ געווען אנדערש. לייַע נאומאַווע פערלאָווא האָט זיך פארליבט אין וואסערמאנען, און נאָכן פארענדיקן דעם אינסטיטוט זיינען זיי צוזאַמען אוועקגעפאַרן ארבעטן אין א דאַרפישער שול. זיי זיינען געווען גליקלעך.

— זעוועניו?

— וואָס, לייַעניו?

— וואָס וועלן מיר היינט עסן?

— שאַלעם-אלייכעמען, פערעצן, האלקינען...

— זעוועניו...

— לייַעניו...

אפילע דער געבורטסטאָג איז געווען בא זיי אין איין טאָג. זיי זיינען געווען א שיין פאַרפאַלק. דאָס לעבן איז דורכגעלאָפן ווי א כאַלעם. אַף פענסיע זיינען זעוון און לייַע ארויסגעגאנגען אין איין טאָג, זיי זיינען אריבערגעפאַרן קיין טשערנאָוויץ און האָבן געקויפט א קליין שטיבעלע אַף א שטיל געסעלע. קיין קינדער האָבן די וואסערמאנס ניט געהאט און די קווארטיראנטקע פראַסיע איז געוואָרן זיי ווי אן אייגן קינד. פלוצלינג איז לייַע קראנק געוואָרן (זי איז אראָפּ פון זינען), גאנצע טעג איז זי געלעגן אין בעט, און זעלטן-ווען קומענדיק צו-זיך, פלעג זי נאָר א פרעג טאָן:

— זעוועניו, דו האָסט מיך ליב?

מיט די דאָזיקע ווערטער אַף די ליפן איז זי געשטאַרבן. אזוי, וויי איז מיר, לייַעניו, לייַעניו... פון די צאָרעס האָט זעוון יאַסיפּאָוויטש אָנגעהויבן טרינקען און איז אינגאנצן בלינד געוואָרן. פראַסיע איז געבליבן וווינען בא וואסערמאנען — דארף זשע עמעצער האוירן דעם אלטן און בלינדן מענטשן. מיט א יאָר צוריק האָט פראַסיע כאטענע געהאט, און פון יענער צייט לעבן זיי זאלבעדריט אין דער קליינער אלטער שטוב — פראַסיע מיט איר מאן און דער אלטער לערער.

מיר האָבן זיך באקאנט מיט עטלעכע יאָר צוריק. אין איינעם א רעגנדיקן פרימאַרגן בין איך געלאָפן צו דער ארבעט און האָב דערזען א קליינעם, אן איינגעהויקערטן יידן, וועלכער איז געשטאַנען באם סוועטאָפאַר און האָט געווארט אַף עמעצן, וואָס זאָל אים אריבערפירן איבערן וועג, כ'בין צוגעגאנגען צו אים... פון יענעם טאָג בין איך געוואָרן וואסערמאנען אַנשטאָט זיינע אייגן, און אזוי ווי די אייגן קאָנען ניט לעבן אן א מענטשן, פונקט אזוי קאָן איך שוין ניט לעבן אן מיין מעלאמעד. יעדן אינדערפרי ציט מיך עפעס צו אים. אמאָל לייַען איך אים פון שאַלעם-אלייכעמען, אמאָל א צייטונג, אמאָל מיינע לידער, אמאָל דערציילט מיר וואסערמאן וועגן זיין לעבן. ווען ער איז א ביסל אונטערגעטרונקען, ליגט ער אין בעט און שפילט אַף א צעבראַכענער, פון דאָויד-האמעלעכס צייטן מאנדאלינע; דעמלט האָט ער ליב פון אלעמען מאכן אש און פאַרעך, ער פרוווט געפינען אין מיינעם א „נח" אויב ניט זיבן, איז טאקע כאַטש זעקס גרייזן; זיין שאַכן, דעם גאנצע פון דער שול, בעט ער איבערזעצן דעם „קאדיש" אַף יידיש. און יעדעס מאָל דערציילט ער מיר א מייסע וועגן א פרוי, וועלכע איז געקומען צו דעם רויפע:

— דאָקטער, איך טראָג און ברעך.

ענטפערט דער רויפע:

— רעדט אַף רוסיש.

זאָגט זי:

«Доктор, я несу и ломаю. —

און ער לאכט ווי א קינד. אזא מענטש איז ער.

צו דער ארבעט דארף איך גיין היינט ערשט נאָך מיטיק. כ'האָב א קוק געטאָן אין פענצטער — ס'דעגנט ניט. אריינגעלייגט אין א קעשענע פונעם מאנטל דאָס העפטעלע מיט מיינע נייע לידער, בין איך ארויס אין דרויסן. מאמעניו מיינע שיינע... די לופט קלינגט, ווי די זילבערנע גלעקלעך, קנאָספעלעך אַף די ווערבעס זעען אויס ווי קליינע שמאראגדן. פון דער ערד גייט א פארע און קיצלט אין דער נאָז. ס'איז געקומען דער פרילינג.

אַף מיין געסל לעבט דאָסראָו אלטע לייַט. היינט איז ערעווי פייסער, און דאָס געסל זשומעט, ווי א מוראשניק — מע לויפט אפן מארק, מע טראָגט פונעם מארק — דאָס געסל איז געוואָרן ווי א בירזשע אפן וואָל-סטריט:

— וויפל האָט איר באצאלט פארן לעמעלע?

— !!!

— או-ווא! מיט צען יאָר צוריק האָט מען פאר דעם געלט געקאָנט קויפן א גאנצע סטאדע לעמעלעך.

¹ נויט (העבר).

— און וואס? דאס איז א הונ? ס'איז א שפערל! אזא יאָר אָף מײַנע סאַנימס קעפּ, ווי דאָס איז א הונ. מיט צען יאָר צוריק...

פון די דאָזיקע בילדער ווערט פריילעך אפן הארצן. דעם וועג צו דעם קליינעם געסל, וווּ עס וווינט דער מעלאמעד, קען איך שוין מיט פארמאכטע אויגן: ארמענישער קלויסטער, פארק, קאפע, דאָס אלטע געסל, קאליטקע... אַבער היינט וויל איך פארלענגערן דעם וועג. איך גיי אריין אין פארק און מיט דער סטעזשקע שפאן איך פאמעלעך צווישן די ביימער. באַם סאָף פארק שטייט א קאפע, און ווי טאַמיד, גיי איך אריין אויסטרינקען א טעסעלע קאווע. דאכט זיך, היינט איז די קאווע גע-שמאקער, ווי שטענדיק. איך פיל, ווי מײַנע לידער שפילן זיך אינעם העפטעלע. וואָס זאָגט איר? איז דען היינט ניט פריילינג? איך גיי ארויס פון דער קאפע, און אין א מינוט ארום בין איך שוין באַם שטיבל, וווּ עס וווינט מיין לערער. וואסערמאן זיצט אָף דער פריזבע און רייכערט.

— א גוט-מאַרגן, זעוו יאַסיפּאַוויטש.

— א, מיכאַעל... א גוט-מאַרגן. וואָס הערט זיך גײַס?

— וואָס קאָן זיך באַ מיר הערן? כ'האַב אָנגעשריבן א נייע ליד, געווידמעט מאַרק שאַגאַלס בילד „שפאציר“. איך האָב זייער ליב דאָס בילד און קען אים ווי מיין אייגן קינד, אַבער בלויז היינט האָב איך פארשטאנען דעם עכטן זין פונעם בילד.

— נו, נו...

— איר פארשטייט, איך האָב דערזען, אז שאַגאַל האָט געשאפן דאָס בילד אין אכצנטן יאָר.

— נו איז וואָס?

— וואָס? איר פארשטייט ניט? דאָס אכצנטע יאָר, ס'גייט א מילכאַמע. קיינער ווייסט ניט, וואָס ס'וועט זײַן מאַרגן, אַבער שאַגאַל טרוימט שוין וועגן דער צוקונפט. שאַגאַל האָט געשאפן ניט פאַשעט א בילד, ער האָט איבערגעגעבן זײַנע געדאַנקען וועגן דעם פריילינג פון דער רעוואָלוציע, דעם פרי-לינג פון דער צוקונפט. ווען כ'האַב עס דערפילט — זײַנען די לידער געקומען אליין.

— יא? אזוי פראַסט? נו, זעץ זיך אנידער לעבן מיר. וואָס טוט דיין טאַכטער?

— א דאנק, זי איז שוין אין שול. ווי פילט איר זיך?

— היינט איז מיר בעסער. דיין שוויגער גרייט עפעס אָף פייסער?

— מיסטאמע, יא...

— ברענג מיר מאַרגן עטלעכע לאַטקעלעך.

— גוט, מאַרגן וועל איך אייך ברענגען.

— אצינד וויל איך הערן די נייע ליד.

זעוו יאַסיפּאַוויטש וואַרפט אוועק דעם ציגלער. איך נעם ארויס פון דער קעשענע דאָס העפ-טעלע און הייב אָן צו לייענען די נייע ליד. וואסערמאן הערט זיך צו צו די ווערטער:

עס קלעמט באַ מיר דאָס האַרץ,
דאָס בלוט שפילט ווי דער וויין,
איך פיל, אז באלד א ווונדער וועט מיך טרעפן.
און פלוצעם — ווי א קראַנק, באשאפן פון דער שיין,
דו ביסט צו מיר געקומען אָף דער טרעפונג.

— ס'איז שיין, — זאָגט וואסערמאן, — דו דארפסט מיך מער ניט האָבן. ס'ווארט אָף מיר מיין לייעניו.

— וואָס רעדט איר, זעוו יאַסיפּאַוויטש?

— יא, דו דארפסט מיך מער ניט האָבן. כ'האַב קיין איין פעלער ניט געפונען.

— איך קום צו אייך ניט נאָר צו נעמען עפעס. איר זײַט טאַמיד דער ערשטער, ווער ס'הערט מײַנע נייע ווערק. כ'האַב געמיינט, אז מיר זײַנען כאוויירים.

— ס'איז עמעס. שוין. כ'האַב דיר גאָרניט געזאָגט.

מיר זיצן און שווייגן, איך פארשטיי, אז זעוו יאַסיפּאַוויטש טראכט וועגן זײַן לייעניו. שוין א יאָר צײַט, אז אין וואסערמאנס כאַלוימעס רופט זײַן ווייב לייע אים צו זיך. ס'איז אים שרעקלעך, און ער האָט מוירע, אז איך וועל אים איבערלאָזן. ס'איז א נאָרישקייט, נאָר ער האָט ליב צו שטעלן פלויטן — דאָס איז זײַן לעבן.

— מיכאַעל, — רייסט איבער די שווייגעניש וואסערמאן, — ווען וועסטו פאריכטן מיין מאנ-דאָלינע?

דאָס איז אן אייביקע פראגע.

— א ביסל שפעטער. אצינד בין איך פארנומען.

— ביז צום דרייסיקסטן צוזאמענפאַר וועסטו פאריכטן?

דאָס איז זײַן ליבער שפאס.

— אבי איר זאלט זיין געזונט. כ'דארף שוין גיין.
וואסערמאן באגלייט מיך ביז צו דער קאלטיקע:
— גיב איבער א גרוס דער שוויגער, דעם ווייב און דעם קינד.
— א גרויסן דאנק, אלעס בעסטע, זעוו יאסיפאוויטש.
צוריקוועגנס גיי איך מיטן אלטן געסל, אין יעדער שטוב מאכט מען, באקט מען, קאכט מען. איך
גיי אהיים און ווי א קליין קינד טיפאפע איך איבער די קאליוזשעס. ס'איז א פריילעכער וועג — דער
וועג פונעם אלטן מעלאמעד צו דער שאפונג.
ערעוו פייסער איז מיין מאמע אן אימעניצע, און יעדעס יאר גייען מיר זי באגריסן מיטן גע-
בורטסטאג. ס'איז א פארגעניגן צו זיצן באם פריילעכן טיש אין דער מעסיבע פון טייערע און ליבע
מענטשן. צום סאף נעמט מיין טאכטער דעם פידל אין די הענט, און דאס איז די בעסטע מאטאנע
פאר דער באבען.
נאך צו דער עלטער הייבן מיר אן צו פארשטיין, פארוואס די באבעס און זיידעס האבן אזוי ליב
זייערע אייניקלעך. און די קינדער זעען די עלטערנס זארגן, איבערגעמישטע מיט דער ליבע, מיט
וואכע נעכט, מיט טרערן, אבער אין די אייניקלעך זעען די זיידעס-באבעס דעם גרעסטן טרוים. וואס
פאר א ווערט האט א מענטש אנעם טרוים? וואס האט די ווערט דאס לעבן אן דער האפענונג צו
האבן נאכעס? א דאך גייט אוועק, ס'קומט א נייער דאך — די מענטשהייט האלט נאך אין איין דעריאגן
דעם ליכטיקן און זיסן טרוים.
— מע דארף שוין גיין אהיים, — רייסט איבער מינע געדאנקען דאס ווייב.
איך גיב א קוק אפן זיגער. עלף אזיגער. ס'האט עפעס א שטאך געטאן אין הארצן.
— יא, מע דארף שוין גיין אהיים...
מיר גייען ארויס אין דרויסן. ס'איז א שיינער אפדערנאכט. ס'הערט זיך ניט קיין קאל. די
שטערן, ווי ברייאנט-שפליטערס, בלישטשען אפן סאמעטארטיק-בלאון קישעלע פונעם הימל. מיין
שוויגער טוט א קוק צום הימל און גיט א זאג:
— מארגן וועט זיין א שיינער טאג.
דער מענטש ווערט געוויינט צו אלעמען, און ס'איז וויכטיק, אז דער מענטש זאל האבן נאכעס-
רוער פון דער געוויינהייט. יעדן אינדערפרי שטיי איך אהן מיטן געדאנק, אז היינט וועט מיך טרעפן
א ווונדער בא מיין ארבעט-טיש. און אזוי טאג אן רן, ווייל שאפונג איז דער שענסטער יאמטעוו
אינעם לעבן. מיין שוויגער איז געווען גערעכט — היינט איז א שיינער טאג, סע שמעקט מיט פרי-
לינג. כ'האב באשלאסן צו באזוכן פון אינדערפרי וואסערמאנען און ברענגען אים לאטקעס. איך נעם
צונויף נייע קסאוויאדן, דאס פאקעטל מיט די לאטקעס און בין שוין גרייט אנצוטאן דעם מאנטל,
ווען כ'דערהער דאס גלעקל. מיין שוויגער עפנט אהן די טיר, און איך דערווע דעם גאסט — דעם
גרויסן ליבהאבער פון דער יידישער ליד לייב פייגעסן.
— א גוט-יאמטעוו, — זאגט פייגעס.
— א גוט-יאך, — ענטפערט מיין שוויגער.
— א, א גאסט. א גוט-מארגן, לייב פיינעוויטש, — זאג איך און ווארט, ווען ס'וועט אריינגיין
זיין פרוי — די מומע עלקע, נאך פייגעס איז געקומען אליין.
— קוים וואס כ'האב דיר געפונען, — זאגט פייגעס, און כ'בין ניט טייקעף מאסיג געווען, וואס
ער איז נאך קיינמאל ניט געווען בא מיר אינדערהיים. מיט דער מישפאכע פייגעס האט מיך באקאנט
וואסערמאן, און מיר זיינען געווען בא זיי צוזאמען עטלעכע מאל.
— גייט אריין, לייב פיינעוויטש. כ'בין זייער צופרידן, וואס איר זינט געקומען. גייט אריין,
ביטע, — גיי איך צו צו פייגעסן און וויל אים אריינפירן אין צימער אריין, נאך ער שטייט בא דער
שוועל.
— מינע שייך זיינען אין בלאטע. א דאנק.
— ס'מאכט ניט אויס, גייט אריין.
— וואס? איר ווייסט נאך גארניט? זעוו איז געשטארבן, — זאגט פייגעס.
איך שטיי און קאן ניט פארשטיין, צו וועמען ער ווענדט זיך.
— אונדזער זעוו? — פרעגט מיין שוויגער, און איך הייב אן צו פארשטיין, אז אלץ, וואס איך
הער און זע, קומט פאר רעאל.
— יא, אונדזער זעוו. עלף אזיגער באנאכט.
— עלף אזיגער?..
— יא, באטאג איז געקומען צו פארן א טאלמיד זיינער פונעם דארף און האט געבראכט מיט
זיך יאש. ווען פראסיע איז געקומען אהיים פון דער ארבעט, איז ער געלעגן אפן דיל שיקער לאט, —
דערהער איך ווי דורך א נעפל.
— פארוואס האט זי מיר ניט אנגעקלונגען? — פרעג איך.

— זי זאגט, אז זי ווייסט ניט דיין טעלעפאן-נומער, — ענטפערט פייגעס.
 — ווער? פראַסיע ווייסט ניט מיין נומער? וואָס רעדט איר?
 — הע, גיי ווייס, וואָס עס איז געשען. אצינד וועט פראַסיען בלייבן די שטוב, — מישט זיך אריין מיין שוויגער.
 — זי האָט עס קאַשער פארדינט, — זאָג איך.
 — פארדינט... ער פלעג טאַמיר זיך קריגן מיט איר. וואָס זשע, ער האָט ניט קיין קרויוויים? — פּרעגט בא פייגעסן די שוויגער.
 — פארוואָס גיין? מע האָט שוין געגעבן א טעלעגראמע דעם שוואַגער, נאָר ער וועט ניט קומען, ער איז באַרויגעז אָף זעוון. אכּוץ דעם שוואַגער, האָט ער קיינעם ניט, — ענטפערט פייגעס. ס'ווערט מיר שלעכט אפן האַרצן פון די אלע רייד.
 — מיסטאמע דארף מען צוגיין אהין? — פּרעג איך און טו אַן דעם מאנטל.
 מיר גייען ארויס אין דרויסן. ארמענישער קלויסטער, פארק, קאפע, דאָס אלטע געסל, קאליט-קע... איך קאָן ניט פארשטיין, פארוואָס כ'קאָן ניט עפּענען די קאליטקע — ס'שטערט מיר עפעס. און דאָ דערזע איך, אז אין איין האנט האלט איך דאָס העפּטל מיט מינע לידער און אין דער אנדערער האנט — דאָס פאקעטל מיט לאטקעלעך.
 צוריקוועגס גיי איך איינער אליין. קאליטקע, דאָס אלטע געסל, קאפע, פארק, ארמענישער קלויסטער — דער שווערער וועג צו זעלבשטענדיקייט.
 א דאָר גייט אוועק, ס'קומט א נייַער דאָר. און די מענטשן וועלן טאַמיר זוכן א וועג צום ליכ-טיקן טרוים.

א טשערעפאשקע אין א רעגן

די געדיכטע לופט דעקט צו מיינע אויגן, און די געדאנקען פלאנטערן זיך אין דער פינצטערניש.
זעונגען, שווארץ-ווייסע און קאליריק-זעשווומענע, שוועבן אינעם מויעך. ס'איז שווער צו פארשטיין,
צי זיינען די דאזיקע זעונגען א ווירקלעכקייט צי א טרוים. עס האבן זיך איבערגעפלאכטן אינאיינעם
דער אַוואַר און די קעגנוואַרט, די קינדהייט און די עלטער, די האַפענונג און די אַנטוישונג.
ס'מראקעט...

פארק, מיין אלטער פארק, וואָס איז געשען מיט דיר? וווּ זיינען דינע קינדער? די באַבאָ-טונגס-ראָד, א ריזיקער דורכגעלעכערטער פויק, זעט אויס ווי א פארלאָזטע, פארגעסענע שטוב. ניט שוין זשע האָט דער דריבער רעגן אראָפגעוואשן פון די פריילעכע צווייגן דאָס קינדער-געלעכטער און עס פארטראָגן מיט די פארוועלקטע בלעטער אין דער צוקונפט?

— בא-א-א-א אַרויך א-א-טאַ..."

— מֵעֵ-עֵ-לֶךְ הָאֵ-אִי-אֵ-אֵלֵעִם...

„א-א-אשע-ע-ע-ע-ע-ע קיד-שא-א-נו בע-ע-מיצ-וויי אי-א-איסאָן...”

אייניקלעך... אוי, ריבוינעשעלילעם..."

50

דער באַבעס פלייצע הערט אױף צו ציטערן. נאָך אַ רעגע שטייט זי ווי פארשטארט. נאָכדעם
לאָזט זי אראָפּ די הענט און עפנט אױף די אויגן. איך שטיי אינעם ווינקל און האָב מוירע צו אַטעמען.
דער בליק איז פול מיט ווונדערלעכע, מעשווענע קלאנגען. דער רויך פון די ליכט האָט פארפולט
די קיך מיט די ליכטיקע שאַטנס פון טויזנטער דוירעס פון מינע אַוועס. די באַבע גייט צו מיר צו,
נעמט מיר ארום און גלעט מיר מיט איר שווערער און מילדער דלאַניע היבערן קאַפּ. די דלאַניע
איז אַ וואַרעמע, קימאט אַ הייסע. כ׳האַב זיך באַרויקט.

— באַבע, — שעפטשע איך, — באַבע, כ׳האַב אזוי מוירע געהאט, דו זאָלסט ניט אַפּבריען די
פינגער.

איך הייב אױף דעם קאַפּ און זוך דער באַבעס אויגן. זי ענטפערט ניט. נאָר איך דערפיל, ווי
די דלאַניע אירע הייבט אָן צו ציטערן.

אַ קילבלעך שטראַמעלע רעגן איז אריינגערונען הינטערן קאַלנער פון מיין מאנטל, און איך האָב
אופגעעפנט די אויגן. דאָס יינגעלע שטייט לעבן מיר. זיין בלאס פענעמל מיט די קרישטאָלענע
טראָפנדלעך אָף דער נאָז און אָף די ליפן שווימט ארויס פונעם רעגן. דאָס מויל זינס איז אופגעעפנט
און זיינע אויגן, ווי צוויי פייכטע קאַרנבלומען, קוקן אופמערקזאם אָף מיר. כ׳האַב מוירע פאר די
אויגן, וועלכע האָבן אריינגענומען אין זיך מיין קינדהייט; כ׳האַב מוירע, ווייל איך פיל, אַז די
שטילע אויגן פון מיין קינדהייט וועלן מיר באלד דערציילן דאָס קלעמענדיקע מייסעלע פון מיין נע-
שאַמע. איך הער די שטילע קלאנגען און פיל די גערויכ פונעם אַוואַר.

— באַבע, — שעפטשע איך, — באַבע, כ׳האַב אזוי מוירע געהאט, דו זאָלסט ניט אַפּבריען
די פינגער. מע דארף ניט וויינען. איך בין מיט דיר.

— יא, מיין יינגעלע.

די באַבע נעמט מיר ארום, און איך הער, ווי עס קלאפט איר הארץ.
— דיאדיע, — דערהער איך דאָס שטילע קאַל, — דיאדיע, איך בין הינט אַן אימעניק.

איך קוק ארום דאס קינד, און פלוצעם דערזע איך, אז דאס יינגעלע האלט אין דער האנט ניט קיין שטעקעלע — א שטריקל. שטריקל פון א שפילכל — פון מיין טשערעפאשקע.

— ביסט אן אימעניניק? — פרעג איך. — איך בין אויך היינט אן אימעניניק, מיר זיינען ביידע אימעניניקעס. גיי צו מיר צו, כוועל דיר געבן א קוש.

די קאלטע טראפנדלעך רעגן אף די באקן האבן א טאם פון טרערן.

— דיאדיע, — זאגט דאס יינגעלע, — איר קאנט מיר צורעכט מאכן מיין טשערעפאשקע? די באבע האט זי מיר היינט געשאנקען, און איך האב זיך מיט איר געשפילט. איר ווייסט, זי איז געווען פונקט ווי א לעבעדיקע. מע דארף נאר א צי טאן פארן שטריקעלע, און זי הייבט אן צו דריגען מיט די לאפקעס.

— און וואס איז געשען? האסט זי צעבראכן? — איך זען פאר צו האפן, אז דאס יינגעלע וועט מיר דערציילן אן אנדער, אן אומבאקאנט מיסעלע. צי קאנען דען זיין צוויי אלציינע גויראלעס?

— ניין, דיאדיע, ניט איך האב זי צעבראכן. איך האב מוירע, ווייל דאס איז א גרויסער סאד. איר וועט קיינעם ניט דערציילן? — דאס יינגעלע זעצט זיך אוועק לעבן מיר.

— ניין, כוועל קיינעם ניט דערציילן, אבער וואס איז געשען מיט דיין טשערעפאשקע? — איך נעם ארום דאס קינד מיט דער האנט.

— דיאדיע, — הער איך א ווייט קאל, — עפעס א דיאדיע האט זי צעבראכן. א גרויסער, ביי זער דיאדיע. איך האב פאר אים מוירע.

— וואס פאר א דיאדיע? — פרעג איך. — האב ניט מוירע.

— איך קען אים ניט, ער איז א פרעמדער דיאדיע. כ'האב געבויט א שטיבעלע פון בלעטער פאר מיין טשערעפאשקע און ניט געהערט, ווי ער איז צוגעגאנגען צו מיר. ער האט מיך אוועקגע- שטופט מיטן פוס אין דער זייט און האט געזאגט — „זשידיאנאק“. נאך דעם האט ער מיטן פוס צעקוועטשט מיין טשערעפאשקע און איז אוועקגעגאנגען. דיאדיע, וואס הייסט „זשידיאנאק“, הא? כוועל קיינעם ניט זאגן, אויב ס'איז א מיעס ווארט. — דאס יינגעלע האט זיך צוגערוקט נעענטער צו מיר.

— כ'האב גענומען דאס יינגעלע פאר דער האנט:

— ס'איז א מיעס ווארט, מע דארף עס ניט איבערכאזערן. נאר א שלעכטער מענטש האט געקאנט עס זאגן. ווו זשע איז דיין טשערעפאשקע?

— כ'האב זי פארבאהאלטן אין די בלעטער, — האט א שעפטשע געטאן דאס יינגעלע מיר אין אויער אריין. — באלד וועל איך זי ברענגען. איר וועט זי צורעכט מאכן, יא? אויב ניט, וועט די באבע עס נעמען זיך צום הארצן, — דאס יינגעלע איז אופגעשטאנען פון דער באנק און איז, ארומקוקנדיק זיך, פאמעלעך פארשווינדן געווארן צווישן די בימער.

די ווייטע ליד האט זיך איבערגעריסן. כ'האב צוגעמאכט די אויגן.

די באבע האט מיך גענומען בא דער האנט און אריינגעפירט אין צימער. דא איז ליכטיק און פריילעך.

— באבע, — זאג איך, — איינער א דיאדיע האט מיר צעבראכן דיין טשערעפאשקע.

— וואס רעדסטו, מיין קינד? — די באבע האט א פאכע געטאן מיט די הענט.

— האב ניט מוירע, באבעניו, — זאג איך, — אן אנדער דיאדיע האט זי מיר פאריכט, און איך האב אויסגעבויט א שטיבעלע פאר מיין טשערעפאשקע. אצינד האט זי ניט מוירע פאר דעם רעגן.

די באבע האט זיך בארויקט. מיר זיצן און טרינקען טיי מיט פלעצעלעך.

— באבע, — פרעג איך, — פארוואס, ווען דו ביסט געשטאנען אין דער קיך איבער די ליכט, האסטו ניט געבעטן פאר זיך אליין? דו האסט פארגעסן? אויב ס'איז מעגלעך, וועל איך בעטן פאר דיר און פאר דער טשערעפאשקע.

— בא וועמען, מיין קינד?

דער רעגן זינגט און וויינט. ס'איז פוסט און שטיל אינעם פארק. נאר אין סאמע ווינקל, בא דער צוים, זיצט אף די קארטעטשקעס א יינגעלע און שארט מיט א שטעקעלע די פארוועלקטע בלעטער.

אייכענונגען — מארק איב ש מאן

זיס יו צמאן

(קויבישעוו)

אין ווינקן קריין

מיטאמאל ווערט קלאר

אין דער וועלט אזא זאך קומט פאר,
אז מע קאן זיך כידעשן נאר:
מיטאמאל ווערט קלאר אין דער וואר,
אז עלטער דו ביסט אף א יאר.

אין דער וועלט אזא זאך קומט פאר...
אשטייגער, ס'קומט אן דאס נייע יאר,
און דו באמערקסט, אז אין דינע האר
לויכטן זילבערנע פעדעס א פאר.

איך וועל קומען

פיר מיר, וועג, צום ווייטן קאנט,
פיר צו דער באהערשטער טייגע.
כהאב צו קיינעם ניט קיין טייגע,
אין דער טייגע האב איך פריינט.
בא די סאפקעס פון כינגאן,
אין די גרינע בירער טאלן
כ'זע דיר ווי א זיסן כאלעם,
רופסט צו זיך, ביראבידזשאן!

אין דער שטאט ביראבידזשאן
כ'וועל אין אנהייב זומער קומען...
אנדערש שטעקן דארט די בלומען,
אנדערש דורכגעזיפט די שיין.
כ'וועל אוואדע מיט דער באן
פארן דורך דעם לאנד געלאסן.
דארט איז גוט מיר אין די גאסן,
דארט איז מיין ביראבידזשאן.

גיי אנטקעגן ווינט

זאל דער ווינט מיין צאר צעווייען,
וואס איז עלנט, שווארץ,
און א פרייד זאל — ניט קיין ווייען —
שפילן אין מיין הארץ.

קאנסט דאך אלץ, א ווינט, מיין כאכעם,
טו זשע מיר צוליב.
...שווייגט דער ווינט, מיר אפצולאכעם,
ס'הערט זיך בלויז זיין סקריפ.

נו איז וואס זשע, אז ס'איז ביטער,
און די נאכט איז בלינד?
נעם אראפ פון קאפ דאס היטל,
גיי אנטקעגן ווינט.

ס'זאל דער ווינט די האר צעווארפן,
פונקט ווי שטרוי אין פעלד.
שפילט דער ווינט, ווי אף א הארפע,
און עס רוישט די וועלט.

א דערמאנונג

פונעם לעבן יעדער שרויף
געווען איז פאדרייט און צוגעפאסט פעסט.

די מאמע הענגט ארויס דאס גרעט,
און עס פלאטערט און קלאפט אפן שטריק.
א זעגל צו ווערן דער לילעך איז גרייט.
ער טראגט מיין זיקארן צום אנהייב צוריק.

מיר האבן געלעבט אין אן אלטער גאס,
וואס איז געווען פון אקאציעס ווייס.

ווי לייכט עס האט זיך דעמלט געשפאסט,
ווי פריילעך געווען איז דער זוניקער קרייז!

מיט קאווענעס האט געשמעקט אונדזער הויף,
א געמיטלעכער, ווי א נעסט.

פרימעווארא¹

מינע לאנדסלייט —
יונגע יידישע שרייבער

דו מיין וועסנע, מיין הארנטע פרימעווארא,
וויפל קאן איך אף דיר נאך ווארטן!

עפשער האסטו אף די בעסאראבער וועגן אלטע
זיך פארבלאנדזשעט און אין וועג זיך פארהאלטן?

עפשער האסטו געפונען א קאנט א שיינעם,
ווי עס רוען ניט פון מינע אַוועס די ביינער?

עפשער האסטו אין רויש פון אומרו און טיינעג
צו מיין געבענטשטער ערד עפעס-וואסערע טיינעס?

אָדער צו מיר? נאָר אין מינע פריידן און לייזן
איך האב דיר קיינמאל ניט באאוולט, באליידיקט.

קום זשע, מיין פרילינג, מיין הארנטע פרימעווארא,
איך בין מיד געוואָרן אף דיר אזויפיל צו ווארטן!

און דער פרילינג האט סאָפּקאלסאָף מיר דערהערט,
און ס'האט א קוועל געטאן ווידער די אייביקע וועלט.

איבער דעם בארג, וווּ אַסיען-צייט ריפן טרויבן,
האט די זון זיך א קייקל געטאן פונעם ליכטיקן אויבן

און איז אריינגעפאלן גלייך אין א קילבלעכן ברונעם,
און מיט קלייען האט זיך באדעקט מיין פאָנעם,

ס'האט פונעם הארצן א ליד זיך ארויסגעריסן,

א מונטערע — פונעם פרילינג דאס ריינע געוויסן...

¹ פרימעווארא — פרילינג (מאָלד).

ביראבידזשאן

געבוירן געוואָרן אין מאַסקווע אין 1967. א סטודענט פונעם מאַסקווער כעמיש-טעכנאלאגישן אינסטיטוט א.ד. מענדעלייטעוו נאָמען.

אין טאָך, אליין איך ווייס עס ניט, די זאך איז מיר ניט קלאָר קאַלזמאן, פארוואָס דאָך שטארק אזוי מיך ציט אהין, צו דיר, ביראבידזשאן...

די טינגע רוישט שוין טויזנט יאָר, און אינדערמיט... קוקט צו זיך, שא! עס גיט דער וועלט זיין דריטן דאָך די טינגע-בלום — ביראבידזשאן.

עס קלאפט דאָס האַרץ, ס'איז יונג דער גייסט, און פאר א נעס איז אַרט פאראן. און בילדער פון דער צוקונפט ווייזט די טרוימען-שטאָט — ביראבידזשאן.

כאַטש ס'איז מיין היים פון דיר היינט ווייט, טו איך צו דיר מיין ערשטן שפאן. כ'וועל קומען, גיב מיר נאָר א צייט. איך זאָג דיר צו, ביראבידזשאן!

א קליינער שטערן ביסטו, נאָר דיין לויכטן איז צו מיר דערגאן. פון טאָג צו טאָג, פון יאָר צו יאָר אלץ העלער שיין, ביראבידזשאן!

קום!

נו קום זשע, טאָג, ווען כ'וועל דעם שייטער-פלאם צעצינדן.

נו קום זשע, טאָג, ווען ס'וועט מיין בענקשאפט-קייט פארשווינדן.

נו קום זשע, טאָג, ווען קלינגען וועלן מאזל-גלעקער.

נו קום זשע, טאָג, כ'וועל א ווינדער-וועלט אנטפלעקן.

נו קום זשע, טאָג, ווען ס'וועט מיר גאט מאטאָנעס שענקען.

נו קום זשע, טאָג, ווען איך וועל קאָנען מער ניט בענקען.

נו קום זשע, טאָג, ווען כ'וועל לעסאָף מיין ליבע טרעפן,

קעדיי מיין האַרץ

זאָל ווי א בלום זיך טאָן אן עפן!

דער געזע

ווי נעמט מען א ביסעלע, מאזל,
ווי נעמט מען א ביסעלע גליק,
דאס רעדל זאל זיך איבערדרייען
און ברענגען דאס מאזל צוריק.
(א יידישע פאלקסליד)

אין אזא צושטאנד קאנסטן ניט גיין צום מישפעט.
מיר האבן נאך צייט. לאמיר אריינגיין אין סקווער.
זו דארפסט זיך ברענגען אין ארדענונג, — דינע
האט אנטשלאסן גענומען ריטען אונטערן ארעם.

אין א פערטל שא ארום זינען זיי. אריינגע-
גאנגען אין דער געביידע פונעם געריכט און האבן
זיך אופגעהויבן אפן צווייטן שטאק. אינעם ראכ-
וועסדיקן זאל זינען געזעסן און געשטאנען בע-
ערעך צוויי צענדליק מאנצבלעך און פרויען, קימאט
אלע מיט באזארגטע און ווארטנדיקע פענעמער.

— ריטע, ער איז שוין דא. דארט, אין דער
לינקער זייט. זיי רויק און געדענק, וואס איך האב
דיר געזאגט, — האט א שעפטשע געטאן דינע,
זעצנדיק זיך מיט דער כאווערטע אף די פרייע
בענקלעך.

— ווער? — האט מיט א פארלירענעם בליק
נאכגעפרעגט ריטע.

— נו, ארקאדי.

ריטע האט אומווייליק א קער געטאן דעם קאפ
אף לינקס און שיר זיך ניט באגעגנט מיטן בליק
פון א מענטשן, וועגן וועלכן זי האט נאך מיט
א כוידעש צוריק געקאנט זאגן: „דאס איז מיין
מאן“. אבער דאס וואלט געקאנט זיין מיט א כוי-
דעש צוריק, און איצט איז אפן מעהאלעך פון
עטלעכע מעטער פון איר געזעסן א פרעמדער
מענטש. זי האט אפילע נישט געזשאלעוועט ניט אים
און ניט זיך. נאך ווען זי האט אף א רעגע זיך
פארגעשטעלט דאס מאלעכיינעוודיק פאנעם פון זייער
מיכעלען, האט עס איר געקאסט ניט ווייניק א-
שטרענגונגען, קעדיי זיך ניט צעוויינען פונסניי.

זי האט ווידעראמאל א קער געטאן דעם קאפ
צו ארקאדין און האט פאר זיך אפגעמערקט, אז

ין דרויסן האט אנגע-
הויבן מראקען א דריבנע
רעגנדל. צעפענענדיק
דעם זאנטיק, האט ריטע א

ווארף געטאן א שווערן פארכידעשטן בליק אף דער
גאס, צו וועלכער זי איז אזוי געווינט געווארן:
אלץ האט אויסגעזען עפעס ווי פרעמד.

זי איז געפארן אינעם טראמוויי איבער די גאסן
פון איר היימשטאט, און איר האט זיך געווארפן אין
די אויגן, אז אלץ איז ווי אפגעבליאקעוועט גרוי,
און אט די גרויקייט האט זיך אפגעשפיגלט אין די
קאליוושעס, וואס האבן געדיכט באדעקט דעם אס-
פאלט.

אראפגעגאנגען פונעם טראמוויי און געמאכט
עטלעכע טריט, האט זי זיך אפגעשטעלט לעבן א
גרויס צווייטשטאקיק הויז מיט א טאוול „פאלקסגע-
ריכט“. ריטע האט א טראכט געטאן, אז פאר אלע
אירע צוואנציק יאר אין דער דאזיקער שטאט האט
זי קיינמאל אפילע ניט באמערקט, אז ס'געפינט
זיך דא אזא אנשטאלט.

זי האט זיך שוין גענומען פארן הענטל פון
דער שווערער אריינגאנגס-טיר, ווען ס'האט זיך צו
איר דערטראגן א באקאנטע שטים:

— ריטע, ווארט אויס א וויילע, — האט צו
איר געזיגט מיט א באזארגט פאנעם איר בעסטע
כאווערטע דינע. — א גוט-מארגן. און מיט וועמען
האסטו איבערגעלאזט מיכעלען?

— מיט דער מאמען.

פון ריטעס אויגן האט פלוצעם ארויסגערונען
א טרער, און זי האט אינסטינקטיוו אראפגעלאזט
דעם קאפ אף דינעס אקסל.

— ניין, ריטאטשקע, דאס טויג ניט אינגאנצן.

האָט זי דעמלֶט פארינטריגירט מיט דער זעלבער
רויקייט, מיט זיין ערנסטקייט און באזונדערס מיטן
היפּאָטויזירנדיקן בליק, וועלכן ער האָט ניט אַפּ-
געפירט פון איר דעם גאנצן אפּדערנאכט.
דערנאָך האָט ער זי מיט דער זעלבער ערנסט-
קייט באגלייט אהיים. צומאָל האָט די ערנסטקייט
אים ניט געפאסט, ער איז דאָך געווען בלויז אַפּ
פיר יאָר עלטער פון איר, נאָר פאר ריטען, א
נאיוו אכצניאַריק מיידל, וואָס האָט ערשט איבער-
געטראָטן די שוועל פון דער מיטלשול, האָט ער
אויסגעזען ווי א קלוגער דערוואקסענער מאנצבל.
דערנאָך איז געווען דער ערשטער ראנדעוון.
זי איז געווען איבעראשט, דערווענדיק, אז אַרקא-

פארן לעצטן כוידעש, וואָס זיי האָבן זיך ניט געזען,
האָט ער זיך ניט געענדערט און אַפּ זיין פאַנעם
איז ניטאָ קיין שום סימען פון אופרעגונג. זי האָט
ניט געוואוסט, צי דאָס איז קלוימערשטע רויקייט,
צי זי גייט בא אים טאקע פונעם הארצן. די דאָ-
זיקע רויקייט איז ביז איצט געבליבן פאר איר א
סאָד.

פונק אזוי רויק איז ער געווען דאן, מיט צוויי
יאָר צוריק, ווען זיי האָבן זיך באקאנט.
ריטע האָט זיך געכאפט, אז זי געדענקט ביז
די סאמע מינדסטע פראָטים יענעם טאָג. ס'איז
געווען אַפּ א סימכע בא זייערע געמיינזאמע בא-
קאנטע. זי האָט ניט מוירע זיך מוידע צו זיין, אז ער

די ווארט אף איר מיט א בוקעט פון פינג פּרעכ-
טיקע רויזן, וואָס זײַנען געווען א זעלטנהייט פאר
יענער צײַט פונעם יאָר. נאָך דעם זײַנען אויך
געווען קוויטן, אָבער בלויז יענע רויזן זײַנען גע-
בליבן אין ריטעס זיקאַרן, ווייל זיי זײַנען געווען די
ערשטע, די טײַערסטע, און בלויז זיי זײַנען געווען
עמעסע...

בעשאַס דער דריטער טרעפונג האָט זי אים
אײַנגעלאָדן צוגאסט, אין איר אײַגענער דירע, וועל-
כע זי האָט נאָרוואָס באקומען אדאנק דעם קרוי-
ווישן אויסטויש מיטן זיידן. דאן איז געווען צווישן
זיי די ערשטע צארטקײַט, דער ערשטער קוש. יע-
נער טאָג איז געבליבן פאר איר, ווי א גאנצע טקו-
פּע. דאָס זײַנען ביכלאל געווען די ערשטע אירע
נאָענטע באציונגען מיט א באַכער. אָבער זי האָט
דאן נישט געפילט נישט קיין שולד, נישט קיין ביזאָיען.
פארקערט, איר הארץ איז געווען איבערפולט מיט
פרייד. ס'האָט זיך איר געדאכט, אז דער גוירל
אליין האָט צו איר א שמייכל געטאָן און איר צו-
געשיקט א מענטשן, לעבן וועלכן זי האָט זיך גע-
פילט זארגלאָז און זיכער.

דאָס דאָזיקע געפיל האָט זי פארטויבט און
פארבלענדט, נישט געלאָזט באמערקן, וויאזוי אר-
קאדי האָט דאן מיט א באלעבאטישן בליק ארומגע-
קוקט די דירע און אלץ, וואָס ס'האָט זיך דאָרט
געפונען. זי האָט אויך נישט צוגעגעבן קיין שום
באדייטונג, ווי פראקטיש און מיט א וועלכן טאָן
האָט ער איר אין יענעם אַוונט געמאכט א פאַר-
שלאָג. די דאָזיקע, ווי ס'האָט זיך איר גע-
דאכט, קלייניקײַטן זײַנען פאר איר נישט געווען
וויכטיק.

אין דעם זעלבן אַוונט איז זי געווען אזוי
באפליגלט, אז זי איז נישט געגאנגען, נאָר מאמעש
געפלוּיגן צו די עלטערן און גלייך אף דער שוועל
אויסגעשרייען:

— מאמע, טאטע, איך האָב כאסענע...

די עלטערן האָבן זי אָנגעהויבן אַפרעדן, גע-
פאָדערט, זי זאָל פאַרזעצן די לער, זיך גרייטן אַנ-
קומען אין אינסטיטוט. אָבער זי האָט זיך געהאלטן
פּעסט און איז גרייט געווען אָן קיין שום צווייפל
מאקרוי זײַן דעם אינסטיטוט און אלץ, וואָס עס
איז געשטאנען אפן וועג. די עלטערן זײַנען בא-
רויגען געוואָרן. דאָס ערשטע מאָל האָבן זיי גע-
טראָפן אן אקשאַנעס פון אזא קויער בא זייער
באסיעכידע, און קימאט יעדער טאָג פלעג זיך
פארענדיקן מיט א סקאנדאל. נאָר ריטע איז גע-
בליבן אומדערבארעמדיק, און סאָפּקאָלסאָף האָבן די
עלטערן געגעבן זייער האסקאמע.

אין דעם נאָענטסטן אפדערנאכט איז ארקאדי
געקומען מיט א גרויסן בלומען-בוקעט. זיי זײַנען
זאלבעפערט געזעסן באם טיש און גערעדט וועגן
פארשיידנסטע זאכן. און פלוצעם האָט, ווי א שניי
אפן קאָפּ, ארקאדי אויסגעפאליעט:

— איך און ריטע האָבן ליב איינער דעם
אנדערן, און איך בעט בא אייך אייער טאָכטערס
האנט.
דערביי איז זײַן פאָנעם נישט פארויטלט געוואָרן,
ווי ס'טרעפט קימאט בא אלע מאנצבלען אין אזא
פאראנטוואָרטלעכן מאמענט פונעם לעבן. און זײַן
אויסזען האָט נישט ארויסגעוויזן אפילע קיין סימען
פון בושע.

ריטעס פאָטער האָט געפרוווט איינרעדן אר-
קאדין אַפּווארטן מיט דער כאסענע כאַטש אף א
יאָר צײַט, דערקלערנדיק אים, אז ריטע איז נאָך
קימאט א קינד, זי דארף נאָך אַנקומען אין דער
הויכשול און, צוריקגערעדט, זײַנען זיי דאָך זייער
ווייניק באקאנט...

נאָר אָן קיין שום שאַטן פון געפּענטעטקײַט
איז ארקאדי באשטאנען אף זײַנס:

— מיר וועלן נישט קאָנען ווארטן נאָך א יאָר
צײַט. וואָס איז שײַעך דעם אינסטיטוט, איז קיינמאָל
נישט שפּעט, ריטעס קינדהייט וועל איך זיך סטארען
איר פארלענגערן, ס'איז גאָר נישט שלעכט, וואָס זי
איז אזוי יונג, פאר מיר איז דאָס נישט קיין כּיסאַרן,
און וועגן דעם טערמין פון אונדזער באקאנטשאפט
קאָן איך זאָגן, אז פאר אונדז איז דאָס גענוג,
מיר זײַנען דאָך מאַדערנע מענטשן.

אזא אומגעוואקלטקײַט האָט אינגאנצן צעטומלט
די עלטערן, און זיי האָבן געגעבן זייער בראַכע.

אפן צווייטן טאָג נאָך דער כאסענע, אינדער-
פרי, האָט ארקאדי נאָך דער צערעמאָניעלער צארט-
קײַט צו דעם יונגן ווייבל אָנגעהויבן איבערעכענען
אף א קאָל אלץ, וואָס עס פּעלט אים צום פולן
מאָזל. צוערשט האָט ריטע אָנגענומען זײַנע רייד
מיט א שמייכל, אָבער אינגיכן האָט זי זיך געכאפט,
אז דאָס מיינט ער גאנץ ערנסט. ס'איז אף איר
אפילע אָנגעפאלן א שרעק, ווען ער האָט קאטעגאָ-
ריש דערקלערט, אז דער מעבל-גארניטור, וואָס איז
געשטאנען אין איר שטוב און צו וועלכן זי איז אזוי
צוגעווינט, טויג נישט, און אויך די דירע פאָדערט
ביכלאל א גאנצע ענדערנג, קעדיי מ'זאָל קאָנען
דאָ נאָרמאל לעבן.

ארקאדי איז אופגעשפרונגען פונעם געלעגער,
ארויסגעצויגן פון דער קעשענע א בלאָקנאָטל מיט
א קיילכלפּען, אנטשלאָסן אָנגעדריקט אף דער
קנאָפּקע פון דער פּעז און אָנגעהויבן צונויפשטעלן
א רעשימע פון די ערשטראנגיקע, לויט זײַן מיי-
נונג, זאכן, וואָס מ'האָט זיי געמוזט אומבאדינגט
איינקויפן.

פארענדיקט שרייבן דאָס צעטל, האָט ער עס
נאָכאמאָל איבערגעלייענט אף א קאָל, אופמערקזאם
איינקוקנדיק זיך אינעם בלאָקנאָטל, פרווונדיק דער-
ביי זיך דערמאָנען, צי ער האָט עפּעס נישט דורכ-
געלאָזט.

ריטע האָט זיך פארלוירן:

— ארקאדי, דו טראכסט טאקע, אז דאס אלץ, וואס דו האסט איבערגערעכנט, איז פאר אונדז ניין טיק אט באלד? א באזונדערע דירע האבן מיר. וואס דארפסטו נאך?

ארקאדי האט זי אויסגעהערט מיט אומגעדולד און געענטפערט מיט א קאלטן שמייכל:

— בארויק זיך, מיין טייערע. דאס, וואס מיר האבן א דאך איבערן קאפ, איז געזעצמעסיק. דו ביסט נאך א קינד. אלע פראגעס, וואס זיינען שיער דער איינארדענונג פונעם לעבן, דערלויב ליין מיר. איך בין בעקויער דאס צו טאן, און געדענק אפ טאמדי, אז אלץ אינעם לעבן וועל איך טאן נאך צוליב דיר. איך וויל, מיר זאלן מיט דיר נישט פא- שעט לעבן, נאר שיין לעבן.

בא די ווערטער איז ער צוגעגאנגען צו ריטען און א קוש געטאן אין שטערן.

אין דעם זעלבן טאג האט ארקאדי דער- לאנגט זיין רעשימע ריטעס עלטערן. אונטער דעם ערשטן נומער איז דארט געשטאנען: „1. מעבל- ווענטל (אימפארט)“, אף דעם צווייטן ארט זיינען געווען פאטעלן...

ריטעס פאטער האט אראפגעלאזט די אויגן, ווי ס'טרעפט בא א מענטשן, וואס פארזוכט א שארפן געפיל פון פריקערדיקייט, און האט קוים ארויס- געקוועטשט פון זיך:

— דו האסט דאך אויך עלטערן. פארוואס שטעלסטו נישט פאר זיי קיין שום פאדערונגען?

— צווישן אונדזערע קרויווים און באקאנטע איז פארפירט אזוי, אז די זארג פאר די קינדערס איינארדענונג נעמען אפ זיך פולשטענדיק דער קאלעס עלטערן.

— און בא אונדזערע קרויווים און באקאנטע איז אזוינס נישט פארפירט, — בא די ווערטער האט דער פאטער אומגעקערט ארקאדי'ן די רעשימע. אין יענעם אפדערנאכט איז ארקאדי געקומען אהיים ביז און צערודערט. זי האט אים געפרווט בארויקן, אבער ער האט אקשאנעסדיק געשוויגן, איינגעגראבן די אויגן אינעם טעלעוויזאר און דערביי דארט גארנישט נישט געזען. סאפאקאלסאף איז ער פארויטלט געווארן און האט איר ביז געענטפערט, אז ער פאדערט נישט גארנישט איבעריקס, בלויז דאס, וואס עס דארף האבן יעדער מענטש, קעדיי ער זאל קאנען נארמאל לעבן.

— נאך פארוואס ווילסטו נארמאל לעבן אפן כעזשן פון מיינע עלטערן? און וואס איז דאס פאר א שטעלן אט די פראגע ביכלאל? — האט ריטע געזאגט אופגעבראכט.

ארקאדי איז אופגעשפרונגען פונעם ארט און מיט א צעקרימטן פון בייזקייט פאנעם ארויסגע- לאפן פונעם צימער.

אפדערנאכט איז ארקאדי געקומען אהיים שי- קער. ריטע האט צוערשט אפילע זיך צעשמייכלט, מיינענדיק, אז ער טרייבט קאטאוועס. דערנאך האט זי אופמערקזאם זיך איינגעקוקט אין זיינע בלי-

שטשענדיקע מיט א מין אויסגעשעפטקייט אויגן, און ס'האט זי ערנסט ארומגעכאפט א געפיל פון מוי- רע...

אינגיכן האט ריטע פארשטאנען, אז זי טראגט. די דאזיקע יעדע האט באזונדערס אופגערעגט אירע עלטערן. אןשטאט פרייד, א געוויינלעכע אין אזא פאל, האבן זיי געהאט צוגאבלעכע יעסו- רים. נו, גוט, זאל שוין זיין אזוי — זיי וועלן אויס- פילן עפעס פון זיין רעשימע. זיי האבן טאקע גע- קויפט פארן יונגן פארפאלק ניי מעבל, דער איי- דעם האט עס אופגענומען ווי א געהעריקע זאך, נאך דערעכאגען באמערקט:

— איך וואלט אוואדע געהאט מער פארגע- ניגן פון אימפארטנע מעבל...

אין א יאר ארום נאך דער כאסענע איז ריטע געווארן א מאמע. ס'איז געבוירן געווארן מיכעלע. טראץ אלץ איז זי געווען גליקלעך. דאס קינד איז געווען איר טרייסט, איר פרייד און איר האפענונג.

ס'איז געווען נישט פאשעט א האפענונג, וועלכע פארבינדט מיט איר יוירעש יעדע מאמע, זי האט אויך געהאפט, אז מיכעלע וועט פארפעסטיקן איר פאמיליע, אז צוליב דעם קינד וועט ארקאדי זיך בייטן צום גוטן — ס'איז דאך זיין זון, זיין יוירעש! אבער אומזיסט. נאכן קינדס געבוירן האט זיך גאר- נישט נישט געענדערט. ארקאדי האט פארגעזעצט שיקערן, די מאטעריעלע באדערפענישן, און קוידעמ- קאל די פאדערונגען צו ריטעס עלטערן, זיינען אלץ געוואקסן...

פונעם געריכט-זאל איז ארויסגעגאנגען דער סעקרעטאר און אנגערופן ריטעס פאמיליע-נאמען. זי איז אופגעשטאנען און זיך געלאזט צום זאל. ריטע האט באוויזן צו באמערקן, אז ארקאדי איז אויך ענערגיש אופגעשטאנען פונעם ארט און געמאכט עטלעכע טריט, אבער אינגיכן האט ער קאנטיק פארלאנגזאמט דעם גאנג, וועלנדיק מיסטאמע פאר- היטן א געוויסע דיסטאנץ צווישן זיי.

— עס הערט זיך דער געט-איניען... — האט אנגעהויבן דער ריכטער מיט א קאל, וואס איז געווען, ווי ס'האט זיך אויסגעוויזן ריטען, ביז גאר גלייכגילטיק.

די באל-טויע פונעם געט איז געווען זי, ריי- טע, דערפאר האט מען איר געגעבן דאס ערשטע ווארט. ריטע איז אופגעשטאנען, ווי א פארכושטע, נאך אויסערלעך איז זי געווען רויק. זי האט אינ- סטינקטיוו געפרווט זיך האלטן אפילע קאלטבלוטיק. וואס איז שיער איר, איז שוין געווען אלציינס, מיט וואס עס וועט זיך פארענדיקן דער מישפעט. זי האט געטרוימט בלויז וועגן איין זאך — זאל עס שוין קומען דער סאף, זי זאל קאנען ארויסגיין פון דער דאזיקער געביידע.

זי איז געשטאנען פארן ריכטער, און מיטאמאל האט זי ארומגעכאפט א געפיל, אז זי שטייט נישט

אף די אייגענע פיס. זי האט נישט געפילט קיין פעסטן גרונט אונטער זיך. דער ריכטער האט פארגעזעצט צו פראווען זיין געוויינלעכע און, ס'האט זיך געקאנט דוכטן, אומענדלעכע פראצעדור. ער האט געשטעלט סיי איר, סיי ארקאדין און א שיר פראגעס, געפרוהט געבן אייזעס און אפילע שאלעס מאכן צווישן זיי. ריטע האט פארשטאנען, אז ס'איז פאר אים נישט קלאר, פארוואס זי וויל נישט, און ארקאדי קאן נישט אנרופן די עכטע סיבעס פונעם געט. און ס'איז געקומען א מינוט, פאר וועלכער ריטע האט אזוי מוירע געהאט. דער ריכטער האט אנגעהויבן אפע- לירן צו זיי ביידע, זיי זאלן א טראכט טאן וועגן דעם גוירל פון זייער קינד. אבער דאס איז אויך שוין פארבייגעגאנגען.

דער ערשטער טייל פונעם געריכט האט זיך סאפאקאלסאף פארענדיקט, און נאך א קורצן איבע- רייס האט זיך אנגעהויבן דער צווייטער טייל. — עס הערט זיך דער איניען וועגן דער פארמעגן צעטיילונג... — האט געמאלדן דער ריכ- טער.

דא איז שוין דער באל-טוויז געווען ארקאדי, און זי, ריטע, די געמאנטע.

ארקאדין האט מען געגעבן דאס ווארט, און ער האט מיט א געזעצטער באוועגונג ארויסגענומען פון דער בוזעס-קעשענע א בלאט פאפיר, האט אים אקוראט צעוויקלט און אנגעהויבן לייענען דאס צעטל פונעם פארמעגן, וואס זיי האבן אנגעלעבט.

— נאכאמאל א צעטל און ווידעראמאל א צעטל, — האט פאר זיך אפגעמערקט ריטע.

אין דעם צעטל, וואס ארקאדי האט איצט גע- לייענט, איז אויך אונטער דעם ערשטן נומער גע- שטאנען „א ווענטל“. נאך צווישן די צוויי צעטלעך איז געווען א געוויסער אונטערשייד. אינעם ערשטן זיינען געווען בלויז די נעמען פון די זאכן, און דא איז אנטקעגן יעדער זאך אנגעוויזן געווארן די פרייז מיט דער פינקטלעכקייט ביז א קערבל.

ארקאדי האט פארגעזעצט מאנאטאניש לייענען. ער האט אפילע נישט דורכגעלאזט די זעקס זילבער-

נע לעפעלעך און א יאפאנישן פלעד, וועלכע מ'האט זיי געשענקט אף דער כאסענע. און פארענדיקט האט ער מיט די גאלדענע אוירינגלעך, וואס ער האט אלס א מאטאנע געקויפט פאר ריטען. פונקט אזוי מאנאטאניש האט ער אונטערגעצויגן דעם סאכאקל און גאנץ ערנסט דערקלערט:

— איך בין מאסקים איבערצולאזן דאס אלץ דעם געוועזענעם ווייב מינעס און דעם קינד, נאך כ'ויל אויסניצן מיין געזעצלעכע רעכט. כ'פאדער אן אויסצאלונג פון א העלפט פון דער אויבנאנגעוויי- זענער סומע.

ווען ס'איז געקומען ריטעס צייט צו ענטפערן אף דער מאנונג, האט זי אראפגענומען די אוירינג- לעך און א ווארף געטאן זיי אין ארקאדיס זייט.

— ס'איז געווען די איינציקע מאטאנע, וואס

ער האט מיר געשענקט. זאל ער זיי טראגן אליין, —

האט זי געזאגט מיט א ציטערניש אינעם קאל. —

א שאד, וואס איך האב נישט מיטגענומען די דריי

לעפעלעך. זאל ער קומען, וועל איך אים צוריק-

געבן די דריי לעפעלעך און אויך צעשניידן דעם

פלעד און געבן אים א העלפט, און מיכעלע וועט

זיך צודעקן מיט דער צווייטער העלפט. — דא האט

זי שוין נישט געקאנט פארהאלטן די טרערן און איז

מאמעש ארויסגעלאפן פון דער געריכט-געביידע.

דינע האט זי אנגעיאגט און דערשראקן גע-

פרעגט:

— ריטאטשקע, ווי פילסטו זיך?

— אויסגעצייכנט, דו זעסט דען נישט? — האט

זי דאס ערשטע מאל פארן טאג א שמייכל גע-

טאן. — ערנסט, זייער גוט. איך פיל איצטער

גארניט, כוץ א גרויסער פארלייכטערונג. דו פאר-

שטייסט, איך פיל, ווי כ'האב זיך אפגערייניקט, —

האט זי קימאט אויסגעשרייען.

דינע האט זיך אויך צעלאכט, א קוק געטאן

אפן זייגער:

— וואס שטייען מיר? מיכעלע ווארט דאך אף

דיר!

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

צייכענונג — טאטיאנע רעטער

מארק זינגעריס

(קאנואט)

געזאנגען

די געזאנגען אין דער וועלט
וואקסן אויס ווי פלאמען,
וואקסן אויס ווי ביימער-שטאמען —
און ווי וואלקנדלעך א סאר.

זיי פארטייען זיך אין בלעטלעך,
שפראצן פון די קלומבעס.
שפרודלען פון די יאמען-וועלן.
שפריצן מיט א צארטער שפראך.

די ליד וועגן דעם האן

כאים סוטיין,
א יידל א מאזיק פון ליטע,
שפריצט מיט פארבן אף דעם ליוונט אן —
אט איז אנגעמאלט פאמעלעך
א צעקוועטשטער, דערווארגענער האן, —

אזויווי אין קלייטל בא לעווינסאנען
יענע דריי הענער אן די קאלסאנען.
און דער הימל פון ליטע
האט דערווארבן די פארב פונעם פלוימען-צימעס.

און פידלען וועל איך פון די דעכער...
די זון, ווי א דאשעק, האט פארצויגן
די פריילעכע די ברוינע אויגן...
ער, איר!
מינע אורזידעס צעפודלעטע,
מינע הינטערגעסלעך געפלאגטע!

...דער דייטש, ער פלעכט א שטריק
פון די האר פון מיין מאמען.
די האר — געדיכטע און גלאנציקע
און ווייכע, ווי די פעל.

און באערדיקט האט מען מיין זיידן
אין א רעקל אן קנעפ. שווארץ איז זיין
נאך מיט עטלעכע פלעקן פון פעסט.

וואריאנטן

* * *

עס טוט זיך כווישערך זומער אין אָדעס:

א ראש, א טומלעניש — אן עמעסער יאריד.

מע קויפט און מע פארקויפט אף שריט און טריט,

מע כאפט, מע טאפט, מע מעסט, מע עסט.

די זון טוט באקן — און ס'ווערט שרעקלעך הייס,

סיי דא, סיי דאָרט די רייעלעך זיך ציען,

וואָס גיט מען, וואָס? פארקויפט מען — וואָס? איך ווייס?

מע זאגט, עס איז בעעמעס א מעציע.

פאראן אן אָרט, ווו שטיל איז גאנצע טעג.

מע שטופט זיך ניט אין דער ביבל־אַטעק.

מעגסט זיצן דאָ כאַטש ביז א שאַ שפעטער,

און קיינער רייסט פון דינע הענט די בלעטער...

* * *

דער יאם, ווי אלע יאמען, פירט זיך גרויס.

נאָר סאַפּקאַלסאַף די וועל לאָזט איבער שוים.

דער בארג פון זיך געבוירן האָט א מוין,

וואָס אף דער וואסערפלאך זעט אן זיך קוים.

דיר איך זאָג: ווען נעמסט זיך פירן קליין,

איז קיינער דיר ניט שולדיק. דו אליין.

שאפונג

און הער זיך צו, — דאָס בין איך אויסן:

דו אַט דעם ווינט, וואָס בלאָזט אין דרויסן.

2

א וואָרט אהין, א וואָרט אהער,

א קוק, און מיט דער פען א מאך, ס'זיך קאמט זאג...

אזוי צי אנדערש, שווער איז שווער, און אן אן

און נאָכן טאָג קומט אן די נאכט.

1

אין דרויסן בלאָזט א שטארקער ווינט.

נעם אין דער פען אריין דעם טינט.

באגיס פריער ניט מיט שווייס,

הייב אן צו שרייבן, ווי דו ווייסט.

איך זע: שוין גיסן זיך די טרערן.

הער אף, אויב ניט, וועט נימעס ווערן,

אמאל א היץ, אמאל די פרעסט.
באנאכט א ליאדע פליג דערקוטשעט.
די גוטע מענטשן שלאפן פעסט.
די ביזע, ווי באווסט, זיך מוטשען.

און עמעץ, האבנדיק פאריבל,
פון דעם ער קאן ניט שלאפן מער.
ער זיצט און ווערטער שטעלט ער איבער:
א ווארט אהין, א ווארט אהער...

דער פאכדן אפן שלאכטפעלד

א שלאכט. דאס פעלד זיך שטיקט אין רויך.
אז ניט געדאכט פאר דיר...
זע: איינער שטעכט, דער צווייטער לויפט
און קריכט אף אלע פיר.

אין האנט עס האלטן ניט קיין שווערד
דער פאכדן און דער מידער.

דער פאכדן זיצט שאשטיג, ניט גרויס.
ווער דארף אים און ווער ווייסט אים?
און נאך דער שלאכט קריכט ער ארויס,
באשמעקט, באזוכט די מייסים.

דער, וואס איז שטארק, א זיגער ווערט.
ווער שוואך איז — פאלט אנידער.

נינע זילבער מאן

(ביראבידזשאן)

טויבן אפן דאך

קוקן מענטשן, הערן מענטשן —
א מעכטיגדיקע זאך:
וויסע טויבן, וויסע טויבן,
וויסע טויבן אפן דאך!

דאכט זיך, אז דעם צווייט פון בלומען
האט צעשאטן היינט דער סאד.

שווימען וואלקנס — וויסע זעגלען,
און די זון מיט שטראלן קוועלט.

קוקן מענטשן און געדענקען
וועגן שאלעם אף דער וועלט.

מיטן מילדן רויש פון פליגל,
פול עס איז די גאנצע שטאט.

פא?נע גרימבערג

(טאשקענט)

„איך וויל איבערלאזן

אין יידישן לאשן כוין אייגענעם שפור...“

(וועגן וועלוול טשערנינס שאפונג)

מענס אייגנארטיקייט באשטייט קוידעמקאל אין דעם, וואס זי איז א צווייפראכיקע. צווישן אנהערע זעצן מיר דא דעם אווטאר פונעם ארטיקל — דעם יונגן דיכטער וועלוול טשערנינס.

זיין קרעדא, זיינע אופגאבן אין דער דיכטונג האט ער געפרוויט פארמולירן אין א ליד אונטערן קעפל „מיין גראמאטיק“... זי זעט אויס צו זיין א ווידערשפרעכלעכע. אט איז זיך מוידע דער לירי-שער העלד, אז ער האט ניט ליב די גראמאטיק מיט איר טענדענץ צו שטרענגע באגרענעצונגען, וועלכע דערלויבן ניט „שפילן מיט ווערטער, אזוי ווי אין צירק א זשאנגליאר“. דער דאזיקער זאג גיט א מעגלעכקייט דעם יונגן דיכטער צו מעלדן: „איך וויל איבערלאזן אין יידישן לאשן מיין אייגענעם שפור!“ און עס קומט אויף די פראגע: אויב ער האט געהערט יידיש „פון וויגעלע אן“, איז וואס זשע — נידער מיט דער גראמאטיק, מיט אירע מאסן און שטרענגקייטן? עס דוכט זיך, אז דער דיכטער לייקנט אפ זיך אליין. עס דארף אבער גענומען ווערן אין אכט, אז פאר וו. טשערנינס לייט רישן העלד זיינען די ווערטער פונקט ווי לעבע-דיקע וועזנס, ס'איז אים א מעכטיג זיך שפארן מיט זיי, געפינען אלץ נייע באדייטן און בייקאלירן.

ארום זיין יידיש הערן זיך „פילפארביקע רוי-שישע רייד“ און ער קאן ניט נישט אריינעמען זייער קלינגעוודיקייט אין זיינע לידער. און ווען די פאג-טאזיע און די ליידנשאפטלעכקייט טראגן אים אוועק אינעם אפענעם אקעאן פון דער ווירקלעכ-קייט, ווען מע דארף זיך ווענדן צו דער גארער וועלט, ווערן די רוסישע ווערטער אריינגענומען אינעם גראם, זיי ווירקן אויך אף דער גראמאטיק... און מיר וועלן זאגן, אז ס'איז גוט, וואס די אלטע גוטע קאנסערוואטיווע גראמאטיק צוימט דעם יונגן דיכטער, האלט אונטער זיין טאלאנט, ניט שטערן-דיק צו לעשן דעם דורשט נאך אלדאס אייגנאר-טיקס, אינטערעסאנטס, ניס...

שווער איז שרייבן וועגן א דיכטער, נאך שווערער, ווען די רייד גייט וועגן א יונגן אוטאר. וועלוול טשערנינס זעט אויס אין זיינע דרייסיק יאר ווי א דערפארענער מענטש — אין אונדזערע טעג, ווען די פרעסע קלאגט זיך אן אזוי אפט אף דער צופיל פארצויגענער „יונגקייט“. בענעגייע דעם אינפאנטיליזם פון די דרייסיק און פערציק-יאריקע באטייט עס ניט ווייניק: א רייכע לעבנס-דערפארונג, אנטוויקלטע פעיקייטן צו שפראכן, א סטאזש פון ארבעט אין דער רעדאקציע פון „סא-וועטיש היימלאנד“...

ריידנדיק וועגן א דיכטער, — פון וואס אנהייבן?.. פארשטייט זיך, — פון זיינע לידער!.. אבער טשערנינס באומרויקט ניט בלויז די „פראק-טיק“ פון שאפונג, נאר אויך די „טעאריע“. וויאזוי עס אנטוויקלט זיך יידיש אין אונדזערע טעג, וואס פאר א פערספעקטיוון האט די דאזיקע שפראך אף ווייטער. און דאס איז נאטירלעך. ליטעראטור, און פאעזיע ביפראט, הייבט זיך אן פון דער שפראך, אף וועלכער זי ווערט געשאפן.

וו. טשערנינס אן ארטיקל איז אנגערופן „וועגן זיך און אזוינע, ווי איך“. פאר די ליינער, וואס קענען גוט די סאָוועטישע יידישע דיכטונג, זאגט דער דאזיקער נאמען א סאך! אזוי איז געווען אנגערופן איציק פעפערס א בוך, וועלכער איז געווען א מין בעסטסעלער אין די בעריישיש-דיקע יארן פון דער סאָוועטישער יידישער ליטע-ראטור. שפעטער האט אן אנדער דיכטער פאר-גלייכט די יידישע ליטעראטור מיט א שטאט, אין וועלכער קיינער ווערט ניט געבוירן. וו. טשערנינס גלייך ווי אונטערקאפנדיק די עסטאפעטע, שטעלט די פראגע שארף. ער שרייבט וועגן דער אפשווא-כונג פון די פאזיציעס פון דער יידישער שפראך. די אופגאבע פון דער ווייטערדיקער אנטוויקלונג פון יידיש דארף, בעלי-סאָפּעק, נעמען אף זיך דער זשורנאל „סאָוועטיש היימלאנד“. אף זיינע זייטן מעלדעט שוין וועגן זיך א יונגע גענעראציע, ווע-

אלזא, נייע קלאַלם, אַרײַענטאציע אף קלאַ-
סישע מוסטערן און אין דער זעלבער צייט צע-
צוימטקייט, נייקייט אין דער שאפונג. א קרעדאָ
א גאנץ פארשטענדלעכע... פאַרזעצנדיק די איי-
ביקע טעמע „פאָעט וועגן פאָעזיע“, זאָגט דער אור-
טאָר ארויס א געדאנק וועגן דעם, אז דער שא-
פונג-פראָצעס לעבט דאָך נישט אלעמאָל בעשאַלעם
מיט פינקטלעך און דייטלעך אָפגעצייכנטע ראַמען.
א דיכטער שאפט, און די אייגנארטיקייט, די ניי-
קייט פון זײַן שאפונג בײַטן די אַרדענונג, וועלכע
איז, ווי ס'וואָלט געדאכט, איינגעשטעלט געוואָרן
אײַן מאָל פאר אלע מאָל. אָבער צי דען איז נישט
אין דעם דער טאָך פון שעפערשיקייט? אויב א
מענטש טראָגט נישט אריין אין דער דיכטונג גאָר-
נישט נײַס, זײַנס, קאָן ער זיך נישט האַלטן פאר אן
עכטן דיכטער. אָבער מע טאָר נישט כאַרעווי מאַכן
אויך דאָס, וואָס איז געשאפן געוואָרן אין גאנג
פון דירעס. ס'איז נישט דערלויבט פארווארפן די
אלטע גוטע גראַמאַטיק! אן עכט פאָעטיש וואָרט
העלפט מיט דער אנטוויקלונג פון דער שפראך, דער
דערנענטערונג פון פּעלדקער. אין געגעבענעם פאל
וויילט זיך פארשטיין טשערנינס פאָזיציע אזוי, אז
יידישע און רוסישע ווערטער קלינגען צוזאַמען און
העלפן דעם יונגן דיכטער שמועסן „מיט אלעמען
און מיט אלץ“.

פארן ליינער פון וו. טשערנינס לידער שטייט
אוף א גאלעריי באדינגלעכע גראַפישע עסקיון, פון
וועלכע ס'לייגט זיך אומבאמערקבאר צונויף דער
כאראַקטער פונעם היינטיקן יונגן מענטשן. יא,
דאָפּקע די גראַפיק מיט איר לייכטקייט און פריי-
קייט פון שטריכן, מיט איר טעכנישער פארשיידן-
ארטיקייט דעטערמינירט דעם יעסאָד פון טשער-
נינס לידער.

אַט איז א קורצע ליד וועגן הירש גליק, א
יונגן דיכטער, דעם מעכאבער פונעם יידישן פאר-
טיזאנער-הימן, א העלד פונעם ווילנער געטא-ווי-
דערשטאנד ביים דער צווייטער וועלט-מיליטאַרמע.
וועגן אים ווערט געזאָגט, אז ער קעמפט נישט בלויז
„מיטן באַגנעט“, נאָר אויך „מיט דער פּעדער“, מיט
א לעבעדיק, ברענענדיק וואָרט. „צוגלייכן דעם
פּעדער צום באַגנעט“ — אזא איז די מאַיאקאָוסקי-
שע פארקערפערונג פון אַט דעם לירישן העלד.

און אַט איז א טרויעריקע ליד וועגן צעשיי-
דונג, וועגן אן אוועקגייענדיקער ליבע, מיט ארעפרען
פונעם פאָלקלאָרישן כאַסענע-געוויין: „וויין זשע, קא-
לעניו, וויין...“ די פאָלקסליד, וואָס קלינגט פונעם
דיסק פון אן אלטער פּלאַטע, דינט אלס הינטער-
פלאַן פונעם העלדס איבערלעבונגען... דאָס איז אן
עסקיו, וווּ אלץ איז פאסטעליש, באַפרייט פון דער
שטייגערשער קאָנקרעטקייט. די פאָלקס-טראַדיציע
פירט אוועק פון דער באַהאנגענער מיט שטייגע-
רישע קאָנפליקטן רעאלער ליבע אין דער וועלט פון
פאָלקלאָריש-פאָעטישער באדינגלעכקייט.

און דאָ פלוצעם אן אנדער עסקיו, מיט גע-
בראַכענע שטריכן — עס רעדט זיך וועגן א באַלע-
גאַלע א כוואַט. ער קאָזט זיך אין וועג אריין אנט-
קעגן דעם לעבן. איז כאַפט זשע זיך אוף, שלעפּע-
ריקע טוישוים! און איר, פרויען, פרוווט מיך נישט

פארהאלטן, דאָס לעבן רופט! דער טאָן איז א שטי-
פערישער, מיט א לייכטן שמייכל איבער זיך אליין...
און אַט — א וויגליד, אין וועלכער עס זײַ-
נען באהעפט פאָעטישע אויסדרוקן סײַ פון דער
לאַמדאַניש-ליטעראַרישער, סײַ פון דער פאָלקלאָ-
רישער טראַדיציע. דאָס איז א מאַכשאַווע וועגן
דעם זײַן, וועגן דער אלוועלט. די פארגליווערטע
באם פענצטער, ווי א שוואַרצע זקיינע, נאכט זינגט
צום קינד „אימירצעשעם“. אָבער צי וועט זיך דער-
וויסן די נעשאַמע וועגן דעם סאָד פונעם זײַן?
וועגן דעם סאָד פונעם אייביקן קאַמף פארן לעבן —
קעגן דעם טויט. און אַרגאַניש גייט אריין אין דער
דאָזיקער ליד דאָס געשטאַלט פון א פריילעכע,
רוישנדיקן און איינציטיק טרויעריקן מיט זײַן צייט-
ווייליקייט יאָריד. און טרויעריק איז זיך אומקערן
„פונעם יאָריד“, אוועקגיין פון דעם לעבן. אָבער
וואָס טוט מען — „באם האַקן וועלדער פליען שפּע-
נער“. דאָס לעבן גייט, מענטשן שטארבן, אזא איז
די אומפאַרמיידלעכע געזעצמאַסיקייט. אָבער סײַ-
ווי, טראָץ דעם אלץ, ווערט דאָס קינד געבוירן
פארן לעבן און נישט פארן קומענדיקן טויט. דאָס
לעבן ווערט געגעבן דעם מענטשן מיט אן אייביקער
שטרעבונג צו באַגרייפן דעם סאָד פונעם זײַן...

אָבער וואָס אזוינס איז דאָס לעבן, וויאזוי
קאָן מען דעפינירן דאָס גליק? וועגן דעם פרוווט
דער יונגער אווטאָר עפּעס זאָגן אין דער מינאַ-
טיוו „בא דעם יאם“.

דער יאם (לייען: „לעבן“, „זײַן“, „טאַגטעגלעכ-
קייט-יאם“) איז מיט גאַרנישט נישט צו פאַרגלייכן.
„דאָס גליק און דעם צאָר, דאָס אייז און דער
פלאַם — אלץ טראָגן צו אים די טייכן. אין שטור-
מישע נעכט און אין שטורמישע טעג פאַרזינקען
די הימלען אין וואַסער“. און דער מענטש קאָן נישט
באַגרייפן דעם יאם, און א סאך אנדערע זאכן
אינעם לעבן איז אומעגלעך באַגרייפן! „און איך
זײַן אליין בא דעם יאם אפן ברעג א נאָרישער,
נאַקעטער, נאַסער...“ אן אויסגאנגלאָזער סאָף? א,
ניין. שוין זשע איז דער יאם נישט ווונדערשיין אין
זײַן גאַנצער סידעספּולקייט? שוין זשע שטרעבט
נישט דער מענטש ווידער צו באַגרייפן אים?

וויאזוי באשטימען דעם אייגענעם לעבנסוועג?
„וווּהיז דאָך זאָלן מיר שווימען?“, ביז ס'וועט קומען
די באַרימטע פּושקיןס „מינוט“, ווען „די לידער וועלן
פליסן פריי?“ אלס אן ענטפער אף אַט די פראַגן
דינט די ליד „מאַקסימאַליסט“. יא, אלץ, גלייך ווי
דער אלעפּבייס, גייט צום סאָף. און צו וואָס וועט-
טו קומען אין פינאַל, איז אומבאַוואַסט — אָדער צו
א בעזעם, אָדער צו מיסט. דאָס האַרץ באם יונגן
דיכטער איז אומרויך, ער פילט א מידקייט, אָבער
ער גלייבט, אז נישט אומזיסט שטרעבט ער אין פלאַם
אריין, שפאַנט דרייסט אנטקעגן דעם לעבן.

מיר האָבן שוין געזען טשערנינען א פריילעכע,
טרויעריקן, לירישן און שטיפערישן. אָבער, ווי עס
ווייזט זיך ארויס, איז אויך פאראן טשערנין א
שוואַלאָזער, אזא, וואָס נעמט אוף זײַן לירישן העלד
ווי א געבראַכענעם און שוואכן. אזא איז די ליד
„דאָס בין איך“. עס וויינט א יינגל אף די וועגן
פון דער וועלט-מיליטאַרמע. די יידן האָבן ארויסגע-
שטעלט אים פון דער קאַלאָנע — „שייגען, טיקיני!“

און דאס יינגל אנטלויפט, ער איז געראטעוועט... אבער עס גייט אוועק אין כמארעס פון שטויב די קאלאנע, וואס ווערט קאנווארט פון דיטשישע אוטאמאטלעך און הינט. עס גייען אוועק בערדיקע זקיינים, די מאמע, די שווארצהאריקע שוועסטער-קינדער... עס גייט אוועק, פארשווינדט פון די אויגן די היים. „און איך שטיי אליין בא דעם וועג“... אט די לעצטע שורע, גלייך ווי א סטאפ-קאדער אין קינא, פארשארפט נאך מער די גע-פילן. אגעווי, אין דער דאזיקער ווירקונג מיצאד דעם קינעמאטאגראף, דער סאמע הינטציטיקער פון אלע קונסטן, אנטפלעקן זיך אויך די נייקייט און די אייגנארטיקייט פון אט דער דיכטונג... די לעבנסלוסטיקייט איז, אין לעצטן רעזול-טאט, די סאמע כאראקטעריסטישע פאזיציע פונעם לירישן העלד אין וו. טשערנינס לידער. דאס לעבן זיגט, ניט געקוקט אף דער גאנצער טרויעריקייט און קאמפליצירטקייט. וועגן דעם רעדט זיך אין דער ליד „וועסנע“. „עס האט די טקופע גלייך גע-טאן א שפאן“. און ס'צעפלאקערט זיך א נייער טאג. דער ווינטער איז אוועק. ס'איז זיך צעגאנג-גען דער שניי, און ווידער — די פרייד פונעם זיין!... דעם יעסידעסדיקן געשטאלטן-געמיט פונעם אוטאָר אנטשפרעכט מער פון אלץ אוואדע דער פריילינג מיט זיין לעבנס-קראפט, אן אפגעוועקטער מיצאד דער זון מיט אירע פריידן און האפענונגען... די פיזאזש-ליריק איז א זשאנער א קאמפליציר-טער פאר אינטערפרעטאציע. ניט אלץ גיט זיך טשערנינען איין. עס טרעפן זיך אין זיינע שורעס באנאלקייטן, ניט אַנגעפילטע מיט לעבן געשטאלטן. אבער אינגאנצן גענומען, דארף מען זאגן, אז אויך אין דעם דאזיקן זשאנער פרוווט וועללע טשערנין רעזולטאטיוו זיינע קויכעס.

געשטארקט מיט אייגנטימלעכער רעטרא-ספעקציע איז די ליד „אין מיין היימשטאט, ווו כ'בין ניט געבוירן געווארן“. עס וועלן קיינמאל זיך ניט פארעלטערן „די באבעמייסעס אן א שיר“. די דאזיקע מייסעס לעבן אין דער נעשאַמע און פאר-ווינדן זי. די מייסעס וועגן אמאליקן לעבן און אומקום, וועגן הונגעריקע קינדער... יא, דער יונ-גער דיכטער האט עס ניט געזען. אבער ער וועט עס קיינמאל ניט פארגעסן.

דער נאָמען פון דער ליד „יוגנט“ רעדט אן און פאר זיך. דאס איז די יוגנט פון נעשאַמע, די אייביקע באנייגונג. „קיינ צווייפל, קיינ יאָרן, קיינ מידקייט, קיינ כשאד...“ א ליכטיקע אומענדלעכע צוקונפט... דאס לעבן איז פול מיט באוועגונג: אראפ, ארוף, פארויס, צוריק, שפאנען, לויפן, פליען... די זעלבע פולקייט פונעם לעבנס-באנעם, פון דער לעבנס-באשטעטיקונג.

די רעגעס פון מידקייט זיינען זעלטענע... אין דער ליד „מיין געמיט“ אסאציירן זיי זיך מיט טראַפנס, וואס פאלן פונעם קיך-קראַן... „אין מיין קיך טראַפנס-קלאפ: קאפ, קאפ, קאפ, קאפ...“ און ווידער — דער לעבנס-וויילן, דער דורשט אלץ אויס-צופרווון און פארשטיין, זיין אומאפהענגיק. „אלע יאָרן ביז מיין טויט וועל אליין איך באקן ברויט, וועל אליין איך גייען שיר און צערייסן זיי ניט גיך.

איך וועל אפראמען מיין הויף. כ'ויל ניט זיין מער א באלכיוו“. טשערנינס העלד וויל ניט ארויסרופן צו זיך א מילדע באציונג, אדער ראכמאַנעס. ער נעמט א לאַפעטע, א האק, בויט א ניי לעבן מיט זיינע אייגענע הענט... די מי, די ענערגישקייט זיי-נען די קוואלן פון אומאפהענגיקייט, פון גייסטי-קער פרייהייט.

א ביסל דיסאָנרע מיט אַט דער לעבנס-בא-שטעטיקונג די מינאטיוו „א קוירעך“. „ניט גע-כאפט, צוביסלעכווייז וועל איך“ געוויינט ווערן וויי-ניק עסן, שלאָפן אפן נאקעטן דיל... ס'גלייבט זיך ניט זייער, אז וועללע טשערנינס לירישער העלד קאָן זיין אן אנהענגער פון אזא מין שרעקעוודיקן סטאַציזם. א סאך נעענטער איז אים די פאזיציע, וועלכע איז אויסגעדריקט אין דער ליד „א לונא-טיקער“. דער לונאטיקער, וועלכער האט זיך אראפ-געלאָזט פון די הייכן פון זיין ראַמאנטישן וועלט-באנעם אף דער ערד, זאגט זיך ניט אַפּ פון זיין פריערדיקער „לעוואַנישער“ ראַמאנטיק, מע דארף נאָר געפינען נייע וועגן!

דער מאַטיוו וועגן דער אומבאדינגלעכקייט פונעם ראַמאנטישן לעבנס-באנעם איז ביכלאל כא-ראקטעריסטיש פאר טשערנינס שאפונג. א צונויפ-געקלעפטער הימל איז אפאנעמעסן א צונויפגע-קלעפטער, נאָר ניט דאָס זעלבע, וואָס די לעבע-דיקע הימלען... מע דארף שטרעבן אין דער הייך!... פונדאנען איז אויך די טעמע פונעם פלי, וועלכע איז אוואדע סטימולירט געווארן דורך מארק שאגאלס בילדער. „איר זעט, איך פלי...“ איך פלי פארביי דער איינגעשטילטער היימשטאט. און אויך אין א מיידל, וואָס איז אים געפעלן געווארן, דערפילט דער העלד קוידעמקאל אט די „פליענדי-קייט“, „די פליענדיקע טריט“.

א שטענדיקער מאַטיוו בא טשערנינען איז „עס ליארעמט דאָס האַרמאטן-קאַל...“ אין דער ליד „דראנג נאך אַסטען“ שטייט און ווידער די טעמע פון רוסלאַנד... רוסלאַנד מיט זיינע וועלדער און סטעזשקעס, מיט זיין אומויסשעפבארער מענטשן-גוורע. רוסלאַנד פארשטעלט דעם וועג די פאר-כאפערס.

געוויינלעך פירט זיך, אז אַזעלכע קורצע אַפ-האַנדלונגען, ווי די דאזיקע, וועגן די לידער פון וו. טשערנינען, דארפן זיך ענדיקן מיט א קורצער רעזומע, אין וועלכער ס'איז פאסיק אונטערצוציען א סאכאקל, ווינטשן דעם יונגן מעכאבער ווייטער-דיקע דערפאַלגן. עס דוכט זיך אבער, אז אין געגע-בענעם פאל איז בעסער פאר אלץ פארענדיקן מיט שורעס פון דעם מעכאבער אליין. אלזא, וועללע טשערנין שרייבט אין דער ליד „מיין קאוואנע“:

ווער האט דיר געזאגט, אז אויב מאַרגן כ'וועל שטארבן,

וועל איך שוין איבערמאַרגן ניט זיין?

— נאריש!

— ניטאָ וועגן וואָס צו רייזן.

איך ווייס ניט פינקטלעך, צי איך בין געשטאַרבן אמאָל,

אַבער לעבן האָב איך געלעבט.

און עס איז מיין קאוואנע:

טאָן דאָס זעלבע אף ווייטער.

אלעקסאנדער אייכענוואלד,

קאנדידאט פון פילאלאגישע וויסנשאפטן

(מאסקווע)

ס'איז גוט, אבער ניט אן כעסרוינעס

סעמיטישע שפראכן און וועגן דער געשיכטע פון דער העברעישער שפראך און שריפטלעכקייט. פון צווישן די קרויווישע סעמיטיש-כאמיטישע שפראכן ווערט דערמאנט בלויז מיצריש (און קאפטיש, ווי זיין יירעש). אזא איבערקלייבערישקייט רופט ארויס געוויסע ספייקעס. די סעמיטישע שפראכן טיילט דער אווטאָר אף מיזרעך-סעמיטישע (צו וועלכע עס געהערט אקאדיש) און מיזרעך-סעמיטישע. צו די צאָפן-מיזרעך-סעמיטישע ווערן אָפגע-טראָגן די קאנאנעישע און אראמעישע שפראכן, און צו די דאָרעם-מיזרעך-סעמיטישע — צאָפן-ארא-ביש, דאָרעם-אראביש און עטיאָפיש. די דאָזיקע קלאסיפיקאציע איז בעלי-סאָפּעק א טראדיציאָנעלע, נאָר עטוואָס א פארעלטערטע. עס ווערן ניט גענו-מען אין באטראכט די נייסטע דערגרייכונגען אין געביט פון קלאסיפיקאציע די סעמיטישע שפראכן, ביפראט די רעזולטאטן, וועלכע עס האָט באקומען א. דיאקאָנאָוו און לויט וועלכע די סעמיטישע שפראכן טיילן זיך אף דער צאָפן-פערופערער סוב-גרופע (אקאדיש), אף דער צאָפן-צענטראלער גרו-פע (קאנאנעישע און אראמעישע שפראכן), דער דאָרעם-צענטראלער גרופע (קלאסישע אראבישע שפראך און מיטלאַטערלעכע אראבישע דיאלעקטן), דער דאָרעם-פערופערער גרופע (געעז, אמהאריש), שפראכן פון די דאָרעם-אראווישע אופשריפטן — מינעישע, שאבעישע, קאטאבאנישע און כאדרא-מאוישע און אף די הינטציטיקע עטיאָפישע שפראכן (טיגרע, טיגריניא), ווי אויך די הינטצי-טיקע דאָרעם-אראווישע שפראכן (שאכרי, מעכרי, סאָקאטרי). ווארשיינלעך, וואָלט מען געדארפט דערמאָנען וועגן די פראבלעמען, וואָס זיינען פאר-בונדן מיט די ניט לאנג צוריק אנטדעקטע דענק-מעלער פון דער עבליטישער שפראך, ווי אויך וועגן דער אינערלעכער קלאסיפיקאציע פון די אראמעישע שפראכן (מיט זייער צעטיילונג אף מיזרעך און מיזרעך-אראמעישע). צום באדויערן, איז אין זיין איצטיקן אויסזען דער אָפטייל וועגן דעם אָרט פון העברעיש צווישן די קרויווישע

אין 1986 אין לייפציג (דדר) פארעפנטלעכט גע-וואָרן י. קיאָרנערס גראמאטיק פון דער העברעישער שפראך (די צווייטע, פארבריי-טערטע אופלאַגע)¹. דער בוך איז דערשי-נען אינעם פארלאג „ענציקלאָפּעדיע“ אין דער סעריע פון סע-מיטאָלאָגישע שטודי-עס, וועלכע איז אין דעם דאָזיקן פארלאג ארויסגעגאן אין פאר-

Hebräische
Studiengrammatik

von Jutta Körner

VEB Verlag Enzyklopädie Leipzig

לויף פון די לעצטע יאָרן (פון די אנדערע אויס-גאבעס אין דער סעריע קאָנ מען אַנרופן, לעמאַשל, ס. סעגערטס גראמאטיק פון דער ביבלישער ארא-מעישער שפראך און א ריי אנדערע). די הויפט-מילע פון דער סעריע איז דאָס, וואָס אין איר ווערן געלונגען פארייניקט א וויסנשאפטלעכע בא-שרייבונג און עלעמענטן פון א לערן-מאטעריאל. י. קיאָרנערס גראמאטיק איז אן איבערארבע-טונג און א קורצע איבערדערציילונג פון דער פיר-בענדיקער גראמאטיק פון העברעיש, וועמענס או-טאָר עס איז דער פראָפּעסאָר ר. מייער. ווי עס איז שוין געזאָגט, געפינען מיר דאָ סײַ וויסנשאפטלעכע באשרייבונג, סײַ „שטודיעס“. דער גרונט-מאטעריאל פאר דער באשרייבונג איז טאנאך-העברעיש. נאָך יעדן פאראגראף (כּוץ די פאראגראפן פונעם אריי-פיר) ווערט געגעבן א רעשימע פון ביישפילן (נייע ווערטער), ווי אויך א ריי אופגאבן, דערונטער אי-בונגען אף איבערזעצן, ווו עס ווערן געגעבן ביי-שפילן פונעם טאנאך (ליידער, אָן אן אַנווייז אף די פסוקים).

אין קורצן אריינפיר צו דער גראמאטיק גייט א רייד וועגן דעם אָרט פון העברעיש צווישן די

1. И. М. Дьяконов. Языки Древней Передней Азии, М., 1967
ווערק פון דעם זעלבן אוטאָר.

¹ J. Körner. Hebräische Studiengrammatik. Leipzig, Enzyklopädie Verlag, 1986.

שפראכן צו קורן און מאזאיש, און ער גיט ניט קיין אלגעמיין בילד. רייזנדיק וועגן די מעגלעכ- קייטן פון און אוראלטער דיאלעקטן-צעטיילונג פון העברעיש, קאן מען ניט נישט זאגן וועגן דער העברעיש-אראמעישער צוויי-שפראכיקייט, וועלכע האט עקזיסטירט זינט דעם 6-טן י"ה. פאר דער נייער צייטרעכענונג, ווי אויך וועגן דעם, וועלכע לעשוניעס עס האבן געווינקט אף העברעיש און אין וועלכער טקופע דאס איז פארגעקומען.

אינעם אפטייל, געווינדמעט דער קורצער גע- שיכטע פון דער העברעישער שפראך, זיינען אפ- געמערקט די באזונדערע אראמעישע אנטלייגונגען אין די שפעטע טאנאך-ספארים, ס'ווערט אבער גארנישט ניט געזאגט וועגן דער טראדיציאנעלער צעטיילונג פונעם טאנאך-העברעיש אף דעם פרייען טאנאך-העברעיש און אפן שפעטן טאנאך-העברעיש (פארן לעצטן איז כאראקטעריסטיש א גרעסערע פרעמדשפראכיקע, איבערהויפט אראמעישע וויר- קונג, איידער פארן פרייען טאנאך-העברעיש).

די פערזאנליכע און די דאטירונג פון פער- ריזאדן פון דער העברעישער שפראך זיינען אין י. קיאנערס גראמאטיק טראדיציאנעלע. עס ווערן אויסגעטיילט די פאלגנדע פערזאדן: אלט-העברעיש (טאנאך), מיטל-העברעיש (מישנע), ניי-העברעיש (מיטאלטער) און מאדערן-העברעיש (איווריט). עס רופן ארויס א סאפעק אייניקע דאטירונגען: בא- זונדערס די דאטירונג פונעם מיטאלטערלעכן העברעיש — XX—VII י"ה. פון דער נייער צייט- רעכענונג, וואס עס אנטשפערעכט ניט דער אלגע- מיינ-אנגענומענער דאטירונג פון דעם דאזיקן פער- ריזאדן.

צוזאמען דערמיט, וואלט מען געדארפט באם באשרייבן די פונקציאנירונג פון העברעיש ספע- ציעל זיך אפשטעלן אף די קומראנער קסאוויאדן און אף פארשיידענע טראדיציעס, וועלכע האבן זיך אפגעשפיגלט אין זיי. דער אווטאך פארעכנט אן שום באווארענישן די שפראך פון די קומראנער קסאוויאדן צום אלט-העברעיש, אין דער צייט, ווען פאר די לעצטע צוויי יארצענדליקער פונעם פאר- טיפטן דערלערנען די שפראך און די טראדיציעס פון קומראן זיינען באוויסט געווארן לעכאָלהאפא- כעס צוויי ריכטונגען אין דער אנטוויקלונג פונעם ליטערארישן העברעיש אין יענעם פערזאדן: א שפראך, וואס האט זיך אריענטירט אף דער ליטע- הארישער נארמע פונעם טאנאך, און א שפראך, וואס האט זיך אריענטירט אפן נאך-טאנאכישן הע- ברעיש, וועלכער האט, ווארשיינלעך, געהאט אין יענעם פערזאדן פונקציעס פונעם אומגאנג-לאשן, לעכאָלהאפאכעס בא א טייל פון דער באפעלקע- רונג.

באם כאראקטעריזירן דאס מיטאלטערלעכע העברעיש וואלט מען געדארפט אפמערקן ניט בלויז די טראדיציעס פונעם רעליגיעזן און מעטארעלי-

H. Rabin (op. cit.); W. Chomsky. He- 1: זי: brew—the eternal language. Jerusalem. 1968, N. Rosen. Contemporary Hebrew. The Hague, 1977.

גלעזן אויסניצן די דאזיקע שפראך, נאך אויך די טראדיציעס פונעם אויסניצן זי אלס שפראך פון וועלטלעכער דיכטונג, פילאסאפיע, דיקדעק אאוו. דעם סאך פונעם מיטאלטערלעכן פערזאדן אין דער אנטוויקלונג פון העברעיש איז, פון אונדזער שטאנדפונקט, ניט צוועקמעסיק צו דאטירן מיטן XX י"ה, ווייל אין אזא פאל ווערן ניט גענומען אין אכט די פאלגנדע פאקטן פון דער געשיכטע פון דער אנטוויקלונג סיי פונעם מיטאלטערלעכן, סיי פונעם היינטיגטיקן העברעיש: א) די ראליע פון דער האסקאלע, בעסויכעס — די ראליע פון מוישע מענדעלסאנען און פונעם זשורנאל „מאסף“, ווי אויך פון די מעאסעפיסטן; ב) דער ווידערגעבורט, פינקטלעכער — די פרווון ווידערופצולעבן די וועלטלעכע העברעישע ליטעראטור אין דער רוסי- לענדישער אימפעריע און אין עסטרייך-אונגארן זינט דעם אנהייב פונעם XIX י"ה; ג) די טעטיקייט פון ע. בען-יעהודע און פון זיינע מיטדענקער אף צו פארוואנדלען העברעיש אין א לעבעדיקער שפראך פונעם טאגטעגלעכן פארקער און אונטע- ריכטונג אפן שעטער פון פאלעסטינע, וועלכע האט זיך אנגעהויבן אין די 80-ער יארן פונעם פאריקן יארהונדערט, ווי אויך ביכלאל די גאנצע טעטי- קייט ארום דער „ווידערופלעבונג“ פונעם היינטי- גטיקן העברעיש, דער אופבלי פון וועלכן איז אויסגעפאלן דאפקע אפן סאך פונעם XIX — ער- שטער העלפט פונעם XX י"ה. (גראד אין די 20-ער יארן פונעם XX י"ה. האט איווריט צום ערשטן מאל באקומען זיין סטאטוס פון אן אפיציעלער שפראך אין פאלעסטינע, דער מאנדאט-טעריטאריע פון גרויסבריטאניע — באנאד מיט אראביש און ענגליש).

דער קורצער אפטייל פונעם בוך אונטערן טיטל „צו דער געשיכטע פון דער שריפטלעכקייט“ אנטהאלט די הויפט-פאקטן פון דער געשיכטע פון דער קוואדראטן-שריפט; צום באדויערן, שטעלט דער אווטאך זיך ניט אפ אף דער געשיכטע פון די נעקודעס און נעגנים אין העברעיש.

דער אפטייל „שריפטלעכקייט“, ווי דאס איז פארפירט אין טראדיציאנעלע דיקדעק-באשרייבונ- גען פון העברעיש, שליסט אין זיך איין סיי אן אלגעמיינע כאראקטעריסטיק פון דער גראפיק, סיי פאנאָלאָגיע (פאָנעטיק). א זעלבשטענדיקער אפטייל, געווינדמעט דער פאָנעטיק, פעלט אינעם בוך, ס'איז פאראן אן אפטייל, געווינדמעט דעם בייט פון קאנ- סאנאטן און וואקאלן.

די ארבעט מיטן בוך ווערט פארגרינגערט אדאנק דער גרויסער צאל טאבעלעס. באנאד מיט דעם, קאן מען האלטן פאר נאך א כיסאדן די אפ- וועזנהייט פון א ביכל-אגראפיע, אן וועלכער ס'איז אומעגלעך דעטערמינירן דעם צושטאנד פונעם דערלערנען באזונדערע אספעקטן פונעם העברעישן דיקדעק. פונדעסטוועגן, אינגאנצן גענומען, קאן מען האפן, אז י. קיאנערס בוך איז אימשטאנד, ניט געקוקט אף די פאראנענע כעסרוינעס, העלפן די אָנפאנגער — אויספילנדיק די פונקציע פון א לערן-גראמאטיק פון דער העברעישער שפראך.

נייע ארבעטן פון די סאָוועטישע מיזרעך-קענער

פון מיזרעך-קענטעניש בא דער וויסנשאפט-אקאדע-
מיע פון פסער. די ליינער פון „סאָוועטיש היימ-
לאנד“ האָבן שוין געהאט די מעגלעכקייט צו דער-
וויסן זיך מיקויעך ש. יאקערסאָנס פאַרשונגען (זע
נומ. 7 פארן 1986 און נומ. 7 פארן 1987). דער
נייער ארטיקל, וואָס איז אריין אין „פאלעסטינסקי
סבאָרניק“, שטעלט מיט זיך פאַר אן אלגעמיינעם
איבערבליק פון דעם אָנהייב פונעם ביכערדרוק בא
די יידן. מע דארף אָפּמערקן, אז האַרץ מערקט
מען אָפּ דעם 500-יאָריקן יוביליי פון דער ערשטער
אויסגאבע פונעם העברעיִשן טאנאך (אין דער דור-
קערײַ פון סאַנטשינאָ אין איטאליע).

ווי. לעבעדיגע קערט זיך ווידער אום צו דער
אזויגערופענער „פירקאָוויטש-פראַבלעם“, קאַנ-
קרעט — צו דער באשולדיקונג, אז רעד באוויס-
טער קאראַמישער געלערנטער, קאַלעקציאָנער און
רייזנדער אַוואָרס פירקאָוויטש האָט פאַלספיצירט
די דאטעס אָף די אוראלטע מאָנוסקריפטן, קעדיי
דערווייזן, אז די קאראַמישער לעבן אָף דער טעריי-
טאַריע פון דער רוסלענדישער אימפעריע פון דאַר-
דוירעס. ווידער זיך ווענדן צו דער דאָזיקער פראגע
האַט דערלויבט די פאַרשונג פון די מאָנוסקריפטן
אין די אינפראַרויטע און אולטראַפּיאַלעטאָווע
שטראַלן. באַם אַנאַליזירן דעם איניען קומט דער
אָוטאָר צום באשלוס, אז די מאָנוסקריפטן זיינען,
מעגלעך, שוין געווען פאַלספיצירט, ווען פירקאָ-
וויטש האָט זיי באקומען אין זיין רעשום.

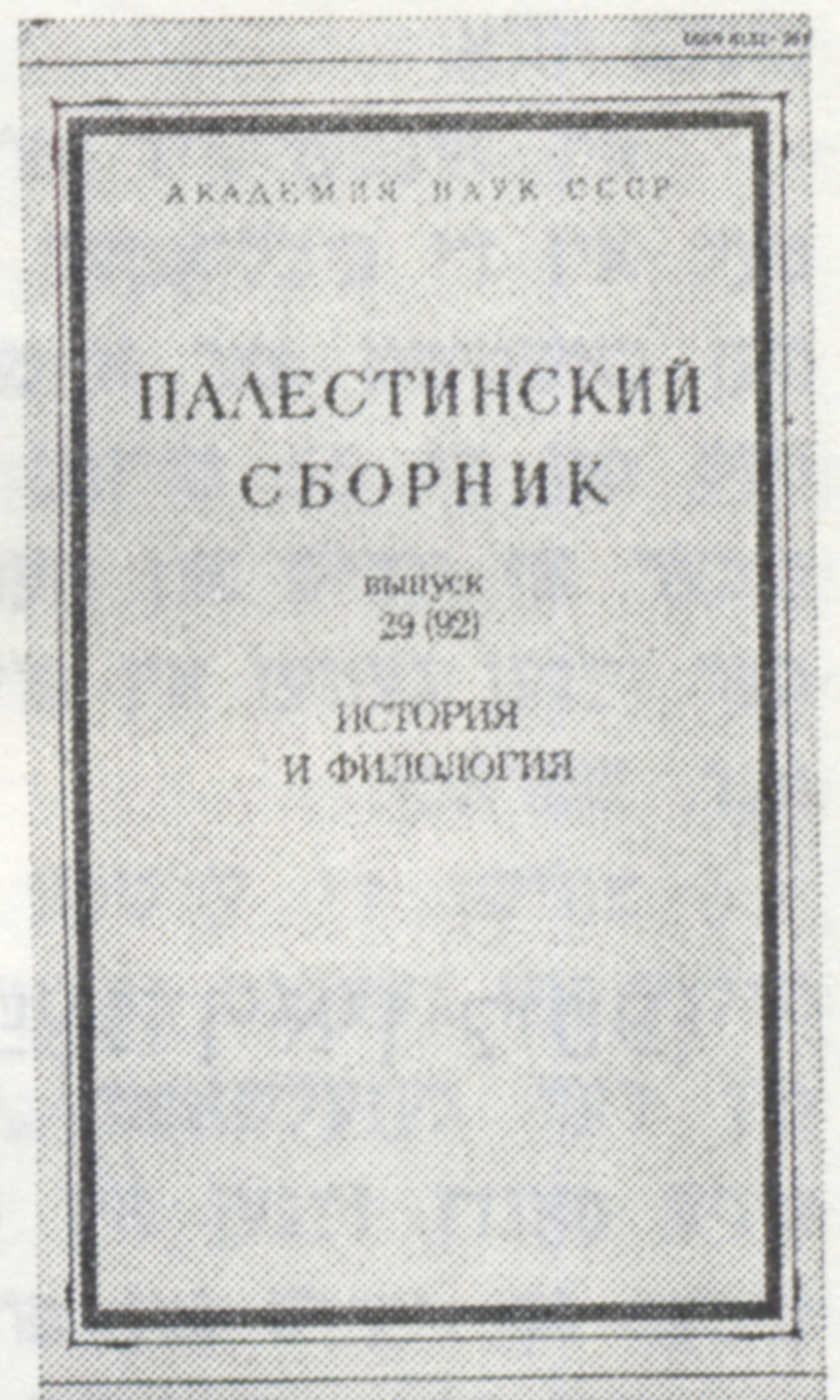
אינעם אָפּטייל „פון דער וויסנשאפטלעכער
יערושע“ איז אָפּגעדרוקט דער ארטיקל פונעם בא-
וויסטן סאָוועטישן העברעיסט א. באַריסאָו „צו דער
פראגע פון די מיזרעך-עלעמענטן אין דער אלטער-
סישער ליטעראַטור“. דער ארטיקל איז באזירט אָפּן
פאַרטראַג, מיט וועלכן א. באַריסאָו איז ארויסגע-
טראָטן אין לענינגראד אין מײַ 1942. דער אָוטאָר
באהאנדלט די שוואַך אויסגעפאַרשטע פראַבלעם
וועגן דער קעגנזייטיקער האשפאַע פון דער מיז-
רעך-קולטור און דער קולטור פון דער אוראלטער
רוס. אינעם ארטיקל ווערן געבראכט צוויי מוסטערן
פון אזא קעגנזייטיקונג: די אראבישע פאראלעל צו
א ליד פונעם בוך „גאַלובינאַ קניגאַ“ („טויבן-
בוך“) און די אַנאַלאָגיע צווישן א דערציילונג פון
דער אזויגערופענער „טאַלקאַוואַ פאַלעיא“ (אן
אַלטרוסישער שריפט-דענקמאַל מיט אן איבערדער-
ציילונג פון די טאנאכישע מעסירעס) און א מייסע
פונעם יידישן שריפט-דענקמאַל „מידאש טאנבום“.
די טעמע, וועגן וועלכער ס'האַט געשריבן א. באַ-
ריסאָו, איז היינט אויך נאך אינגאנצן ניט אויסגע-
שעפט. מע קאן דערצו דערמאָנען די פראַבלעם פון
די קוואַלן פאר דעם אזויגערופענעם „פסאלטיר פיא-
דאַרא זשידאָווינאַ“, דעם דענקמאַל פונעם XV יאָר,
וועלכער שטעלט מיט זיך פאַר א זאַמלונג פון טפיי-
לעס פון דעם סידער און פון דעם מאכזער.

דער נייער העפט
פונעם „פאלעסטינסקי
סבאָרניק“¹ איז, ווי די
פריערדיקע העפטן,
געווינדמעט דעם
ברייטן קרייז פראַב-
לעמען, וועלכע זיינען
פארבונדן מיט דער
געשיכטע און קולטור
פון דעם נאָענטן מיז-
רעך. אייניקע ארטיקל-
לען זיינען געווינדמעט
דער יידישער טעמאַ-
טיק.

ק. סטארקאָווא

האַט צוגעגרייט א
פובליקאציע פון דער
איבערזעצונג אָף רוסיש פון א מעגילע, וועלכע מע
האַט געפונען אין איינער פון די קומראנער היילן.
ס'האַט זיך פארהיט דער נאָמען פונעם שריפט-
דענקמאַל — „דברי המוארות“, וועלכן דער אור-
טאַר זעצט איבער ווי „די לייכטנדיקע ווערטער“.
די מעגילע באשטייט פון רעליגיעזע הימנען אָדער
טפילעס. אזויארום, איז עס די ערשטע רוסישע
איבערזעצונג פון רעליגיעזע הימנען פון קומראן.
אינטערעסאנט איז אויך דער ארטיקל פון
אי. וואַיעוויצקי „וואָס האָבן געלייענט די ספאָרדים
אין XVI יאָרהונדערט?“. דער אָוטאָר אַנאַליזירט
דאָס ווערק פונעם סאַלאָניקער געלערנטן מוישע
אַלמאַסנינאָ „ריגיימינו דילא וידה“ („די לעבנס-
אַנפירערשאפט“), וואָס איז אָנגעשריבן אָף דזש-
דעומאַ. אַנאַליזירנדיק דעם טראַקטאַט, ווייזט אי.
וואַיעוויצקי, וועלכע מעכאברים און וועלכע שאפונ-
גען האָבן געבילדעט דעם יעסאָד פון דער ספאָר-
דישער קולטור אין דער אַטאַמאַנישער אימפעריע
פונעם XVI יאָר. דער אָוטאָר טיילט אויס קוידעמ-
קאַל די ניטידישע מעכאברים: אריסטאָטעל, עור-
קליד, פטאַלעמיי, די איסלאמישע געלערנטע אַל-
גאזאַלי, איבן רושד (אוועראָעס), איבן סינאַ (אווי-
צענאַ) און אַנד. אי. וואַיעוויצקי קומט צום אויס-
פיר, אז די ספאָרדים זיינען געווען איראַפּעיש
אַריענטירט און געהאַט א טיפן פאַרשטאַנד אין די
יעסידעס פון דער דאָזיקער קולטור.

ש. יאקערסאָנס ארטיקל „די העברעישע אינ-
קונאַבולן“ באקענט די ליינער מיט דער רייכער
קאַלעקציע פון ערשט-געדרוקטע העברעישע בי-
כער, וועלכע זיינען אָפּגעהיט אין דער ביבליאָטעק
פון דער לענינגראדער אָפּטיילונג פונעם אינסטיטוט

¹ Палестинский сборник. Выпуск 29 (92) — 1. История и филология. — Л., Наука, 1987.

ביכער און מענטשן

(וועגן דעם גוירל פון יידישע און העברעישע ביכער-פאנדן אין ליטע)

גען האט די ווילנער קעהילע באקומען פון אויס-
לענדישע מעצענאטן.

מיטן איינווארצלען זיך פון די האסקאָלע-
אידייען ווערן פאפולער די פריוואטע (פערזענלע-
כע) ביבליאָטעקן. ס'זינען געווען באוויסט די ביב-
ליאָטעקן פון ש. פינעז, כ. מארקאנין, ד. סלאני-
סקין, ד. ראטנערן. די פאמיליע-נעמען פון די דא-
זיקע מענטשן קאָן מען געפינען אף די ביכער,
וואָס ווערן אָפּגעהיט אין דעם ביכער-פאלאץ פון
דער ליטווישער ססר.

אין XIX י"ה. איז אלס ביבליאָגראף און זאמ-
לער פון יודאיק-ביכער געווען אמערסטן באוויסט
מאטיסאָ סטראַשון (1817—1885). אין 1889 איז
אין בערלין ארויסגעגעבן געוואָרן דער קאטאלאָג
פון זײַן ביבליאָטעק „ליקוטע שוײַשאנים“ („די זאמ-
לונג פון ריזן“) מיט 5733 ביכער-נעמען. שפעטער
איז די ביבליאָטעק געוואָרן דערגאנצט מיט ביכער
פון אנדערע זאמלונגען. נאָך לאנגע אונטערהאנד-
לונגען מיט דער רעגירונג האָט מען אין 1892
אין ווילנע געעפנט די סטראַשון-ביבליאָטעק. זײַנט
1927 יאָר האָט זי אָנגעהויבן באקומען ביכער אף
יידיש און העברעיש פון דעם ווילנער אוניווערסי-
טעט. אין 1930 יאָר האָט די ביבליאָטעק פארמאָגט
פינף אינקונאבולן, אן ערעך 300 אויסגאבעס פון
XVI און XVII י"ה, פראָטאָקאָלן פון די וואאדן
(יידישע סיימען) אין ליטע (1623—1764). די זאמ-
לונג — טכילעס פון אלטע יידישע ספאָרים און
קסאוויאדן — איז שפעטער דערגאנצט געוואָרן מיט
ביכער אף דער יידישער טעמאטיק אין רוסיש,
דייטש, פויליש, ענגליש, איטאליעניש און אראביש.
אין די דרייסיקער יאָרן האָט מען פאר דער ביבליאָ-
טעק געקויפט ווערטפולע אויסגאבעס אין פילאָסאָ-
פיע, סאָציאָלאָגיע, פעדאָגאָגיק, געשיכטע, נאטור-

נאָך א גרויסער סרייפּע אין ווילנע האָט א
געוויסער ב. יאכאַמאָוויטש צונויפגעשטעלט אין
1748 א רעשימע פון פארברענטע היזער. צווישן
אנדערע איז דאָרט אָנגערופן דאָס הויז פאר אפ-
היטן יידישע ביכער. דאָס איז די ערשטע באוויסטע
דערמאָנונג מיקויעך א יידישער ביבליאָטעק אין
ליטע.

לויט דער טראדיציע פונעם יודאָיזם, האָט
יעדער ייד געמוזט האלטן בא זיך אין שטוב כאַטש
איין פאָליצע מיט רעליגיעזע ספאָרים. אין די סײ-
נאגאָעס איז די צאָל ביכער געווען גרעסער: פאר-
שיידענע אויסגאבעס פונעם טאנאך, דער טאַלמוד,
ווי אויך פיירושים, לערנביכער. דאָס דארף בא-
טייטן, אז קליינע ביבליאָטעקן האָבן עקזיסטירט
שוין בא די ערשטע סינאגאָגעס אין ליטע (XVI
י"ה).

די פריע אָנגאבן וועגן ביבליאָטעקן פון ניט-
רעליגיעזע ביכער דארפן אָפּגעטראָגן ווערן צום
XIX י"ה. אין יענער צײַט זײַנען צווישן דער יידי-
שער באפעלקערונג פארשפרייט געוואָרן די אידייען
פון דער האסקאָלע. אף יידיש און העברעיש האָט
מען איבערגעזעצט ביכער פון די קלאסיקער פון
דער מיִרעוואַר-איראָפּעיִשער ליטעראטור. מע האָט
אויך איבערגעזעצט ווערק פון די פאַרשטייער פון
דעם פראַגרעסיוון קריטישן געדאַנק. אין דער וויל-
נער יעשיווע האָבן די טאַלמידים אויסגאָהאַלטן סאָ-
ציאַל-דעמאָקראטישע ליטעראטור. א גרויסע ביב-
ליאָטעק איז געווען באם אינסטיטוט פון יידישע
לערער, וועלכער האָט זיך אין 1873 איינגעפונדע-
וועט אין דער יעשיווע-געבײַדע. אין 1870 האָט א
ביבליאָטעק געעפנט אין ווילנע די אָדעסער געזעל-
שאפט „פאר פארשפרייטן די בילדונג צווישן יידן
פון רוסלאנד“. א סאך ווערטפולע ביכער-זאמלונג

וויסנשאפט. אין 1941 — צו דער צייט פון דער נאציאנאליזאציע — האט די סטראשון-ביבליאטעק (די ווילנער מעלוכישע געזעלשאפטלעכע ביבליא-טעק נומער 4) אנגעציילט 35 טויזנט ביכער.

פאר דער מילכאמע האבן אין ווילנע געאר-בעט דריי יידישע ביבליאטעקן: „מעפיצע האסקא-לע“, די קינדער-ביבליאטעק און די ביבליאטעק פונעם יווא.

אין אונטערשייד פון דער סטראשון-ביבליא-טעק איז די ביבליאטעק „מעפיצע האסקאלע“ גע-ווען באשטימט פאר א מאסן-לייענער. א צענטכיי-לעק פון די 55 טויזנט בענדער האבן באטראפן ביכער אף יידיש און העברעיש; די איבעריקע ביי-כער זיינען געווען אין פויליש, רוסיש, ליטוויש און אנד. שפראכן.

צווישן די ערשטע קינדער-ביבליאטעקן פון ווילנע איז געעפנט געווארן (1909) די ביבליאטעק פון דער געזעלשאפט „קינדער-פערזארגונג“. אין אירע פאנדן זיינען אין 1940 געווען 23 טויזנט ביכער אף יידיש און פויליש.

אין 1925 האט זיך געגרינדעט דער יידישער וויסנשאפטלעכער אינסטיטוט (יווא). אין זעלבן יאר האט אנגעהויבן ארבעטן די אינסטיטוטישע ביב-ליאטעק מיט איר באוויסטער זאמלונג פון דער יידישער פערזאדיק. לויט א צווישנפעלקערלעכן אפמאך פלעג די ביבליאטעק באקומען אן אבליגא-טארישן עקזעמפלאר פון אלע יידישע און העברעי-שע אויסגאבעס.

קאוונע איז געווען דער צווייטער אין ליטע צענטער פונעם ביכער-דרוק אף יידיש און הע-ברעיש. אין 1901 האט מען דארט געשאפן די ביבליאטעק פון א. באלאשערן, ווו מע האט, כוץ אנדערע פאנדן, געהאלטן אויך יידישע ביכער. לויטן באריכט פון א. באלאשערן איז באוויסט, אז אין 1938 האט די ביבליאטעק פארמאגט 1750 יידישע ביכער.

אין א סאך שטעט און שטעטלעך פון ליטע האבן פונקציאנירט ביבליאטעקן און לייענזאלן, ווו עס זיינען צווישן אנדערע געווען אויך יידישע ביי-כער. אזעלכע ביבליאטעקן האבן, לעמאש, פונק-ציאנירט אין שאוולע (שאוילי) און קרעקינג. מיט א קאלעקציע פון ווערטפולע העברעישע ביכער איז געווען באוויסט די העכסטע רעליגיעזע שול אין טיאלשטשיי. א טייל פון דער ביבליאטעק איז נאך דער מילכאמע אריבערגעגאן צום טיאלשטשייער מוזיי פון קאנטקענטעניש, און שפעטער (אין אפ-רעל 1984 יאר) — צום ביכער-פאלאץ פון דער ליטווישער ססר.

בעשאס דער אקופאציע פון ליטע האבן די היטלעריסטן זיך גענומען פארניכטן די קאמוניס-טישע און די יידישע ביכער. מיט א באזונדערער מיסיע איז קיין ווילנע סאף יול 1941 געקומען הימלערס ראטגעבער גאטהארט. לויט זיין באפעל

זיינען ארעסטירט געווארן דער פילאָלאָג נ. פריי-לוצקי און דער שרייבער א. גאלדשמידט. יעדן טאג האט מען זיי געפירט פון געסטאפא אין דער סטראשון-ביבליאטעק, זיי זאלן רעגיסטרירן די אינ-קונאבולן און די אמערסטן אינטערעסאנטע הע-ברעישע ביכער. אינגיכן נאך גאטהארטס אפפארן קיין בערלין זיינען פרילוצקי און גאלדשמידט דער-מארדעט געווארן.

דערנאך האט זיך מיט דער קולטור-יערושע פון די ליטווישע יידן „פארנומען“ דער אנגעפארע-נער פון פראנקפורט-אף-מייין דירעקטאר פונעם מו-זיי פון די מיזרעך-פעלקער פאל. מיט אים איז גע-קומען א גרופע דייטשן, וועלכע האט זיך איינגע-ארדנט אין די רוינירטע געביידעס פונעם יווא. מע האט אריבערגעפירט אין דער צענטראל-געביי-דע פונעם אוניווערסיטעט 40 טויזנט ביכער פון דער סטראשון-ביבליאטעק, טויזנטער ביכער פון די ווילנער סינאגאגעס און פערזענלעכע ביבליא-טעקן. צו פעווראל 1942 זיינען צונויפגעקליבן גע-ווארן 100 טויזנט יידישע און העברעישע ביכער. העכער 20 טויזנט בענדער האט מען אין 84 קאסטנס אפגעשיקט קיין פראנקפורט-אף-מייין. די איבעריקע 80 טויזנט האט מען פארקויפט אלס מאקולאטור דער נייער ווילנער פאפיר-פאבריק. לויט ראיעלע יעדיעס געפינען זיך איצט דאסראוו ארויסגעפירטע ביכער אין די ביבליאטעקן פון פראנקפורט-אף-מייין.

פאל מיט זיין קאמאנדע האט באוויזן צו זיין אויך אין קאוונע. נומער 1942 האבן זיי, אנגע-טאנענע אין דער אוניפארם פון עסעס-לייט, גע-נישטערט אין די ביבליאטעקן פון א. באלאשערן, א. מאפו און פון דער יידישער וויסנשאפטלעכער געזעלשאפט. די ביכער זיינען צונויפגעוואלגערט געווארן אף דער רוישטאף-באזע, וואס האט זיך געפונען אף דער גראדענסקא-יא-גאס, 25 (היינט וו. קיונאס-גאס). גלייך נאך דער מילכאמע האט די צייטונג „סאוועטסקאיא ליטווא“ (6 סענטיאבער 1945) געשריבן: „א טייל ביכער האבן די דייטשן אפגעקליבן און אפגעשיקט קיין דייטשלאנד, די איבעריקע האבן זיי אדער פארברענט, אדער אפ-געגעבן אף דער פאפיר-פאבריק“.

דער זעלבער גוירל האט דערווארט די ביי-כער און פערזאדיק-זאמלונג פונעם דאצענט פון דער קאפערדע פון סאציאלאגיע אין קאוונער אוני-ווערסיטעט מ. שאפירא. די נאציס האבן צעשאסן בעשאס אן ארדנטלעכער „באזונדערער אקציע“ דעם באוויסטן געלערנטן און זיין גאנצע מישפאכע. דערנאך איז ארויס א פאדערונג צום דירעקטאר פון דער אוניווערסיטעטישער ביבליאטעק וו. בער-זשישקא, עס זאלן פארניכטעט ווערן אלע יידישע ביכער אין דער ביבליאטעק. ריזיקירנדיק מיטן לעבן, האט דער דירעקטאר צוזאמען מיט סטודענטן אנגעלאדן עטלעכע לאסטמאשינען מיט קאנצעליא-

רישע מאקולאטור און זיי אפגעשיקט אף דער פא-
פיר-פאבריק אנטשטאט די ביכער. וו. בערוזשישקא
האט געראטעוועט אויך קימאט דעם גאנצן קאמ-
פלעקט פון דער יידישער פערזאליק פאר די יארן
1922—1941.

שפעטער האבן זיך היטלעריסטן גענומען פאר
„אויסרייניקן“ די קאוונער מעלכישע צענטראל-
ביבליאטעק. לויטן באפעל פון ספינקלערן, דעם
פארשטייער פונעם ראזענבערג-שטאב, האט מען
פון דער ביבליאטעק ארויסגעפירט קימאט טויזנט
ביכער און פארניכטעט העכער 14 טויזנט סאווע-
טישע אויסגאבעס.

אין דער ווילנער געטא (סטראשון-גאס, 6)
האט זיך געפונען די געוועזענע ביבליאטעק „מע-
פיצע האסקאלע“, וועלכע איז רוינירט געווארן שוין
אין די ערשטע מילכאמע-טעג. פונעם 10 סענטיא-
בער 1941 האט די ביבליאטעק אנגעהויבן ארבעטן
אומלעגאל. ביז נאָיאַבער 1942 זיינען ארויסגעגעבן
געווארן העכער 100 טויזנט ביכער. די פאנדן פון
דער ביבליאטעק האט בארייכערט דער ווארשעווער
ביבליאגראף הערמאן קרוק, וועלכער איז אין 1939
אנטלאפן פון ווארשע. בא דער ביבליאטעק האט
קאנספיראטיוו געארבעט א לייענזאל, מיט וועלכן
ס'האט אנגעפירט דער ביבליאגראף און ליטעראט
כ. לונסקי. ביכער מיטן עקסליבריס פון זיין פער-
זענלעכער ביבליאטעק קאן מען אויך היינט געפיר-
נען אינעם ביכער-פאלאץ. אין דער געביידע פון
דער ביבליאטעק האט פונקציאנירט א קליינע ביי-
כער-קראם, וווּ מע האט פארקויפט און געביטן די
ביכער, געראטעוועט פון די כאָרעו געוואָרענע
ביבליאטעקן, מוזיען און פערזענלעכע זאמלונגען.

א סאך פארורטיילטע אף פארניכטונג
און אף אפשיקן קיין דייטשלאנד ביכער
האט מען געראטעוועט אין אלע ביבליא-
טעקן פון ליטע. דער דירעקטאר פון דער
צענטראלער ביבליאטעק בא דער וויסנ-
שאפט-אקאדעמיע, דער דיכטער פ. וואי-
טשונאס האט ארגאניזירט א באהעלטעניש
פאר יידישע ביכער. דער דירעקטאר פון
דער קאוונער מעלכישער צענטראלער ביב-
ליאטעק אי. רימאנטאס האט צוזאמען מיט
זיין קאלעקטיוו געראטעוועט דעם גאנצן
פאנד פון דער סאוועטישער ליטעראטור און
די ביכער פון יידישע מעכאברים.

דעם פארוואלטער פון דער ווילנער
געזעלשאפטלעכער ביבליאטעק (א רייזנדער
און אנטראפאָלאָג) א. פאָפּקא האט זיך איינ-
געגעבן, אונטערקויפנדיק די עסעס-וואך,
צו פארהיטן די ווערטפולע ביכער און פאר-
מעט-קסאווידאן. די ביבליאטעקערס ט. אדא-
מאָניס, א. וואָלאַשער און אנד. האבן אריינ-
געטראָגן זייער צושטייער אין ראטעווען די
יידישע ביכער-אויצערס.

ווען אין דער געביידע פון ייווא האט זיך
איינגעארדנט די רויבער-באנדע בעראש מיט פאלן,
האבן די געטא-אסירים ארגאניזירט א באהעלטע-
ניש, וווּ זיי האבן צונויפגעלייגט פינף טויזנט
אמערסטן זעלטענע ביכער. די סרייפעס האבן, צום
באדויערן, ניט געשאנעוועט די באהעלטעניש. הא-
גאם אין א שטיינעסדיקן קעלער האבן זיך פארהיט
צוויי טויזנט בענדער פון דער סטראשון-ביבליא-
טעק (זיי געפינען זיך היינט דאסראו אינעם ביי-
כער-פאלאץ).

דער דירעקטאר פונעם ביכער-פאלאץ א.
אויפס (1904—1981) האט צונויפגענומען ארום
זיך א גרופע איבערגעגעבענע דער קולטור
מענטשן, וועלכע האבן אין די שווערע נאכמילכא-
מעדיקע יארן אופגעקליבן און געבראכט אין אר-
דענונג די פארבליבענע נאך דער אקופאציע ביכער.
די ביכער אף יידישע שפראכן פלעגן טרעפן אין
ביכער-פאלאץ לויט פארשיידענע וועגן. אין 1975
האט דער פראפעסאר ל. וולאדימיראוו איבערגע-
געבן אהין קארעו צען טויזנט בענדער פון די
פאנדן פון דער ביבליאטעק פונעם ווילנער אוני-
ווערסיטעט. עטלעכע טויזנט ביכער האט מען בא-
קומען פון דעם מעלכישן ווילנער יידישן מוזיי.
אדעמאס פארמאגט דער ביכער-פאלאץ 20.705
אויסגאבעס אף יידיש און העברעיש, מערסטנטייל
ביכער, וואס זיינען געווען אנגעדרוקט אין ליטע
אין XIX און XX יה.

אין דעם ביכער-פאלאץ פארהיטן זיך איצט
21.420 איינסן פון 150 יידישע צייטונגען און
זשורנאלן, פון וועלכע 50 פלעגן ארויסגיין אין
ליטע. ס'איז פאראן קימאט א פולער קאמפלעקט

ווערק פון די ליטווישע יידישע שרייבער: אנגע-
הויבן פון דעם ערשטן היסטארישן ראמאן פון א.
מאפו (1852) און ביז די ביכער פון „יונג ווילנע“
(1930—1941). אזויארום, פארמאגט דער ביכער-
פאלאץ פון דער ליטווישער סאָוועטן-רעפובליק אן
אמערסטן פולן אין מירעוו-איראפע פאָנד פון יידי-
שע און העברעישע אויסגאבעס.

אין דער רעפובליקאנישער ביבליאָטעק געפי-
נען זיך פינף טויזנט ביכער אף יידישע שפראכן.
צווישן זיי — די ליטערארישע אלמאנאכן, וועלכע
זינען ארויסגעגאנגען אין קאָוונע: „מיר אליין“
(1930), „בריקן“ (1937), „בלעטער“ (1938—
1940), „רינגען“ (1940). פאראן אויך א קאָמפ-
לעקט פון דעם פערזאָדישן זשורנאל „שטערן“
(1938), וועלכער איז אין 1940 געוואָרן אן אָרגאן
פונעם צענטראל-קאָמיטעט פון דער רעפובליקאני-
שער קאָמיג-אָרגאניזאציע. פון קאָוונע, פון דער
אניווערסיטעטישער ביבליאָטעק, איז אין דער רע-

פובליקאנישער ביבליאָטעק איבערגעפירט געוואָרן
א פולער קאָמפּלעקט פון יידישע פערזאָדישע אויס-
גאבעס פאר די יאָרן 1922—1941. דאָרט געפינען
זיך אויך קימאט אלע איינמאָליקע אויסגאבעס פאר
די זעלבע יאָרן. טיילווייז זינען די דאָזיקע פאָנדן
שפעטער איבערגעגעבן געוואָרן אין די ביבליאָטעקן
פון דעם ווילנער אניווערסיטעט און פון דעם אינ-
סטיטוט פאר דער פארטיי-געשיכטע. אין מוזיי פון
דער רעוואָלוציע געפינען זיך אן ערעך 100 אויס-
גאבעס, וואָס זינען פארבונדן מיט דער ארבעטער-
באוועגונג אין ליטע. פאראן יידישע אויסגאבעס
אויך אין אנדערע ביבליאָטעקן פון דער רעפובליק.
מוטיקע מענטשן, יידן און ניט-יידן, האָבן
געראטעוועט א היפּשן טייל פון דער רייכער קול-
טור-יערושע, וואָס עס האָט אָנגעזאמלט דער פיל-
דויערסדיקער יידישער יישעו אין ליטע. איצט
ווארטן די ביכער-אויצערעס אף קוואליפּיצירטע
ספעציאַליסטן.

בראָניק

יידיש אין יונעסקאָ

יונעסקאָ, די אָרגאניזאציע בא- דער אונאַ, וועלכע פארנעמט זיך מיט פראגן פון בילדונג, וויסנ- שאפט און קולטור, האָט אף איר 24טער גענעראלער קאָנפערענץ	געשטימט פאר אונטערהאלטן יידיש, ווי אויך די קולטור-יער- שע אף אָט דער שפראך. אין דער רעזאָלוציע (אָנגענומען מיט א מערהייט שטימען פון די 158	מיטגלידער) ווערט אונטערגע- שטראָכן „די אויסערגעוויינלעכע ראַליע און אוניקאלע ווערט פון דער יידישער שפראך און קול- טור“.
---	--	---

גאסטראָלן פון דער שאַויראָפּע, „פריילעכס“

מיט דערפאלג זינען דורכ- געגאנגען די גאסטראָלן פון דער שאַויראָפּע „פריילעכס“ איבער די יישווים פון דער יידישער אור-	טאָנאָמער געגנט. איינער פון די ראיאָנען, ווהין דער עסטראדע- קאלעקטיוו איז ארויסגעפאָרן, איז געווען דער אַקטיאבערישער.	פארענדיקט האָבן די ארטיסטן זייערע גאסטראָלן מיט קאָנצערטן אין געגנטלעכן צענטער.
---	--	---

צו דער געשיכטע פון

עטנאגראפישע קאלעקציעס

הונדערט: ש. אנסקי (שלימקע ראפאפארט), יעשוע פולנער, שלימקע יודאווין און אנדערע. ווידערופ-שטעלן די געשיכטע פון די יידישע קאלעקציעס אין דעם עטנאגראפישן מוזיי קאנען מיר טיילווייז לויט אלטע ביכער און זשורנאלן-פובליקאציעס, ווי אויך לויט די רעשימעס און דאקומענטן, וואס ווערן אפגעהיט אינעם מוזיי גופע. איצטער פרווון מיר מאכן א היסטארישע פאראלגעמיינערונג, אין וועלכער ס'וועט נאך פארבלייבן ניט ווייניק שטרייט-בארע זיטן.¹

דער מעלדונג-מוזיי פאר עטנאגראפיע פון די פעלקער פון פסער עקזיסטירט אלס זעלבשטענדי-קער אנשטאלט זינט 1934. ביז דאן האט ער עק-זיסטירט אלס „עטנאגראפישער אפטייל פונעם רו-סישן מוזיי“. א ספעציעלער עטנאגראפישער אפטייל איז געשאפן געווארן אין 1902 (אין פינף יאר ארום נאכן עפענען דעם מוזיי גופע), און זינט יענער צייט האט זיך אנגעהויבן אן אינטענסיווע זאמלונג פון קאלעקציעס און עקספאנאטן. דאס האט דער-לויבט דעם רוסישן מוזיי שוין אין די ערעווערעווא-ליזיע-יאָרן אפשפארן רייכע פאָנדן און עפענען זיין עטנאגראפישע עקספאזיציע.

די ערשטע יידישע עקספאנאטן האט איבער-געגעבן דעם רוסישן מוזיי אין 1907 פ. ק. וואָל-קאו — א באוויסטער ספעציאליסט איבער עטנא-גראפיע פון אוקראינע. זינט 1904 ביז 1916 האט ער זיך פארנומען מיט זאמלען אוקראינישע קא-לעקציעס פארן מוזיי, בעסויכעם אויך אף דער טעריטאריע פון גאליציע און בוקאווינע, וועלכע זיינען דעמלט געווען אין באשטאנד פון עסטרייך-אונגארן. אין גאנג פון צוויי „עטנאגראפישע עקס-קורסיעס“ קיין טשערנאוויץ אין 1904 און 1906 האט פ. וואָלקאו דאָרט איינגעשאפן 12 יידישע

דער מעלדונג-מוזיי פאר עטנאגראפיע פון די פעלקער פון פסער אין לענינגראד פארמאגט די סאמע רייכע יידישע עטנאגראפישע קאלעקציעס צווישן די מוזיען פון אונדזער לאנד. זיינע יידישע פאָנדן באשטייען פון העכער 1000 כפייצים. דאָרט ווערן אפגעהיט אויך הונדערטער פאָטאגראפיעס, א קסאווידאן-פאָנד, פארשיידענע דאקומענטן, פאָסט-קארטלעך, בילדער פון יידישע קינסטלער. דאָס אלץ איינינעם באטרעפט א זעלטענעם קולטור-פארמעגן.

דער גרונט-מייל פון די פאָנדן באשטייט פון קאלעקציעס וועגן יידן-אשקענאזים. די קאלעקציעס וועגן די גרוזינער יידן, בארג-יידן, קרימטשאקעס, ווי אויך וועגן די מיטל-אזיאטישע יידן ווערן אפ-געהיט באזונדער, אף וויפל זיי געפינען זיך אין רעשום פון פארשיידענע סטרוקטור-אונטערטיילונ-גען. קיין געמיינזאמער סומארער קאטאלאג-אנוויי-זער פון די יידישע פאָנדן איז, צום באדויערן ניטא. די לעצטע פובליקאציע וועגן די יידישע קא-לעקציעס פונעם מוזיי איז דערשינען קימאט מיט צוואנציק יאר צוריק. אירע אוטאָרן — מיטארבע-טערנס פון דעם מוזיי ל. זיאזעווא און ב. שאנגינא, האָבן אין א קורצער פארצייכענונג דערציילט וועגן די אמערסטן אינטערעסאנטע עקספאנאטן פון די פאָנדן וועגן די יידן-אשקענאזים, אינקורצן בא-שריבן די סטרוקטור פון אַט די פאָנדן און גע-בראכט אייניקע פאקטן פון דער געשיכטע פון זייער אנטשטייונג.

ביינע לעביינע שטעלט פאָר די געשיכטע פון פאָרמירן די יידישע פאָנדן אינעם מעלדונג-מוזיי פאר עטנאגראפיע א גרויסן אינטערעס סיי פאר ספעציאליסטן, סיי פאר א ברייטן קרייז לייענער. מיטן גוירל פון די דאָזיקע פאָנדן זיינען פארבונדן די נעמען פון באוויסטע טוער פון דער יידישער קולטור פון דער ערשטער העלפט פונעם XX יאָר-

¹ ל. זיאזעווא, ב. שאנגינא. יידישע קא-לעקציעס אינעם לענינגראדער עטנאגראפישן מוזיי. — „סאָוועטיש היימלאנד“, 1969, נומ. 1, ז. 147—148.

¹ דער אוטאָר דריקט אויס זיין אופריכטיקע דאנקבארקייט די מיטארבעטערנס פונעם מעלדונג-מוזיי פאר עטנאגראפיע — דער פארוואלטערן מיטן אפטייל פון עטנאגראפיע פון די פעלקער פון פסער נ. מ. קאלאשניקאָווא און דער הויפט-היטערן ל. ב. אוריזקאָיא פאר דער אלזייטיקער הילף באם זאמל-לען מאטעריאלן פאר דעם דאָזיקן ארטיקל.

כפייצים, וועלכע ער האט איבערגעגעבן אין די פאנדן פונעם מוזיי.

נאך ארום 70 עקספאנאטן זיינען אנגעקומען אין מוזיי אין די פאלגנדיקע יארן. געזאמלט האבן זיי א. מילער אין מאהליאוו אין 1908, א. סערזש-פוטאווסקי אינעם שטעטל לאוויטש פון ווארשעווער גובערניע אין 1909 און א. יאקימאוו אינעם דארף שקאמישטשע פון מאהליאוווער גובערניע אין 1910. אלע דריי זיינען געווען מיטארבעטער פונעם מוזיי. א. סערזשפוטאווסקי איז קוידעמקאל באוויסט אלס ספעציאליסט איבער עטנאגראפיע פון די אוקראינער און ווייסרוסן, און דער קאווקאז-קענער א. מילער האט אין דעם זעלבן 1908 געבראכט צו פירן רייכע עטנאגראפישע קאלעקציעס פון דאגעסטאן און אזערביידזשאן. צווישן זיי זיינען געווען אויך זאכן, וואס ער האט באקומען בא די בארג-יידן אין דערבענט און קובא.

צום 1914 איז די געמיינזאמע זאמלונג פונעם עטנאגראפישן אפטייל פון דעם רוסישן מוזיי שוין באשטאנען פון 2700 קאלעקציעס פון 140 טויזנט באזונדערע עקספאנאטן. די יידישע פאנדן, וועלכע מע האט פארגרעסערט אין 1911—1914 אפן כעזשבן פון איינצילנע איינשאפונגען און געשאנקען, האבן פארנומען א גאנץ באשיידן ארט. פונדעסט-וועגן זיינען יידישע עקספאנאטן פארגעשטעלט גע-ווארן שוין אין די ערשטע עקספאזיציעס פונעם מוזיי. אזוי, לעמאשל, קאן מען פונעם אנצייגער איבערן עטנאגראפישן אפטייל, וועלכער איז ארויס-געגעבן געווארן אין 1923 (ביכלאל באשרייבט ער די סטרוקטור פון דער אויסשטעלונג, אזוי ווי זי האט זיך צונויפגעלייגט נאך דער רעוואלוציע), קאן מען זיך דערוויסן, אז יידישע עקספאנאטן זיי-נען געווען אין צוויי זאלן: אינעם זאל 7 צוזאמען מיט מאטעריאלן וועגן די ווייסרוסן, לעטן און ליט-ווינער און אינעם זאל 14 צוזאמען מיט מאטעריאלן וועגן די פעלקער פון צאפן-קאווקאז און דאגעס-טאן. די עקספאזיציע וועגן די אשקענאזים איז בא-שטאנען, ווי עס ווערט געזאגט אינעם אנצייגער, „... מערסטנטייל פון קולט-און זיטן-כפייצים, (אף וויפל) די צאל שטייגערשע מאטעריאלן איז דער-ווייל ניט גרויס". די קולטור פון די קאווקאזער יידישע איידעם איז געווען פארגעשטעלט מיט „ווי-בערישע קאסטיומען פון דערבענט, קובא און אכאל-ציר, ווי אויך מיט אויסבאהעפטונגען און קולט-כפייצים".¹

פונדעסטוועגן קאן מען מיינען, אז שוין אין יענעם פערטן יאָר האבן זיך אין דעם רוסישן מוזיי געפונען צוויי רייכסטע קאלעקציעס, וועלכע זיינען שפעטער געלייגט געווארן אין גרונט פון די יידי-שע פאנדן אינעם מעלכע-מוזיי פאר עטנאגראפיע.

¹ Этнографический отдел Русского музея. Петроград, 1923, с. 27, 31.

זיי ביידע — נומ. 5943 פון 125 זאכן און נומ. 6396 פון 170 זאכן — זיינען כאראקטעריזירט אין די היינטצייטיקע רעשימעס איינארטיק: „פון דער זאמלונג פון ס. א. ראפאפארט (אנ-סקי), איבערגע-געבן דעם עטנאגראפישן אפטייל פון דעם מעל-כישן רוסישן מוזיי. מירעוואוקראינע, יידן". זיי זיינען פארעגיסטרירט אין יון 1926, אופגענומען און באשריבן האט די קאלעקציעס יעשוע פולנער, אין יענער צייט — א סטודענט פונעם אוניווערסי-טעט, און שפעטער — פארוואלטער מיט דער יידי-שער סעקציע פונעם מוזיי.

אין די דאזיקע פארנאטירונגען זיינען זייער אינטערעסאנט צוויי דעטאלן. ערשטנס, איז אין 1926 ש. ראפאפארט (אנ-סקי), דער יידישער שריי-בער, דיכטער, געזעלשאפטלעכער טוער און אנפי-רער פון דער עטנאגראפישער עקספעדיציע, וואס איז ארגאניזירט געווארן אין די יארן 1911—1914 דורך דער יידישער היסטאריש-עטנאגראפישער גע-זעלשאפט אין פעטערבורג, שוין ניט געווען צווישן די לעבעדיקע. ער איז געשטארבן אין 1920 אין ווארשע, אפגעשריבן די געזאמלטע דורך אים קא-לעקציעס דער געזעלשאפט, וועלכע האט דעמלט ניט פונקציאנירט. צווייטנס, האט די דאזיקע גע-זעלשאפט אין 1923 ווידער אנגעהויבן איר טעטי-קייט און געעפנט איר אייגענעם יידישן עטנאגרא-פישן מוזיי אין לענינגראד אף דער 5-טער ליניע פונעם וואסיליעווער אינדזל, אינעם הויז, נומ. 50. פון אן ערעך 1000 עקספאנאטן פון אט דעם מוזיי זיינען 686 גענומען געווארן פון אנ-סקיס זאמלונ-גען, וועלכע ער האט איינגעשאפן אין גאנץ פון דער ארבעט פון זיין עקספעדיציע אין קיעווער און פאדאליער גובערניעס.¹

אזויארום, איז די יידישע היסטאריש-עטנאגרא-פישע געזעלשאפט געווען ניט בלויז דער אפיציעלער יוירעש און באזיצער פון אנ-סקיס קאלעקציעס, נאר זי האט געהאט אין יענעם מאמענט א מעגלעכ-קייט ארויסשטעלן די דאזיקע קאלעקציעס אין איר מוזיי.

קעדיי דערקלערן די דאזיקע רעטעניש, איז נייטיק זיך אומקערן אף 15 יאָר צוריק — צום מא-מענט, ווען די יידישע היסטאריש-עטנאגראפישע געזעלשאפט, וועלכע איז געווען טעטיק אין פע-טערבורג זינט 1908, האט פארגענומען א ספע-ציעלע עטנאגראפישע עקספעדיציע. די עקספעדי-ציע איז געווען אנגערופן לעקאוועד דעם יידישן קאהאלשן טוער, באנקיר און באל-צדאקע ג. גינצ-בורג, וועמענס מישפאכע האט פינאנסירט די פא-ר-שונגען און זיך געהאלטן פארן נאמינאל באזיצער

¹ Краткие описания музея Еврейского историко-этнографического общества на 5-ой линии Васильевского острова. См.: «Еврейская старина», 1924, т. XI, с. 396—397; т. XII, 1928, стр. 406.

פון אלע מאטעריאלן פון דער עקספעדיציע. אין מעשער פון צוויי מיט א האלבן יאר: 1912 — זי מער 1914 — האבן די אַנטיילנעמער פון דער עקספעדיציע באזוכט 70 יידישע שטעטלעך אין דריי אוקראינישע גובערניעס. כוץ אנסקין אליין, וועלכער איז געווען דער באשטענדיקער אַנפירער און די נעשאַמער פון אלע פאַרשונגען, האבן אין דער ארבעט זיך באטייליקט ספעציאליסטן איבער יידישער פאַלקס-מוזיק און פאַלקלאָר יו. ענגעל, ז. קי-סעלהאָף און דער סעקרעטאר און שפּעטער א בא-ווסטער קינסטלער ש. יודאווין.

פאר דער עקספעדיציע האָט אנסקי אונטער דער אַנפירונג פונעם באוויסטן עטנאגראַף לייב שטערנבערג צוגעגרייט א ברייטע עטנאגראַפישע פראַגראם-אנקעטע פון העכער 2 טויזנט פראגעס וועגן פארשיידענע געביטן פונעם קאָהאַלשן און טאַגטעגלעכן לעבן פון די יידן, גלויבענישן, זיטן. 200 עקזעמפלאַרן פון אַט דער פראַגראם, וועלכע איז אַנגערופן געוואָרן „דער מענטש“, זיינען טיפּאָ-גראַפיש אַפּגעדרוקט געוואָרן אַף יידיש, קעדיי די מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט זאָלן זיי פאר-שפרייטן אינעם טכום-האמישעווי. איינער און עק-זעמפלאַר פון אנסקיס פראַגראם ווערט אדהיינעם אַפּגעהיט אינעם מעלכע-מוזיי פאר עטנאגראַפיע.

דער סאכאקל פון דער עקספעדיציע-ארבעט איז געוואָרן די רייכסטע קאָלעקציע פון עטנאגראַ-פישע עקספּאַנאַטן און דאָקומענטאַלע מעקוירים. לויט דער מיטאָלונג פון אנסקין אליין, האָט זי אַיינגעשלאָסן: אריבער 700 שטייגער-כפייצים, אל-טע שטובזאכן, צירונג, מאַלבוישם; העכער 2 טויזנט פאַטאָגראַפיעס פון שטייגערנישע סצענעס און פון טוישוים פון די יידישע שטעטלעך, פון היסטאָרי-שע און ארכיטעקטור-דענקמענטער, בעסאָלמענס און שולן; 500 פאַנאָגראַפישע וואַליקעס און נאָטן מיט פאַרנאָטירונגען פון העכער 1000 פאַלקסלידער, יאַמטעוודיקע און ריטועלע ניגונים; העכער 1800 פאַלקס-מיסעס, אַגאַדעס, מעשאַלים און ארום 1500 טעקסטן פון פאַלקסלידער און מיסטעריעס; א היפשע צאָל אלטע קסאווידאָן, ארכיוו-דאָקומענטן, אלטע ספּאָרים; פילצאָליקע אַלבאָמען מיט געמעלן פונעם טאַגטעגלעכן לעבן און יידישע טיפן פון די דריי גובערניעס, וועלכע די עקספעדיציע האָט בא-זוכט. כוץ דעם, האָט אנסקי אליין געזאַמלט א ברייטן עטנאגראַפישן און פאַלקלאָר-מאַטעריאַל — באשרייבונגען פון זיטן, פאַרנאָטירונגען פון גלוי-בענישן, אַפּשפּרעכונגען, גלייכווערטער און ווערט-לעך — סאכאקל 17 העפטן, טאַגביכער און בא-זונדערע קסאווידאָן.

א פאַרוויסיקן באריכט וועגן די רעזולטאַטן פון דער עקספעדיציע האָט אנסקי געמאַכט אַף דער זיצונג פון דער יידישער היסטאָריש-עטנאגראַפישער געזעלשאַפט אין פעטערבורג דעם 19 מארט 1914. אַבער שוין אין עטלעכע כאַדאַשים ארום

איז אויסגעבראַכן די ערשטע וועלט-מיליטאַרע, און צום סאַף זומער 1914 האָבן די עקספעדיציע-מיט-ארבעטער זיך שוין געפונען אין דער בייפראַנט-זאַנע אין די מיירעוויגובערניעס פון אוקראינע. דאָס זאַמלען עטנאגראַפישע מאטעריאַלן איז אויסגעקו-מען אַפּצושטעלן, און אלע אַנטיילנעמער בעראַש מיט אנסקין האָבן זיך אַיינגעשלאָסן אין דער טע-טיקייט צו ראטעווען די יידישע קולטור-ווערטן און ארויסווייזן הילף די יידישע בעזשענצעס, וועלכע די צארישע רעגירונג האָט מיט צוואנג דעפּאַרטירט אין די צענטראַלע ראיאָנען פון רוסלאַנד.

א לאַנגער איז געווען אויך דער וועג פון די געזאַמלטע קאָלעקציעס, מיט גרויס מי איז געלונגען צום סאַף 1916 ברענגען צו פירן דעם הויפט-טייל זייערן קיין פעטראַגראַד, אַבער א טייל מאטעריאַלן איז נאָך געבליבן אין מאַסקווע און קיעוו. צו דער דאָזיקער צייט האָט ג. גינצבורגס מישפּאַכע איבערגעגעבן אלע פריער געזאַמלטע מאטעריאַלן פון דער עקספעדיציע אין פאַנד פון דער יידישער היסטאָריש-עטנאגראַפישער געזעל-שאַפט און זיך אַפּגעזאַגט פון אירע רעכט בא דעם טני, אז די געזעלשאַפט וועט אַרגאַניזירן דאָס אַפ-היטן, די וויסנשאַפטלעכע באאַרבעטונג און די פוב-ליקאַציע פון אלע קאָלעקציעס און מאטעריאַלן נאָך דעם, ווי די מיליטאַרע וועט זיך פאַרענדיקן. דאָס האָט דערלויבט דער געזעלשאַפט עפענען, אין סאַף 1916 פון א טייל אנסקיס אַנזאַמלונגען און פריער-רע אַינשאַפונגען, דעם יידישן עטנאגראַפישן מוזיי. ווי מיר האָבן שוין דערמאָנט, האָט ער זיך געפיר-נען אינעם הויז, נומ. 50, אַף דער 5-טער ליניע פונעם וואסיליעווער אינדזל. די דאָזיקע פירשטאַ-קיקע געביידע, אן אויסגעבויטע אפן כעזשן פון נעם מיטגליד פון דער פאַרוואַלטונג פון דער פע-טערבורגער קעהילע מ. גינסבורג, איז אויסגעניצט געוואָרן פאר א סאך קאָהאַלשע צוועקן. דאָ האָבן זיך געפונען דאָס יידישע זקיינים-הויז, די יידישע געזעלשאַפט צו הילף די קונסטן, מיזער-קענטע-ניש-קורסן און לעסאַף, די יידישע היסטאָריש-עטנאגראַפישע געזעלשאַפט מיט אירע זאָלן פאר זיצונגען, דער ארכיוו און דער מוזיי. דער מוזיי האָט געאַרבעט ווייניקער פון א יאַר, און אינעם אומרויקן הארבסט 1917 האָט די געזעלשאַפט אים פאַרמאַכט און פאַרקאַנסערווירט. געעפנט האָט מען אים ווידער ערשט נאָכן ווידערגעבורט פון דער טעטיקייט פון דער געזעלשאַפט אין 1923.

אליין אנסקי האָט געגעבן אזא אַפּשאַצונג די געזאַמלטע דורך אים זאכן אין א בריוו אין דער רעדאַקציע פונעם זשורנאַל „יעוורייסקאיא סטאַרי-נא“. אין 1915 האָט ער געשריבן פון דער ביי-פראַנט-זאַנע אין גאַליציע, ווו ער האָט זיך דעמלט געפונען אלס באפולמעכטיקטער פונעם קאָמיטעט פון די מיטגלידער פון דער מעלכע-דומע אַף ארויסווייזן הילף די קראַנקע און פאַרווונדעטע

דעם מוזיי פון דער יידישער היסטארישער (היסטא-
ריש-עטנאגראפישער. — א.י. ק.) געזעלשאפט אין
לענינגראד (?).

דער ווייטערדיקער גוירל פון דער אַנזאמלונג
פונעם יידישן מוזיי אפן וואסיליעווער אינדזל,
וועלכער איז פארמאכט געווארן אין 1929, איז
ביון סאָף ניט באוויסט. לעכאטכילע האט מען גע-
האט בעדייע איבערצוגעבן אלע זיינע פאָנדן אינעם
פולן באשטאנד דעם עטנאגראפישן אַפטייל פונעם
רוסישן מוזיי. אבער זיי זיינען דאָרט ניטא, פונקט
ווי ס'זיינען ניטא קיין אנטשפרעכיקע דאָקומענטן
בענעגייע זייער אַנקומען. קימאט אלע דערגאנצונ-
גען פון די יידישע פאָנדן פונעם מעלכע-מוזיי פאר
עטנאגראפיע צווישן 1930 און 1937 שטעלן מיט
זיך פאַר אַנזאמלונגען פון י. פולנער, וועלכער
האט אין יענע יאָרן געארבעט אלס פארוואלטער
מיט דער יידישער אַפטיילונג פון דער עפנטלעכער
מעלכע-ביבליאָטעק אף סאלטיקאוו-שטשעדרינס
נאָמען. די געשיכטע פונעם דערווערבן די דאָזיקע
קאָלעקציעס פון פארשיידענע ראיאָנען פון אוק-
ראַינע און וויסרוסלאַנד, ווי אויך פון דער יידישער
אוואַנאַמער געגנט, איז פראַטימדיק אַפגעשפיגלט
אין א גאנצער ריי דאָקומענטן — אקטן, ראפארט-
צעטלען, באריכטן, בריוו, וועלכע עס האט איבער-
געלאָזט י. פולנער און וועלכע ווערן אַפגעהיט איצט
אינעם מעלכע-מוזיי פאר עטנאגראפיע אין זיין
פערזענלעכן פאָנד און אינעם פאָנד פון דער גע-
וועזענער יידישער סעקציע פונעם מוזיי.

פאראן אויך אן אנדער ווערסיע מיקויעד דעם
גוירל פון די פאָנדן פונעם מוזיי פון דער יידישער
היסטאריש-עטנאגראפישער געזעלשאפט אין לענינג-
ראד, וועלכע איז אויך פארבונדן מיטן מעלכע-
מוזיי פאר עטנאגראפיע. נאָך דעם, ווי דער מוזיי
פון דער יידישער היסטאריש-עטנאגראפישער גע-
זעלשאפט איז פארמאכט געווארן, האָבן קלוי-
מערשט אלע קאָלעקציעס און דער ארכיוו פון דער
געזעלשאפט אַנגעטראפן קיין אַדעס — אין מוזיי
פון דער יידישער פראַלעטארישער קולטור אף
מענדעלע מיכער-ספאָרימס נאָמען. א טייל עקספּא-
נאטן איז נאָכדעם אומגעקערט געווארן דורך דעם
זעלבן פולנער אין דעם מעלכע-מוזיי פאר עטנא-
גראפיע אין סאָף פון די 30-ער יאָרן, און די איבע-
ריקע זיינען אומגעקומען בעשאס דער רומענישער
אַקופאציע פון אַדעס אין 1941—1944, ווען די
געביידע פון מענדעלעס מוזיי איז רוינירט געווארן.
די רעשימע פון די יידישע פאָנדן פונעם מע-
לכע-מוזיי פאר עטנאגראפיע באשטעטיקט לעכאָל-
האפאָכעס טיילווייז די דאָזיקע ווערסיע. צוויי קא-
לעקציעס פון 40 זאכן זיינען, לעמשאָל, באשריבן
אין איר אף אזא אויפן: „פון די אַנזאמלונגען פון
נעם מוזיי פון דער יידישער קולטור אין אַדעס,
וועלכע זיינען איבערגעגעבן געווארן דעם מעל-
כע-מוזיי פאר עטנאגראפיע אין 1938. יידן, אוק-
ראַינע, רעגיסטרירט י. פולנער און א. בריי.

זעלנער און דער געליטענער פון דער מילכאָמע
באפעלקערונג: „...די עקספעדיציע האט דערוואָרבן
אן ערעך אף 6 טויזנט רובל און באקומען בעמא-
טאָנע פארן נאציאָנאַלן מוזיי העכער 700 כפייצים,
קימאט אויסשליסלעך אלטע — זילבערנע, מעשע-
נע, הילצערנע און אנד., אין געביט פונעם רעלי-
גיעזן קולט (ארום 80 האָדעסן [קיילים פאר בסא-
מים], אזויפיל אויך כאַנעקע-לעמפ, קאנדעליא-
בערס, ליוסטערס, פאָרויכעסן, באפוצונגען פאר
סייפער-טוירעס וואו.), פונעם שטוב-געברויך, ווי-
בערשע צירונג, אוראלטע מאַלבושים, גראוירן,
בילדער... פאר דער לעצטער צייט האָב איך פער-
זענלעך געזאמלט א באדייטנדיקע קאָלעקציע פון
יידישע מוזיי-כפייצים, דאָקומענטן און רעליקויעס,
וועלכע האָבן א שייכעס צו דער איצטיקער מיל-
כאָמע.¹

וויאזוי און אין וואָס פאר א סיידער זיינען די
דאָזיקע אלע געזאמלטע זאכן אַנגעקומען קיין פער-
טערבורג, איז אצינד שוין אומבאוויסט. אבער פון
אנ-סקים פארעפנטלעכטער צאוואָע (ער איז גע-
שטאָרבן אין ווארשע דעם 8 נאָיאַבער 1920) קאָן
מען זיך דערוויסן, אז פינף קאסטנס און טשעמאַ-
דאנעס (?) מיט מוזיי-כפייצים האט ער אַפגעגעבן
אף צו היטן אינעם עטנאגראפישן אַפטייל פונעם
רוסישן מוזיי, וויזט אויס, אין 1916 אָדער אין
1917. זיי זיינען, אפאָנעם, ניט אויסגעפאָדערט
געוואָרן צו דער צייט מיצאד דער יידישער עטנא-
גראפישער געזעלשאפט, ווען זי האט ווידער
געעפנט איר מוזיי אפן וואסיליעווער אינדזל אין
1923. ס'איז ניט אויסגעשלאָסן, אז אנ-סקים קא-
לעקציעס זיינען ביכלאָל געלעגן ניט באארבעטער-
הייט אין די פאָנדן פונעם רוסישן מוזיי ביון יאָר
1926. עס האט זיי פארעגיסטרירט ניט דער שטאָט-
מיטארבעטער א. זארעמבסקי (וועלכער האט בא-
שריבן אלע אנדערע יידישע זאכן, וועלכע זיינען
אַנגעקומען אין די 20-ער יאָרן), נאָר י. פולנער,
וועלכער איז דעמלט געווען א סטודענט, מיט דער
הילף פון א. בריי.

מע קאָן אויך דערלאָזן, אז איינע פון די צוויי
אנ-סקים קאָלעקציעס אין די פאָנדן פון דעם מע-
לכע-מוזיי פאר עטנאגראפיע איז א געמישטע און
שליסט איין שפעטערע זאכן, וועלכע זיינען באקו-
מען געוואָרן באם ליקוידירן דעם מוזיי פון דער
יידישער היסטאריש-עטנאגראפישער געזעלשאפט
אין 1929—1930. דעם דאָזיקן געדאנק רופט
ארויס א טשיקאווע אופשריפט אף איינער פון די
זאכן פון אַט דער קאָלעקציע: „טפילע-בוך פון
פארמעט... געשענקט אין 1914 דורך ש. אנ-סקין

¹ С. Ан-ский. Письмо в редакцию. «Еврейская старина», 1915, т. 8, № 2, стр. 239—240.

² Ф. Шаргородская. О наследии Ан-ского. «Еврейская старина», 1924, т. XI, стр. 312.

1941. 15.06. "לאמיר אפמערקן נאך א דאטע: ביזן אנהייב פון דער מילכאמע איז געבליבן פינקטלעך איין וואך.
אן אנדער טייל מאטעריאלן, וועלכע פול-נער האט געבראכט פון אדעס, האט זיך אפגעהיט צווישן די קסאוואד-פאנדן פון דער געוועזענער יידישער סעקציע פונעם מעלכע-מוזיי פאר עטנא-גראפיע. אין דער צונויפגעשטעלטער אין 1953 רעשימע פון די דאזיקע דאקומענטן ווערן אנגע-רופן: געט-אקטן, פריוואטע בריוו, היסטאדלעסן בענעגייטע ארויסשיקן מאצעס יידישע סאלדאטן און ארעסטאנטן, כסימ-צעטלען, אינלאדונגען. די ערשטע פיר דאקומענטן אין דער דאזיקער רעשי-מע זיינען: א געט-בריוו אף אראמעיש פארן 1911 און דריי טיפאגראפיש אפגעדרוקטע אינלאדונגען אף א כאסענע אן א דאטע — זיי אלע האבן איינע און די זעלבע פארנאטירונג: „אנגעקומען פונעם מוזיי פון דער יידישער קולטור אין אדעס 1938".

וועגן י. פולנערס באזוך אין אדעס האבן מיר זיך דערוויסט פון זיין באריכט וועגן דער קאמאנ-דירונג אין דער דירעקציע פונעם מעלכע-מוזיי פאר עטנאגראפיע. פולנער איז איבערגעגאנגען אף דער ארבעט אין מוזיי אלס פארוואלטער מיט דער יידישער סעקציע (באם אפטייל פון אוקראינע) אסיען-צייט 1937. אין מיי-יון 1938 האט ער דורכגעמאכט א גרויסע רייזע, באזוכט מאסקווע, קיעוו, אדעס, טביליסי און באקו. דער צוועק פון זיין יאזדע איז געווען די באקאנטשאפט מיט דער ארבעט פון די פונקציאנירנדיקע דעמלט יידישע עטנאגראפישע מוזיען (אין אדעס און טביליסי) אדער ספעציעלע אפטיילן, ווי אויך דערווערבן נייע עקספאנאטן פאר די פאנדן פונעם מעלכע-מוזיי פאר עטנאגראפיע.

אין מאסקווע האט פולנער אנגעטראפן אינעם מאמענט פון ליקוידירן דעם „געזערד". פארן ליק-ווידקאם איז זיין קומען געווארן אן עמעסע רע-טונג: פולנערן האט מען גלייך אפגעגעבן פארן מעלכע-מוזיי פאר עטנאגראפיע א טייל פון דער ביבליאטעק און פונעם ארכיוו, בילדער, קינא-סטענ-געס און, דעריקער, א ריזיקע קאלעקציע פאטאגרא-פיעס, וועלכע שפיגלען אפ די געשיכטע פונעם באזעצן די יידישע אוואטאנאמע געגנט און פון דער אויסבילדונג פון יידישע ערדארבעט-צענטערס אין אנדערע ראיאנען פונעם לאנד. א דערפאלגרייכער איז געווען אויך דער באזוך אין קיעוו. דא האט פולנער מיט דער הילף פונעם פארוואלטער מיט דער מוזיקאל-פאלקלארישער סעקציע פון דעם יידישן קאבינעט בא דער וויסנשאפט-אקאדעמיע פון אוקראינע מוישע בערעגאווסקין דערווארבן באם ארטיקן קלעזמער ראבינאוויטש א פולן קאמ-פלעקט פון אינסטרומענטן פונעם יידישן פאלקס-ארקעסטער — פידלען, א קלארנעט, א פלייט, א פויק, א צימבאל, א טראמבאן — סאכאקל 12 זאכן.

פולנערס באזוך אין אדעס איז געווען א סאך ווייניקער דערפאלגרייך. דעם מוזיי פון דער יידי-שער קולטור אף מענדעלעס נאמען האט ער געפון נען, לויט זיינע ווערטער, „אין א קלאגעדיקער לא-גע איבער דער שעדיקעריי פון די טויער פונעם שטאטס-אוועט, שטאטקאם און פאלקאמבילד". קיין קאנטאקטן מיט מוזיי-מיטארבעטער האבן זיך בא-אים, וויזט אים, ניט באקומען, און ער האט איינ-געשאפן בלויז א קליינע צאל זאכן און דאקומענטן. פון זיי זיינען די אמערסטן ווערטפולע געווען עט-לעכע האדעסן, סאנעקע-לעמפ, לייכטער, ריטואל-געפעס און א קאמפלעקט פון הילצערנע ברעטער-פארמען פאר לעקעכן. מערסטנס האט פולנער זיך פארנומען אין אדעס מיטן דערלערנען פורים-שפילן. דא האט אים א גרויסע הילף ארויסגעוויזן דער מיטארבעטער פונעם אדעסער מוזיי זאלמען שנייער-אקון. צוזאמען מיט אים זיינען ווידערופגע-שטעלט געווארן באשרייבונגען פון ווערקצייג, ווו מע האט אויסגעפארטיקט רעקוויזיט פאר פורים-שפילער, קאסטיומען פון אנטהאלטער פון דער שפיל, ווי אויך א סאך פראטים פון דער שטעלונג. אזויארום, איז גיכער פון אלץ אומבארעכטיקט צו ריידן וועגן א צילגעווענדטער טעטיקייט פון פולנערן אף אומצוקערן די יידישע קאלעקציעס פון אדעס קיין לענינגראד. די זאכן, וועלכע ער האט געבראכט, אויב זיי האבן אפילו געשטאמט פון די פאנדן פונעם מוזיי פון דער געוועזענער יידישער היסטאריש-עטנאגראפישער געזעלשאפט, האבן בעלי-סאפעק באטראפן אן אומבאדייטנדיקן טייל זייערן. און ביכלאל איז גאנץ בארעכטיקט צו מיינען, אז ווייט ניט אלע מאטעריאלן פונעם מוזיי אפן וואסיליעווער אינדזל האבן נאך דעם, ווי ער איז פארמאכט געווארן, אנגעטראפן קיין אדעס. דאס איז צו זען פון דעם, וואס אין א יאר ארום נאך פולנערס באזוך אין אדעס, האט דער מעלכע-מוזיי פאר עטנאגראפיע באקומען פונעם קינסטלער ש. יודאוויץ, אן אנטהאלטער פון דער עטנאגראפישער עקספעדיציע אין 1912, און פון אן-סקים פלימעניק דריי קאלעקציעס פון בערערך 150 פארשיידענע זאכן. אין איינער פון זיי, וועלכע אנטהאלט 48 געמעלן פון מוסטערן פונעם יידישן ארנאמענט, זיינען געווען עטלעכע, דאטירט מיטן יאר 1914, און זיינען בילעט פארבונדן מיטן פע-ריאד פון יודאווינס ארבעט אינעם באשטאנד פון אן-סקים עקספעדיציע. צווישן זיי זיינען, לעמאשל, געווען צייכענונגען פונעם ארנאמענט פון א בויגן פון דעם פינקעס פון דער יידישער קעהילע אינעם שטעטל ליובאוו. שווער איז איצט צו זאגן, צי זיי-נען די דאזיקע געמעלן אריין אין באשטאנד פון די אלגעמיינע עקספעדיציע-מאטעריאלן, אף וויפל אין די קורצע באריכטן מיקויער די קאלעקציעס, וועלכע ס'האט צונויפגעזאמלט די עקספעדיציע, ווערן די צייכענונגען פון די ארנאמענטן ניט דער-מאנט. זיי זיינען אבער אפגעמערקט אינעם ערשטן

באריכט וועגן דער דערפערנונג פונעם מוזיי פון דער יידישער היסטאריש-עטנאגראפישער געזעלשאפט אפן וואסיליעווער אינדזל אין 1923.

ס'איז ניט אויסגעשלאסן, אז נאך וועלכע-ניט איז זאכן פון אנ-סקים אַנזאמלונגען זינען שפעטער איינגעשלאסן געווארן אין אנדערע קאלעקציעס פון די יידישע פאָנדן פונעם מעלכע-מוזיי פאר עטנאגראפיע. באזונדערס באמערקבאר איז דא די גרויסע קאלעקציע נומ. 6802 פון 87 זאכן, וועלכע האט ניט, אין אונטערשייד פון אלע אנדערע, קיין שום יעדעס בענעגייע דער צייט און דעם אָרט פונעם זאמלען, דער פערזענלעכקייט פונעם זאמלער און פון די רעגיסטראטארן. לויט איר באשטאנד איז זי, ווי ס'איז צו זען, א געמישטע און שליסט איין א סאך אלטע זאכן: לייכטערס, האַדעסן, זילבערן געפעס, טפילן, סייפערטוירעס, האנטעכער מיט אויסגעהעפטע אופשריפטן (לעמאַש: „געשענקט דעם קייסער-אימפעראטאר ניי קאַלי II פון די יידן פון אזא און אזא שטאַט“). אויך דא זינען פאראן גראוירן און געמעלן פון דעם זעלבן ש. יודאוויען און אייניקע זאכן, וועלכע האבן א בילעטע שייכעס צום פערזאָל פון די 20-ער — 30-ער יאָרן — לעמאַש, די פאָן פון „געזערד“.

אויסקלאָרן דעם גוירל פון אַט דער אַנזאמלונג האט געהאָלפן איינע פון די מיטארבעטער פונעם מעלכע-מוזיי פאר עטנאגראפיע ג. נ. קאַמלעווא. לויט אירע ווערטער, איז די דאָזיקע קאלעקציע צונויפגעשטעלט געוואָרן אין 1954 בעשאסן פאנאנדערקלייבן מוזיישע „פארוואלגערס“, וועלכע האבן זיך געשאפן ביים דער מילכאמע, ווען די געביידע פונעם מוזיי האט געליטן שווערע צעשעדיקונגען. ס'איז באוויסט, אז דער „הארטער“ פאָנד פונעם מוזיי, וועלכער האט אַנגעצייילט עטלעכע צענדליקער טויזנטער עקספאָנאַטן, איז טיילווייז פארניכטעט געוואָרן אין 1941, ווען די פארהייטונגס-לאָקאלן זינען דירעקט געטראָפן געוואָרן פון פוגאס-באַמבעס. אייניקע זאכן, וואָס האבן צונויפגעשטעלט די געמישטע קאלעקציע פונעם 1954 יאָר, האבן, ווי עס דערמאָנט זיך ג. נ. קאַמלעווא, דעמלט נאָך אַפגעהיט אלטע אינווענטאר-נומערן און אופשריפטן „פון די אַנזאמלונגען פון ס. ראפאָפּאָרט“ (ש. אַנ-סקי. — א. י. ק.).

דאָס באטייט, אז עפעס א טייל אַנזאמלונגען פון אַנ-סקים עטנאגראפישער עקספעדיציע אָדער פאָנדן פונעם יידישן מוזיי אפן וואסיליעווער אינדזל האבן זיך אנטפלעקט אינעם מעלכע-מוזיי פאר עטנאגראפיע דורך א ניט-פעסטגעשטעלטן דערווייז וועג — לאַמיר זאָגן, דורך ש. יודאוויען. אין די 20-ער יאָרן איז יודאווין געווען דער פאק-

טישער היטער פונעם מוזיי פון דער היסטאריש-עטנאגראפישער געזעלשאפט. לויט דערנידערונגען פון די לענינגראדער קינסטלער ש. גערשאָו און ד. גאַבערמאַן, האט ער אין 1929—1931 — גראַד אינעם פערזאָל פונעם פארמאכן דעם מוזיי, גע-ווינט אין זיין לאָקאל אינעם הויז, נומ. 50, אין איינעם פון די צימערן, וועלכע האבן איינציטיק געדינט אלס פארהייטונגס-לאָקאל. אזוי אָדער אַנדערש, זינען מיר אלע מעכויעו צו זיין דאנקבאר ש. יודאוויען. אדאנק אים האבן א סאך מאטעריאלן, וואָס זינען געבליבן פון אַנ-סקים עקספעדיציע, זיך אַפגעהיט ביז אונדזער צייט און קאָנען זיין אצינד צוטריטלעך פאר פאַרשער.

ס'איז אָבער ניט אויסגעשלאסן, אז עס ווארטן אַף אונדז נאָך באדייטנדיקע אנטדעקונגען. די דערשינענע אין 1972 אין יערושאַלאים אַף דער ענגלישער שפראך „יידישע ענציקלאָפּעדיע“ (באַנד 12, ז. 540, ארטיקל „מוזייען“) טיילט, לעמאַש, מיט אז „א טייל קאלעקציעס פון דעם יידישן עטנאגראפישן מוזיי (אפן וואסיליעווער אינדזל. — א. י. ק.), באזונדערס קסאווידאן און אלטע ספאָרים, זינען איבערגעגעבן געוואָרן דער עפנטלעכער מעלכע-ביבליאָטעק אַף סאַליקאָו-שטשעדרינס נאָמען אין לענינגראד. דאָס זעט אויס צו זיין גאנץ מעגלעך. אָבער לויט דער ענציקלאָפּעדיע, האט אין דער זעלבער ביבליאָטעק פאר דער מילכאמע אַנגעטראָפן אויך א טייל האנטגעשריבענע און געדרוקטע פאָנדן פונעם מוזיי אַף מענדעלעס נאָמען אין אָדעס. און, לעסאַף, דער סאַמע אינטריגירנדיקער פאַקט: „...די נאַציסטן האבן צעראבעוועט דעם פארבליבענעם טייל קאלעקציעס פונעם מוזיי אין אָדעס און זיי איבערגעפירט אַף דער טעריטאָריע פון דייטשלאַנד, וווּ שפעטער זינען די דאָזיקע זאכן געפונען געוואָרן דורך דעם בריטאנישן אַקאָפאציע-מיליטער אין באהעלטענישן אין באוואריע“¹. ווער ווייסט, עפשער וועלן מיר אַמאָל קאָנען דורכשפירן זייער ווייטערדיקן גוירל?!

נאָכן פארמאכן דעם יידישן מוזיי אפן וואסיליעווער אינדזל זינען די זאכן פון אַנ-סקים אַנ-זאמלונגען בלויז איין מאל עקספאָנירט געוואָרן אין לענינגראד — אין 1939, ווען אינעם מעלכע-מוזיי פאר עטנאגראפיע איז אַרגאַניזירט געוואָרן א גרויסע טעמאַטישע אויסשטעלונג „יידן אין צארישן רוסלאַנד און פּסער“. די אויסשטעלונג האט גע-גרייט א גאַנצער קאלעקטיוו אונטער דער אָנפירונג פון י. פּולנערן אין באשטאנד פון די שטאַט-מיטארבעטער פונעם מוזיי מ. שאכנאוויטש און מ. גיטליץ און א היפשער גרופע קינסטלער: ג. טראו-גאַט (אויספורעמלעך פון דער אויסשטעלונג), א. אַלעקסייעו, וו. אַראָנאוויטש, ג. אסטאפיעו, וו. באשאנסקי, וו. וואליק, ס. דערגאטשענקא,

¹ Encyclopedia Judaica. Vol. 12, Jerusalem, 1972, p. 540.

¹ Т. В. Станюкович. Этнографическая наука и музеи. Л., 1978, стр. 218—219.

א. דאָרער, ב. זשוראָווער, יע. זאבראָווסקי, ט. קאפלאַן, יא. שור, ש. יודאָוין און אנדערע. עס האָבן זיך אָפּגעהיט ניט בלויז דער קור-צער וועגווייזער פון אַט דער אויסשטעלונג, נאָר אויך א היפשע צאָל דאָקומענטן, איינגעשלאָסן א פראָטימדיקע רעשימע פון מאטעריאלן איבער די סטענדן און וויטרינעס מיט אלע אופשריפטן, טע-מעס און מיט א רעשימע פון קוואלן. די עקספא-נאטן האָבן פארנומען 57 סטענדן און זינען גרו-פירט געוואָרן אין צוויי הויפט-אַפטיילן: פאר-רעווא-לוציאַנערן און סאָוועטישן. א סאך סטענדן פונעם פאר-רעוואָלוציאַנערן אַפטייל האָבן געהאט גאנץ כאראקטעריסטישע נעמען: „דאָס יידישע שטעטל פונעם סאָף 19-טן — אָנהייב 20-טן י.ה.“, „דער בונד פון דער בורזשואזיע מיטן צאריזם“, „די יידי-שע רעליגיע אף דער דינסט פונעם צאריזם און בורזשואזיע“, „אף די וועגן צום אַקטיאבער“, „דער פאָלקס-טעאטער פורים-שפיל“, „קלעזמער — פאָלקס-מוזיקער“, „יידישער פאָלקס-אַרנאמענט“, „יידישע פאָלקס-בילדלעך (לובאַקן)“ און אנדערע. אין צוויי שאפעס זינען ארויסגעשטעלט געוואָרן „פאָלקס-אויספארטיקונגען פון האַלץ און מעטאל“ — סא-כאקל 21 זאכן: באַקאלן, לייכטערס, טעלער און פאָלומיסקעס, שאכטלעך, שאַך (ווארשיינלעך, זייער פאָטאָגראפיע איז געבראכט אינעם ארטיקל פון 5. זיאָווא און ב. שאנגינא, 1969). דאָסראָו האָבן די דאָזיקע זאכן בעפירעש געשטאמט פון די אָנזאמלונגען פון אַנ-סקיס עקספּעדיציע.

דער סאָוועטישער אַפטייל פון דער אויסשטע-לונג איז איבערהויפט געווען געווידמעט דער יידי-שער אווטאָנאָמער געגנט (די סטענדן „די יונגע שטאָט ביראָבידזשאַן“, „געבוירענע אין דער טייגע“, „די גליקלעכע יוגנט“, „עס שטייגט דער אינדוסט-ריעלער ביראָבידזשאַן“, „די יידישע אווטאָנאָמע געגנט אין דער קונסט“, „קולטור-לעבן אין דער יידישער אווטאָנאָמער געגנט“ און אנד.). אין דעם זעלבן אַפטייל זינען געווען ספּעציעלע סטענדן, געווידמעט די מיטל-אַזיאַטישע, גרוזינישע און בארג-ייִדן. אף זיי, עמעס, האָבן זיך דעריקער עקספּאָנירט פאָטאָגראפיעס און בילדער, וועלכע האָבן אָפּגעשפיגלט דערפאָלגן פון דער קאָלוירטי-שער בוינג אין די 30-ער יאָרן. לעסאָף, צוויי סטענדן: „פאשיזם — דאָס איז מילכאָמע און הונ-גער“ און „פאשיזם — דאָס איז קאניבאליזם“ האָבן געוואָרנט וועגן דער געפאר, וואָס עס האָט גע-טראָגן דער מענטשהייט און באזונדערס דעם יידישן פאָלק דער פאשיזם. ווי! ווייניקווער עס האָט דעמלט געקאָנט זיך פאַרשטעלן, אז ביז באבי יאר און אישווין, ווארשעווער געטאָ און טערע-זיענשטאדט איז געבליבן גאָר ווייניק צייט!

די דייטשישע באַמבעס, וואָס האָבן געטראָפן אין דער געביידע פונעם מעלכע-מוזיי פאר עטנא-גראפיע אין 1941, האָבן ניט נאָר פארניכטעט א טייל פון די ווערטפולע עטנאָגראפישע קאָלעקציעס.

דעם 12 יאנואר איז אינעם בלאָקירטן לענינגראד געשטאַרבן פון הונגער דער פארוואלטער מיט דער יידישער סעקציע פונעם מוזיי יעשוע פולנער¹. נאך זיין טויט האָט די טעטיקייט פון דער סעקציע מער זיך ניט באנייט, און דאָס זאמלען יידישע קא-לעקציעס האָט זיך אָפּגעשטעלט. אלע דערגאנצונ-גען אין די יידישע פאָנדן פונעם מעלכע-מוזיי פאר עטנאָגראפיע אינעם נאָכמילכאָמעדיקן פערלאַד שטעלן מיט זיך פאַר צופעליקע דערווערבונגען, געשאנקען פון ליבהאַכער פונעם יידישן אַנטיקווא-ריום אָדער פון זייערע קרויווים. אף קיין שום אויפן זינען די יידישע עקספּאָנאטן ניט פאַרגעשטעלט אויך אין דער הינטציטיקער עקספּאָזיציע פונעם מוזיי.

פונדעסטוועגן איז אין דער נאָכמילכאָמעדי-קער געשיכטע פון די יידישע קאָלעקציעס פונעם מעלכע-מוזיי פאר עטנאָגראפיע פאראן נאך איינע א ווייניק באוויסטע זייט. אין 1948 זינען דעם מוזיי איבערגעגעבן געוואָרן היפשע עטנאָגראפישע פאָנדן פונעם געוועזענעם מוזיי פון די פעלקער פון פּסער, וועלכער האָט פונקציאָנירט אין מאַסק-ווע אין די 20-ער — 30-ער יאָרן. דער דאָזיקער מוזיי איז געשאפן געוואָרן אין 1924, לעכאטכי-לע — אונטערן נאָמען „צענטראלער מעלכע-מוזיי פאר פעלקערקענטעניש“ אלס רעזולטאט פון פאריי-ניקן די עקספּאָנאטן פון דער אלרוסלענדישער לאַנדווירטשאפטלעכער אויסשטעלונג און די קא-לעקציעס פון רומיאנצעווס און דאשקאָווס עטנא-גראפישע מוזייען. די געשיכטע פון דאשקאָווס עט-נאָגראפישן מוזיי איז אליין און אין פאר זיך א מערקווירדיקע: ער האָט זיך געשאפן אפן יעסאָד פון עקספּאָנאטן פון דער אלרוסלענדישער עטנא-גראפישער אויסשטעלונג, וועלכע איז אָרגאניזירט געוואָרן אין מאַסקווע אין 1867 דורך דער גע-זעלשאפט פון די ליבהאַכער פון נאטורוויסנשאפט, אנטראָפאָלאָגיע און עטנאָגראפיע באם מאַסקווער אוניווערסיטעט. דער ציל פון דער אויסשטעלונג איז געווען צו באווייזן די גאנצע פארשיידנארטי-קייט פון קולטורן און מינהאַגים פון די פעלקער, וועלכע האָבן באוויינט די רוסלענדישע אימפעריע, ווי אויך אייניקע אנדערע, אין דער ערשטער ריי סלאווישע לענדער. צוליב דעם האָט מען צו דער אויסשטעלונג אויסגעפארטיקט 288 מאנעקענען, וועלכע האָבן פאַרגעשטעלט פאַרשטייער פון פאר-שיידענע פעלקער אין נאציאָנאלע קאָסטיומען. כּוץ דעם, איז אף דער אויסשטעלונג עקספּאָנירט גע-וואָרן א היפשע צאָל כפייצים פונעם שטוב-שטיי-גער, ארבעט-געציג, מאקעטן פון וויינונגען, גע-מעלן און פאָטאָגראפיעס.

¹ וועגן י. פולנערס לעבן זע: יעשוע פולנער (מא-טעריאלן פאר א לעקסיקאָן פון דער יידישער סא-וועטישער ליטעראטור). — „סאָוועטיש היימלאנד“, 1981, נומ. 12; א. ווינקאוועצקי. דאָס לעבן און די ארבעט פון אן עטנאָגראף. „סאָוועטיש היימלאנד“, 1975, נומ. 12.

מיט זאמלען נייע קאלעקציעס. עס האבן זיך דער-
גאנצט אויך זינען יידישע פאָנדן. אין 1929—1930
איז אין מוזיי אָנגעקומען א גרויסע קאלעקציע,
געזאמלט דורך זיין מיטארבעטער מ. פליסעצקי בא
גרוינישע יידן אין די שטעט אָני און קוטאָני.
לויט אן אופגאבע פונעם מוזיי פון די פעלקער האָט
אונטערגענומען א ספעציעלע עקספעדיציע קיין
וויסרוסלאנד י. פולנער, און ער האָט געבראכט
פון דארטן רייכע עטנאגראפישע מאטעריאלן.
אָבער אין די 30-ער יאָרן האָט דער מוזיי פון די
פעלקער אלץ מער אָנגעהויבן זיך אָרענטירן אָף
צו באווייזן די היינטיקע טעמאטיק און אפילע
זיך באפרייען פון „איבעריקע“ מאטעריאלן, איבער-
געבנדיק א טייל קאלעקציעס אין אנדערע מוזיען.

אזוי אָדער אנדערש האָט אין 1948 דער
הויפט-טייל פון די פאָנדן פונעם מוזיי פון די פעל-
קער אָנגעטראָפן אינעם מעלכע-מוזיי פאר עטנא-
גראפיע, ווו זיי געפינען זיך ביז היינט-צו-טאָג.
אויך דארט ווערן פארהיט די יידישע קאלעקציעס
פונעם געוועזענעם מוזיי פון די פעלקער. זיי גע-
פינען זיך באזונדער פון די הויפט-פאָנדן פונעם
מוזיי פאר עטנאגראפיע, אָף וויפיל זיי האָבן אן
אנדער סיסטעם פון דיסקאנט און באשרייבונג.
ס'איז בלויז ניט קלאָר דער גוירל פון די מאנע-
קענען, וועלכע האָבן זיך אָפגעהיט נאָך פון די
צייטן פון דער עטנאגראפישער אויסשטעלונג פון
נעם 1867 יאָר — אינעם מוזיי פאר עטנאגראפיע
זינען זיי יעדנפאלס איצט ניטאָ.

ווי עס איז צו זען, זינען אין דער געשיכטע
פון די יידישע קאלעקציעס פונעם מעלכע-מוזיי
פאר עטנאגראפיע פאראן נאָך ניט ווייניק פראָב-
לעמען און פראָגן, וועלכע ווארטן אָף זייערע פאָר-
שער. אָבער ס'איז אבסאָלויט קלאָר, אז אינגאנצן
גענומען איז דאָס א גרויסער קולטור-אויצער. די
ריכסטע אָנזאמלונג פון כפייצים פון דער יידישער
קולטור אינעם מוזיי פאר עטנאגראפיע שטעלט
פאָר אן אינטערעס ניט נאָר פאר ספעציאליסטן —
היסטאָריקער, עטנאגראפן, קינסטלער, טעאטער-
און קינא-טוער, מוזיקאלע און פאָלקלאָר-קאלעק-
טיוון. זי האָט א וויכטיקע דערקענטעניש און קול-
טור-ווערט פאר מיליאָנען מענטשן פון אלע פאכן.
די מיטארבעטער פונעם מעלכע-מוזיי פאר עטנא-
גראפיע האָבן צוגעלייגט אלע קויכעס, קעדיי זאָר-
געוודיק אָפצוהיטן אָט די פאָנדן, איצט מוזן זיי
דינען דער וויסנשאפט און די מענטשן.

עס זינען געווען אָף דער אויסשטעלונג אויך
יידישע עקספאָנאטן און אפילע פיר מאנעקענען
פון יידן פון מירעוו-גובערניעס אין נאציאָנאלע
מאלבושים, ווי אויך פיר פילע יידישע קאָסטיומען,
יעדערער פון אן ערעד 10—12 זאכן. עס האָבן זיך
דעמאָנסטרירט אויך כפייצים פון יידישן שטייגער:
אויספארטיקונגען פון בערעסט, דריי וואנט-לייכ-
טערס און א מעזוזע פון מאהיליאָוו, זיבן כפייצים
פון בערדיטשעוו — לייכטערס, א טעלער, א סאָס-
מעסטל, א טאנאך אין א זעקעלע. לעסאָף זינען
געווען נאָך 39 געמעלן, וועלכע האָבן פאָרגע-
שטעלט „נאציאָנאלע טיפן פון יידן“, איינגעשלאָסן
זעלטענע פאָטאָגראפיעס פון „ארמענישע“ און „קרי-
מער יידן“¹.

אלע קאלעקציעס פון דער אויסשטעלונג זיי-
נען, ווי עס איז שוין געזאָגט געוואָרן, אָנגעקומען
דערנאָך אין פאָנד פונעם געשאפענעם אָף איר
יעסאָד דאשקאווער עטנאגראפישן מוזיי — ער איז
אָנגערופן געוואָרן לעקאוועד דעם דעמלטיקן די-
רעקטאָר פונעם מאָסקווער עפנטלעכן און רומיאַנ-
צעוו-מוזיען וו. א. דאשקאָוו, וועלכער האָט גע-
געבן די האַסקאָמע צו באצאָלן דעם הויפט-טייל
הויצאָעס אָף אָרגאניזירן די אויסשטעלונג. דער
מוזיי איז גיך געוואָרן א גרויסער עטנאגראפישער
צענטער: אין 1905 זינען אין אים שוין געווען
העכער 12 טויזנט כפייצים, ניט אריינגערעכנט די
359 מאנעקענען. די עטנאגראפישע קאלעקציעס
פון דאשקאָוו מוזיי, בעסויכעם די יידישע, זינען
גענוי באשריבן און דער באשטאנד פון זינען יידי-
שע פאָנדן איז גוט באוויסט². אין 1905 זינען
לויטן וועגווייזער אויסגעשטעלט געוואָרן אינעם
מוזיי דריי מאנעקענען פון יידן-אשקענאזים אין
נאציאָנאלע מאלבושים און איינער א פולער קאָס-
טיום פון א יידענע פון מאהיליאָוו גובערניע,
18 פארשיידענע כפייצים, א מאָדעל פון א היל-
צערנעם יידישן הויז אין מאהיליאָוו גובערניע
און א מאנעקען, וואָס האָט פאָרגעשטעלט א מיטל-
אזיאטישן יידן אין א נאציאָנאלן קאָסטיום³.

אלע עקספאָנאטן און קאלעקציעס פון דאש-
קאָוו מוזיי זינען נאָך דער רעוואָלוציע איבער-
געגעבן געוואָרן דעם מוזיי פאר פעלקערקענטעניש,
שפעטער — דעם מוזיי פון די פעלקער פון פסער.
דער דאָזיקער נייער מוזיי האָט ניט בלויז געפירט
א פראָפאגאנדיסטישע און וויסנשאפטלעך-פאָרשע-
רישע ארבעט, נאָר אויך ענערגיש זיך פארנומען

¹ Народы Кавказа. Каталог-указатель этнографических коллекций. ГМЭ, Л., 1981, стр. 196.

א טייל פון זיי איז געבראכט אלס איליוסטראציעס
צו מ. פליסעצקי'ס ארטיקלען „Евреи в СССР“
„Некоторые обычаи, обряды, и верования
грузинских евреев“
„Религиозные верования народов СССР“
М.—Л., 1931.

² Этнографическая выставка 1867 года Императорского общества любителей естествознания, антропологии и этнографии. М., 1878, стр. 41, 58, 62, 67.

³ В. Ф. Миллер. Систематическое описание коллекций Дашковского этнографического музея. Вып. 1, СПб, 1887, стр. 153—159.

⁴ Путеводитель по Дашковскому этнографическому музею. М., 1905, стр. 21, 25.

יידישער מוזיקאלישער פאלקלאָר אין מאָלאַדאָוויע

אין מאָלאַדאָוויע מיט איר ניינציקטויזנטיקער יידישער באפעלקערונג איז דער יידישער פאלקלאָר, קאָן מען זאָגן, אף דער צונג, ער קלינגט אף פאמיליע- און נאציאנאל-יאמטויווים, האגאם ער האט שוין אופגעהערט צו זיין א טייל פונעם טאגטעגלעכן לעבן. דער מוזיקאלישער פאלקלאָר אין אלע זיינע עקזיסטירנדיקע זשאנרען שפילט נאך פונדעסטוועגן די ראליע פון א נאציאנאלער דערציונג אין א יידישער מישפאכע. מאָלאַדאָוויע איז, אפאָנעם, איינער פון די רעגיאָנען אין דעם אייראָפּעיִשן טייל פון פּסער, וווּ ס'האט זיך פארהיט ניט קיין מוזיקאלישער, נאָר אן אומיטלעכער לעבעדיקער באנעם פון דער מוזיקאלישער יערושע, ניט געקוקט דערוף, וואָס דאָס שטעטל, ווי א לעבנס-פאָרם פון דער יידישער באפעלקערונג, איז שוין פון לאנג נישטאָ.

ס'איז שוין פאר קיינעם ניט קיין סאך, אז די פארבינדונג פון דוירעס איז מיט דער צייט אָפּגע- שוואכט געוואָרן. ווייניקווער אין דעם עלטער ביז פינף און פופציק יאָר זינגט יידישע לידער. מע לעשט די נאָסטאלגיע נאך פארלירענע באַבע-זיידעס ווערען מיט פלאטן און מאגניטאָפאָן-פאר- שרייבונגען. אין קעשענעוו, אשטייגער, זיינען פאראן בא א צענדליק זינגער פון יידישע פאלקסלידער, וועלכע מע פארבעט צו זינגען אף פאמיליע-יאמטויווים. עס זיינען אויך דא אייניקע קאָלאָריטפולע קוואַרטעט-זינגער, „מאַלע-מאכערס“, און ניט נאָר יידן, אויך ציגיינער, מאָלאַדאָוואנער, וועמענס ווירטואָזע רולאדעס אף לאַשנקוידעש קאָנקורירן דערפאלגרייך מיט די טפילעס פון יידן גופע.

און דאך האט די דאָזיקע „קולטורעלע באדינונג“ א ברייטן, נאָר פונדעסטוועגן אן אייגנארטיקן רעפערטואַר. לעהייפּעך, די עמעסע פאלקלאָר-אשירעס, וואָס זיינען ניט ארומגעכאפט מיט דער אלגע- מיינער סטאנדארטיזאציע, לעבט אינעם זיקאָרן פונעם עלטערן דאָר. קימאט יעדער פון אַט דעם דאָר איז פול מיט אויצרעס. צווישן די ברייטבאוועסטע לידער וועלן אייך די דאָזיקע אמכאַלייט אָפּזינגען עטלעכע אזעלכע יעקאָר-האמציסן, וואָס זיינען אין ערגעץ ניט פארנאָטירט און וואָס קיינער זינגט שוין נישט!

א באַליבטן פאַרשער איז באוועסט אזא טראגישע סיטואציע: ער פאָרט, זוכט אין פארשיידענע מעקווימעס א לעבעדיקן פאלקס-קוואַל, און אין דער זעלבער צייט לעבט בישכיינעס מיט אים דאָס, וואָס ער זוכט ערגעץ אין דער וועלט. און פארקערט, עס טרעפן זיך איינצלענע, אויסטערלישע פאלן, ווען שעכאלפּע אָדער דורך א בריוו אין „סאָוועטיש היימלאַנד“ זוכט שוין אן אינפאָרמאטאָר אָפּ דעם פאלקלאָריסט. אזוינס איז געווען אין מיין פראקטיק בלויז פינף מאל. צומאל טרעפט זיך, אזא א מענטש, וועמען ס'זיינען באוועסט מינע פאלקלאָריסטישע אינטערעסן, דערמאָנט זיך פלוצעם אין איינעם א באקאנטן, וועלכער האט אמאל, נאך אין דער עוואקואציע, געקענט ניט ווייניק יידישע לידער. איך זוך אים אָפּ (איצט שוין א 70-יאָריקן), הייבט ער זיך אָן דערמאָנען די לידער (אָפּטמאל בלויז פראגמענטן), דערנאָך פירט ער מיך צו אן אנדערן, און די גאנצע מיסע כאזערט זיך איבער אפסניי. סאָפּאָלסאָף רייסט זיך דאָס „קייטעלע“ איבער, און איך ווענד זיך נאך אלע מינע מארשרוטן צו אן אנדערן אדרעסאט. מע קאָן נאָר פרווון טרעפן, וואָס פאר א שלאָל זינגלידער איז פארפאלן געוואָרן אין דער אייביקייט. און ניט אזוי איבער דער לעצטער קאטאסטראפּע פונעם יידישן פאלק אין דער צווייטער וועלט-מיליטאַרע, ווי איבער אנדזער לאנגדויערנדיקער אומטעטיקייט. אָפּט גיי איך

לויט א שפור און געפין בלויז רעשטלעך פון אן אמאליקן רייכטום, דאך פרייט זיך דאס הארץ מיט יעדן געפונענעם איצער.

מער פון 500 פאלקסלידער און כאזאנישע ניגונים — אזא איז דער רעזולטאט פון מינע פיל-צאליקע פארנאטירונגען אין קעשענעוו, ווי אויך נאך זיבן עקספעדיציעס איבער די שטעט און שטעטלעך פון מאדאוויע, קיין סימפערפאל, טשערנאוויץ, מאלעוו, יארוגע און מאסקווער געגנט.

צווישן די פאלקס-איצערס, וועלכע איך האב צוניפגעזאמלט אין מאדאוויע און אין טשערנא-וויץ (קימאט אלע דארטיקע אינפארמאטארן זיינען בעסאראבער), זיינען פאראן מוסטערן פון אלע זשאנערן: וויגלידער, כידער-לידער, באלמעלאכישע, אפיקארסישע, יאמטויווים-היסטארישע, כאסענע-לידער, כאזאנישע ווערק אאוו. בעלי-סאפעק, יעדער פון אט די זשאנערן פארדינט, מע זאל אים גענוי באלויכטן און דערלערנען. דא ברענג איך בלויז אייניקע קורצע טעזיסן פון מינע פארשונגען.

לויטן אלעפבייס און צאלן

צווישן פארשיידענע זשאנערן טיילן זיך באזונדערס אים די כידער-לידער. דאס זיינען געווען לידער מיט א דידאקטישער פונקציע, וועלכע פלעגן אין א קינסטלערישער פאָרם העלפן די טאלמית-דים צו באהערשן אויסזעס אָדער ציפערן. יעדע אזא ליד האָט איר באזונדערע סיושעט-ליניע אפן סמאך פון ביבל-געשטאלטן און באגריפן, אָדער עס זיינען געווען פאָשעטע געגראמטע פערזן אין פאלקסטימלעכן נוסעך.

דער אינהאלט און די זשאנערן פון אזעלכע לידער זיינען סאמע פארשיידענע. דא קאנען מיר טרעפן כאסענע-לידער, אפילע אפיקארסישע קופלעטן, הומאריסטישע און סאציאל-סאטירישע פערזן. אין מ. בערעגאווסקיס פאלקלאָר-זאמלונגען איז געבראכט בלויז איין אזא ליד, אָבער אין דער יידישער סווייווע זיינען זיי געווען אין א גענוגנדיקער צאל (מיר זיינען באוויסט, אשטייגער, צוויי שיינע ספארדישע רעכנ-לידער פון לעאָן אלגאזיס פראנצויזישער זאמלונג). עס דערלויבט צו באהויפטן, אז אין דעם יידישן פאלקלאָר האָט עקזיסטירט א זעלבשטענדיקער טיפ פון אלעפבייס-און רעכנ-לידער, ביפראט, אז דער טראדיציאָנעלער סידער, וואָס איז געווען דער יעסאָד פונעם לערנען אין כידער, דעמאָנסטרירט אונדז א גרויסע צאל טעקסטן מיט ראפינירטע קאנסטרוקציעס, וואָס באזירן זיך אף דער שפיל מיט די אויסזעס פונעם אלעפבייס.

די ברייט פארשפרייטע ליד „ווער קאָן רעדן, ווער קאָן ציילן, וואָס דאָס „איינס“ באטייט?“ איז א יידישער וואריאנט פון „אכאד מי יודיע“, אָבער מיט אן אנדערער מעלאָדיע.

די אבסאָליוט פארשיידענע מעלאָדיעס מיט איינעם און דעם זעלבן ליטערארישן טעקסט זיינען זייער פארשפרייט אין דעם יידישן פאלקלאָר — דאָס איז א באזונדערע און נאָך קנאפע אויסגעפאָר-שטע פראגע. די טראדיציע אליין פירט איר ייכעס פון דער סינאגאגאלער פראקטיק, ווען דעם קאנאָ-נישן טעקסט האָט מען ווילקירלעך געזונגען אין יעדער קעהילע, און ס'האָט זיך פארהיט א גרויסע צאל מעלאָדיעס צו איינער און דער זעלבער טפילע.

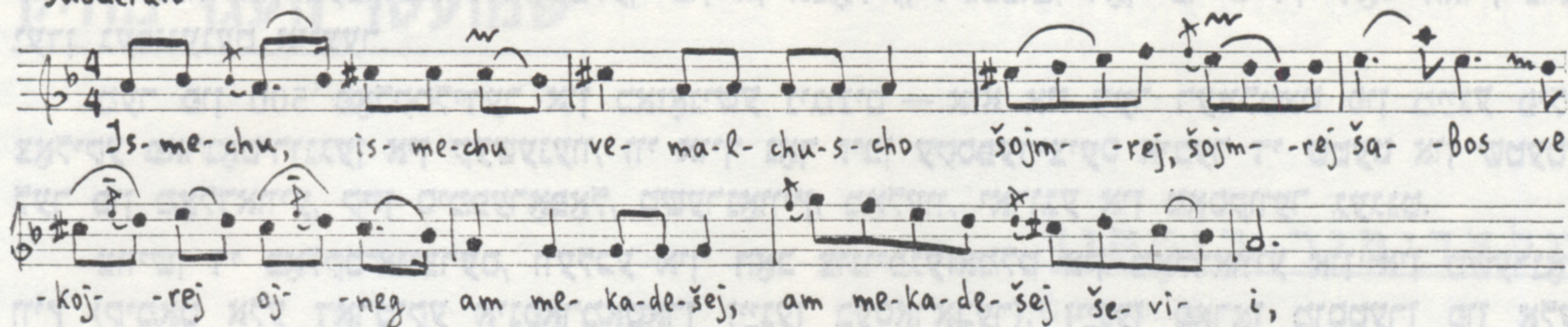
אשטייגער, די טפילע „יעשמחו במלכותך“ האָב איך פארשריבן ווי דריי זעלבשטענדיקע ניגונים. יעדער פון זיי פארמאָגט א הויכע מאדרייגע פון דער אויסדריקלעכקייט און יענעם טאנץ-ריטואלן גייסט, וואָס איז באזונדערס באליבט אינעם פאלק. כ'ברענג דאָ נאָר צוויי ביישפילן פון די דאָזיקע מעלאָדיעס:

Moderato

Is-me-chu ve-ma-l-chu-s-cho šojm-rej, šojm-rej, šojm-rej ša-bos ve-
-koj-rej oj-neg, am me-ka-de-šej, me-ka-de-šej še-vi-i,

(פארשריבן בא לייב שומאנסקין, בעלן)

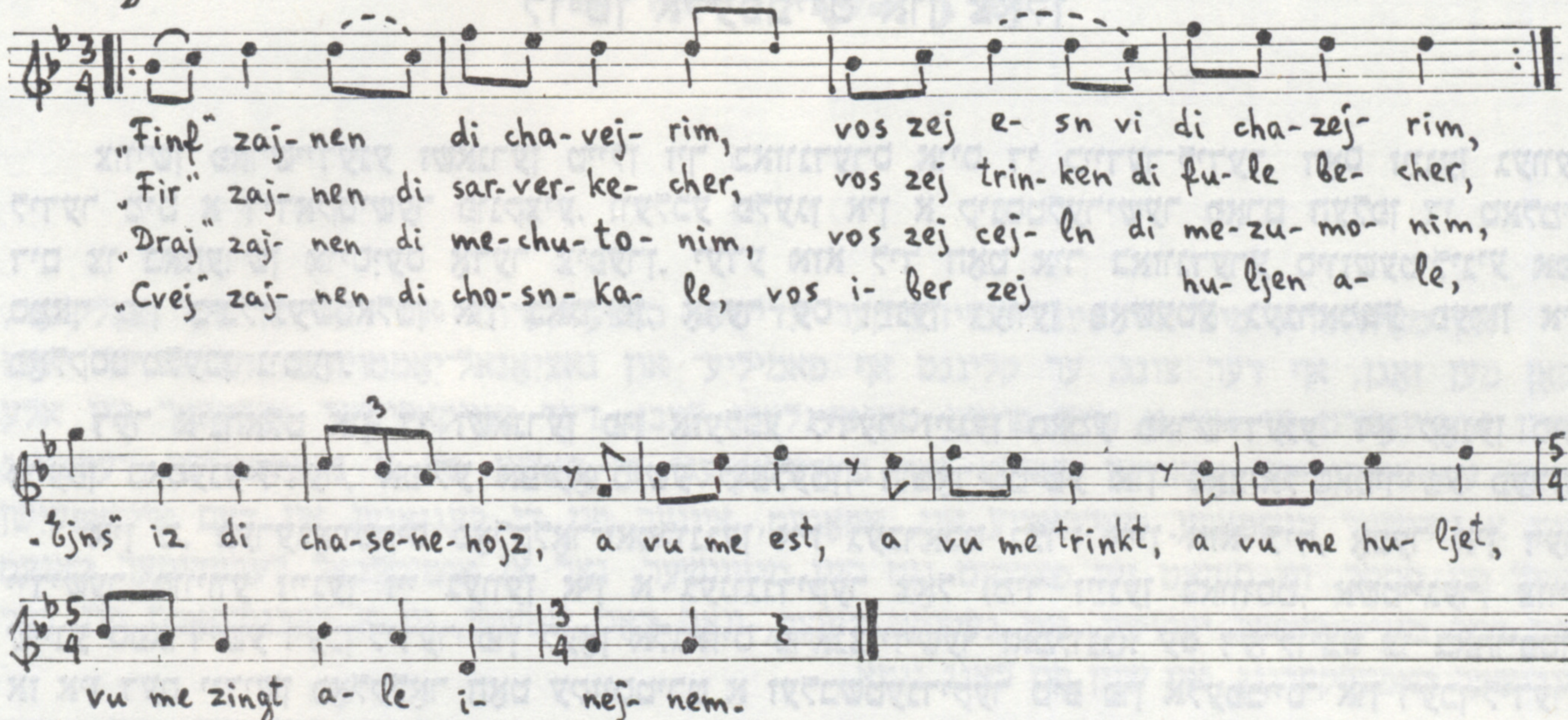
Moderato

(פארשריבן בא ראכמיטל פעלדמאנען, קעשענעו)

גאר אן אנדער אינהאלט פארמאגט די ליד „דאס כאסענע-הויז“, וווּ אין פינה קופלעטן ווערט איבערגעגעבן די פולע סיפער-האמייסע (איך ברענג דא דעם לעצטן קופלעט):

Allegretto

(פארשריבן בא בעלע רויזנע-ליפשיץ, טשערנאוויץ)

צווישן די פארשיידענע פאפולערע אלעפבייט-לידער ציט צו די אופמערקזאמקייט איינע א סא-טירישע, וווּ יעדער אַס אנטפלעקט זיך דורך א וואָרט מיט א ווייטערדיקן קאָמענטאר:

אלעף איז דער אויסניצער,	יוד — דאָס איז דער ייד אליין
וואָס לעבט פון אונדזער מי.	מיט זיין שארפן כיש (כוש).
בייס — דאָס איז דער בלוטזויגער,	כאָף — דאָס איז דער קישעפמאכער
וואָס נאָגט אונדז שפעט און פרי.	מיט זיינע פרומע רייד.
גימל איז דער גאָרגלשניידער,	לאמעד איז דער לעץ אליין,
וועלכער אונדז באדריקט.	וועלכער זיי פארשפרייט.
דאלעד איז דער דאלעס,	מעם — דאָס איז דער מוסערזאָגער
וועלכער שטענדיק בא אונדז ליגט.	פאר קליין און גרויס.
היי — דאָס איז דער הונגער-טויט,	נון — דאָס איז דער נאר,
וואָס קומט פון לאנגער שרעק.	וועלכער הערט זיי אויס.
וואָו — דאָס איז דער ווייגעשריי,	סאמעך — דאָס איז דער סויכער,
וואָס גייט נאָך אים אוועק.	וועלכער פארקויפט נעמאַנעס פאר געלט.
זייען איז דער זוכער,	איינען איז דער איידעס-זאָגער,
וואָס זופט ראק אונדזער בלוט.	וועלכער פעלשט און שעלט.
כעס — דאָס איז דער כאלפן,	פיי — דאָס איז דער פורים-שפילער
וואָס אונדז באדריקט (?).	אף דער גאנצער וועלט.
טעם — דאָס איז דער טעלערלעקער	פיי — דאָס איז דער פוילער,
בא דעם רייכן טיש.	וועלכער ליידט פון היץ און קעלט.

צאדיק איז די צאָרעס־טרעגער
אף דער גאנצער וועלט.
קוף — דאָס איז די קליינע קינדער,
וועלכע זיי פארשעלט.
רייש — דאָס איז די רעדלפירער,
וואָס זיי מילכאַמע פעלט.
שין — דאָס איז דער שאַלעם־טרעגער
פאר דער גאנצער וועלט.

(פארשריבן באַ עלקע ראָזנבערג, בעלז)

א געקירצטער אלעפֿבייס־וואַריאַנט איז געוואָרן דער יעסאַד פון דער הומאַריסטישער ליד „צען טעכטער“. דאָס איז אַ מין „ייִדישע טשאַס־טושקע“, וווּ אין דריי ברייטע קופֿלעטן האָבן די אלעפֿבייס־אויסעס דריי באַדייטונגען: די טעכטער־נעמען, די כאַסאָנים־נעמען און די שלאַפֿקייטן, וועלכע האָבן די טעכטער באַקומען ווי אַ נאָדן:

ס'איז געווען אַ ראַשיע־שיווע,	הינדען — הירשונים,
האָט ער געהאַט צען טעכטער.	ווערנען — וואַסילקען,
די ערשטע האָט געהייסן אַסנע,	זעלדען — זאכאָריען,
די צווייטע האָט געהייסן באַסיע,	כאַנען — כאַטוסן,
די דריטע	טויבען — טאָראָסן
די פֿערטע	און יענטען — יאָנוואַרטשיק.
די פינפטע	דער ראַשיע־שיווע האָט באַקלערט אַ נייעם פֿלאַן
די זעקסטע	צו געבן יעדן מיידל נאָדאָן:
די זיבעטע	אַסנען — אַן אויגן־ווייטיק,
די אַכטע	באַסיען — אַ בליק־ווייטיק,
די ניינטע	גאַלדען — אַ גרימעניש,
די צענטע	דאָרען — אַ דארעניש,
דער ראַשיע־שיווע האָט צוגעקלערט אַ נייעם פֿלאַן	הינדען — אַ הענט־ווייטיק,
	ווערנען — אַ פֿיס־ווייטיק,
	זעלדען — אַ זאָרעניש,
	כאַנען — אַ כאַלאַשעס,
	טויבען — אַ טיפעניש,
	יענטען — אַ קאָדאַכעס.

(פארשריבן באַ כאַים קרייטשטיין, טעלענעשט)

אין דער פֿייסעכדיקער ליד „אדיר במלכה“ האָט יעדע פון די אַכט סטראָפֿעס אירע דריי גרונט־פֿראַזעס, וועלכע הייבן זיך אָן פון די אַרדנטלעכע אלעפֿבייס־אויסעס. די שפורן פון אזא פֿאַעטישער ראַפֿינרטקייט זיינען מערקבאר אין אַיינער אַ סאַטירישער ליד — „נאָך נילע“, וווּ די קופֿלעטן גראַמען זיך מיט דעם וואָרט „נאָך נילע“:

הערט נאָר אויס אַ נייעס,
סע צעגייט זיך אין מיר דאָס כֿייעס,
נאָר פֿאַר אייך אלע מוז איך בעטן פֿריער מעכילע.
פון זינגען און פון דאוונען בין איך שוין מיד.
האָב איך אויסגעטראַכט אַ ליד,
די ליד איז אויסגעטראַכט געוואָרן פון נאָך נילע.

די היינטיקע געשעפטן
ציען אויס די קרעפטן
פון גרויס ביז קליין אפֿילע.
די פֿריקאָזטיקעס טוען זיך קלאָגן,
זיי ווילן זיך פון זייערע שטעלעס אָפּזאָגן,
ווייל אין די קאסעס פון זייערע באַלעבאָטן איז שוין נאָך נילע.

די היינטיקע מאַדאַמען —
זיי דאַרף מען אַ סאָד אַיינרוימען.
נאָר איר זאָלט זיך ניט דערשרעקן, כאַלילע.
סע זאָל זיך אייך מער נישט גלוסטן צו פֿאַרן אין די וואַרעמע בעדער,
ווייל דער דאַלעס פֿיפט שוין קעסיידער,
און אין די בייטעלעך פון אייערע מענער איז שוין נאָך נילע.

די היינטיקע מאמוזעלן
וויילן די קאוואלערן געפעלן.
שמירן זיי זיך די ליפן מיט רויטן, מיט בעלילע.
איר מעגט זיי נאך זען
אינדערפרי פון דעם געלעגער אופשטיין —
דעמלט האָבן זיי א פאָנעם, ווי נאָך נילע.

אן אלטע מויד אָן ציין,
זי קאָן שוין באלד אָף אירע פיס ניט שטיין —
שריט זי, אז זי איז נאָך שענער פון א בסילע (בסולע).
איר מעגט זי נאך זען
באנאכט ארויסשלעפן די פרעמדע ציין —
דעמלט האָט זי א פאָנעם, ווי נאָך נילע.

(פארשריבן בא פייער שלעזינגער, קעשענעוו)

די פאַרם-אויסבילדונג

די אלעפבייס־און רעכנ־לידער — דאָס איז א פענאַמען אין דער מוזיקאלישער וועלט־קולטור, האגאם ס'איז קיין כידעש ניט, וואָס „אם האסיפער“ פלעג אָף אזא אויפן אויסדריקן זיין ליבע צו „די טייערינקע אויסלעך“, צו די יעסידעס פון קענטענישן. דער געשפרעך וועגן אועלכע מוסטערן וואָלט בעשום־אויפן ניט געווען א גענוגדיקער, אויב מיר וואָלטן ניט אָנגערירט די פאַרם־פראגע. גופע די „אינסטרוקטיווע“ אופגאבע דיקטירט דעם גאנג פון צונויפלייגן, איבערכאזערן. אין די לידער פון אזא טיפ קומט צו א נייע פראזע אינעם אָנהייב פון יעדן קופלעט, דה. די גאנצע סטרוקטור בילדעט אויס א מין „איבערגעקערטע פיראמידע“, ווו דער רעפרעז אָדער די גרונט־סטראָפּע דערווייט טערט זיך באהאדראַגעדיק. פראקטיש פארווירקלעכט זיך אזא פאַרם צווייערלייך: דאָס רעגולערע אומקערן זיך צום אָנהייב („ווער קאָן רעדן...“, „דאָס כאסענע־הויז“, „צען טעכטער“, אָדער דאָס בע־האדראַגעדיקע פארטיפערן זיך אין אלעפבייס — אזוי צו זאָגן „פון אלעף ביז טאָף“ („אדיר במלכה“, „אלעפבייס“ פון ע. ראָזנבערג).

א באזונדער אָרט צווישן די מוסטערן פונעם דאָזיקן טיפ פארנעמט „כאד גאדיאַ“. די ווערטער פון דער פאָפּולערער ליד זיינען געווען דאָס ערשטע מאָל אָפגעדרוקט אין „סידור הגדה“ (פראַג, 1590 יאָר). עס זיינען באוויסט דריי ספארדישע מעלאָדיעס פון דער ליד; דריי אשקענאזישע מוסטערן האָבן איך פארשריבן אין קעשענעוו און טעלענעשט (אלע זעקס מעלאָדיעס זיינען אבסאָליוט זעלב־שטענדיקע). די ליד, וואָס איך ברענג ווייטער, איז פארשריבן בא ראכמיעל פּעלדמאנען (קעשענעוו). דער דאָזיקער שעדעווער האָט אן ענערגישן, שאַרפן כאַראַקטער, וואָס אנטשפּרעכט דער אָנדראַנג־מאניר מיטן כאַזאַנישן פאַטאַס און מעליזמאַטיק — די דאָזיקע אייגנאַרטיקייטן זיינען בויילעט מערק־באר אין אלע 22 לידער, וועלכע איך האָב פארשריבן בא ר. פּעלדמאנען.

Chad gad'-ja, cha-d gad'-ja. 1. De-za- bin a- bo Bis'- -rej zu- zej,

chad gad'-ja, cha-d gad'-ja. 2. Ve- o- so šun'- ro, ve- och'- lo le-gad'-ja, de-

-za- -bin a- bo Bis'- -rej zu- zej, chad gad'-ja, cha-d gad'-ja.

אן ענלעכע סיטואציע איז פאראן אין דער ליד „מאַשיעכס צייטן“, ווו בעהאדראַגעדיק צעוואקסט זיך דער רעפרעז, און נאָר אין דעם לעצטן קופלעט וויקלט זיך פולקום פאנאנדער די סימכע־אַטמאָספּער פון דער גאנצער סיפּער־האַמיסע.

ביזן היינטיקן טאָג דינעט די כאַזאַנישע קונסט ווי א סטיליסטישער אַריענטיר ניט בלויז אינעם דירעקטן, סינאָגאָגאַלן אויסדרוק, נאָר אויך אין די וועלטלעכע זשאנערן, ביפראט אין דער שאפונג

¹ מעליזמאַטיק — דאָס באפּוזן פון א מעלאָדיע מיט קליינע מעלאָדישע פיגורן.

פון יידישע קאמפאזיטארן. אמבויילעטסטן זענען מיר דאס אין די פיזמאנים אף יידיש, געווינדמעט פאר-
שיידענע ביכלישע פערסאנאזשן, געשיכטעס אדער באארבעטונגען-פירושים פון די אפאריזמען, וואס
מ'האט זיי ארויסגענומען פון די הייליקע ספארים. דער כליידעק פון דעם דאזיקן זשאנער איז אין מיין
קאלעקציע אזוי גרויס, אז ער וואלט געקאנט צונויפשטעלן א באזונדערע פאלקלאריסטישע קאנצערט-
פראגראם.

אין מוזיקאלישן אספעקט אנטפלעקט זיך די קרויוועשאפט מיט אט דער סינאגאגאלער מוזיק
אין דער ווירטואזער מעלאדיק, וועלכע איז רייך ארנאמענטירט, באצירט מיט פאטעטישער רעטשי-
טאציע.

נאך מער, די פאנאנדערגעוויקלטע פארם מיט פיל טיילן ווייזט ניט ארויס קיין שום אנטווער-
ניש אף דער קופלעט-איבערכאזערונג. דער מעלאדישער מאטעריאל אנטוויקלט זיך אין העסקעם מיט
דעם צילגעווענדטן און פילפאזעדיקן געדאנק פונעם ליטערארישן טעקסט. אזוינס איז ניט צו בא-
מערקן אין קיין שום אנדערן אייראפעישן פאלקלאר. אפילו די העלדן-סאגעס און בילינעס זיינען
געגרינדעט אפן קופלעטן-אומקער. אזא פארם באווייזט זיך זעלטן-ווען אין דער פראפעסאנעלער
אייראפעישער מוזיק, אנהייבנדיק פונעם 19-טן יארהונדערט (פראנץ שובערט) — אין דער דיטשישער
טערמינאלאגיע הייסט זי *das durchkomponierte Lied*. די דורכזיטיקע, קעסיידערדיקע באנייגונג פון
דער מעלאדיע שאפט שוין אליין און און פאר זיך דאס געפיל פון אן אומגעוועזענער, לויט דער איירא-
פעישער איינגעגעסענער מאס, שנעלקייט (שנעלקייט פון וואס: פון די געשעענישן? דעם געשיכטע-
געלויף? און עפשער וואנדערונגען?).

מיר וועלן דא ניט באהויפטן דעם יידישן פריאריטעט אין דעם אופקום פון דער געגעבענער
פארם. פארקערט, דער ברייטער ספעציעלער אנאליז פון טערקישע, אראבישע, פערסישע און קורדישע
פאלקלאר-קוואלן דעמאנסטרירט אונדז אן ענלעכע סטרוקטור-סיטואציע — א קלאנג-קאמפאזיציע מיט
פיל פיגורן און קולמינאציע-רעזומע צום סוף.

איינער פון די שענסטע ביישפילן אין דעם זין איז די ליד „א באל אין הימל“ פון דעם פאפ-
לערן יידישן בעלזער דיכטער זעליק בארדיטשעווער (1903—1937). לויטן קאלאריט איז די ליד א
זאפטיק לובאק-בילדל. די פאנאנדערגעוויקלטע פאעטישע קאמפאזיציע וועקט און זיך אן א
מוזיקאלישע סיויטע מיט פיל טיילן. די אנהייברעטשיטאציע זאמלט אן בעהאדראגעדיק טענאריטמען,
קעדיי איבערגעשטאלטיקן צום סוף דעם פריערדיקן כאראקטער. מיר ברענגען ווייטער דעם גאנצן
טעקסט, ווי אויך די מעלאדישע פראגמענטן:

א באל אין הימל איז פאר אונדז, יידעלעך, אָנגעגרייט,

און די טישלעך מיט ווייסע סערוועטלעך פארשפרייט.

הערט, וועמען מע האט געשטעלט קאנטראלירן די בילעטן? —
מוישע ראביינז.

ער קאנטראלירט איעדן גלייך:

סיי אַרעם, סיי רייך.

קומט צו גיין א גוויז מיט א בייכל א פעטס און זאגט:

„מוישעלע, מוישעלע, לאז מיך צום טיש,

וועסט בא מיר האָבן א גרעסטן באקשיש“.

— כאַטש דו ביסט דער גוויז,

נאָר מיר האָבן בעסער פון דיר.

פארמאך די טיר אף גלייך,

דאָ דארף נאָך קומען א פיגורער פון אייך.

קומט צו גיין אן אלטע יידענע מיט דעם נאָמען סאַרע-מאניע,

אין דער האנט טראָגט זי א גרויסע צענעווערענע, און זאָגט:

„מוישע, לאז מיך צו צו דעם טיש,

ווייל מיצווע האָב איך געטאָן גאָר אַן א שיר —

וויפל קימפעטאַרנס ברויט אין שטוב אריינגעגעבן,

וויפל יעסוימים האָב איך כאסענע געמאכט.

פאר מיר מעג זיין אָפן די טיר —

מיצוועס האָב איך געטאָן גאָר אַן א שיר“.

הייבן זיך און די פיס אימויס סאַרע, ריווקע, ראַכל, לייע און זאָגן:

„מומע, מאכט נישט קיין ראש.

ווייל איינער בלעטל איז פארפלעקט ארום און ארום,

אף דער עלטער זענט איר גאָר געוואָרן פרום.

איר האָט בארויבט פיל יעסוימים מיט אלמאַנעס.

איר האָט צוגענומען קישעלעך פאר מאשקאַנעס.

פארמאכט די טיר אויך גלייך,
דאָ דארף נאָך קומען א פלינערע פון אייך."

קומט צו גיין אן אלטיטשקער זיידע, אינדריינען איינגעבויגן,
אף דער פלייצע טראָגט ער א שווערן זאק,
און נעמט זיך שלעפן מיצוועס פונעם זאק:

כריין מיט כארויסעס,
א שטיקעלע ארבעקויעסעס,
א ליכטל מיט א פאָן

פון כאנעקע, וואָס מע צינדט דאָס אָן,
א יארמעלקע מיט זיבן שפיצעס,
א קאפאָטע פולע לאטעס.
מיט אזא מין שווערן זאק
טראָגט ער זיך נעבעך אזא ווייטן וועג.

מוישעלע שפילט דעם זיידן,
וואָס ער גייט גלייך אין גאניידן,
זעצט דעם זיידן אויבנאָן,
נניע קליידער טוט אים אָן,
און דאָרט איז יענעם גוט.

Allegro moderato

Chrejn mit cha-roj-ses un a šti-kl ar-be koj-ses, a lech-tl mit a fon fun cha-nu-ke,
vos me cindt dos on,
Moj-še-le špilt dem zej-dn, vos er gejt glajch in ga-nej-dn, vos er gejt glajch in ga-nej-dn a-rajn.

(פארשריבן בא פאינע וואלדמאן, בעלץ)

אפילע אין יענע פאלן, ווען א ליד באשטייט פון עטלעכע אלציינע קופלעטן, שטרעבט פונדעסט
וועגן זייער אפט דער קופלעט צום ברייטן רוים, אנטהאלטנדיק אין זיך דריי-פיר זעלבשטענדיקע
מעלאדיעס.

נאָך א מער אינטערעסאנטע דערשיינונג איז די פורים-ליד „ברוך אל". איר גרונט-סטראָפּע האָט
די סכעמע א-ב-ג-ב, און אדאנק דער פאלגנדיקער סטראָפּע שאפט זיך א מאקסימאל-געשאַסעמע
שפיגל-פאָרם, וואָס באגעגנט זיך אין דער אייראָפּעישער פראָפּעסיאָנעלער מוזיק ביז גאָר זעלטן.
א ביסל אָפּגעזונדערט זעט אויס דער זשאנער פון סאטירישע לידער, וועלכע לאָכן אויס די
נעגידים, צווייאַקעס און ראבאָנים. דער מעלאָדישער מאטעריאַל פּרעטענדירט אף דעם „הויכן סטיל"
פון דער ווירטואַזער כאַזאַנישער נעגיןע, אָבער דער בעקיוון וואַכעדיקער טעקסט און די מאקסימאל-
באָרענעצטע פאָרם (א געוויינלעכער קופלעט) שאפן א קאריקאַטור אף דער סינאָגאָגאַלער מוזיק.
דער צווייטפראַכיקער טעקסט, וואָס טרעפט זיך אָפט (העברעיש — יידיש), פארשטאַרקט דערביי דעם
כילעק צווישן דער מוזיקאַלישער פאָרם און דעם ליטעראַרישן אינהאַלט:

Andante

Zijn aj- in lo-hem ve-loj zri-em - a por ki-kers ho-bn zej un ken gor-nit ton, az
och un vej iz cu zej, a šol- chej- nu ša-šo- -ma-im, un blin-dn got ho-bn zej- und-zer got in hi-ml.

(פארשריבן בא מוישע וויינשטיינע, טשערנאָוויץ)

דאס אויבנגעזאגטע באטייט בעשום-אויפן ניט, אז די סטרוקטורעלע אנטוויקלונג פונעם יידישן פאלקלאר איז געגאנגען בלויז אין דער ריכטונג פון „פירמאדע“, שפיגל-אדער דורכויסיקער פארם. פארקערט, דאס איז גראד דער קלענסטער כילעק פון דעם, וואס ס'האט זיך פארהיט און, אפאנעם, עקזיסטירט נאך אדהיינעם. אבער אפילע די קנאפע מוסטערן גיבן אונדז א רייכן מאטעריאל פאר פיל מאכשאוועס.

צווישן די קארפאטן און באלקאנען

א סאך פון די מוסטערן, וואס כ'האב צונויפגעזאמלט, האבן א קלארע אדער, פארקערט, א פארבארגענע קרויוועשאפט מיטן פאלקלאר פון די ארומיקע פעלקער סיי אין דער מאניר פון דער מוזיקאלישער סעמאנטיק, סיי אין דער לעקסיק. דער צווייטער אומשטאנד טראגט אונדז אונטער צומאל אינטערעסאנטע און גאר ניט קיין געוויינלעכע אנטלוינגען, ווי, לעמאשע, „פארמאטשיע“ — „אפטייק“ („עפנט און דער ריבוינעשעלעס זיין פארמאטשיע/און שיקט דעם קראנקן טאטן א גאנצע רעפיע“), „זיך אסוואבאדיעווען“ — „זיך באפרייען“ („און אז גאט וועט העלפן, דו וועסט זיך אסוואבאדיעווען“), „באקשיש“ — „דער כאבאד“ („וועסט בא מיר האבן א גרעסטן באקשיש“), „אדיע“ — „זי געזונט!“ („אדיע, אדיע דער שיינער וועלט“), „וויגוע“ („א כוישער, א וויגוע, מע זעט נישט די וועלט“), „כראם“ — „דער קריסטלעכער יאמטעו“ („היינט איז כאגע, היינט איז כראם“).

ס'איז דא אפילע אזא קוריאז, ווי „בושער“ — פון דעם ענגלישן ווארט butcher — אַנשטאט דעם טראדיציאנעלן „קאצעו“ („אייך בין א בושער איינער, איך האק פלייש און ביינער“). לויט די ווערטער פון דעם אינפארמאטאר, איז די ליד „א בושער“ אריינגעפירט געווארן פון אמעריקע, האגאם דער מוזיקאלישער מאטעריאל ווייזט אן בילעטע שטריכן און דעם היגן, בעסאראבישן אפשטאם. די ליד „אין דער טפיסע“ איז אין מיין קאלעקציע איינע פון די סאמע פיקאנטע צופאלן לויטן מוזיקאלישן אויסזען. די כאראקטעריסטישע באלקאניזמען ווערן באשטעטיקט מיט די אפטע אזויגע-רופענע „באלקאנישע מעטער“ $8/8$, $7/8$, $5/8$ (כאטש דאס זעלבע קאן מען געפינען אויך אין דער טערקישער מוזיק), אין די געקניצלעטע סינקאפעטן און אין יענע „געקרייזלטע“ מעלאדישע אראבעס-קעס, וואס זיינען אייגנטימלעך סיי פאר דער נאענטמיזערענדיקער פאלקס-מוזיק ביכלאל, סיי פאר דער יידישער ביפראט.

(פארשריבן בא פאיינע וואלדמאן, בעלץ)

עס טרעפן זיך אויך ניט זעלטן מעלאדישע מאדעלן פון דער מאלאדאוישער „דאניע“, דערביי געהערט איינע און די זעלבע מעלאדיע גלייך אי דעם מאלאדאוישן, אי דעם יידישן פאלקלאר. אשטיי-גער, די צויבערפולע ליד, וועלכע איז באקאנט בא די מאלאדאואנער, ווי „Xopa mape“ און בא די יידן — „שאלאכמאנעס“.

אדאנק די דאזיקע אלע פראטים איז גרויס דער יעיצערהארע אויסצובויען א פארגאנצטע און אפילע אן איבערציגעוודיקע סיסטעם פון צווישנבאציאונגען אין די שכינעסדיקע קולטורן. אבער עס מערקט זיך צו אפט א טענדענציאנעלער צוגאנג צו אט דער פראגע.²

¹ סינקאפא — אין מוזיק: דאס ספעציפישע איבערוקן פון דעם ריטמיש שטארקן קלאנג אין די גרע-נעצן פון א טייל פונעם טעקסט.

² מער גענוי זע: מ. גאלדין. שטריכן פון דער געמיינזאמקייט פון דער יידישער מוזיקאלישער שאפונג מיט דער מאלאדאוישער. — „סאָוועטיש היימלאנד“, 1985, נומ. 1, ז. 141—144.

לייזנדיק די פראגע וועגן די קעגנזייטיקע פארבינדונגען פון די שיינישע פעלקער, מוז מען ארויסווייזן א געוויסע פארזיכטיקייט אין די אויספירן, ווייל די געמיינזאמקייט איז נישט טאמיר א רעזולטאט פון דירעקטער אסימיליאציע. בענעגייט בעסאראביע קארעקטירט זיך די דאזיקע פראבלעם מיט דער פילדירעסדיקער אנוועזנהייט פון דער טערקישער הערשאפט, וואס האט נישט געקאנט נישט ווירקן אף דעם מאלדאווישן מוזיק-פאלקלאר.¹

דער רייך ארנאמענטירטער, ריטמיש-דראפנירטער טערקישער סטיל האט בעפירעש פארנומען דאס ערשטע ארט. בעלי-סאפעק האט עס בארייכערט דעם מאלדאווישן פאלקלאר, וואס באשטעטיקט זיך באם פארגלייכן מיט די מוסטערן פון דער פארטערקישער טקופע.

אבער דער יידישער פאלקלאר, טיפאלאגיש א נאענטער צום טערקישן, האט אויסגעפרוווט אף זיך בלויז איינצולען קארעקטיוון. אין סאכאקל, איז אינעם פערנאד פון דער טערקישער הערשאפט פאר- געקומען א בעהאדראגנדיקער און אלגעמיינער קינסטלערישער אויסגלייך אין דער גאנצער פאלקס- מוזיק פונעם באלקאנען-קארפאטישן רעגיאן. די ענדעכקייט פון יידישע און מאלדאווישע מעלאדיעס דארף מען באהאנדלען ווי א געוויסע פאראלעל, ווי צוויי אומאפהענגיקע צווייגן אונטער איין טערקישן מוסטער-העגעמאן, און נישט ווי אן אסימיליאציע פון איין אינדיווידואליטעט אין אן אנדערער, ווי עס סטארען זיך דערקלערן צומאל אייניקע דינסטגרייטע מוזיק-געלערנטע (אגעו, זינען פאראן מאלדאווישע פאלקלאריסטן, וועלכע זינען שוין גרייט צו מיינען, אז אפילע דער אור-אייגענער זשאנער פון דער „דאנע" איז א פאדער-אזיאטישע אנטלייג). יעדנפאלס, דעקט זיך אויף א דירעקטע קרויוועשאפט פונעם קלאנג-מאטעריאל צווישן די כאזאנישע ניגונים און מאלדאווישע דאנעס.

ספארדישע שפורן

א סאך קאמפליצירטער און אפילע אינטריגירנדיקער איז די פראגע, אן וועלכער ס'איז אומעגלעך צו באזיניקן אין דער פולער מאס דעם טאך פונעם בעסאראבער יידישן פאלקלאר. כ'מין דא דעם אונטערשייד צווישן דעם בעסאראבער יידישן פאלקלאר און דעם יידישן פאלקלאר אין אנדערע רע- גיאנען פון פסער. עס גייט א רייד וועגן די צווישנבאציאונגען פון צוויי עטנישע גרופעס — אשקענא- זים און ספארדים. לאמיר אבער פריער מאכן א באווארעניש, אז אף דער היינטיקער טעריטאריע פון מאלדאוויע זינען קיין ספארדים פראקטיש נישטא.

די ברייטע באלייכטונג פון אט דער פראגע מערקט זיך אין איציק קאראס ארטיקל „אנהייב פון יידישע יישובים אין רומעניע" (אלמאנאך „בוקארעשטער שריפטן", נומער א, 1978), ווו דער מעכא- בער, אנאליזירנדיק דעם באשטאנד פון דער יידישער באפעלקערונג אין אלע געוועזענע רומענישע געביטן (איינשליסנדיק טראנסילוואניע און באסאראביע), דערמאנט קעסיידער אמאל די ספאניאלן און אמאל די קאנסטאנטינאפאליער יידן. עמעס, די אנגאבן זינען בא אים באגרינגעט אף היסטארישע דאקומענטן און שפיגלען אפ דאס דעמאגראפישע בילד ביזן 20'טן יארהונדערט.

אן אנדערער געלערנטער, מיילעך גאבינסקי (קעשענעוו), פארופנדיק זיך אף מ. 5. ארטעגא, טיילט מיט אין זיין אויספירלעכער ארבעט „די ספארדישע שפראך"², אז אין 1881—1891 יארן האט די רוסישע רעגירונג באהאנדלט די פראגע וועגן דעם מאסן-ארויספאר פון ספארדים — איינוווינער פון רוסלאנד — פונעם לאנד קיין שפאניע ביכלאל און פון אדעס ביפראט (אין צוזאמענהאנג דערמיט האט מען אפילע פלאנירט צו גרינדן א שף-פארקער „אדעס-סעויליא"). גאבינסקי רעכנט אויך איבער די ספארדישע יישובים, וועלכע האבן עקזיסטירט צווישן די באלקאנען און קארפאטן: ביז דער צוויי- טער וועלט-מיליטאריזם-בוקארעשט, קאנסטאנצא, קראיאווא, פלאעשטי, דזשורדזשו, קאלאראש אא. אנדערע אנגאבן געפינען מיר בא וו. נ. בוטאוויטשן אין די „מאטעריאלן פאר דער עטנאגראפישער מאפע פון דער בעסאראבער גובערניע" (קיעוו, 1918): „אפן דארעם איז דא אן אומבאדייטנדיקע צאל ספאניאלן, וועלכע זינען אריבערגעגאנגען פון טערקיי, דה. שפאנישע יידן, וועלכע רעדן אף א פארקריפטער שפאנישער שפראך. אבער די צאל זייערע איז אזא אומבאדייטנדיקע, אז זיי פאר- לירן זיך אין דער מערהייט פונעם אנדערן יינטום..." שפעטער האט דער אקאדעמיקער 5. ס. בערג

¹ אין אונזערע טעג מערקן זיך אקטיווע פרווון צו איבערשאצן די מאלדאווישע פאלקס-יערושע צוליב ווידערופלעבן איר פארטערקישן אויסזען, און דאס אלץ אריינשטאלע דערקלערט זיך דערביי ווי א פרעמ- דער טערקיש-יידישער שיכט. אבער די דאזיקע וויסנשאפטלעכע נאואציע אין געביט פון „גירוש" בלייבט נאך ביז וואס-ווען אומדערפאלגלעך, וויבאלד דער טערקישער מעלאס האט באוויזן צו טיף אריינדרינגען אינעם באווסטזיין פון די מאלדאוואנער און ווערט אופגענומען ווי א בלוט-אייגענער.

² מ. גאבינסקי ארבעט איז צוגעגרייט צום דרוק פארן 1-טן באנד פון „Основы балканского языка" (לענינגראד).

(אגעו, א געבוירענער אין בענדער), איבערכאזערנדיק בוטאוויטשעס ווערטער, צוגעגעבן, אז אנדערע ארבעטן בענעגייט דער פראגע, איז אים נישט אויסגעקומען צו ליינען.¹

די אלע אנגאבן, כאטש אין א געוויסער מאָס ווידערשפרעכיקע, שילדערן פונדעסטוועגן ביז גאָר בילעט און קאָנקרעט די נאָענטע פארגאנגענהייט, וואָס איז פארשווונדן אף אייביק, — די פאר-גאנגענהייט, וואָס איז מיט דער צווייטער וועלט-מילכאָמע איבערגעמאָלט געוואָרן. ס'זינען געבליבן בלויז שפורן פון זעלטענע פאמיליע-נעמען: פאָרטוגייס, פאָרטוגאלאָו, באַרבאנעל, בוניס, קאנא, גאבי, באַשניאק, ווי אויך עטלעכע פאָלקסלידער.

וויבאלד עס פארענדיקט זיך אף דער טעריטאָריע פון בעסאָראַביע דער באַלקאניש-ספארדישער אַרעאַל, זינען דאָ טאקע דערלאָזבאר ספארדישע שפורן אין דעם אשקענאזישן מוזיקאלישן פאָלקלאָר. עטלעכע מעלאָדישע פאראַלעלן אפן היגן מאטעריאַל זינען אָפגעמערקט אין מיין אַרטיקל „דער מאַרש-רוט — די גאַנצע רעפובליק“ (סאָוועטיש היימלאַנד, 1986, נומ. 7), אָבער דער פארנעם פונעם פאקטישן מאטעריאַל איז צו קליין, קעדיי צו רעדן וועגן דער גאַנצער לייזונג פון דער דאָזיקער פראגע. דער איינציקער ספארדישער אינפאָרמאַטאָר איז געווען באַ מיר מ. גאבינסקי. צווישן זיבן כיי-נעוודיקע לידער זינע ווילט זיך אויסטיילן „Dos amantes tengo la mi, mama“, (צוויי געליבטע האָב איך, מאמע). עס ציט צו די אופמערקזאמקייט די פעדערדיק-ענערגישע ריטמישע פיגור אינעם רעפרעז, וועלכער איז פארשפרייט סיי באַ די יידן-אשקענאזים, סיי באַ די מאָלאַדאוואנער און בולגאַרן:

Allegretto

Dos a-man-tes ten-go la mi, ma-ma, a qual que me to-me yo A-man, a-man.

yo. -cha flo-res a la tu puer-ta, la-la-la...

A-man, a-man.

דער פאָלגנדיקער אשקענאזישער מוסטער אנטפלעקט זיין ענלעכקייט מיט „Dos amantes...“ בלויז אפן ניוואַ פון אייניקע מאָטיוון, אָבער זיי באווייזן זיך דאָ, נעמלעך, אין יענער אימפולסיווער ריטמישער פאָרמולע, וועלכע איז זייער פארשפרייט אין דער מאסן-מוזיק פון ייִסראַעל (אגעו, מ. גא-בינסקי טיילט מיט אין זיין ארבעט „די ספארדישע שפראך“, אז א סאך ספארדישע און אשקענאזישע פאָלקסלידער, איבערגעזעצטע אף איורייט, זינען געוואָרן א נאטירלעכער באשטאנד פון דעם היינטיקן ייִסראַעליקן פאָלקלאָר):

Allegro moderato

Ho-a-de-res ve-ho-e-mu-no le-chaj oj-lo-mim.

Ha-bi-i-no ve-ha-be-ro-cho le-chaj oj-lo-mim.

(פארשריבן באַ דאָויד צאלענקאָ, קעשענעוו)

נאָך מער עקזאָטיש זעען אויס צוויי טאטישע לידער, פארשריבענע אין טעלענעשט. אין גאַנץ מאָלאַדאוויע זינען פאראן געציילטע טאטישע מישפאָכעס, וועלכע האָבן איבערגעוואנדערט אהער שוין אין אנדערע צייטן פון צאָפן-קאווקאַז. זייערע פלאַמיקע לידער קלינגען פאר אן אייראָפּעיִשן אויער, פונקט ווי די לידער פון אנדערע קאווקאזישע פעלקער. דאָס דעפינירן די קרוינע-שאפט-מאָדרייגע פאָדערט א סקרופולעזע ארבעט, ביינע לעבינע, „האָבן מיר א ניגנל...“, דאָס הייסט ארום און ארום בלויז איין דין העפטל — די „מעלאָדיעס-זאמלונג פון טאטן און יעזידן“, צונויפגעזאמלט פון לאַלינאָוון (גאַסמוזיגיו, מאַסקווע, 1933). אָבער די אלע ניגונים, אינשליסנדיק אויך די פארשריבענע אין

¹ Л. С. Берг. «Бессарабия. Страна — люди — хозяйство». Петроград, 1918, стр. 136.

טעלענעשט, האָבן אַ גרויסע וויסנשאפטלעכע ווערט, ווייל זיי דעמאָנסטרירן אונדז פרינציפיעל אנדערע
ריטמישע און מעלאדישע סטרוקטורן — יענע סטרוקטורן, וועלכע האָבן אַן אנדער אױפן פארהיט
די סימאנים פונעם העברעישן פאלקלאָר.

מיזרעך — מיזרעו

דערלערנענדיק פאלקלאָר פון די בעסאראבער יידן, באגעגענען מיר שטענדיק אונטערערדישע
רעוואָלוציאָנערע לידער, וועלכע די פאָרגעשריטענע יידישע יוגנט פלעג זינגען אין די 20-ער — 30-ער
יאָרן. ווי עס זאָגן איידעם די אינפארמאטאָרן, א סאך פאָפולערע מעלאָדיעס (אפילע רעליגיעזע)
פלעגט מען דעמלט זינגען מיט נייע יידישע ווערטער, דערביי זינגען די אנטליינגען געווען ניט בלויז
פון יידישע, נאָר אויך פון רוסישע (פינקטלעכער — סאָוועטישע), אוקראינישע, רומענישע קוואַלן.
דערמיט ווערט אונטערגעשטראַכן דער אינטערנאַציאָנאַלער טאָך פונעם אינהאַלט (האַגאם די אַנוועזן-
הייט פון יידיש ווייזט אונדז, אז די דאָזיקע לידער זינגען געווען, אפאָנעם, פארשפרייט נאָר צווישן
די יידישע מאסן).

אואדע איז ניט קיין סאך, אז אין מעשעך פון די לעצטע יאָרהונדערטער האָט דער יידישער
פאלקלאָר איינגעזאפט אין זיך אויך אנדערע עלעמענטן, קוידעמקאַל מעלאָדישע עלעמענטן. א סאך
יידן האָלטן אופריכטיק פאר בלוט-אייגענע יענע מעלאָדיעס, אין וועלכע יעדער, כאַטש עטוואָס גע-
בילדערטער מוזיקער וועט דערקענען באַלד אוקראינישע, דייטשישע אָדער, לאַמיר זאָגן, איטאליענישע
אורקוואַלן. אפילע די באַוויסטע כאַזאַנים פון אמאָל יאָסעלע ראָזנבלאַט, דאָויד רויטמאַן, מוישע קוסע-
וויצקי פלעגן ניט זעלטן (אין ווידערשפּרוך מיטן געשמאַק), שפילנדיק אַף די באַדערפענישן פונעם
פּובליקום, „אונטערטראַגן“ אזא מיין bon tone — א מעליצעדיק-ביליקע פאטעטיק אין סטיל פון
איטאליענישע קלאסישע אָפּערעס (א בילעטער באַווייז — די פארמילכאַמעדיקע פלאַטן, וואָס האָבן
זיך פארהיט). וויפיל מענטשן זינגען דערצויגן געוואָרן אין אזא פאלשער מיינונג, אז דער יידישער
(ד.ה. דער אזאטישער לויטן אָפּשטאַם) מעלאָס נייטיקט זיך קלוימערשט אין אַ מיזרעו-איראָפּעישער
פארבעסערונג! די רעזולטאַטן פון אזא אייראָפּע-צענטריזם זינגען פעיק אנטוישן אַ באַליביקן פאַרשער.
פארקערט, די פאלקסלידער פון מישפאָכע און נאַציאָנאַלע יאַמטוויים, וועלכע מע פילט אויס
אלע אייניגעס אדהיימעס, זינגען דאָסראָו און עקסטראַקט פון דעם יידישן מוזיקאלישן סטיל. א סאך
פון זיי זינגען אויסגעהאַלטן אין דער אזויגערופענער „דאָמינאַנטע-טאָנאַלקייט“, וואָס גיט זיי צו דעם
כאראַקטער פון א שטרענגן, דינאַמישן און אימפעטיקן שפאָן, דער טראַדיציאָנעלער יידישער פאלקלאָר
האַט ניט קימאַט קיין איין פילשטימיקן כאַר (נאָך איין פאַקט לעטויוועס דעם אזאטישן אויסזען), און
דער מאַסן-געזאַנג אין אַוניסאָן שאַפט שאַרפע העטעראַפּאַנישע קאַמבינאַציעס פון אינדיווידועלע אַר-
נאַמענטן.

ס'איז ברייט פארשפרייט די מיינונג, אז די יידישע מוזיק איז קלוימערשט א דאָמינאַנטע אָדער
פארמאַגט אַ צוויימאַל-האַרמאָנישע טאָנאַלקייט, וועלכע מע רופט אין דער מוזיק-וויסנשאַפט אַן „אַלט-
מיזרעכדיקע טאָנאַלקייט“. באַגלייך מיטן דאָזיקן סטערעאָטיפּ טרעפן זיך זייער אָפט אין דער יידישער
פאלקס-מוזיק דיאַטאָנישע, אזויגערופענע אַנטישע טאָנאַלקייטן. מוישע בערעגאַווסקי דערקלערט די
דאָזיקע קאַטעגאָריע מיט די זעלבע סיבעס, וועלכע האָבן אמאָל געשטאַלטיקט דאָס יידישע לאַשן,
דאָס הייסט, אַלס אַ רעזולטאַט פון דוירעסדיקע קאַנטאַקטן מיט דער דייטשישער און סלאַווישער
באַפֿעלקערונג. אזא מיינונג איז איבערצייגעוודיק און באַגרינדעט. טאָנאַליטעט איז נאָך אַבער ניט
קיין מוזיק — בלויז די קאָנווע, אַף וועלכער יעדעס פאלק שטעלט צונויף זינגע אייגענע צייכענונגען
(אַשטייגער, די פענטאַטאָנע טאָנאַלקייט, די איליוואַרישע מאַנאַפּאַליע פון דער מאַנאַלאָאָדער ראַסע,
איז ניט קיין זעלטענער גאַסט אין דעם רוסישן, מאַלאַדאווישן, אונגאַרישן, שאַטלענדישן מעלאָס).
אין שייכעס מיט די דאָזיקע ווערטער באַקומט אַ באַזונדערן אינטערעס לעאַניד סאַבאַנייעווס
געדאַנק, אז „די רעטשיטאַטיווע, פּרעכטיקע און אַן אַנגעזאַפטע אַרנאַמענטיק — מיר טרעפן זי קעסיי-
דער אין די רעליגיעזע מעלאָדיעס באַ די יידן פון דער גאַנצער וועלט, אַנהייבנדיק פונעם עק-מיזרעך
ביזן עק-מיזרעו, — דאָרף בעפירעש זיין אַנערקענט ווי די סאַמע כאַראַקטעריסטישע אינעם יידישן
מעלאָס“¹.

עמעס, דער מוזיק-היסטאָריקער און זשורנאַליסט ל. סאַבאַנייעוואַ איז געווען ניט קיין פאלקלאָריסט,
דעריבער קאָן מען זיין מיינונג, וועלכע האָט ניט קיין געהעריקע גאַראַנטיע, ניט אַנעמען אַן באַוואָרע-

¹ Л. Сабанеев. «Еврейская национальная школа в музыке». — Из-во Общества еврейской музыки, М., 1924, гл. IV, стр. 11.

נישן. אבער בענעגייך דער אַרנאמענטיק, אדאנק וועלכער דער מוזיק־מאטעריאל באקומט א נײַ איינ-
מאַליק פאַנעם, איז ער אבסאָליוט גערעכט, ווייל דאָס פאָדערט נישט קיין דערווייזן. דער פאטאָס פון
זײַן געדאַנק איז פאראן אין דער אידיי צו פאַרייגענען א פרעמדן געדאַנק און איבערמאכן אים אַ
ײדישן אײפן, קעדיי, מימיקרירנדיק, זיך צופאַסן צו די ארומיקע אומשטאַנדן, זיך פארפּעסטיקן און
בלײבן לעבן.

מוזיקאַלישע בײשפּילן פון אזא טיפּ זײנען דאָ זייער א סאך, און עס קאָן זיך אפּילע דאכטן,
אז אַזעלכע אייביק־סלאַווישע נאטורעלע טאָנאַלקײטן, זײענדיק גענוג אַרנאמענטירט מיט „דריבנע
קנייטשיקלעך“, זענען שוין אויס ווי אן אומאַפהענגיקער כײלעך פון דעם ײדישן מוזיקאַלישן נוסעך:

Allegretto

On a no-de, mit a no-de, on a no-de, mit a no-de, on a no-de-le. Aj, li-li-li-li-la-laj-lam, aj, daj-daj-da-dam.

(פארשריבן בא עלי בערקאוויטש, קעשענעוו)

ס'איז געקומען די צײַט צו סיסטעמאטיזירן נישט אזוי די פאַלקלאָר־זשאַנרען, וואָס שטייגערן בא-
די בעסאראַבער ײדן, ווי יענע אייגנטימלעכקײטן, וואָס טײלן אויס דעם היגן ײדישן פאַלקלאָר. אין
דער מערהײט פארשריבענע מוסטערן איז דער געזאַנג רײך מיט נאטירלעכער, אומגעצווונגענער מע-
ליזמאַטיק, פונקט אזוי ווי פאר דער טאַגטעגלעכער זינגעוודיקער שפראך פון מײנע אינפאַרמאַטאָרן
איז אייגנטימלעך א קלאָר־טפּילער מעלאָדישער קאַנטור, וואָס מע קאָן אָן באַזונדערע אַנשטרענגונגען
פארשרײבן מיט נאָטן (אן אַלער טרוים פון די אײראָפּעיִשע קאַמפּאָזיטאָרן — דאָקומענטאַל פארפיק-
סירן די פאַלקס־אױסשפראך אַף נאָטן־פאַפּיר!). און דעריבער איז נישטאָ קיין גרויסער סטיליסטישער
אונטערשייד צווישן כאַזאַנישע „אריעס“ און אומגעקײנצלע ניגונים פון אמכאַ: בידע פאַרמען זײנען
פארבונדן מיט אײן וואָרצל — דאָס איז די מוזיק פון פאַלקס־רײד, וואָס איז רײך מיט מאָדוליאַציעס.
און דאָ זעט מען די באַוועגלעכקײט פונעם נאַציאָנאַלן כאַראַקטער, וואָס דריקט זיך אויס אין א קעסיי-
דערדיקער פארענדערונג פון דער קלאַנג־הײך, אין יענער אייגנטימלעכקײט, וועלכע איז נישט אימ-
שטאַנד צו באהערשן א זינגער מיט אן אקאדעמישער וואָקאַל־שול. ווייל די זינג־שול הייבט זיך אָן
פון טעכנישע איבונגען און פארענדיקט זיך מיט דעם, וויאזוי באַנעמסטו די וועלט.

דער דאָר פון ײדישע אקטיאָרן, וועלכע פלעגן אומאַל ארומפאַרן איבער די פארמילכאַמעדיקע
בעסאראַבער שטעטלעך, פילן טיף דעם דאָזיקן נאַציאָנאַלן פענאַמען. נאָר דערפאַר קאָן מען פארשטיין
זייער סנאַביסטישע גרינגשעצונג צום פלאַכן, „פארדומפּענעם“ ײדיש פון די נײַ־אַנגעקומענע ײדן —
„ליטוואַקעס“, צו זייער ײדיש, וועלכער האָט פארלוירן די מיזרעכדיקע לעבעדיקײט און דעריבער זעט
פאר זיי דער ליטווישער ײדיש אויס ביז גאָר א מאַנירלעכער, א דיטשמערישער.

אין דער ערשטער העלפט פונעם צוואַנציקסטן יאָרהונדערט האָט בעסאראַביע געגעבן דער וועלט
א סאך ײדישע ליטעראַרישע נעמען: איציק מאַנגער, עליעזער שטיינבאַרג, יאַנקעוו שטערנבערג, מוישע
אַלְטמאַן, יעכיעל שרייבמאַן, זעליק באַרדיטשעווער, וועלוול זבאַרזשער, הערץ ריווקין, אוראַם אָקני-
צער, מוישע פינטשעווסקי, זאַלמען ראָזנטאַל, מאַרדכע גאַלדענבערג. לויט די ווערטער פון זייערע
בני־דאָר, פלעג מען זינגען פיל לידער אַף די פערזן פון די דאָזיקע פאַעטן אין אלע קרעטשמעס און
אַף קערמעשלעך. עס פלעגן זיי זינגען די באַלעגאַלעס, די כאַזאַנים, און אוואַדע די שניידער. עס
פלעגן זיי זינגען אלע, און האַפּקע דעריבער זײנען די דאָזיקע לידער אריין אין באַוויסטזײַן פון דעם
אױלעם בעַעמעס אלס פאַלקס־לידער (פונקט אזא גוירל איז בא די לידער פון אלעקסיי קאַצאַוו און
סערגיי יעסענינעו). עס האָבן זיך אפּילע אנטפלעקט פארשיידענע טעקסט־וואַריאַנטן — א סימען, אז
דער פאַלקס־באַוויסטזײַן זעצט פאַר צו שלײפּן דעם מאַטעריאַל (דער רומענישער ײדישער פאַלקלאָריסט
עמיל סעקולעץ מערקט אָפּ, אז וואָס עלטערער עס איז א פאַלקס־ליד, אַלץ העכער איז איר קינסטלעך-
רישער גיוואָ). דאָס פארפּינקטלעכן אַדער דאָס אױסקלאָרן די אוּטאַרשאַפט פונעם טעקסט פון דער
אַדער יענער ליד פאַדערט אָפּט זיך ווענדן צו די פארטרוילעכע דרוק־קוואַלן.

איצט איז שוין אומעגלעך פעסטצושטעלן די פינקטלעכע מאָס פון דעם בעסאראַבער כײלעך אין
דעם אַלגעמײנעם ײדישן מוזיקאַלישן פאַלקלאָר. אבער עס טרעפן זיך קעסיידער רעשטלעך פון דער
אַמאָליקער שעפּע, וואָס איז אַנגעזעטיקט שוין איצט מיט אומוואַרשיינלעכע, מאַמעש ראַמאַנטישע גע-
שעענישן. און אפּילע הײַנט אנטפלעקט זיך פון די דאָזיקע רעשטלעך א מאַיעסטעטיש בילד פון דעם
אַמאָליקן אַנגעשטרענגטן גײסטיקן לעבן.

דער פאלקלאר און די קאמפאזיטארישע שאפונג

די צונויפזאמלונג פון דעם יידישן מוזיקאלישן פאלקלאר אין אנדערע ראיאנען פון פסער טראגט היינט א צופעליקן און עפיואדישן כאראקטער, און די באמיונגען אין דעם געביט זינען ניט קאאר- דינירט — די גאנצע טעטיקייט פון די פאלקלאריסטן האלט זיך אף זייער פערזענלעכער איניציאטיוו. דאס דערלויבט ניט פעסטצושטעלן, אף וויפל איז דער יידישער מוזיקאלישער פאלקלאר לעבנסטעטיק אין אונזער לאנד.

די איינצילע פארשרייבונגען, וועלכע ס'האט געמאכט מ. בערעגאווסקי אין 1937 אין טיראספאל, שפיגלען ניט אפ גענוי די באזונדערקייטן פונעם פאלקלאר בא די היגע יידן, ווייל זיין איינציקער אינפארמאטאר איז געווען אן איבערוואנדערער פון דער יעקאטערינאָפּאָליס גובערניע. אין די נאכ- מילכאמע-יאָרן פלעג מען פיקסירן די יידישע פאלקס-מעלאדיעס ביז גאר זעלטן, בלויז בעשאס די מאָלדאווישע פאלקלאריסטישע עקספעדיציעס (אנדריי טאמאזלוקאוו און קאנסטאנטין רוסנאק). צום סאך פון דעם דאָזיקן איבערייס, וועלכער האט געדויערט אן ערער 45 יאָר, האָבן זיך אָפגעווישט פון דעם פאלקס-זיקאָרן און שפורלאָז נעלעם געוואָרן טויזנטער אומשאצבארע קלאנג-איצערעס, וואָס האָבן געשאפן און געשליפן די יאָרהונדערטער און די געשעענישן.

פון פראָגנאָזן האלט זיך די וויסנשאפט אָפ. און דאָך זעט מען ניט אין דער נאָענטער צוקונפט עפעס אזעלכע קויכעס, וועלכע זינען אָפליק ווידער צו פארייניקן די פאלקסמאסן מיט זייער אייגענער מוזיקאלישער יערושע (אגעוו, די דאָזיקע גייסטיקע פאראַרעמטקייט טראַגט אין אונדזערע טעג א טאָטאלן כאראקטער בא זייער א סאך פעלקער).

און דאָך איז פאראן אין דער היינטיקער זאמלונג פונעם פאלקלאר (זאָל אפילע זיין פון זיינע רעשטן!) אפאָנעס א פאָזיטיווער מאַמענט, יעדנפאלס, פאר די קאמפאזיטאָרן. עס קומט פאָר א פראָצעס פון אריינדרינגען אינעם פאלקלאר-מאטעריאל אדאנק דער ארבעט איבער די פאלקסלידער, זייער דעשיפירונג פון דעם מאַגניטאָפאָן אף נאָטן-פאפיר. קיין שום אנדערער קאנטאקט מיט די קוואלן גיט ניט אזא ווונדער-געפיל פונעם לעבעדיקן, „פיוזשן“ צוריר צום פאלק און זיינע גייסט-אשירעס. די פאלקלאריסטישע טעטיקייט ברענגט מיט זיך אזא שארפע מוטאציע פונעם פערזענלעכן מעלאדישן באגאזש, אז מיט דער צייט הייבט אָן דער קאמפאזיטאָר דענקען מיט די זעלבע מוזיקאלישע קאטע- גאָריעס פונעם געגעבענעם פאלקלאר, ער ווערט בעפירעט א פאלקס-קאמפאזיטאָר. ווארשיינלעך, גראַד אזא צושטאנד האט געהאט אין זיין מ. אי. גלינקא, דערקלערנדיק, אז „דאָס פאלק שאפט די מוזיק, און מיר, קאמפאזיטאָרן, אראנזשירן זי בלויז“.

אזא ארייננוואַרצלען זיך הייסט נאָך בעשום-אויפן ניט פארבייטן איין קינסטלערישן סטיל אף אן אנדערן: דער אריינדרינגענדיקער שיכט (דער פאלקלאר, אין געגעבענעם פאל) ווערט אופגענומען ווי נאָך איין זייט פונעם שעפערישן דענקען. דער סכום פון א סאך זייטן גיט א ווונדערלעכן פאָלי- סטיליסטישן רעזולטאט, וועלכן ס'איז שווער איבערצושאצן. די קאמפאזיטאָרן פון דער היינטיקער צייט, דורכגייענדיק אלע אוואַנגארדישע ניסיונעס, שטרעבן שוין ניט איבעריאָגן איינער דעם אנדערן אינעם באהערשן די אויסדריק-מיטלען, נאָר באמיען זיך צו פאראלגעמיינערן די מוזיקאלישע איצערעס, וואָס האָבן זיך אָנגעזאמלט אין מעשער פון יאָרהונדערטער. עת להשליך אבנים — ועת כנוס אבנים — א צייט צו צעווארפן שטיינער און א צייט אפצוקלייבן שטיינער.

אלעקסאנדער לאַקשינ,

קאנדידאט פון היסטארישע וויסנשאפטן
(מאָסקווע)

צום 75-טן יאָרטאָג פונעם בייליס-פראָצעס

טער-סווייווע איז פאר דעם דאָזיקן פערנאָד כאראק-
טעריסטיש דער אויסערגעוויינלעכער וווקס פון אנ-
טיסעמיטישע אקציעס מיטאד דעם צאריזם, מיטאד
די שווארצמיידיקע אָרגאניזאציעס און רעכטע דו-
מע-פארטייען. פאַרמילירנדיק די אופגאבע פון דער
זעלבסטטהערשונג אין קאמף קעגן די יידן, האָט די
שווארצמיידיקע צייטונג „רוסקאיע זנאמיא“ גע-
שריבן: „די רעגירונג דארף אנערקענען די יידן אלס
פאָלק, וואָס איז פונקט אזוי געפערלעך פארן לעבן
פון דער מענטשהייט, ווי ס'זינען געפערלעך
וועלף, סקאַרפּיאָנען, וויפערשלענג, גיפטיקע שפינען
און אנדערע באשעפענישן, וועלכע מען מוז אויס-
ראַטן פאר זייערע ווילדקייטן בענעגייע די
מענטשן... די זשידעס דארף מען ספּעציעל אוועק-
שטעלן אין אזעלכע באדינגונגען, זיי זאָלן בעהאד-
ראַגעדיק אויסשטארבן“. דער אַרדנטלעכער צוזא-
מענפאַר פונעם פארייניקטן אדלשטאנד — איינעם
פון די שטיצזיילן פון דעם רעזשים, — האָט גע-
מאַלדן וועגן דער נויטווענדיקייט „אויסצורייניקן די
רוסישע ערד פון יידן, האנדלענדיק לויט א פון
פריער אויסגעארבעטן פלאן“. די רעגירונג האָט
זיך אופגעפירט פילקום אין גייסט פון די דאָזיקע
פאַדערונגען.

דער אנטיסעמיטיזם, קעדיי נישט פארלירן זיין
האשפאַע, האָט געדארפט זיין קעסיידער מאַבילי-
זירט, געפינענדיק יעדעס מאָל פאר דעם א נייעם
„סמאך“ און נייע „באגרינדונגען“. די צייטונגען
זינען געווען פול מיט יעדעס וועגן מאסן-ארויס-
זעצונגען פון די יידן פון קיעוו, סמאָלענסק, טשער-

מיט 75 יאָר צוריק זינען אין צארישן רוס-
לאנד פאַרגעקומען געשעענישן, פון וועלכע עס
האָט נישט אראָפּגעלאָזט דאָס אויג די גאנצע ציווי-
ליזירטע וועלט. דאָס איז געווען א ווילקירלעכער
געריכט-איניען, וואָס האָט אופגעשוידערט אלע
דענקענדיקע מענטשן. נאָך דער אויספאַרשונג,
וועלכע האָט געדויערט צוויי מיט א האלב יאָר, און
נאָך דער קימאט פינפּוואַכיקער געריכט-באהאנד-
לונג האָט אין קיעוו דעם 28 אָקטאבער (10 נאָיא-
בער) 1913 געהאלטן באם פארענדיקן זיך דער
בייליס-פראָצעס. מענאכעם-מענדל בייליסן, דעם
39-יאָריקן בענימעסדיקן מענטשן, אן אַנגעשטעלטן
אין א ציגעלניע, האָט מען באשולדיקט אין ריטועלן
מאָרד פון א קריסטלעך יינגל.

דער בייליס-פראָצעס איז געווען ענג פארבונדן
מיטן גאנצן פאָליטישן לעבן אין לאנד. זיין אופ-
קום, גאנג און אויסגאנג זינען ביז גאָר באווייזלעך
פאר די לעצטע יאָרן פון דער זעלבסטטהערשונג.
אלס רעזולטאט פון דעם וווקס פונעם באוויסט-
זיין בא די פאָלקסמאסן וועלכע זינען דורכגעגאן
די לער פון דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע,
האָט דער אנטיסעמיטיזם, דאָס באליבטע געווער
פונעם צאריזם, אַנגעהויבן פארלירן זיין ווירקזאמ-
קייט. פאר דער רעאקציע איז אופגעשטאנען א
געפאַר, אז מיט דער צייט קאָן די ספּערע פון אופ-
ווירקונג פון דער אנטיסעמיטישער פראָפאגאנדע
ווערן געמינערט ביז פארלירן איר אוניווערסאלע
באדייטונג. אַט פארוואָס באנאנד מיט א היפשער
אַפשוואכונג פונעם אנטיסעמיטיזם אין דער ארבע-

ניגאון און אנדערע שטעט. יידן איז געווען פאר-
באטן צו וווינען אין דאטשע-מערקווימערס, פארן מיט
דער אייזנבאן; אף די יידן פלעגט מען ארגאניזירן
אבלאוועס, ניט בלויז אין די שטעט, נאר אויך אין
די וועלדער, ווו זיי האבן זיך געראטעוועט פון די
ארויסזעצונגען. די מאכט האט פירגענומען א ריי
מאסמיטלען, קעדיי „איינרעגולירן“ די פראצענט-
נארמע, דאס הייסט — באגרענעצן נאך מערער
דעם אופנאם פון די יידן אין גימנאזיעס און אוני-
ווערסיטעטן.

ס'האט זיך באקומען א קישעף-קרייז: צוליב
ארויסרופן נייע ליידנשאפטן איז געווען נייטיק צו
פאדערן נייע באגרענעצונגען, אבער אלע געזעץ-
אדמיניסטראטיווע מאסמיטלען זיינען געווען דורכ-
געפירט, און די פראפאגאנדיסטישע מעגלעכקייטן
האבן זיך גענומען אויסשעפן. דער איינציקער
אויסוועג איז געווען איבערצופירן די „ידישע פרא-
גע“ אף אן איראציאנעלן וועג — אנווענדן א בלוט-
בילבל. „די אנטיסעמיטישע פראפאגאנדע, —
שרייבט וועגן דעם פערנאד דער באוויסטער סא-
וועטישער היסטאריקער א. אורער, — האט באקו-
מען א גאר פאטאגאגישן כאראקטער. ס'איז אינ-
גאנצן פארלוירן געגאנגען דאס מינדסטע געפיל
פון מאס און לאגיק. די צעוויילדעוועטקייט, די וויל-
דע רעזיכע און די טעמפקייט האבן איבערגעשטיגן
אלע מעגלעכע גרענעצן...“¹

אין סאף מארט איז דערהארגעט געווארן דאס
צוועלפיאריק יינגל אנדריי יושטשינסקי. די פאליציי
איז אינגיכן ארופגעקומען אף א שפור און האט
גענוי פעסטגעשטעלט סיי דאס ארט פונעם מארד,
סיי ווער עס זיינען די מערדער — א גאנצוויי-
כאפטע, וואס האט זיך אופגעהאלטן אין דער דירע,
ווי די באלעבאסטע איז געווען וו. טשעבעריאק.
יושטשינסקי האט זיך געכאווערט מיט וו. טשעבע-
ריאקס זון, אין דער דירע איז ער געווען אן אפ-
טער גאסט און א שטענדיקער איידעם פון דעם,
וואס עס פלעגט דארט פארקומען. בעשאס א קרי-
געריי מיט זיין כאווער האט אנדריי אים צוגעסטרא-
שעט, אז ער וועט וועגן אלץ דערציילן. אין זעלבן
טאג האט מען אים דערמארדעט.

אין דער אויספארשונג האבן זיך גלייך אריינ-
געמישט די ארטיקע שווארצמייניקעס, באזונדערס
דער קיעווער „צווייקעפיקער אדלער“, וואס האט
געמאלדן אין זיינע פלוגבלעטלעך, אז „אנדריושען
האבן אומגעבראכט די זשידעס“. דער בילבל איז
אונטערגעכאפט געווארן מיטאד דער רעכטער
פרעסע („זעמטשינא“, „רוסקאיע זנאמא“, „מאס-
קאוווסקיע וועדאמאסטי“), וואס האט געפאדערט פון
דער רעגירונג צו געפינען די „עמעסע“ מערדער.
אינגיכן האבן זיך אין דער פאליטישער שפיל אריינ-
געמישט די העכסטע עשעלאנען פון דער אימפע-

¹ А. Я. Аврех. Столыпин и Третья Дума. М., 1968.

רישער מאכט. דעם 18 אפרעל האט דער יוסטיץ-
מיניסטער אי. שטשעגלאוויטאוו געבעטן דעם פרע-
מיער פון דער צארישער רעגירונג פ. סטאלין,
ער זאל „לייגן אכט“ אף דעם דאזיקן איניען, מיט
וועלכן ס'האט זיך אינטערעסירט ניקאלאי II. דעם
12 יון האט מען ארעסטירט מ. בייליסן, פארפונדיק
זיך אף דעם, וואס לעם דער ציגעלניע, ווו ער
האט געארבעט, איז אפגעזוכט געווארן דער קער-
פער פונעם דערמארדעטן יינגל.

די צייט פאר דער פאבריקאציע פונעם בילבל
איז געווען אויסגעקליבן ניט צופעליק. די צעשי-
סונג פון די ארבעטער אף די לענער גאלדגרובנס
האט ארויסגערופן בא די פאלקסמאסן א גרימ-
צארן. איבער דעם גאנצן לאנד איז דורכגעגאן א
כוואליע שטרייכן, מיטינגען און דעמאנסטראציעס.
די לענער געשעענישן זיינען געווארן די דירעקטע
סיבע פון א נייעם רעוואלוציאנערן אופשווינג, א
מאסן-אנגריף קעגן דער צארישער מאנארכיע. אין
1913 האט דער צענטראל-קאמיטעט פון דער
רסדאפ אופגערופן די ארבעטער אפצומערקן דעם
יארטאג פונעם „בלוטיקן זונטיק“. אין א ריי שטעט
זיינען דורכגעגאן פאליטישע שטרייכן. דאס איז
געווען א „פארדינטער ענטפער“ אף די פייערונגען
לעקאוועד דעם 300-יאריקן יוביליי פון דער ראמא-
נאו-דינאסטיע. קארעו 2 מיליאן ארבעטער האבן
געשטריקט אין 1913. ס'איז געשטאנען א פראגע
וועגן אן אלרוסלענדישן פאליטישן שטרייך. אונ-
טערציענדיק סאכאקלען פון דעם פאליטישן קאמף,
האט וו. אי. לענין קאנסטאטירט, אז עס רייפט אן
אן אלגעמיינ-נאציאנאלער פאליטישער קריזיס.

דער בייליס-פראצעס איז געווען אויסגערעכנט
צו זיין א טערעץ פאר א קאמפאניע קעגן די רע-
וואלוציאנערן. ער האט געדארפט פארשטארקן די
האשפאע פונעם שווארצמיינדיק-רעאקציאנערן לא-
גער. דער געוועזענער ניושעגאראדער גובערנאטאר
כוואסטאוו, וועלכער איז געשטאנען בעראש פון
דער רעכטער פראקציע אין דער פערטער דומע,
האט דערקלערט איינעם פון די קארעספאנדענטן:
„נאכן בייליס-פראצעס וועלן די רעוואלוציאנערע
ארויסטרעטונגען אין רוסלאנד ווערן אומעגלעך
לעכאלהאפאכעס אף א יאר דריי“.

די צוגרייטונג צום פראצעס איז דורכגעגאן
אונטער דער אנפירונג פון שטשעגלאוויטאוו, ווי
אויך פון דעם מיניסטער פון אינערן-אניאנים ג.
מאקלאקאוון און דעם לידער פון די עקסטרעם-
רעכטע אין דער דריטער דומע ג. זאמיסלאווסקי.
די אויספארשונג האט זיך פארצויגן, ווייל בייליס
האט ניט אנערקענט די שולד. די שווארצמיינדיקע
פרעסע האט געפאדערט, מע זאל בייליסן פיניקן.
דער פאליציי-דעפארטאמענט האט אויסגעשריבן
פאר גרויס געלט פון איטאליע אלטע מאנוסקריפטן
מיט קלוימערשטע באווייזן פון דעם בלוטיקן ריי-
טואל. ס'איז מערקווירדיק, אז קיינער פון דעם
פראוואסלאוונעם קלער האט ניט געגעבן קיין

צייטונג „היינט“

נאך דער בעפרייגונג. 1913.

האסקאמע צו פעסטשטעלן די ריכטיקייט פון דעם בלוט-בילבל. אף דער ראליע פון אן עקספערט האט זיך איינגעגעבן צוציען בלויז דעם קסיאנדז פרא-נאטיס, וועלכער איז געווען באווסט מיט זיין קריי-מינעלער פארגאנגענהייט.

די אקטיאבער-רעוואלוציע האט געעפנט די געהיימע ארכיוון פונעם צאריזם, וואס עס האט געגעבן א מעגלעכקייט צו פארטיפערן דעם באנעם פונעם פראצעס, צו ענטפערן, אף וויפל דער צא-ריזם איז געווען פארשטערקט אין פארשטעלן בייליסן, און פאריינוועגס דאס גאנצע יידישע פאלק, אין דער ראליע פון א ריטועלן מערדער. וועגן דעם זאגן איידעם די געהיימע מאטעריאלן פונעם פאל-ציידעפארטאמענט, וועלכע דער סאָוועטישער פאר-שער א. טאגער האט פארעפנטלעכט אין 1931. פון די דאזיקע דאָקומענטן דערוויסן מיר זיך, אז צוויי טשינאוויקעס פונעם פאליציידעפארטאמענט האבן קעסיידער דעזשורעט בעשאס די געריכט-זי-צונגען, קעדיי גלייך איבערגעבן אלע יעדיעס מי-קויער דעם גאנצן פונעם פראצעס דעם שעה-דירעק-טאר פונעם דעפארטאמענט ס. בעלעצקי. דעם אינ-האלט פון זייערע טעלעגראמען און אויספירלעכע ראפארטן פלעג מען טייקען מוידע זיין דעם יוס-טיץ-מיניסטער און דעם מיניסטער פון אינערן-אינ-יאנים. דער צאר גופע האט נאכגעשפירט נאכן פראצעס מיט געשפאנטער אופמערקזאמקייט.

די אנגענטן האבן מיטגעטיילט בעלעצקי, אז „די געשווירענע בייזער זיינען אנגעטאן אין סוויטקעס און קאסאָוואַראַטקעס“. גלייכצייטיק פלעגט מען נאך די אונטערגעקליבענע בייזער קעסיידער נאכשפירן, זייערע שמועסן אונטערהערן. צו זיי זיינען צוגעשטעלט געוואָרן צוויי זשאנדאר-מען, וועלכע האבן געטראָגן די אוניפארם פון גע-ריכט-קוריערן. די „אויסערלעכע באַבאכטונג“ האט געפירט א גאנצע גרופע שפיקעס.

די ארכיוו-דאָקומענטן זאָגן איידעם, אז סײַ די רעגירונג, סײַ ניקאָליי II האבן געוויסט וועגן דער אַפּוועזנהייט פון וועלכע-ניט-איז אַפּוויזן קעגן בייליסן, האגאם אין דער זעלבער צייט האבן זיי אלע געגלייבט אין עצעם בלוט-בילבל. ניקאָליי II האט געהאלטן, אז גופע דער מענטש מיטן נאָמען בייליס איז אומשולדיק, אָבער גלייכצייטיק האט ער געגלייבט אין ריטועלן מאַרד ביכלא, פונקט אזוי ווי זיין פאָטער אלעקסאנדער III האט גערעכנט, אז די יידן האבן בעמעס געקרייציקט קריסטוסן. וואס קלאָרער עס זיינען געוואָרן די צילן פון די אַרגאניזאטארן פונעם פראצעס, אלץ אקטיווער האט זיך קעגנגעשטעלט דאס אנדערע רוסלאנד — דאס דענקענדיקע, פאָרגעשריטענע, דעמאָקראטישע. דער בייליס-פראצעס איז געוואָרן א דורכקוק פון אלע ווירקנדיקע קויכעס אין לאנד. די גויטווענדי-קייט פון בייליסעס פרישפרעכונג איז געוואָרן א

¹ Красный архив, 1931, № 44.

פראגע פון רוסלאנדס נאציאנאלער ווירדע. אין מאַסקווע איז געשאפן געוואָרן א קאָמיטעט פאר פארטיידיקן בייליסן. וואלדימיר קאַראָלענקא, מאַק-סיס גאַרקי, פאוועל מיליוקאָו האבן אַרגאניזירט א באוועגונג פון רוסישע געלערנטע, שרייבער און זשורנאליסטן. אין נאָיאַבער 1911 האט די צייטונג „רעטש“ אָנגעדרוקט א ווענדונג „צו דער רוסישער געזעלשאפט (אין שייכעס מיטן בלוט-בילבל קעגן די יידן)“. די ווענדונג האט אָנגעשריבן וו. קאַראָלענקא. „צוליב יוישער, צוליב פארנונפט און מענטשנפריינטלעכקייט, — האט זיך דאָרט גע-זאָגט, — הייבן מיר אָף אונדזער קאַל קעגן דעם נייעם אויסברוך פון פאנאטיזם און אמעראצישן שעקער“. אונטער דער ווענדונג האבן זיך אונטער-געשריבן הונדערטער פאָרשטייער פון דער רוסי-שער קולטור, וויסנשאפט און ליטעראטור. זייערע נעמען רעדן אליין פאר זיך: וו. קאַראָלענקא, מ. גאַרקי, ק. ארסעניעו, מ. קאוואלעווסקי, א. בלאַק, ל. אנדרייעו, א. סעראפיימאָוויטש, א. טאַלסטאָי, וויאטשעסלאָו איוואנאָו, ד. מערעזשקאָווסקי, ז. גיפיוס, וו. ווערנאדסקי, א. בענוא, אי. אַנענסקי, ס. יעלפאטיעווסקי, וו. נעמיראָוויטש-דאנטשענקא, א. קופרין, פ. מיליוקאָו, וו. נאבאָקאָו, ניק. רובא-קיז, מ. טוגאן-באראנאָווסקי, ד. אַוויסיאניקאָ-קול-קאָווסקי, פ. סטרוווע, ס. סערגייעו-צענסקי און א סאך אנדערע.

פארטיידיקן בייליסן האבן זיך ארויסגערופן די באוויסטע אדוואָקאטן נ. קאראבטשעווסקי, א. גר-זענבערג, וו. מאַקלאָקאָו, א. זאָרודני, ד. גריגאָראַ-וויטש-בארסקי. די פרעסע האט מיטגעטיילט וועגן הונדערטער, טויזנטער פראַטעסטן, מיט וועלכע ס'זיינען ארויסגעטראָטן טוער פון דער רוסישער קולטור און וויסנשאפט, פונעם קלער און פון דעם געזעלשאפטלעכן געדאנק. „דער פראַלעטאריאט פון רוסלאנד, — האט געשריבן די צייטונג „פראוו-דא“, — איז געווען אין די ערשטע רייען פון די, וואס האבן אופגעהויבן זייער קאַל צו פארטיידיקן די ערע פונעם רוסישן פאלק“. שטריקן און פראַ-טעסט-דעמאָנסטראציעס זיינען דורכגעגאן אין פע-טערבורג, קאזאן, סאראטאָו, סאַרקאָו, יוזאווקע, אָדעס, קיעו, ווארשע, בריסק און אין א סאך אנ-דערע שטעט. קעגן דעם בייליס-פראַצעס איז ארויס-געטראָטן די דעמאָקראטישע געזעלשאפט פון איי-ראַפּע און אמעריקע. די באַלשעוויקעס זיינען גע-ווען גרייט דורכצופירן אן אלגעמיינעם שטריק אין פעטערבורג, אויב דער געריכט וועט ארויסטראָגן א באשולדיקונג-אורטייל.

צוליב דעם בייליס-איניען האט דער געריכט ארויסגערופן 219 איידעס און 14 עקספערטן. די לייכטזיילן אין דער היסטאָרישער און מעדיצין-וויסנשאפט האבן אפן פראַצעס געמוזט דיסקוטירן מיט באַלעבאטיס פון גאנאָוויס-נעסטן, וועלכע זיי-נען געווען הויפט-איידעס פונעם באשולדיקונג-צאד. א רוישעם האבן געמאכט די ארויסטרעטונג-

געז פון די געלערנטע-העברעיסטן — דעם פראפע-סאָר פון דער פעטערבורגער גייסטלעכער אקאדע-מיע אייוואן טראַצקי און דעם אקאדעמיקער פא-וועל קאַקאָווצעוו, ווי אויך די עמאַציאָנעלע רעדע פונעם מאַסקווער ראָוו יאנקעוו מאזע. אלע האָבן זיי באוויזן דאָס פולשטענדיקע אמעראצעס פונעם „עקספערט“ פראנאטיס. א שטארקע אפווירקונג אף דער געזעלשאפטלעכער מיינונג האָבן געהאט די רעדעס פון די פארטיידיקער: די פאטעטישע שטים פון קאראבטשעווסקין, די איבערציגטקייט פון מאקלאקאוו, די מייסטערשאפט פונעם „נא-ציאנאלן פארטיידיקער“ גרוזענבערג.

בייליס איז פרייגעשפראכן געוואָרן. איינציטיק האָט דער געריכט דערקלערט, אז דער עצעם רי-טועלער מאַרד איז טאקע געווען, אָבער דער מער-דער איז געבליבן אומבאוויסט. אין די באדינגונגען פון מאסן-פראָטעסטן מיצאד די ברייטע שיכטן פון דער רוסלענדישער געזעלשאפט, ניט האָבנדיק קיין מעגלעכקייט צו באשולדיקן בייליסן, איז די רעאק-

ציע אין א געוויסער מאָס געבליבן באפרידיקט מיטן אויסגאנג פונעם פראָצעס. דער געריכט האָט מיט זיין באשלוס גלייך ווי אונטערגעהאלטן די ווערסיע פונעם בלוט-בילבל.

אין דער זעלבער צייט האָט דער בייליס-פראָ-צעס צו נישט געמאכט די איליוויע, אז ס'איז ניט מעגלעך צוימען דעם אנטיסעמיטיזם. דער איניען האָט געצווינגען אפילע אייניקע טוער פונעם רעכטן לאַגער אָפּגרענעצן זיך פון די מעטאָדן, וועלכע ס'האָט אויסגעניצט די זעלבסטהערשונג. די „פראוו-דא“ האָט געשריבן: „דאָס לאַנד האָט שוין ארויס-געטראָגן א באשולדיקונג-ווערדיקט קעגן יענע, וואָס האָבן געהאַפט אופצושטעלן אף אַט דעם איניען זייער קלוימערשטן ווילזיין“¹.

דער בייליס-פראָצעס האָט דעמאָנסטרירט די אייניקייט פונעם דעמאָקראטישן רוסלאַנד אין די היסטאָרישע שלאכטן קעגן דעם צאריזם.

¹ „פראוודא“ פארן 28 אָקטיאבער 1913.

בראָניק

א זאמלונג וועגן אנטיסעמיטיזם

אונטערן נאָמען „א וויקועף אף לעבן און אף טויט, אָדער דער סאָף פונעם געיעג-פארבאָט“ האָט דער פארלאַג „אטהענאום“ (מינרעווידיטשלאַנד) ארויסגעלאָזט א זאמלונג, אין וועלכער ס'זי-נען איינגעשלאָסן 64 צייטונג-ארטיקלען וועגן פארשיידענע אנטפלעקונגען פון אנטיסעמיטיזם אין דער דייטשישער פעדעראטיווער רעפובליק, פארעפנטלעכטע אין פילצאָליקע אויסגאבעס („פראנק-פורטער רונדשאו“, „דער שפיגעל“, „די צייט“, „טריבונע“, „פארווערטס“ און אנד.) אין די יאָרן 1976—1986.

אינעם נאָכוואָרט צו דער זאמלונג ווערן געבראכט אייניקע רעזולטאטן פון סאָציאלאָגישע אויספאָרשונגען וועגן דער לאגע פון די קאַרעוו 30 טויזנט מינרעווידיטשישע יידן. א סאך פון זיי האלטן ניט-יידישע טוישוים פאר אנטיסעמיטיש געשטימטע. דעריבער זינען די יידן ניט זעלטן גענייגט צו אויסבאהאלטן זייער אָפּשטאמונג.

די הויפט-עטאפן פון דער עמישער געשיכטע

פון די יידן אף דער היינטיקער טעריטאריע פון אוקראינע

אז שוין דעמלט האבן דא זיך באזעצט יידן פון טראנסקאווקא.

דער צאלווקס פון דער ארטיקער יידישער בא-פעלקערונג אינעם פריען מיטלאטער איז געווען ענג פארבונדן מיטן אנעמען דעם יודאיזם מיטאד די פירנדיקע שיכטן פונעם כאזארישן קאגאנאט, וועלכער האט אין VIII—X י.ה. קאנטראלירט דעם מיזרעכדיקן טייל פונעם קרימער האלב-אינדזל. ווארשיינלעך, האבן זיך אין יענעם פערנאד אריינגעגאסן אין די יידישע קעהילעס פונעם צאפן-ביי-ברעג פון דעם שווארצן יאם פארהעלטנישמעסיק צאלרייכע גרופן פראצעליטן פון דער סווייווע פון די טיורקיש-שפראכיקע כאזארן, איראניש-שפראכיקע אלאנען און אנדערע עטנישע עלעמענטן.

אין סוף X — אנהייב XI י.ה., נאך דעם, ווי די דרוזשינע פונעם קיעווער פירשט סוויאטאסלאוו און די מיטלאזיאטישע נאמאדן-גוזן האבן צעשמעט טערט דעם כאזארישן קאגאנאט, האבן זיך אין קרים אריבערגעקליבן נייע גרופן אנהענגער פון יודאיזם פון די צענטראלע ראיאנען פון כאזאריע, טראנסקאווקא, פערסיע און פונעם אראבישן כאליפאט.

אין XI—XIII י.ה. איז אין דעם באטראכטן רעגיאן געגאנגען אן אינטענסיווער פראצעס פון דער צונויפגיסונג פון פארשיידענע איידעס פונעם יידישן גלויבן. צווישן אנדערס, האט עס געלאזט זיך פילן אין פארשפרייטן צווישן די ארטיקע יידן א וואריאנט פון יענער טיורקישער שפראך, וואס איז געווען אין גאנג ביכלאל אין אט דעם ראיאן ערעו דער מאנגאליש-טאטערישער אינוואזיע.

א וויכטיקער שטריך פון דער עטיאקולטורע-לער געשיכטע פון די באטראכטע יידישע קעהילעס איז אין יענעם פערנאד געווען דאס פארשפרייטן צווישן זיי פארשיידענע ריכטונגען פונעם יודאיזם. אזוי, לעמאשל, האבן אין VIII י.ה. געלעבט אין כערסאנעס שוימרוינים, און צו די ערשטע יארצענד-ליקער פונעם XII י.ה. געהערן די ערשטע פעסט-געשטעלטע יעדיעס וועגן דער איבערוואנדערונג פון קאראימער פון קאווקאז קיין קרים. אין XII י.ה. האט דער יידישער ריזנער פעטאכיע פון רעגענס-בורג געזען אין די ביישווארציאמישע סטעפעס יידישע סעקטאנטן-מינייען, וועלכע האבן זיך גע-

די מיגראציע פון די יידן אף דער היינטיקער טיטקער טעריטאריע פון דער אוקראינישער ססר האט זיך אנגעהויבן מיט העכער צוויי טויזנט יאר צוריק. שוין אין I י.ה. לויט דער נייער צייטרעכענונג האבן אין פאנטיקאפיי (לעס דעם איצטיקן קערטש) און אין אלוויע (אין דער לעפצונג פונעם דארעס-בוג) עקזיסטירט ארגאניזירטע יידישע קעהילעס. שפעטער, ווייזט אויס אין III—IV י.ה., האבן די יידן אנגעהויבן זיך צו באזעצן אין כערסאנעס (לעס סעוואסטאפאל) און אין פארטעניט (ניט ווייט פון דער איצטיקער יאלטע).

די מערהייט יידישע קעהילעס פונעם צאפן-בייברעג פון דעם שווארצן יאם האבן אין די ערשטע יארהונדערטער פון דער נייער ערע געשאפן עליני-זירטע יידן — אפשטאמיקע פון קליין-אזיע, צו וועלכע ס'האבן זיך פארייניקט פראצעליטן (גיירים) פון צווישן דער ארטיקער באפעלקערונג. דאס אומ-גאנג-לאזן פון אט די קעהילעס איז געווען אלט-גריכיש. די הויפט-מאסע יידן פון דעם רעגיאן האט, אפאנעם, זיך קאנצענטרירט אין די שטעט, זיך פארנומען מיט האנטווערקעריי, האנדל און ערדארבעט. בעלי-סאפעק, האבן זיי אונטערגעהאלטן אקטיווע עקאנאמישע און קולטורעלע פארבינדונגען מיט די יידן פון קליין-אזיע.

די פארשפרייטונג פונעם קריסטנטום אפן צאפן-בייברעג פונעם שווארצן יאם אין די IV—V יארהונדערטער, די אינוואזיע פון די הונען אין סוף IV י.ה. און דאס פארכאפן פון דעם דאזיקן ראיאן מיטאד טיורקיטן אין סוף VI י.ה. האבן געבראכט צו א יערידע פון די ארטיקע יידישע קעהילעס. זייערע רעשטלעך האבן זיך אין VII—VIII י.ה. צונויפגע-מישט מיט די גאנץ באדייטנדיקע גרופן יידן, וואס האבן מיגרירט אהין פון ביזאנט. האגאם די הויפט-מאסע פון די ביזאנטישע יידן האט זיך באזעצט אינעם ראיאן פון פאנאגאריע (איצט — אפן שע-טער פון רוספער), האט א טייל פון זיי זיך איינגעפונדעוועט אין כערסאנעס און אין אנדערע שטעט, וועלכע האבן זיך געפונען אף דער טעריטאריע פון דער איצטיקער קרימער געגנט. די מיגראציע פון די ביזאנטישע יידן אין יענע שטעט האט זיך פאר-געזעצט אויך אין IX—X י.ה. ס'איז גאנץ מעגלעך,

האלטן בא רעליגיעזע מינהאגים, אין א סאך פאלן נאָענטע צו די קאראמישע. דאָס זינען, ווארשיינ- לעך, געווען רעשטלעך פון דער יודאזירטער בא- פעלקערונג פונעם כאזארישן קאגאנאט. די ערשטע פעסטגעשטעלטע יעדיעס וועגן דעם, אז אין קרים האבן געלעבט נאכפאלגער פונעם ארטאדאקסאלן יודאיזם — טאלמודיסטן אדער ראבאניטן, געהערן צום XIII ית. פונדעסטוועגן דארף מען פארבינדן ד פארשפרייטונג סיי פונעם טאלמודיזם, סיי פונעם קאראמיזם אינעם שווארציאמישן צאפן-ברעגלאנד מיט א מער פריערן פערזאן, יעדנפאלס, ניט שפע- טער פון VIII—IX ית. אלס גרונט פאר דעם קאן דינען דער פאקט, וואס קיין כאזאריע האבן מיג- רירט יידן פונעם נאָענטן מיזורעך און פון ביזאנט, וווּ אין יענער צייט זינען שוין געווען אנהענגער פון די ביידע ריכטונגען.

אינעם פערזאן פון דער הערשונג פון די כא- זארן און פון די פאלאזצעס האט די יידישע בא- פעלקערונג פונעם שווארציאמישן צאפן-ברעגלאנד געלעבט סיי אין שטעט, סיי אין דערפער און זיך פארנומען מיט האנדל, האנטווערקעריי און ערדאר- בעט. א טייל פראָזעליטן האט געפירט א האלב- נאָמאדישן ארט לעבן, זיך פארנעמענדיק, ווייזט אויס, אויך מיט פיצוכט.

ניט שפעטער פונעם אנהייב פון X ית. האבן קליינצאליקע גרופן יידן פון כאזאריע, ביזאנט און, מעגלעך, פון מירעווא-איראפּע אָנגעהויבן זיך צו באזעצן אין קיעוו. זייער צופלוס אין דער שטאָט איז מערקבאר אויסגעוואקסן נאך דעם, ווי עס זינען צעשמעטערט געווארן די גרעסטע שטאָטישע צענטערס פונעם כאזארישן קאגאנאט אין סאָף פונעם X ית, ביפראט פון איטיל. אין XI—X—אנהייב XII ית. האט די יידישע קעהילע פון קיעוו דער- גרייכט דעם גרעסטן אופבלי, וואס איז בעלי-סאָפּעק געווען פארבונדן מיט דער ראליע פון דער דאזי- קער שטאָט אלס שליסל-צענטער אפן מיסכער-וועג „פון די וואריאגן צו די גריכן“, וועלכער האט גע- פירט פון די לענדער פון צאפן-איראפּע צום נאָענטן מיזורעך.

די יערידע פון דעם האנדלס-צושטאנד אין קיעוו אין דער צווייטער העלפט פונעם XII—אנהייב XIII ית. און די ענדערונג פון די ריכטונגען פון האנדלס-וועגן זינען געווארן די הויפט-סיבעס פון נעם באווייזן זיך פון די יידן אין וואלאדימיר-וואָליני- סקי, טשערניגאוו און פאָניזיע (שפעטער פאָדאָליע).

די יידישע קעהילעס, וואס האבן עקזיסטירט אין די אלט-רוסישע שטעט אינעם פארמאָנגאלישן פערזאן, זינען, ווארשיינלעך, געווען קליינצאליק. זייערע מיטגלידער האבן זיך פארנומען מיט האנדל. לויט די פאראנענע אָנגאבן, פלעגן זיי אויסניצן אלס אומגאנג-לאָשן די שפראך פון דער ארומיקער סלא- ווישער באפעלקערונג. אף וויפל אין דער העברעי- שער ליטעראטור פון XI—XIV ית. פיגורירן די סלאווישע ערדן אפטער פון אלץ אונטערן נאָמען „כנען“, זינען אין דער היינטיקער וויסנשאפט- לעכער ליטעראטור באוואוסט די סלאוויש-שפראכיקע יידן פון דער אוראלטער רוס אלס „כאנאניטן“.

די רוינירונג פון די שטאָטישע צענטערס פון מיזורעך-איראפּע ביים דער מאָנגאליש-טאָטערישער

אינוואזיע האט געבראכט צו א יערידע פון די ארטי- קע יידישע קעהילעס. אבער די מיינונג, אז די סלא- וויש-שפראכיקע יידן-כאנאניטן זינען פראקטיש פולקום פארשווינדן אין דער מיט פונעם XIII ית, איז, אפאָנעם, פעלערהאפטיק. ס'איז גאנץ מעג- לעך, אז א געוויסער טייל פון זיי האט מיגרירט קיין גאליטשער רוס, וועלכע האט ווייניקער געליטן פון די אָנפאלן פון די נאָמאדישע האַרדעס. אין סאָף XIII—ערשטע העלפט XIV ית. האבן זיך אין דער גאליטשער רוס באזעצט נייע גרופן יידן. א טייל פון זיי האט געשטאמט פון אונגארן, די מער- הייט זינען געווען אשקענאזים, וועלכע האבן מיג- רירט פון צענטראל און מירעווא-איראפּע. צו דער מיט פונעם XIV ית, ווען גאליטשער רוס איז אריין אין באשטאנד פונעם פוילישן קיניגרייך, האבן דאָרט עקזיסטירט צוויי אָרגאניזירטע יידישע קעהילעס — אין גאליטש און לעמבערג, וועלכע האבן געשפילט אן אָנגעזעענע ראליע אין דעם אלגעמיינ-איראפּעישן מיסכער. גראַד דורך אַט די שטעט, ווי אויך דורך קאמענעץ-פאָדאָלסק, לוצק און וואלאדימיר-וואָלינסקי, איז געלעגן אין סאָף XIII—אָנהייב XIV ית. דער אזויגערופענער „טאָטערישער האנדלס-וועג“, וועל- כער האט פארבונדן דעם שווארציאמישן צאפן-ברעג- לאנד מיט צענטראל-איראפּע. אין די אלע דריי אויבנדערמאָנטע שטעט פון פאָדאָליע און וואָלין האבן אין XIV ית. אויך עקזיסטירט יידישע קעהי- לעס. אין דער צווייטער העלפט פונעם XIV ית, נאָכן איינשליסן וואָלין און פאָדאָליע אין באשטאנד פונעם ליטווישן גרויס-פירשטנטום, האט דער צופלוס פון די יידן אין די דאָזיקע ראיאָנען זיך פארגרע- סערט.

אינעם XV ית. האט די מיגראציע פון די יידן קיין אוקראינע געדויערט סיי פון מירעו (פון צענ- טראל-איראפּע און פוילן), סיי פון דאָרעם (פונעם צאפן-ברעגלאנד פון דעם שווארצן יאם). אין 1495 אבער זינען די יידן ארויסגעטריבן געווארן פונעם ליטווישן גרויס-פירשטנטום (דערונטער פון וואָלין, פאָדאָליע און פון קיעוו, וווּ די יידן האבן אפסניי אָנגעהויבן זיך צו באזעצן אינעם XV ית). דאָסראָו גיירושים האט זיך באזעצט אינעם קרימער כאנ- שאפט, און די אנדערע האבן מיגרירט קיין טשער- וואַנע רוס (אזוי האט מען אין דער עפאָכע פון דער פוילישער הערשונג גערופן די טעריטאָריע פון דער אמאָליקער גאליטשער רוס).

אין אָנהייב פונעם XVI ית. האט מען די יידן דערלויבט זיך אומצוקערן אין ליטווישן גרויס-פירשטנ- טום, און זייער צופלוס קיין וואָלין און פאָדאָליע איז נאך מער אויסגעוואקסן. איינציטיק האבן נייע גרופן יידישע מיגראנטן פון דייטשלאנד און פוילן פאָרגעזעצט זיך באזעצן אין טשערוואַנע רוס. אין רעזולטאט, האבן צום סאָף 60-ער יאָרן פון XVI ית. עקזיסטירט אף די אוקראינישע שטאָכים, וועלכע זינען געווען אונטערן קאנטראָל פונעם פוילישן קיניגרייך און פונעם ליטווישן גרויס-פירשטנטום (אין 1569 האבן די צוויי מעדינעס זיך פארייניקט און געשאפן רושעטש פאָספאָליטא), ארום 60 יידישע קעהילעס (בעסויכעם 42 — אין טשערוואַנע רוס). לויט די פאראנענע אָפּשאצונגען, האבן צום 1569 געלעבט אין טשערוואַנע רוס (אין די גרענעצן פון

באזעצט ניט בלויז אין שטעט און שטעטלעך, נאָר אויך אין דערפער. אין דער מיט פונעם XVII י"ה. האָט דאָס אוקראינישע ייִדנטום איבערגעלעבט א שוידערלעכן כורבן. בעשאס די קאזאקישע אופשטאנדן קעגן דער פוילישער הערשאפט זינען צענדליקער טויזנטער ייִדן אויסגעהארגעט געוואָרן, טויזנטער זינען, זיך ראטעווענדיק פון טויט, אנטלאָפן אין די צאָפן־מיזרעכדיקע און מיזרעוודיקע ראיאָנען פון רוסשעטש פאָספאָליטא. א סאך ייִדן האָבן מיגרירט קיין מי־רעוואַיאַראָפּע. לויט די פאראנענע אָפּשאצונגען, האָט אין סאָף 40־ער—אַנהייב 50־ער יאָרן פונעם XVII י"ה. די ייִדישע באפעלקערונג פון אוקראינע זיך פארקלענערט אף 90 פראָצענט. פונדעסטוועגן האָט נאָכן איינשטעלן שאַלעס די מיגראציע פון די ייִדן קיין אוקראינע זיך ווי־דער אָנגעהויבן מיט א נייער קראפט, און צו דער מיט פון די 60־ער יאָרן פונעם XVIII י"ה. האָבן אף די אוקראינישע ערדן, אונטערן קאָנטראָל פון רוסשעטש פאָספאָליטא, געלעבט שוין העכער 283 טויזנט ייִדן.

דער היינטצייטיקער אוקראינישער ססר) ארום 7 טויזנט ייִדן, אין וואָלין — ארום 3 טויזנט, אין פאָדאָליע, קיעוושטשינע און בראצלאוושטשינע — ארום 2 טויזנט. די אינטענסיווקייט פון די ייִדישע מיגראציעס אין די אָנגערופענע ראיאָנען איז שטארק געשטיגן אין דער צווייטער העלפט XVI—ערשטער העלפט XVII י"ה. צום 1648 יאָר האָבן אין טשערוואָנע רוס שוין געלעבט ארום 40 טויזנט ייִדן. אין וואָלינער וואַיעוואָדסטווע — ארום 15 טויזנט, אין פאָדאָליער — 4 טויזנט, אין קיעווער—העכער 13 טויזנט, אין בראצלאווער — ארום 19 טויזנט. אזויארום, איז בלויז פאר די אכט יאָרצענדליקער (1569—1648) דער צאָל־באשטאנד פון דער ייִדישער בא־פעלקערונג אף דער טעריטאָריע פון אוקראינע, אונטערן קאָנטראָל פון רוסשעטש פאָספאָליטא, אויסגעוואקסן פון 12 ביז 91 טויזנט נעפאשעס, אָדער מער ווי אין 7,5 מאָל. א וויכטיקער שטריך פון יענעם פעריאָד איז געווען דאָס, וואָס די ייִדן האָבן זיך

די דינאמיק פונעם צאָל־באשטאנד פון די ייִדן אף דער טעריטאָריע פון אוקראינע אין שפעטן מיטלאַלטער (טויזנטער נעפאשעס)

יאָרן				רעגיאָן
1765	1648	1569	1495	
120	40	7	1	טשערוואָנע רוס
63	15	3	0,5	וואָלין
48	4	1	—	פאָדאָליע
27	14	1 }	0,5	קיעוושטשינע
25	19		—	בראצלאוושטשינע
283	92	12	2	סאכאקל

שפראכיקע ייִדן־טאלמודיסטן, וועלכע האָבן מיגרירט פונעם שוואַרציאמישן צאָפן־ברעגלאנד, און א גרופע שפאניש־שפראכיקע ספארדים, וואָס האָבן זיך איבערגעקליבן אהין פון טערקיי, האָבן זיך צו יענער צייט שוין ענדגילטיק אקולטורירט מיט די מער פילצאָליקע אשקענאזים.

די אשקענאזישע ייִדן פון אוקראינע האָבן אינעם פעריאָד פון שפעטן מיטלאַלטער זיך געטיילט אף דריי עטנאָגראפישע הויפט־גרופן: גאליטשער, וואָלינער און פאָדאָליער, וועלכע האָבן זיך אונטערשיידט איינע פון די אנדערע קוידעמקאל מיט דער אייגנארטיקייט פון באזונדערע עלעמענטן פון מאטעריעלער און גייסטיקער קולטור, ווי אויך

אין דער צווייטער העלפט פונעם XVIII י"ה. האָבן צוויי דריטל אוקראינישע ייִדן געלעבט אין שטעט און שטעטלעך און ארום איין דריטל — אין דערפער, זיך פארנעמענדיק מיט מעלאַכעס און האנדל.

פאר די ייִדישע קעהילעס פון אוקראינע, וועלכע האָבן געהאט ברייטע אינערלעכע אווטאָנאָמיע, איז געווען כאראקטעריש דאָס שטרענגע אָפּהיטן די נאציאָנאַל־רעליגיעזע טראדיציעס — די אייגנארטיקע קולטור, דאָס ארט לעבן, די מינהאָגים און ווערטן־סיסטעם. ווארשיינלעך, איז שוין צום אָנהייב פונעם XVII י"ה. זייער גערעדטע שפראך געוואָרן אויסשליסלעך ייִדיש. די קליינע אין צאָל סלאוויש־שפראכיקע ייִדן־כאנאאניטן, די טיורקיש־

מיט די אלעקטאלע רעדנסארטן פון דער יידישער שפראך.

אין XIV—XVI יארהונדערטער האבן זיך בא- זעצט אין קרים, ווי אויך אין אקערמאן (איצט בעל- גארד-דניעסטר-אוסקי) גרופן יידן פון מירעוו-און צאפן-קאווקאז, פון נאענט-מירעכדיקע לענדער, ווי אויך איטאליענישע יידן און ספארדים פון טערקיי.

אלס רעזולטאט פון דעם, וואס די נייע מי- גראנטן האבן זיך צונויפגעגאסן מיט דער פריערדי- קער יידישער באפעלקערונג פונעם שווארציאמישן צאפן-ברעגלאנד, וועלכע האט זיך געהאלטן בא- טאלמודים, איז אופגעקומען אן אייגנארטיקע איי- דע, וואס איז בא היינטיקע צייטן באוויסט אונטערן נאמען קרימטשאקעס. אין די מינהאגים און טראדי- ציעס פון די קרימטשאקעס האבן זיך צונויפגעפלאכטן עלעמענטן פון דער קולטור פון פארשיידענע גרופן יידן, וועלכע האבן זיך באזעצט אין קרים. אלס אומגאנג-שפראך האבן די קרימטשאקעס א- גענומען קרימער טאטעריש. גאנץ באדייטנדיק איז געווען די האשפאע פון די קרימער טאטערן אויך אין דער ספערע פון דער מאטעריעלער קולטור פון די קרימטשאקעס.

אין געביט פון שפראך און פון מאטעריעלער קולטור זיינען צו די קרימער טאטערן געווען זיי- ער נאענט אויך די קאראימער, וועלכע האבן גע- לעבט אין קרים. אבער אין אונטערשייד פון די קרימטשאקעס זיינען זיי געווען א מער סטאבילע גרופע, קוידעמקאל איבער זייער רעליגיעזער אפ- געזונדערטקייט. אין פערנאד פון שפעטן מיטלא- טער האבן זיך אין באשטאנד פון די קאראימישע קעהילעס אריינגעגאסן בלויז באזונדערע מישפאכעס פון זייערע עמונע-ברידער פון די לענדער פונעם שווארציאמישן באסיין און פון פערסיע.

אין סוף XIII — ערשטער העלפט XIV יא. האט די אמערסטן גרויסע גרופע קרימער יידן גע- ווינט אין סאלכאט (איצט סטארי קרים). אין דער צווייטער העלפט XIV—ערשטער העלפט XVI יא- הונדערטער האט אפן ערשטן ארט זיך ארויסגערוקט די קעהילע פון קאפע (איצט פעאדאסיע). פון דער צווייטער העלפט XVI יא. אן האט די איבערוועגנ- דיקע מערהייט קרימטשאקעס זיך קאנצענטרירט אין קאראסובאזאר (איצט בעלאגארסק). אין XVII—XVIII יא. האבן די גרעסטע קאראימישע קעהילעס עקזיסטירט אין טשופוט-קאלע (דעם באכטשיסאריי), געזליאוו (יעוופאטאריע), קאפע און מאנגופ.

כונץ די אוקראינישע טעריטאריעס, וועלכע זיי- נען געווען אונטערן קאנטראל פון רושעטש פאס- פאליטא און פון קרימער כאנשאפט, האבן ניט- גרויסע גרופעס יידן-אשקענאזים זיך גענומען בא- זעצן פון דער מיט פון XVII יא. אין טראנסקאר- פאטיע, וואס איז צוגעייניקט געווארן אין 1699 צום אונגארישן קיניגרייך, ווי אויך אין צאפן-בוקא- ווינע, וועלכע האט זיך געפונען זינט 1711 אונ- טערן קאנטראל פון דער אסמאנישער אימפעריע. אין דער מיט פונעם XVIII יא. האבן ליטוואקעס פון וויסרוסלאנד און יידן פון וואליין און פאדא- ליע זיך באזעצט אין דער לינקברעגיקער אוקראי- נע, וועלכע איז אריין מיט הונדערט יאר צוריק אין באשטאנד פון רוסלאנד.

אין רעזולטאט פון קארדינאלע ענדערונגען אף דער פאליטישער מאפע פון מיזער-אייראפע אינעם לעצטן דריטל פונעם XVIII יא. זיינען טשערווא- נע רוס (וועלכע האט באקומען דעם נאמען גאלי- ציע) און צאפן-בוקאווניע אונעקסירט געווארן דורך עסטרייך, אהער איז אויך אריין טראנסקארפאטיע. אין דער רוסלענדישער אימפעריע איז איינגעשלאסן געווארן די גאנצע טעריטאריע פון קרימער כאנ- שאפט (1783) און די רעכטברעגיקע אוקראינע (1793—1795).

אין 1791 איז אין רוסלאנד געזעצגעבעריש אויסגעפורעמט געווארן דער טכום-האמוישעוו, וועל- כער האט אין זיך איינגעשלאסן צווישן אנדערע שטאכים אויך פראקטיש די גאנצע טעריטאריע פון דער היינטיקער אוקראינישער ססר, וואס האט זיך געפונען אונטער דער מאכט פון דער רוסלענ- דישער קרוין (כונץ די סאמע מיזערעכדיקע ראיאנען, וועלכע האבן געשאפן די כארקאווער גובערניע). דאס האט סטימולירט א מאסן-מיגראציע פון די יידן אף מיזערע און אף דארעם (אין דער טשערני- גאווער, פאלטאווער, יעקאטערינאסלאווער, כערסא- נער און טאוורישער גובערניעס). אין די דאזיקע גובערניעס זיינען אריבערגעפארן סיי יידן פון דער רעכטברעגיקער אוקראינע און גאליציע, סיי ליט- וואקעס פון וויסרוסלאנד און ליטע. איינצייטיק פארן אריבער פארהעלטניסמעסיק צאלרייכע גרו- פעס גאליציאנער, ווי אויך פאדאליער יידן, קיין צאפן-בוקאווניע און טראנסקארפאטיע. דערביי האבן אין דער כערסאנער און יעקאטערינאסלא- ווער גובערניעס, ווי אויך אין טראנסקארפאטיע, פיל יידן זיך באזעצט אין דערפער. צום אנהייב פון די 80-ער יארן פונעם XIX יא. האט ארום א פינפט- כילעק אוקראינישע יידן געלעבט אין דערפער. די יידן, וואס האבן באווינט די שטעט און שטעט- לעך, פלעגן זיך באשעפטיקן מיט האנטווערקעריי און האנדל, און די ייזשעוויקעס — אויך מיט ערד- ארבעט.

די איבערוועגנדיקע מערהייט אוקראינישע יידן האט אינעם XIX יא. פארגעזעצט ריידן יידיש און האט זיך גאר שוואך אונטערגעגעבן אן אקול- טוראציע. בלויז א קליינער טייל יידן, קוידעמקאל אינטעליגענט און גרויס-בורזשואזיע, וואס האט זיך קאנצענטרירט אין די גרעסערע שטעט (אדעס, קי- עוו, כארקאו, לעמבערג, טשערנאוויץ), האט אין דער צווייטער העלפט פונעם XIX יא. אקטיוו זיך דערנענטערט צו דער ארומיקער באפעלקערונג. צווישן אנדערס, האט דער דאזיקער שיכט יידן אופגענומען אלס אומגאנג-שפראכן רוסיש, פוי- ליש און דייטש.

צווישן די אשקענאזים, וועלכע האבן באטראפן אינעם XIX יא. די איבערוועגנדיקע מערהייט יידן אף דער אוקראינע, האבן פארגעזעצט צו עקזיס- טירן מערבארע אונטערשיידן צווישן די עטנאגרא- פישע גרופעס פון די וואלינער, פאדאליער און גאליצישע יידן. געוויסע אונטערשיידן אין דער מא- טעריעלער און גייסטיקער קולטור, אין דער שפראך האבן זיך באוויזן אויך בא די עטנאגראפישע גרו- פעס, וואס האבן זיך אויסגעפורעמט אין XVIII—XIX יא. (בוקאווינער, טראנסקארפאטער, דארעם-

רוסישע און מיזרעך-אוקראינישע יידן). פון די אשקענאזים האבן, ווי פריער, זיך שטארק אונטער-שיידט די קרימטשאקעס, וועלכע האבן געלעבט אין קרים (מערסטנטייל אין קאראסובאזאר). וואס שייך די קאראימער, האבן זיי אין רעזולטאט פון פרא-צעסן פון עטנישער סעפאראציע, וואס האבן זיך צווישן זיי אנטוויקלט זינט דעם סוף פונעם XVIII י.ה., אפאנעם, שוין צו דער מיט פונעם XIX י.ה. זיך ענדגילטיק פארוואנדלט אין א באזונדערן עטנאס.

אינעם XIX י.ה. האט זיך קוידעמקאל אפן כעזשן פונעם הויכן ניווא פון נאטירלעכן צווייטן פארגעזעצט דער גיכער וויקס פונעם צאל-באשטאנד פון דער ארטיקער יידישער באפעלקערונג. לויט אונדזערע אפשאצונגען, איז די צאל יידן, וועלכע האבן געווינט אין די אוקראינישע גובערניעס פון רוסלאנד, אויסגעוואקסן פון 200 טויזנט אין 1797 ביז 870 טויזנט אין 1858 און ביז א מילי-אן 870 טויזנט אין 1897. אין מיזרעך-גאליציע, טראנסקארפאטיע און צאפן-בוקאווינע (עסטרייך) האט די יידישע באפעלקערונג באטראפן אין 1795 — 130 טויזנט נעפאשעס, אין 1857 — 395 טויזנט און אין 1900 — 760 טויזנט. אזויארום, איז אינעם XIX י.ה. די צאל יידן אף דער היינטיגער טיקער טעריטאריע פון דער אוקראינישער סטראנסקאקסן קימאט אין 8 מאָ. דערביי טאר מען ניט פארגעסן, אז עטלעכע הונדערט טויזנט אר-טיקע יידן האבן עמיגרירט אינעם לעצטן פערטל פונעם XIX י.ה. קיין מירעווא-איראפע און אמע-ריקע, ווי אויך ארויסגעפארן אין די צענטראלע ראיאנען פון רוסלאנד און עסטרייך-אונגארן.

נאך דער צעפאלונג פון דער רוסלענדישער און עסטרייך-אונגארישער אימפעריעס איז דער גרעסטער טייל פון דער היינטיגער טעריטאריע פון אוקראינע אריין אין באשטאנד פון דער אוק-ראינישער סטראנסקאקסן, וועלכע איז אין 1922 געווארן א באשטאנדטייל פון פסער. מיזרעך-גאליציע, ווי אויך די מירעוואדיקע ראיאנען פון וואלין און פאדאליע, זיינען איינגעשלאסן געווארן אין באשטאנד פון פוילן. צאפן-בוקאווינע און די מירעוואדיקע ראיאנען פון דער איצטיקער אדעסער געגנט זיינען צוגעיי-ניקט געווארן צו רומעניע, און טראנסקארפא-טיע — צו טשעכאסלאוואקיע. בלויז נאכן איי-שליסן אין באשטאנד פון פסער די מירעווא-אוקראי-נישע טעריטאריעס, וועלכע האבן זיך געפונען אונ-טערן קאנטראל פון פוילן און רומעניע (1939 און 1940), ווי אויך טראנסקארפאטיע (1945), האבן זיך ענדגילטיק אויסגעפורעמט די היינטיגער גרענעצן פון דער אוקראינישער סטראנסקאקסן.

אין אנהייב פונעם XX י.ה. זיינען פאר די יידן געבליבן כאראקטעריש אקטיווע מיגראציע-נעלע פראצעסן. באדייטנדיקע גרופן זייערע האבן פארלאזט די שטעטלעך און זיך באזעצט אין שטעט, באזונדערס אין גרעסערע. א סאך יידן פון פאדאליע און וואלין האבן מיגרירט אין עקאנאמיש מער אנטוויקלטע כערסאנער, יעקאטערינאסלאווער און טאווישער גובערניעס. יענע, וואס האבן גע-האט „פראוואזשיטעלסטווע“, האבן זיך אפטמאל באזעצט אויסער דעם טכום, אין די אינערלעכע ראיאנען פון רוסלאנד. א געוויסע צאל יידן פון

גאליציע און בוקאווינע איז אריבערגעפארן אין די אינערלעכע ראיאנען פון עסטרייך-אונגארן. נאך אין גרעסערע מאסשטאבן האט געדויערט די עמי-גראציע קיין אמעריקע. בעשאס דער ערשטער וועלט-מיליטארישער און דעם בירגערקריג זיינען צענד-ליקער טויזנטער יידן געווארן בעזשענצעס, פיל פון זיי האבן פארלאזט די כארעווא-געווארענע איבער-מיליטערישע אפעראציעס און פאגראמען שטעטלעך און זיך באזעצט אין גרעסערע שטעט.

נאכן אפשאפן אין 1917 דעם טכום-האמיי-שעו האט פון דארטן זיך אנגעהויבן א מאסן-מיג-ראציע אין די אינערלעכע ראיאנען פון רוסלאנד, און אין דער צווייטער העלפט פון די 20-ער יארן — א ברייטע איבערוואנדערונג פון יידן פון שטעטלעך אין די דערפער און דאס שאפן יידישע קאלאניזירטן אינעם סטעפ-טייל פון אוקראינע און אין קרים. צום סוף פון די 30-ער יארן האבן בלויז אין קרים עקזיסטירט 86 יידישע איבערוואנדער-שע קאלאניזירטן, אין וועלכע עס האבן געווינט 5 טויזנט מישפאכעס. נאך 8,5 טויזנט יידישע מיש-פאכעס האבן געלעבט אין די איבערוואנדערשע קאלאניזירטן פון דער סטעפישער אוקראינע. אין דער זעלבער צייט (סוף 20-ער און אין די 30-ער יארן) זיינען ארום 250 טויזנט יידן אריבערגעפארן פון אויסער אין אנדערע פארבאנדישע רעפובליקן און נאך עטלעכע הונדערט טויזנט — אין די גרעסטע שטאט-צענטערס פון אוקראינע (קיעוו, כארקאוו, אדעס, דניעפראפעטראווסק און אנד.). דער פראצעס פון פארשנעלערטער אורבאניזאציע איז אינעם צווייטן מיליאנעדיקן פערנאד געווען כאראקטעריש אויך פאר דער יידישער באפעלקערונג פון די מירעו-דיקע געגנטן. איינציטיק איז געגאנגען אן עמיגרא-ציע, קוידעמקאל אין די לענדער פון מירעווא-איי-ראפע און קיין אמעריקע. נאכן אפשטעלן די ראטנמאכט און אפשאפן פילצאליקע דיסקרימינא-ציען געזעצן, ווי אויך אין רעזולטאט פונעם אקטיוון קאמף קעגן אנטיסעמיטיזם און מאסעווער פארקלענערונג פונעם אינטערעס צו דער עמונע מיצאד דער יידישער באפעלקערונג, זיינען גע-שאפן געווארן יעסוידעס פארן בייקומען די פריער-דיקע פארשלאסנקייט פון די יידן. דעם דאזיקן פראצעס האבן מיטגעהאלפן די אורבאניזאציע, ווי אויך דער אקטיווער אנטוויקלונג פון די יידן אין דער גרויסער אינדוסטריע. עמעס, די פראצעסן פון אקול-טוראציע און אסימילאציע מיט דער ארומיקער בא-פעלקערונג האבן געהאט אן ארט שוין אינעם אנהייב פונעם XX י.ה., באזונדערס אין די שטעט.

אין די 20-ער — 30-ער יארן זיינען געשאפן געווארן גינסטיקע באדינגונגען פארן אנטוויקלען די קולטור אף דער יידישער שפראך. עס האט עק-זיסטירט א גאנץ ברייטע נעץ יידישע שולן, טעכ-ניקומס, הויכשולן אאוו., עס האבן פונקציאנירט פילצאליקע אנשטאלטן פון פראפעסיאנעלער יידי-שער קולטור. אן ענלעכע סיטואציע איז געווען אויך אין מירעווא-אוקראינע. אלס רעזולטאט האבן זיך מערקבאר אקטיוויזירט די פראצעסן פון עטנישער קאנסאלידאציע.

אינעם צווייטן מיליאנעדיקן פערנאד איז בא-דער יידישער באפעלקערונג פון אוקראינע בא-

דייטנדיק אויסגעוואקסן דער כײלעק פון אינדוסט-
ריעלע ארבעטער, אינטעליגענץ, פויערים. אין דער
סאָוועטישער אוקראינע איז געפאלן דער כײלעק
פון הענדלער און באלמעלאַכעס.

אקטיווע אויסערלעכע מיגראציעס, די פארקלע-
נערונג פונעם נאטירלעכן צווייטן און גרויסע
פארלוסטן בעשאס דעם בירגערקריג האבן מערקבאר
געווינקט אף דער דינאמיק פונעם צאל-באשטאנד
פון די יידן אין דער ערשטער העלפט פונעם XX
יה. אויב ערעוו דער ערשטער וועלט-מילכאמע האט
מען געקאנט אָפּשאצן זייער צאל אין אן ערעך 3
מיליאָן נעפאשעס, האט זי צום סאָף פון די 20-ער
יאָרן זיך פארקלענערט ביז 2,5 מיליאָן. די דאָזיקע
ציפער האט זיך פראקטיש ניט געביטן ביזן סאָף
פון די 30-ער יאָרן. אין סאָף פון די 20-ער יאָרן
האבן 74 פראצענט אוקראינישע יידן געלעבט אין
שטעט.

אין די יאָרן פון דער צווייטער וועלט-מילכא-
מע האט דאָס אוקראינישע יידנטום איבערגעלעבט
א שוידערלעכע טראגעדיע. לויט אונדזערע אָפּשא-
צונגען, האבן בלויז 1 מיליאָן נעפאשעס (ארום
40 פראצענט פונעם פארמילכאמעדיקן יידישן קי-
בעץ פון אוקראינע) געקאנט זיך עוואקוירן אין די
אינערלעכע ראיאנען פון פּסער. די איבעריקע זיינען
פראקטיש פולקום פארניכטעט געוואָרן מיטאד די
נאציסטן און זייערע באהעלפער. אומגעקומען זיי-
נען קימאט אלע יידן פון די מירעו-געביטן פון
דער רעפובליק, וועלכע זיינען אָקופירט געוואָרן
אין די ערשטע טעג פון דער מילכאמע. עטוואָס
קלענער זיינען געווען די פארלוסטן פון דער יידי-
שער באפעלקערונג אין די צענטראלע און מיזרעכ-
דיקע געביטן (דאָ זיינען אומגעקומען 40 — 45
פראצענט פון די אַרטיקע יידן).

נאָך דער מילכאמע האבן דאָסראָו עוואקוירטע
זיך אומגעקערט צוריק. אָבער פון 100 ביז 150
טויזנט יידן זיינען געבליבן אין די מיזרעכ-
ראיאנען פון רפּסער, ווי אויך אין די רעפובליקן
פון מיטלאַזיע און אין קאזאכסטאן. אין די
50-ער — 80-ער יאָרן איז פאר דער יידישער באפעל-
קערונג פון אוקראינע געווען כאראקטעריסטיש א
נעגאטיווע סאלדאָ פון צווישן-רעפובליקאנישע מיג-
ראציעס. דאָס אָפּפאַרן גייט קוידעמקאל אין די גרע-
סטע שטעט פון רפּסער. אין די 70-ער — 80-ער
יאָרן האט פארקלענערט זייער צאל אויך די עמי-
גראציע. די מיגראציע פון דער יידישער באפעל-
קערונג פון אוקראינע אינווייניק פון דער אוקראיני-
שער ססר איז געריכטעט פון די דערפער און שטעט-
לעך אין די געגנטלעכע צענטערס. דער כײלעק פון
דער דאָרפישער באפעלקערונג האט זיך בא די יידן
פארקלענערט אינעם פּעריאָד צווישן 1959 און
1970 פון 3,6 ביז 1,7 פראצענט און באטרעפט
היינט-צו-טאָג ניט מער פון 1 פראצענט.

קימאט די גאנצע היינטצייטיקע יידישע בא-
פעלקערונג פון דער אוקראינישער ססר באשטייט
פון אשקענאזים. בלויז אין קרימער געגנט וווינען
ארום 1,5 טויזנט קרימטשאקעס (ארום 70 פראָ-

צענט פון אלע קרימטשאקעס זיינען פארניכטעט
געוואָרן מיטאד די נאציסטן בעשאס דער מילכא-
מע). די יידן פון פארשיידענע געגנטן פון אוקראי-
נע שיינן זיך אצינד עטנאגראפיש ווייניק-וואָס אונ-
טער איינע פון די אנדערע. אן אויסנאם שטעלן מיט
זיך פאַר בלויז ניט קיין גרויסע גרופן פון דער
אלט-געזעסענער יידישער באפעלקערונג אין טשער-
נאָוויצער און טראנסקארפאטער געגנטן. פארן אוק-
ראינישן יידנטום זיינען אינעם נאָכמילכאמעדיקן
פּעריאָד כאראקטעריסטיש אקטיווע פראצעסן פון
אקולטוראציע און אסימיליאציע מיט אנדערע עט-
נישע גרופן — קוידעמקאל מיט די אוקראינער און
רוסן. א מעכטיקער אינסטרומענט פון אסימיליא-
ציע זיינען געמישטע הייראטן, וואָס זייער פראצענט
איז אויסגעוואקסן פון 14,2 אין 1959 ביז 23,0
אין 1979 (די אָנגאבן ווערן געגעבן לויט דער
קיעווער, אָדעסער, דאַנעצקער, זאַפּאָראַזשיער און
טראנסקארפאטער געגנטן, אין וועלכע עס וווינט
אן ערעך א העלפט פון דער גאנצער היינטצייטי-
קער יידישער באפעלקערונג פון אויסער). דער פראָ-
צענט פון יענע, ווער עס האלט יידיש פאר זייער
מוטער-שפראך, האט זיך פארקלענערט, לויט די אָנ-
גאבן פון די פאָלקסצייטונגען, פון 75,7 פראצענט
אין 1926 ביז 16,9 אין 1959 און 9,0 אין 1979.
די יידן ארבעטן אין אלע עקאָנאָמישע געביטן
פון דער אוקראינישער ססר. צווישן זיי איז רעליא-
טיוו גרויס דער פראצענט פון דער אינטעליגענץ.
לויט דער פאָלקסצייטונג פונעם 1970-טן יאָר,
האבן צווישן די אוקראינישע יידן, וועלכע זיינען
געווען פארנומען אין דער פאָלקסווירטשאפט, גע-
האט הויכבילדונג און ניט-פארענדיקטע הויכביל-
דונג 32,2 פראצענט, און מיטעלע ספעציעלע
בילדונג — נאָך 21,4 פראצענט. היינט-צו-טאָג
זיינען די דאָזיקע ציפערן בעלי-סאָפּעק גרעסער.

איבערן נידעריקן, און גיכער פאר אלץ נע-
גאטיוו נאטירלעכן צווייטן, אסימיליאציע און נע-
גאטיווער מיגראציעלעך סאלדאָ, פארקלענערט
זיך גיך דער צאל-באשטאנד פון דער יידישער בא-
פעלקערונג פון דער אוקראינישער ססר אינעם
נאָכמילכאמעדיקן פּעריאָד. פארן פּעריאָד צווישן
1959 און 1979 איז די צאל יידן אין דער רעפּו-
בליק געפאלן פון 840,3 טויזנט נעפאשעס ביז
634,2 טויזנט נעפאשעס, אָדער אף 24,5 פראָ-
צענט.

היינט-צו-טאָג איז מער פון א העלפט פון דער
גאנצער יידישער באפעלקערונג פון אוקראינע קאָנ-
צענטרירט אין פיר שטעט: קיעוו, אָדעס, כארקאָו
און דניעפראפעטראָווסק. פארהעלטניסמעסיק צאל-
רײַכע גרופן יידן וווינען אויך אין דאַנעצק, לוואָוו,
טשערנאָוויץ, זאַפּאָראַזשיע, וויניצע, ניקאָליעוו,
זשיטאָמיד, סימפּעראָפּאָל, קריוואַי ראָג (פון 10 ביז
20 טויזנט נעפאשעס אין יעדער שטאָט); כערסאָן,
וואַראַשילאָוואַגראַד, טשערניגאָוו, בערדיטשעוו, כמעל-
ניצקי (פון 5 ביז 10 טויזנט); קאַראַסטעוו, בעלאַיא
צערקאָוו, קרעמענשוג, קיראָוואַגראַד, פאַלטאווע,
טשערקאס, מאָהיליאָוו-פּאָדאָלסק, סעוואסטאָפאָל
(פון 3 ביז 5 טויזנט).

יידן אין וויטעבסק

(פונעם XVI י"ה. ביז דער רעוואלוציע)

פון 1679, באנייט אין וויטעבסק דאס פולבלוטיקע קעהילע-לעבן.

די צאפן-מילכאמע האט פונסניי פארערגערט די לאגע פון די שטאטישע יידן. דער וויטעבסקער קעהילע-פינקעס פארן 1711 יאר גיט איבער: „שוין עטלעכע יאר, ווי עס האבן אויסגעבראכן איבער אונדז שרעקלעכע צארעס. ס'איז אויסגעפאלן צו לידן א סאך פון די פוילישע און רוסישע אטריאדן, און צו דעם נאך האט דער וואיעוואדע ארופגעלייגט אף אונדז ריזיקע שטייערן". אין 1709 האבן די קא-זאקן, לויטן באפעל פון פיאטער I, אונטערגעצונדן די שטאט, לעמיי די איינוווינער האבן מאטעריעל אונ-טערגעהאלטן דעם קייסער קארל XII. וויטעבסק האט קימאט אינגאנצן אפגעברענט. די פוילישע קייסארים אווגוסט II און אווגוסט III האבן גע-פרווט צוגעבן נייע קויכעס דער שטאטישער עקא-נאמיק. אין 1729 און 1759 זיינען באשטעטיקט געווארן די פריערדיקע פריווילעגיעס, האגאם צו קאנטיקע רעזולטאטן האט עס נישט געבראכט. אין מיט פון XVII י"ה. האט וויטעבסק אנגעציילט בלויז 226 הויפן לעגאבע די 688 הויפן אין 1665.

די ערשטע יעדעס מיקויעך דעם צאל-באשטאנד פון די יידן אין וויטעבסק האבן א שייכעס שוין צום 1765 יאר. לויט די אנגאבן פונעם ראש פון דעם וויטעבסקער קאהאל, האבן דאן אין דער שטאט געווינט 667 יידן.

טכילעס פלעגן די יידן זיך באזעצן, ווייזט אויס, בלויז לעבן די אזויגערופענע „זשידאווסקי" טויערן פונעם אונטערשטן שלאס. נאך די סרייפעס פון 1709 האבן זיי אנגעהויבן פארנעמען די פארפון-סטעוועטע ערד-כאלאקים אין זארוטשעוויי, זאדוני-וויי, זאדוויניי. נאכן קויפן אין 1754 אן ערד-כילעק פאר א סינאגאגע אין אווארסקער טייל, האבן די יידן שוין געווינט איבער דער גאנצער שטאט. כאטש עס האט ארויסגערופן א געוויסן ווי-דערשטאנד מיצאד די קריסטלעכע איינוווינער.

אין 1772 איז וויטעבסק אריין אין באשטאנד פון רוסלאנד. טכילעס האט דער קאהאל פארהיט זיין אוואטאנאמיע אין די פראגן פונעם אינערלעכן קעהילע-לעבן, אבער דאס צורעכענען די יידן צו די מעשטשאנעס און די דערלויבעניש צוצושרייבן זיי צום סאכרים-שטאנד האט באגרענעצט די פונקציעס פונעם קאהאל. אינגיכן האט זיך אנגעהויבן די טקו-פע פון די גזירעס. די טאקאנעס פון 1804 האבן ענדגילטיק באשטעטיקט די גרענעצן פונעם טכום-האמוישעו, אין באשטאנד פון וועלכן עס איז אריין

די ערשטע דירעקטע דערמאנונג וועגן יידן אין וויטעבסק ווערט אפגעטראגן צום 1522 יאר. אויב אורטיילן לויט א פארצייכענונג אין דער כראניק, האבן יידן דארט געקאנט ווינען נאך אין XV י"ה, און עפשער אפילע אין XIV, האגאם ערשט אין אנהייב XVII י"ה. האט זיך אין דער שטאט באוויזן א פארהעלטנישמעסיק זעלבשטענדיקע יידישע קעהילע (אין 1634 האבן די יידן פון ווי-טעבסק באקומען דאס רעכט צו קויפן הייזער). דעם וויטעבסקער קאהאל זיינען געווען אונ-טערגעווארפן די יידן, וועלכע האבן געלעבט אף דעם ברייטן שעטער, וואס האט אין 1721 איינגע-שלאסן די טעריטאריעס פון די איצטיקע וויטעבס-קער, לעפעלסקער, בעשענקאוויטשער, גארדאקער ראיאנען פון דער וויטעבסקער געגנט און דעם ווע-ליזשסקער ראיאן פון דער סמאלענסקער געגנט. אף מיזרעך און אף צאפן-מיזרעך האט דער קאהאל געגרענעצט מיט דער רוסישער מעדינע.

די גינסטיקע פאר די וויטעבסקער יידן אומ-געבונג, וועלכע האט זיך צונויפגעלייגט צו דעם צווייטן פערטל פונעם XVII י"ה, האט זיך פארהיט נישט לאנג. אין 1654, בעשאס דער רוסיש-פוילישער מילכאמע, איז די שטאט איינגענומען געווארן מיצאד דעם רוסישן מיליטער. לויטן באפעל פונעם צאר אלעקסיי מיכילאוויטש האט מען בא די יידן צוגענומען לעטויוועס די סאלדאטן דאס גאנצע פארמעגן און דאס געלט, זיי האבן פארלוירן אלע פריערדיקע רעכט און פריווילעגיעס. די יידן, וועל-כע האבן גענומען אן אנטויל אינעם באשיצן די שטאט, האט מען ארעסטירט און ארויסגעשיקט קיין קאזאן. ערשט אין 1667, ווען וויטעבסק איז ווידער איבערגעגאן צו פוילן, האבן די יידן, וועלכע זיינען צו יענער צייט געבליבן לעבן, באקומען די מעג-לעכקייט זיך אומקערן אהיים.

ביז גאר שווערע זיינען געווען די פאלגן פון דער מילכאמע און פון דער שרעקלעכער פעסט-עפידעמיע, וועלכע האט אין יענער צייט געוויילדע-וועט אין דער שטאט. לויט דער היסטאדלעס פון דער וויטעבסקער קעהילע האט דער קייסער יאן III סאבעסקי אין 1679 אפגעשטעלט די רעכט און די פריווילעגיעס פאר די יידן פון דער שטאט, געגעבן זיי די מעגלעכקייט צו בויען סינאגאגעס, בעדער, הייזער, צו האבן א בעסאלמען, זיך פארנעמען מיט מעלאכע אוקעדוימע. אין זעלבן יאר האבן זיך באוויזן די ערשטע אפמערקונגען אין דעם נאכמיל-כאמעדיקן פינקעס. אזויארום, ווערט, אנהייבנדיק

אויך די וויטעבסקער גובערניע. אין 1808 איז ארויס אן אוקאז וועגן דער ארויסזעצונג פון אלע יידן, וואס האבן געוויינט אין די דערפער. דאס אויספילן דעם אוקאז האט איבערגעריסן די מילכאמע פון 1812. צו דעם פראנצויזישן מיליטער האבן זיך די וויטעבסקער יידן באצויגן מיט סינע, וועלכע האט פארשטארקט די קאמפאניע קעגן נאפאלעאנען, וואס עס האט געפירט דער ראש פון די וויטעבסקער כסידים שנייער-זאלמען. די יידן האבן זיך ווי ווייט מעגלעך קעגנגעשטעלט דעם סוינע. זיבן יידן זיינען באליינט געווארן מיט מעדאלן פאר מאטעריעל העלפן דער רוסישער ארמיי. די יידן פון וויטעבסק האבן באקומען דאס רעכט אויסצוקלייבן אן אייגענעם ראש באגלייך מיטן ראש פון דער קריסטלעכער פוילישער באפעלקערונג (דער ראש פון דער וויטעבסקער קעהילע בייניש לאפקאווסקי האט שפעטער גענומען אן אנטווייל אין די יידישע דעפוטאציעס באם הויף פון אלעקסאנדער I).

און דאך איז צום סאף פונעם קיניגן פון אלעקסאנדער I און בעשאס דעם קיניגן פון ניקאליי I די רעכטלעכע לאגע פון די יידן געווארן ערגער. עס האט זיך באנייט די ארויסזעצונג פון די דאך-פישע מעקוימעס, וועלכע האט געהאט א קאנטיקע האשפאע אף דער אנטוויקלונג פון וויטעבסק.

אין די 20-ער — 30-ער יארן איז די יידישע באפעלקערונג פון דער שטאט געשטיגן אין 2,4 מאל. די רעוויזיע פונעם וויטעבסקער קאהאל פארן 1811 יאר גיט א מעגלעכקייט אפצושאצן דעם סאציאלן און פראפעסיאנעלן באשטאנד פון דער יידישער באפעלקערונג. דאסראו יידן — 71,3% — זיינען געווען מעשטשאנעס, 27,9% — באלמעלא-כעס און 0,8% — סאכרים. אמערסטן פארשפרייט זיינען געווען די פראפעסיעס פון שניידער (35,7%), קאצאוים (13%), טעסלער (7%).

היפש איז געווען די האשפאע פון די יידן אף דער אנטוויקלונג פון דער מאנופאקטור(געוואנט)-אינדוסטריע. אין 1811 האט דער וויטעבסקער מעשטשאנין שלוימע רובאניאנאק גענומען אין ארענ-דע א געוואנט-פאבריק. טכילעס האט מען דארט אויסגעארבעט סאלדאטן-געוואנט, אנהייבנדיק פון 1816 — טאלייסים. אין זעלבן 1816 עפנט זיך אין דער שטאט נאך איין מאנופאקטור, וואס מאכט טאלייסים. אין די 30-ער — 50-ער יארן האבן די יידן געעפנט קוסטארישע קליינע אונטערנעמונגען פון ציגל, קאלך, טאבאק און אנד. (די צאל ארבעטער פלעג ניט איבערשטייגן פון 4 ביז 8 מענטשן).

דאס ארופטרעטן אפן טראן פונעם צאר אלעקסאנדער III איז אפגעמערקט געווארן מיט אן אופשטייג פון דער רעאקציע, ביפראט קעגן די יידן: אין 1882 — די נייע ארויסזעצונג פון די דערפער, אין 1887 — די פראצענט-נארמע אין די לערן-אנשטאלטן, אין 1892 — דער פארבאט אף פארנעמען קימאט אלע אמטן אין דער שטאטישער זעלבסט-פארוואלטונג. דער מאנגל אין שפייד-פראדוקטן האט ארויסגערופן אין 1891 אומרוען, וואס האבן זיך פארענדיקט מיטן פאגראם, בעשאס וועלכן די שווארצמייעניקעס האבן רוינירט די הייזער און די קראמען פון די וויטעבסקער יידן.

די ארויסזעצונג פון די דערפער האט געבראכט

צו א גיכן צווייטקס פון דער יידישער באפעלקערונג גופע אין וויטעבסק. פון 1882 ביז 1886 איז די צאל יידן געשטיגן אף 25,7%. אין אנהייב 90-ער יארן איז דער צאל-באשטאנד פון די וויטעבסקער יידן פונסניי קלענער געווארן. א טייל יידן האט, ווייזט אויס, ניט געפונען פאר זיך קיין לעבנס-מיטל לען אין דער איבערגעפולטער שטאט און איז ארויס-געפארן אין אנדערע שטעט. עס האט זיך אנגע-הויבן די עמיגראציע קיין אויסלאנד.

צום סאף XIX י"ה. ביט זיך דער סאציאלער און פראפעסיאנעלער באשטאנד פון די וויטעבסקער יידן. לויט דער פאלקסציילונג פון 1897 האבן יידן-סאכרים באטראפן 3,5% פון דער גאנצער שטאטישער יידישער באפעלקערונג אדער 82,6% פון אלע וויטעבסקער סאכרים (יידן און ניט-יידן). די אנאלאגישע צאל-אנגאבן פאר די יידן-מעשטשאנעס זיינען אנטשפרעכיק 95,9% און 71,5%. א ניט באדייטנדיקע צאל יידן זיינען געווען טשינאוויקעס, ערן-בירגער, פויערים און אנד. קארעו 60% פון אלע שטאטישע דאקטוירים זיינען געווען יידן.

ס'איז אויסגעוואקסן דער בילדונגס-ניווא פון די וויטעבסקער יידן. אויב אין 1865 האבן בלויז 7,4% יידן געקאנט לייענען אף רוסיש, זיינען שוין אין 1897 36,7% יידן געווען גראמאטע אין דער רוסישער שפראך. אין 1857 עפנט זיך אין דער שטאט דער ביכער-מאגאזין פון 5. מענדעלסאנען. צום סאף יארהונדערט האבן די יידן שוין געהאט ניין ביכער-מאגאזינען און לייענזאלן.

א וויכטיקע געשעעניש אינעם קולטור-לעבן פון דער שטאט איז געווארן דאס עפענען אין 1892 די קינסטלערישע שול, מיט וועלכער ס'האט אנגעפירט דער ארויסלאזניק פון דער פעטערבורגער קונסט-אקאדעמיע יעהודע פען. אין דער שול האבן אין פארשיידענע יארן זיך געלערנט מ. שאגאל, ע. ליי-סיצקי, 5. שולמאן, א. פפערמאן, א. צאדקין, ש. יודאוויץ, ס. גערשאוו, ז. אזגור און אנדערע. קיין וויטעבסק פלעגט אפט קומען דער היגעבירענער שרייבער און פאלקלאריסט ש. אנסקי (ס. ראפא-פארט). עס האבן אין שטאט גאסטראלירט פארשיידענע יידישע טעאטראלע טרופעס. יידישע שרייבער און לעקטארן פלעגן דורכפירן באגעגענישן מיט דער באפעלקערונג. ס'האבן זיך אקטיוויזירט עטלעכע קולטור-אופקלערערישע געזעלשאפטן.

אין 1891 האט דער ארויסגעשיקטער פון מאסקווע א. אמסטערדאם ארגאניזירט דעם ערשטן אין וויטעבסק סאציאל-דעמאקראטישן קרייז. אין פינף יאר ארום האט מען אין דער שטאט געשאפן א סאציאל-דעמאקראטישן קאמיטעט (אין זיין בא-שטאנד זיינען אריין כ. אוסישקין (פארזיצער), י. אבראמאוו, ג. גורעוויטש, א. טראפאווסקי, וו. שא-ליט און א. גינזבורג). אין 1897 האט י. אבראמאוו אנטוויקלט גענומען אין ערשטן צוזאמענפאר פון בונד. אין אקטאבער 1905 איז אין וויטעבסק דורכגעפירט געווארן אן אלגעמיינער פאליטישער שטרייך, וועלכער האט געדויערט פיר טעג. ס'האבן זיך אנגעהויבן באזונדערע באוואפנטע צוזאמענ-שטויסן מיט דער פאליציי. אין רעזולטאט פון דער קאנסאלידאציע פון אלע לינקע קויכעס האט זיך איינגעגעבן צו ארגאניזירן אטריאדן פון זעלבשוין

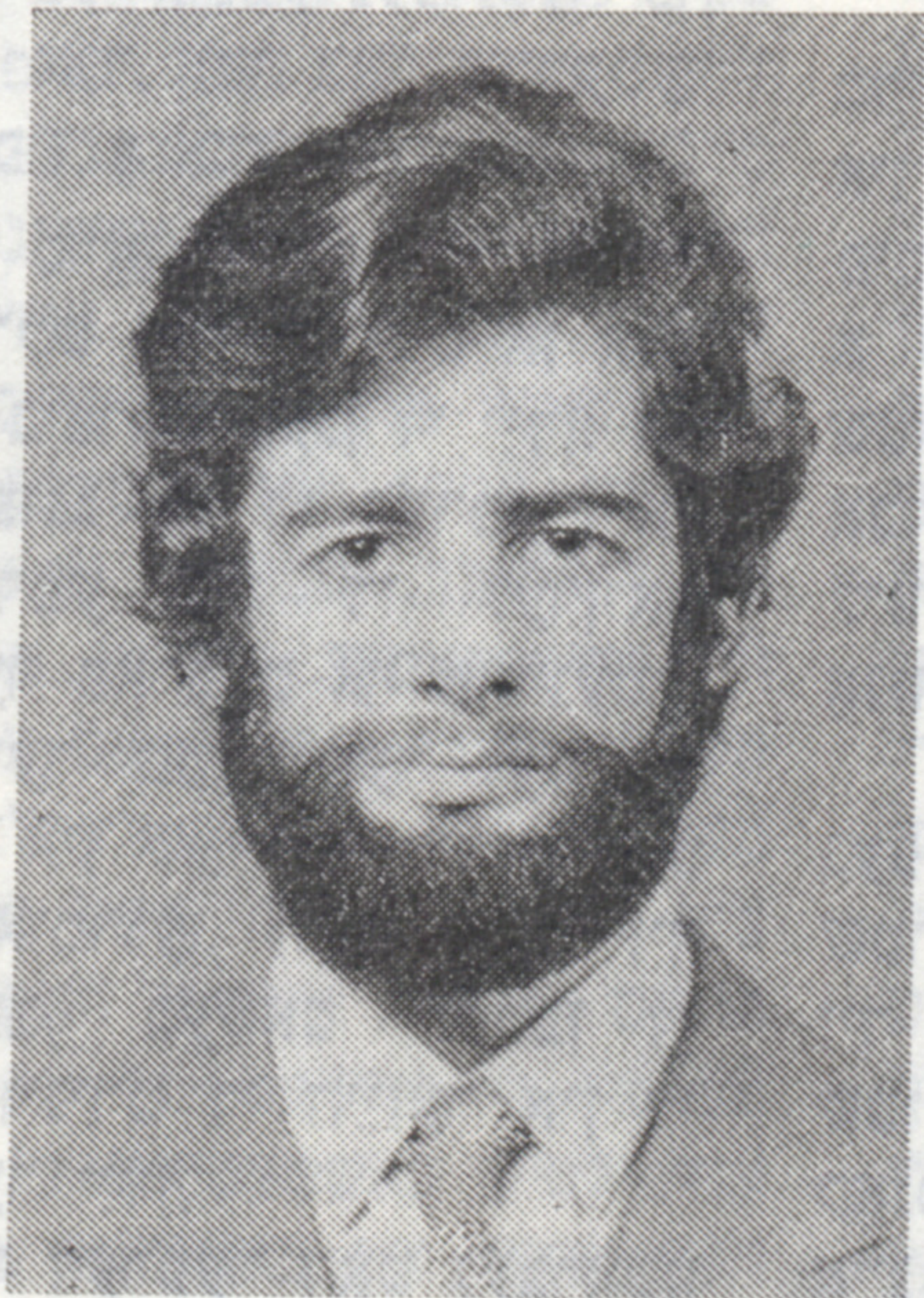
אויך די יידישע באפעלקערונג, איז באזונדערס אויס-
געוואקסן נאך דער פעווראל-רעוואלוציע. בעשאס
די וואלן אין דער שטאטישער דומע, וועלכע זיינען
דורכגעגאן אין אויגוסט 1917, האבן די באַלשע-
וויקעס צוזאמען מיט די מענשעוויקעס-אינטערנא-
ציאנאליסטן און מיט די לעטישע סאציאל-דעמאק-
ראטן באקומען 16% שטימען. אַסיען-צייט איז אויס-
געוואקסן די האשפאָע פון די באַלשעוויקעס. די
וואלן אין דער גרינדונג-פארזאמלונג האבן שוין גע-
געבן דער פארטיי 34,8% שטימען פון די שטאטישע
וויילער. דעם 27 אַקטיאבער (9 נאָיאבער) 1917
האָט מען אין וויטעבסק איינגעשטעלט די ראטנ-
מאכט.

(500 מענטשן), וואָס האָבן ניט דערלאָזט אין דער
שטאָט קיין פאָרגאָמען, כאָטש זיי זיינען דעמלעט,
אַסיען-צייט 1905, דורכגעגאן אין א סאך אנדערע
ערטער פונעם לאנד.
נאָכן 1910-טן יאָר ווערט אָפגעמערקט א נייער
רעוואָלוציאָנערער אופשוונג. ס'איז שטארקער גע-
וואָרן די פראַפאָריינישע באוועגונג, אין וועלכער עס
האָט זיך אקטיוו באטייליקט די יידישע באפעלקע-
רונג פון דער שטאָט. אין 1912 יאָר איז אין ווי-
טעבסק פאָרגעקומען א שטריק קעגן באשולדיקן
מ. בייַליטן אין ריטועלן מאָרד.
די אקטיווקייט פון פארשיידענע פארטייען און
גרופירונגען, וועלכע האָבן זיך געסטארעט צוציען

די דינאמיק פונעם צאָל-באשטאנד פון דער יידישער באפעלקערונג אין וויטעבסק

דער צאָל-באשטאנד פון די וויטעבסקער יידן		יאָרן
נעפאשעס	פראָצענט צו דער גאנצער באפעלקערונג	
1 227	22,6	1772
1 759	18,2	1784
2 978	40,1	1808
5 426	51,0	1815
5 721	52,5	1820-ער
12 257	62,1	1880-ער
9 417	48,7	1847
14 734	52,8	1863
24 171	50,0	1881
30 635	54,0	1886
24 945	41,2	1891
33 455	50,8	1897
42 559	52,4	1904
43 616	43,2	1910

Еврейская старина, 1912, вып. 2; Сапунов А. П. Витебская старина, т. I; Лю-
тый А. М. Социально-экономическое развитие городов Белоруссии в конце XVII —
первой половине XIX в. Минск, 1987; Еврейская энциклопедия, т. V; Памятная книж-
ка Витебской губернии на 1865 год. Витебск, 1865; Первая всеобщая перепись на-
селения Российской империи, т. V, СПб., 1904; Города России в 1904 году. СПб.,
1906; Памятная книжка Витебской губернии на 1888 год, Витебск, 1888; Сапу-
нов А. П. Река Западная Двина. Витебск, 1893.

געבוירן געוואָרן אין 1961 אין וויטעבסק.
פארענדיקט דעם וויטעבסקער טעכנאלאָגישן
אינסטיטוט. ארבעט אין א פראַיעקט-קאָנ-
סטרוקטאָרן-ביוראָ. וווינט אין וויטעבסק.

אופריכטיק און עפעקטיוו

„סאָוועטיש היימלאנד“ ארויסגעגעבן און אינטערעסאנט ביכל „דיאלאגן וועגן דער יידישער קולטור אין פסער“. מיר האָפן, אז ער וועט ניט פארציען די ארבעט איבערן מאנוסקריפט פון זיין פאָטשישער זאמלונג „אף באַבע-לאָשן“. דער דערצויגלינג פונעם ערשטן לערן-ציקל אין דער גרופע יידיש אף די העכסטע ליטערארישע קורסן פונעם ליט-אינסטיטוט אלעק-סאנדער בראַדסקי פרייט דעם סאָוועטישן לייענער מיט ווערטפולע איבערזעצונגען פון יידישע סאָווע-טישע שרייבער, ער טרעט אויך ארויס מיט אינטער-רעסאנטע עסייען און האָט אָפגעגעבן אין רעדאקציע א ביכל פאר דער זעלבער ביילאגע-סעריע צו „סאָ-וועטיש היימלאנד“.

צוזאמען מיט אַט דער קאַהאַרטע „יונגע וועטער-ראנען“ פוסטריט נאָך זיי שפאנט די „צווייטע ריי“, די פראָזאיקער גענאדי עסטרייך, מיכאיל פעלזענ-באום, דמיטרי יושקאווסקי, באָריס מיליאווסקי, די דיכטער מישע לעמסטער, זיסי ווייצמאן, אלעקסאנ-דער ביידערמאן, פעליקס כאַימאַוויטש, די עסעיסטן און קריטיקער וולאדימיר ביטקין, אלעקסאנדערע אַני-כענוואלד, מאַרק קופאַוועצקי, וויקטאָר לענזאָן, פאַינע גרימבערג אא. עס קומט שוין א „דריטע ריי“ (שלו-י-מע גראַמאן, נינע זילבערמאן...).

האַקלאַל, ס'איז באַשיימפערלעך קלאָר, אז די יידי-שע סאָוועטישע ליטעראטור איז בעקויעך געווען ארויסצורופן א נייעם אויסדרוק פון יונגער שעפער-רישקייט, וואָס האָט מיטגעהאַלפן, לויט די געזעצן פון א געקייטלעכער רעאַקציע, אופצורופן דעם צווייטן שוטעף פון דער ליטעראטור-סווינע — דעם לייענער, אקטיוויזירן אים, פריער פאר אלץ דעם עלטערן דאָר און נאָכדעם די יוגנט. נאָר אויב מיט די באַיאָרטע אופנעמער פון דער ליטעראטור איז אלץ קלאָר: מע לייענט די ווערק פון יונגע שרייבער און מע האָט האַנאַע, איז מיט דער יוגנט דער איניען עטוואָס קאַמפליצירטער. ניט יעדער, וואָס וויל, ווי די טא-טעס און זיידעס, געניסן פונעם דערקוויקנדיקן לי-טעראטור-קוואל, קאָן זיך עס פארגינען. וועגן דעם איז שוין פיל מאָל גערעדט געוואָרן, אפילע צוגע-זאָגט געוואָרן, אָבער ווייטיקדיקע, פאָדערנדיקע בריוו ארום אַט דעם איניען קומען אָן אין רעדאק-ציע אדהייעם.

די כאווערטע ט. וואלטער פון לענינגראד, בא-מערקנדיק, אז זי איז, פונקט ווי די מעכאברים פון די יוגנטלעכע נומערן „סאָוועטיש היימלאנד“, גע-

פון זינט עס איז דערשינען דער ערשטער יוגנט-לעכער נומער פון „סאָוועטיש היימלאנד“, א צונויפ-געשטעלטער אויסשליסלעך פון ווערק, וועלכע עס האָבן געשאפן יונגע מעכאברים, און אין א יאָר ארום — דער צווייטער, האָט דער צופלוס פון בריוו אין רעדאקציע באקומען א צוגאַבלעכע, יוגנטלעכע באפארבונג — יעדער צווייטער בריוו אפן רע-דאקצאַנעלן טיש איז אָנגעשריבן מיצאד א יוגן מענטשן, עמעס, ניט נאָר אף יידיש — ווי מע זאָגט, כוילעק-קעכילעק. נאָך מער, די בריוו פון אונדזערע עלטערע לייענער האָבן זיך אויך שטארק פארייני-גערט, גלייך בא אלעמען האָבן זיך מיטאַמאַל צע-עפנט ברייט די אויגן און מע האָט דערזען, אז עס איז נאָך ניט עק וועלט אין דער יידישער ליטע-ראטור, ס'קומט א העמשעך.

דאָס איז א פריידיקע דערשיינונג. סקעפטיקער זינען בא אונדז טאַמיד געווען גענוג. ס'דערמאָנט זיך, אז אפילע דעמלט, ווען אף די העכסטע קורסן פונעם ליטערארישן אינסטיטוט אף מ. גאַרקיס נאָמען איז געגרינדעט געוואָרן א גרופע פאר יידישע לי-טעראטן, האָבן זיך געהערט שטימען פון שוואכגליי-ביקע: אזוי איז עס טאַקע, ווו נעמט מען אָבער איורעדיקע יונגווארג, און דערצו נאָך מיט טאלאנט און מיט בעשאַמע? לאנג ווארטן איז ניט אויסגעקור-מען. עס האָבן זיך געיאוועט אביטוריענטן אף אַנקור מען אין דער יידישער אָפטיילונג, עפשער ניט ווי שוואַמען נאָך א ווארעמען רעגן, נאָר פונדעסטוועגן גאַנץ גיך. מע דארף זאָגן, אז דער ערשטער אופ-נאם פון דער יידישער גרופע אינעם ליטערארישן אינסטיטוט האָט ארויסגעוויזן סיני אכרייעס, סיני ווילן, סיני טאלאנטפולקייט. מיט די געמיינזאמע בא-מיונגען פון די געוועזענע צוהערער אין אַט דעם לערן-אנשטאלט איז דערגרייכט געוואָרן דער דער-פאָלג פונעם ערשטן יוגנטלעכן נומער „סאָוועטיש היימלאנד“. איצט קאָן מען שוין אראָפנעמען א גע-וויסע גערעטעניש. בא באָריס סאַנדלערן איז דער-שינען א זעלבשטענדיקער בוך אין פארלאג „סאָ-וועטסקי פיסאטעל“, דער אווטאָר איז געוואָרן א מיטגליד פונעם שרייבער-פארבאנד, עס וועט אינגיכן דערזען די ליכטיקע שיין די איבערזעצונג פונעם בוך אין רוסיש. לעוו בערינסקי גייט צום לייענער מיט א לידער-זאמלונג „דער זוניקע וועלטבוך“ — זי וועט זיך באווייזן אין די ביכער-קראַמען גאָר אינגיכן. וועלוול טשערנין האָט אין דער ביכער-ביילאגע צו

בוירן געוואָרן שוין נאָך דער גרויסער פּאָטערלענ-
דישער מילכאַמע, איז זיך מוידע, אז יידיש איז פאר
איר א פרעמדע שפראך, כאָטש די מאמע ווייסט
יידיש גוט, און דאָס הייסט, לויט פאַרמעלע מאָסן,
אז איר מאמע-לאָשן איז פונדעסטוועגן יידיש. פאר-
שטייענדיק עס, קאָן ט. וואלטער ניט דערקלערן זיך
אליין, וויאזוי באקומט זיך עס, אז א מענטש בא-
הערשט ניט זיין מוטער-שפראך. זי שרייבט אין איר
בריוו, וועלכע ס'האָט באקומען די רעדאקציע פון
„סאָוועטיש היימלאנד“: „כ'האָב זיך דערוווסט, אז
מיט עטלעכע יאָר צוריק איז דערשינען דער יידי-
שער „אלעפבייס“, אָבער פארשפרייט האָט מען אים
בלויז אין די שולן פון דער יידישער אוטאָנאָמער
געגנט. איך האָב געשריבן קיין ביראָבדזשאן. גע-
בעטן, מע זאָל מיר ארויסשיקן אן עקזעמפליאר, איך
בין מאסקים אויסטוישן דעם „אלעפבייס“ אף א בא-
ליביקן בוך, וואָס וואָלט געווען נוצלעך פאר א ביי-
ראָבדזשאנער שול-ביבליאָטעק, נאָר ניט דער שטאַ-
טישער בילדונגס-אָפטייל, ניט אן אנדער אינסטאנץ
האָט זיך ניט אָפגערופן אף מיין באקאָשע“. ט. וואל-
טער טיילט מיט, אז אזעלכע, ווי זי, מענטשן אין
לענינגראד זיינען פאראן ניט ווייניק, און אזוי, ווי
זי, ווייסן זיי ניט, פון וועלכער זייט צוטרעטן צו
באהערשן יידיש. ט. וואלטער איז איבערצייגט, אז
זי און אנדערע, געגליכענע צו איר, דארפן אָנהייבן
פונעם „אלעפבייס“ און צוליב דעם איז נייטיק, ער
זאָל פארקויפט ווערן אין א ברייטער נעץ ביכער-
קראַמען.

מיר ענטפערן דער כאווערטע ט. וואלטער אף
איר בריוו. די רעדאקציע פונעם זשורנאל האָט זיך
ניט איין מאָל געווענדט סיי צום מעלוכע-קאָמיטעט
פון פסטר איבער די איניאַנים פון פארלאגן, פאָלי-
גראפיע און ביכער-האנדל, סיי צום כאבאראָווסקער
פארלאג, ווו עס איז דערשינען דער „אלעפבייס“.
מיר קאָנען ניט זאָגן, אז די פאראנטוואָרטלעכע מיט-
ארבעטער פון אָט די ביידע אנשטאלטן פארשטייען
ניט די וויכטיקייט פונעם איניען, א צווייטע אופ-
לאגע מיט א גרעסערן טיראזש, ווי די ערשטע, דארף
פארווירקלעכט ווערן, וועגן דעם זיינען קיין צוויי
מיינונגען ניטאָ, אלע זיינען פאר דעם, נאָר דער בוך
איז דערווייל ניטאָ. ווייזט אויס, אז עס זיינען נאָך
נייטיק באמיונגען, קעדיי די פארלעגער און זייערע
באלעבאטים זאָלן קאָנקרעט זיך נעמען צו אָט דעם
איניען. זייענדיק פריי פון זעלבסטבארויקונג און
אוואדע פון בארימער, דארפן מיר דאָך דאָ דער-
מאָנען, אז אלע געדורקטע פאר די לעצטע יאָרצענד-
ליקער מאטעריאלן, וואָס האָבן א שייכעס צו דער-
לערנען יידיש — די פילצאָליקע לימודים, לעקציעס,
שפראך-ביכלעך און ביכער, אריינגערעכנט דעם
„אלעפבייס“, זיינען געטריי און מיט אכרייעס צוגע-
גרייט געוואָרן אף די שרייבטישן פון „סאָוועטיש
היימלאנד“. צווישן די אווטאָרן, רעצענזענטן, קאָנ-
סולטאנטן, רעדאקטאָרן, פון אזעלכע וויכטיקע פאר
דער לעצטער צייט אויסגאבעס ווי דער „אלעפבייס“,
דער „רוסיש-יידישער ווערטערבוך“, פון דעם פאר-
פלאנירטן צום דרוק „זעלבסטלערער פון יידיש“
זיינען אין דער מערהייט — מיטארבעטער און אוי-
טאָרן פון דעם זשורנאל. מיר האָפן, אז אינעם כא-
באראָווסקער ביכער-פארלאג, וועלכער האָט שוין א

געוויסע דערפארונג אין ארויסגעבן לערנביכער אף
יידיש, וועלן מיט דער צייט דערשינען צוויי נייע
לערנביכער, אף וועלכע עס ווארטן מיט אומגעדולד
סיי ט. וואלטער פון לענינגאד, סיי אירע כאוויי-
רים-לאנדסלייט, סיי די יוגנט אין אנדערע שטעט און
שטעטלעך פון אונדזער לאנד. אונדזער האָפענונג
איז, מיינען מיר, א רעאלע, מיר ווייסן גוט, ווער
עס גרייט אָט אַידי אויסגאבעס צום דרוק, און וויאזוי
עס גייט בא זיי די צוגרייטונג. איין בוך טראָגט דעם
נאָמען „לערנבוך פון דער יידישער שפראך פאר דער
אָנפאנג-שול“. דער צווייטער — „לייענבוך פאר דער
אָנפאנג-שול“.

אף די צוויי אויסגאבעס קוקט ארויס מיט אומ-
געדולד אונדזער יונגער קאַרעספּאָנדענט פון דער
שטאַט גראַזני ראָמאן פריזענט. אויך דער זעקס-
און-צוואנציקיאָריקער אינזשעניער מיכאיל בונימאָ-
וויטש פון דער שטאַט ווילייקא, לעבן מינסק, וועמענס
דאָרשט צו דערלערנען יידיש קאָנען מיר דערווייל
איצט, צום באדויערן, ניט לעשן ווי עס געהער צו
זיין, וועט, קענטיק, זיך מוזן דערווארטן אף די לערנ-
ביכלעך פאר דער אָנפאנג-שול, כאָטש ער איז שוין
פון לאנג א דערוואקסענער מענטש. אונדז דוכט זיך,
אז אפילע די כאווערטע א. געלמאן פון ריגע, וועלכע
האַרעוועט שוין ניט איין טאָג, באהערשנדיק דאָס
מאמע-לאָשן, וועט זיך ניט אָפזאָגן פון אָט די אויס-
גאבעס. זיי וועלן צוניץ קומען דעם כאווער ב.
וואפניארסקי פון באקו, האגאם וועגן „אלעפבייס“,
וועלכער איז אריינגעפאלן אין זיינע הענט, ווי ער
שרייבט. אלפי נעס, האָט ער זיך אָפגערופן אזוי:
„דאָס איז אלץ, אף וואָס איך האָב געווארט“. מיר
קלערן, אז „ניט אלץ“, ווייל דער „אלעפבייס“ איז
אן אָנהייב, א גוטער, אָבער בלויז אן אָנהייב, און
ס'איז טאקע בעעמעס א שאַד, וואָס די מערהייט,
וואָס ווילן אים באקומען, האָט דערווייל ניט אָפגע-
גליקט. און דאָ דארף צוגעגעבן ווערן, אז דער רע-
דאקציע פון „סאָוועטיש היימלאנד“ בעסויכעם...

דעם זעכציגיאָריקן ארקאדי ענדער פון טשעליא-
בינסק, וועלכער איז א באלן טייקעף — און פארוואָס
טאקע ניט? — באקומען א זעלבסטלערער פון יידיש,
וואָלטן מיר אוואדע געענטפערט א ביסל האָפערדיי-
קער, איידער עס איז אויסגעקומען — „צום באדווי-
ערן האָבן מיר ניט קיין מעגלעכקייט באפרידיקן די
באקאָשע, וועלכע עס אנטהאלט דיין בריוו, ווייל דער
זעלבסטלערער איז נאָך דערווייל ניט דערשינען...“
פאר די, וואָס ווארטן, ווי ארקאדי ענדער, אף אָט
דעם הילפס-לערנבוך, קאָנען מיר צוגעבן, אז יא, די
אויסגאבע גרייט זיך טאקע צום דרוק אינעם פאר-
לאג „רוסקי יאזיק“, מיטן מעכאבער איז שוין פון
לאנג געשלאָסן געוואָרן א פארלעגערשער אָפמאך.
אין פארלאג איז מען איבערצייגט, אז דער בוך
וועט דערשינען ניט שפעטער ווי אין 1989. מיר
פארזיכערן די קאַרעספּאָנדענטן אונדזערע מיכאיל
סאמאילאָוון פון לענינגראד, א ניין-און-צוואנציקיאָ-
ריקן בויער, וואָס האָט כיישעק, ווי ער דערקלערט
אונדז אין זיין בריוו, דערלערנען די שפראך „פון זיינע
באָבעס און זיידעס“, מארק דאצקאָווסקין פון ריגע, ייס-
ראָעל קרעמערן פון ווילנע, א געוועזענעם ארטיסט
פונעם קאָוונער יידישן טעאטער, וועלכער זאָרגט ניט
וועגן זיך, נאָר וועגן זיין אייניקל, ריטע מאָגילעווי

סקען פון דער שטאט פערואַמיסק, ניקאליעווער געגנט, און נאך און נאך כאוויירס פון פארשיידענע מעקויעס אין סאוועטנפארבאנד, אז עס וועלן פיר גענומען ווערן נייע באמינוגען, קעדיי דער זעלבסט לערער זאל טאקע דערשיינען.

אין צוזאמענהאנג מיטן דערלערנען יידיש שטעלן ארויס אייניקע קארעספאנדענטן צו דער רעדאקציע טיינעס. כ. מערימס פון קעשענעוו וויל, מיר זאלן טיילן יעדעס זיטל פונעם זשורנאל אף דער העלפט — איין קאלאנקע אפגעבן דעם יידישן טעקסט, די צווייטע קאלאנקע דעם אדעקוואטן רוסישן, און אזויארום מיטהעלפן די, וואס באהערשן ערשט דאס לאשן. די שוין אויבן ציטירטע ט. וואל-טער פון לענינגראד איז ניט צופרידן מיט דעם, וואס די לימודים פון יידיש, וועלכע „סאוועטיש היימלאנד“ פובליקירט, גייען דורך מיט מיזערנע פארציעס. „מיט אזעלכע טעמפן, — שרייבט אונדזער קארעספאנדענט קע, — וועלן מיר אפילע ביז מאשעכס אַנקום ניט באהערשן יידיש.“ זי שטעלט ארויס אייניקע פאר-וורפן אויך דער מעטאדיק פון די לימודים. זי האלט, אשטייגער, אז ווען דער מעכאבער פון די לימודים גיט אן אופגאבע איבערצוליינען די אדער יענע פראזע, וואלט געווען ווינטשנסווערט ערגעץ אין סאף פונעם לימעד ארויסשטעלן אויך א טראנסקריפציע. אלס אידעאלן וואריאנט רופט ט. וואלטער אן א ביי-געוודיקן פלאט — צו יעדן לימעד א באזונדערן. די שפראך, וועלכע מע דערלערנט, דארף מען הערן! אין אייניקע בריוו ווערט ארויסגעזאגט א ווונטש, אז „סאוועטיש היימלאנד“ זאל אומעטום, ווי עס איז מעגלעך, זיך דערשלאגן, מע זאל אין די פראגרא-מען פון דער צענטראלער טעלעוויזיע און ראדיא-אינשליסן וואס מער ארויסטרעטונגען פון יידישע טעאטראלע קאלעקטיוון, פון יידישע זינגער, מוזיק קער, פון יידישער קינסטלערישער זעלבסטעטיקייט. וועגן דעם שרייבט אין איר בריוו, לעמאשל, מארגא-ריטע טאלטשינסקאיא, א פינף-און-צוואנציקאריקע ביבליאטעקערן פון לענינגראד: „פאר אזעלכע, ווי איך, דארף די טעלעוויזיע באווייזן יידישע טענץ, און דאס אלץ דארף געטאן ווערן מיט א ברייטער האנט, אזוי אז מיר אליין און אלע, ווער עס רינגלט אונדז ארום, זאלן זיך צוגעוויינען צו דעם.“ מאר-גאריטע טאלטשינסקאיא איז איבערציגט, אז דאס איז גאר ניט אזא שווערע איניען, מע זאל אים ניט קאנען פארווירקלעכן. ס'זינען פאראן סיי אף דער טעלעוויזיע און סיי אף דער ראדיא-פראגראמען, אין וועלכע עס וואלטן זיך לייכט אריינגעשריבן יידישע קונסט.

אונדזער קארעספאנדענטקע האלט פאר ניט נאר-מאל דאס, וואס אין אזעלכע טראנסליאציעס, ווי „שיריע קרוג“ (ברייטער דעם קרייז), „ספאָיאַמטיע, דרוזיא“ (לאַמיר זינגען, פריינט) און אנדערע, ווי עס קלינגען פאלקס-מאטיוון, הערט מען קיינמאל ניט קיין יידישע ליד, אדער מוזיק. „מיינט ניט, אז איך וויל דא זוכן אנטיסעמיטיזם. פערזענלעך איך שטויס זיך מיט אים ניט צונויף. צומאל זאגט מען מיר מיי-קויעך דעם, אז ס'האט מיר פאשעט אפגעגליקט. עפ-שער. כ'האב באקומען הויכבילדונג אן שוועריקייטן, איך ארבעט אין דער ביבליאטעק פון דער וויסנ-שאפט-אקאדעמיע אלס עלטערער ביבליאטעקער.

יעניקע, וואס האלטן, אז מע באליידיקט בא אונדז אין לאנד די יידן, זאלן זיך מאטריעל זיין און אריינגיין צו אונדז אין ביבליאטעק. איך וועל זיי באווייזן די קארטאטעק מיט רעפעראטן פון די דיי-סערטאציעס, און זאלן זיי אליין אונטערעכענען, וויפל יידן פארטיידיקן יעדעס יאר דיסערטאציעס און באקומען טיטלען פון קאנדידאטן און דאקטארן פון וויסנשאפטן. און אויב דאס איז ניט איבערציי-געוודיק, קאן מען זיך מיט אט די ווייניקגלייביקע דורכשפאצירן צום גענעראלן אלפאוויט-קאטאלאג, און זאלן זיי מיט די אייגענע אויגן זען, וויפל יידן עס פובליקירן זיך בא אונדז אין לאנד אין פאר-שיידענע אויסגאבעס און פארלאגן אלע יאר. גלייבט מיר, די ציפערן וועלן זיין קאלאסאלע. און פונ-דעסטוועגן... פונדעסטוועגן, פונדעסטוועגן... פארוואס האט מען באווייזן אין טעלעוויזיע בלויז „טעוויע דעם מילכיקן“ און עפעס א פאר בלאסע סצענעס פונעם ספעקטאקל אין יידישן קאמער-טעאטער, ווי יידיש האט ניט גענעכטיקט? וואס, מער האבן מיר, יונגע און ניט נאר יונגע יידישע סאוועטישע בירגער, ניט פארדינט? צי עפשער איז ניטא מער, וואס צו באווייזן? איך ווייס דאך, אז עס איז יא פאראן! און דאס, וואס עס איז יא פאראן, דארף זיין צוטריט-לעך פארן גאנצן סאוועטישן פאלק. איך בין אן אפטימיסטקע און ווארט, אז אינגיכן, גאר אינגיכן וועט די נויטווענדיקייט פון נייע צוגאנגן צו אונדזערע פראבלעמען דערגיין צום באוויסטיגן פון יענע ביר-ראקראטן סיי אף דער טעלעוויזיע, סיי אף דער רא-דיא, וועלכע האבן זיך נאר ניט פולקום איבערגעבויט. צי ס'וועלן אייניקע פון זיי, צי ניט, נאר די איבער-בוינג איז אן איניען אן ערלעכער און א ביי גאר טיפער. יעדערער אן אויסנאם דארף ניט ווארטן, ביזוואנען מע וועט אים צווינגען עס פארשטיין. איך שרייב ארויס מיינע געדאנקען צו אייך, ווייל איך גלייב אינעם מאַראלישן קויעך פון דעם זשורנאל „סאוועטיש היימלאנד“.

עס וואלט געווען ניט ריכטיק פארמאכן די אויגן אף אט די שטימונגען אין דער יוגנטלעכער סוויוע. וויבאלד זיי זינען דא, מוז מען אף זיי רעאגירן. און, פארשטייט זיך, אין א פאזיטיווער ריכטונג. די שטרעבונגען פון טאלטשינסקאיא און אזעלכע, ווי זי, יונגע מענטשן, דארפן גענומען ווערן אין אכט. באזונדערס א סאך בריוו פון דער לעצטער רע-דאקציאָנעלער פאָטשט בארירן די פראגע וועגן די איבערבויע-פראָצעסן, וועלכע קומען פאר בא אונדז אין לאנד. וועגן אט די פראָצעסן, וועלכע האבן א שייכעס צו אלע שיכטן פון אונדזער געזעלשאפט, שרייבן לערער און ארבעטער, סטודענטן און אפילע שילער פון די מיטלשולן, דאקטוירים און מילי-טערלייט, מענטשן, וואס זינען פארנומען אין פאר-שיידענע ספערן פון באדינונג, אָנגעשטעלטע, אר-טיסטן, קינסטלער. די דאמינירנדיקע שטימונג פון אט די בריוו איז — אפטימיזם. אונדזערע קארעספאנ-דענטן פארשטייען, אז די איבערבויונג פון דער סא-וועטישער עקאָנאָמיק און פונעם גאנצן לעבן איז ניט קיין לייכטע זאך, דאס איז א רעוואָלוציאָנערער טאט, אזא, וואס פאָדערט פון יעדן איינעם גרויסע אַנשטרענגונגען.

„ווען איך פרעג בא זיך אליין, וואס אין מיר איז געווענדט, קעדיי די איבערבוינג זאל ברענגען די נייטיקע רעזולטאטן. — שרייבט אין זיין בריוו וויי טאלי שידלער, א סטאליער פון דער שטאט קאור ראוו, וואלדימירער געגנט) — ענטפער איך קוידעמ קאל. און ווידעראמאל טאקע זיך אליין, אז היינט בין איך מעכטעו צו ארבעטן בעסער, ווי נעכטן, זאל זיין כאטש א ביסל, נאך בעסער. דער כאווער גארבאטשאוו האט זיך געווענדט צו אונדז אלעמען מיט א רוף — צוגעבן צו אונדזערע געוויינלעכע בא- מונגען נאך א קאפעטשקע נעשאמע און לידנ- שאפט. און יעדערער פון אונדז קאן דאס געוויס טאן. און ווייטער דערציילט וו. שידלער אין זיין בריוו, וויאזוי די בריגאדע, אין וועלכער ער ארבעט, זוכט רעזערוון, קעדיי ארויסלאזן פראדוקציע פון העכסטער קוואליטעט און פארמערן אט די פרא- דוקציע. די בריגאדע איז א קאמפלעקסנע און איז טעטיק אפן יעסאד פון ווירטשאפטלעכער אויסרע- כענונג.

העניע וואסערמאן, א לאבאראנטקע אין דעם טשעבאקסארער מעכאנישן זאוואד, שרייבט, אז ניט לאנג צוריק איז זי בייגעווען אף א פארזאמלונג, אף וועלכער די ארבעטער האבן געוויילט דעם דיר- רעקטאר פונעם זאוואד. „אזעלעכס איז מיר אויס- געקומען צו זען דאס ערשטע מאל. כ'האב בעעמעס דערפילט דעם פרישן שטראם פונעם לעבן. אין פראט פון דעמאקראטיע איז עס דאך אן איבערקערעניש אין די פראדוציר-באציונגען. די ווערטער וועגן דעם, אז די רעוואלוציע אונדזערע ווערט פארגעזעצט, נעם איך איצט אוף ווי א באשיימפערלעכע רעאלי- טעט.“

פון דער שטאט מיאס איז אנגעקומען א בריוו, וועלכן עס האבן אנגעשריבן צוויי אינזשעניערן — סאמאיל וואראבייטשיק און יעפים גוטנער. עס גייט א רייד וועגן דעם, אז זייער ראציאנאליזאטארישער פארשלאג איז קימאט זיבן יאר אפגעלעגן אין טיש- קעסטל באם הויפט-אינזשעניער פון דער אונטער- נעמונג. די יונגעלייט האבן מאכמעס דעם איבער- געלעבט פיל אומרוקע טעג. וואס עס באטייטן די נייע ווייענישן אין אונדזער לעבן האבן זיי איצט גוט פארשטאנען: זייער פארשלאג איז ארויסגעשלעפט געווארן פון דעם הויפט-אינזשעניערס באהעלטע- נישן און וועט פארווירקלעכט ווערן. דאס זאגט צו ארום הונדערט טויזנט רובל יערלעכע עקאנאמיע דעם זאוואד.

„ס'איז גוט, וואס די איבערבוינג בא אונדז אין לאנד גייט אין אלע ריכטונגען, — שרייבט אין רע- דאקציע די דאקטערשע פון דער שטאט אופא יעלענא מאגנוס. — קעדיי מיר זאלן האבן א מעגלעכקייט פארווירקלעכן אונדזערע פלענער וועגן דער פאר- גיכערונג פון דער פראדוצירונג, דארפן מיר זיין זיכער, אז עס דראט אונדז ניט קיין נוקלעארע מיל- כאמע. איך בין נאך א יונגע מאמע, צוויי מיידעלעך זיינען בא מיר פאראן, און איך בין פארינטערעסירט, אז די וועלט זאל זיין א וועלט און ניט קיין אטאם- פאליגאן, אז אין דער וועלט זאלן ניט זיין קיין האס- פיטאלן מיט פארווונדעטע סאלדאטן. ווען דער כא- ווער גארבאטשאוו ווענדט זיך צו אונדזערע מירעווי- דיקע שכינים מיט פארשלאגן וועגן אפהיטן דעם

שאלעם, איז עס א מעכטיע צו הערן. א שאד, וואס ניט אומעטום גלייבט מען אונדז. דעם עמעס גע- זאגט, ציטער איך צומאל פארן גוירל פון מיינע מיידעלעך.“

א נייטערן פון לענינגראד, אנע מאסייעווסקאיא, זאגט ארויס אין איר בריוו א האפענונג, אז ס'איז שוין ניט ווייט די צייט, ווען ביידע צדאדים — מיר און אונדזערע אפאנענטן — וועלן אפנהארציק קא- נען גלייבן איינער דעם אנדערן, אלנפאלס אין סאמע וויכטיקסטן: אין דעם, אז קיינער שטרעבט ניט צו א מילכאמע, וואס עס איז אין די היינטיקע באדינגונ- גען דאס זעלבע, ווי זעלבסטפארניכטונג.

אין אלגעמיין גענומען, דארף אפגעמערקט ווערן, אז די שטימונג אין דער מערהייט בריוו, וועלכע קור מען איצט אן אין רעדאקציע, איז א פריידיקע און זאכלעכע. די יונגע ליינער באגריסן די ענדערונג- גען אין אונדזער לעבן, מע פארשטייט, אז קיינער קאן ניט זיין אין די איצטיקע צייטן קיין זיטיקער באאבאכטער, יעדערער דארף אונטערשטעלן אן אקסל אונטער דער לאסט, וועלכע עס האט אף זיך גענו- מען דאס היימלאנד. און עס בלייבט אונדז איבער ארויסצוזאגן צופרידנקייט מיט דעם, וואס אונדזערע קארעספאנדענטן וויזן ארויס אזא ריפּקייט.

דער יונגער פראגראמיסט פון לענינגראד ארקא- די כייקין שרייבט לידער פון דער פריער קינדהייט, ער האט אבער זיי קיינמאל אין רעדאקציע ניט געשיקט. איצט האט ער „זיך דערוועגט“. זיין ליד, וועלכע ליגט אף אונדזער רעדאקציאנעלן טיש, הייסט „דער ניגן פונעם זיקארן“. צוריק מיט א שטיקל צייט האט ארקאדיס זיידע דערציילט דעם דערשטוינטן אייניקל וועגן דעם, ווי אין איינעם א שטעטל האבן די פאשיסטן פארשפארט אין בעס- מעדרעש אלע דארטיקע טוישוים-יידן און זיי לע- בעדיקערהייט פארברענט. דערביי האט א פאשיסטי- שער ארקעסטער פון בלאז-אינסטרומענטן געשפילט פריילעכע יידישע מעלאדיעס. די טראגישע געשע- עניש האט ארויסגערופן באם יונגן מענטשן קאמ- פליצירטע געפילן, וועלכע האבן זיך אויסגעפורעמט דערנאך אין א ליד. ארקאדי כייקיןס ווערק איז נאך דערוויל ניט דרוקפעיג, עס פארמאגט אבער אין זיך שורעס, וואס זאגן איידעס, אז מיט דער צייט וועט, גלייבן מיר, אין איינעם פון די קומענדיקע יוגנט- לעכע נומערן פון „סאוועטיש היימלאנד“ זיך בא- וויזן נאך איין נייער יונגער דיכטער. מיר גלייבן אין דער מאזלידקער פאעטישער צוקונפט פון א יונג- מאן, וואס קאן אנהייבן א ליד וועגן א מוזיקאנט מיט אזא מין סטראפע:

ס'טוט א קוק דער זאקן אינעם הימל,
ווי דער ווינט א כמארע האט צעבויטעט —
און ס'אנטרינט אין הימל דער געווימל,
לויטער ווערט ער, ציכטיק, ריין, פארויטלט.

אויב בלויז איין בליק פונעם מאעסטרא פאר- מאגט א קויעך אף צעטרייבן די וואלקנס אינעם הימל, וואס זשע וועט זיין, ווען ער וועט נעמען אין די הענט דאס פידעלע?

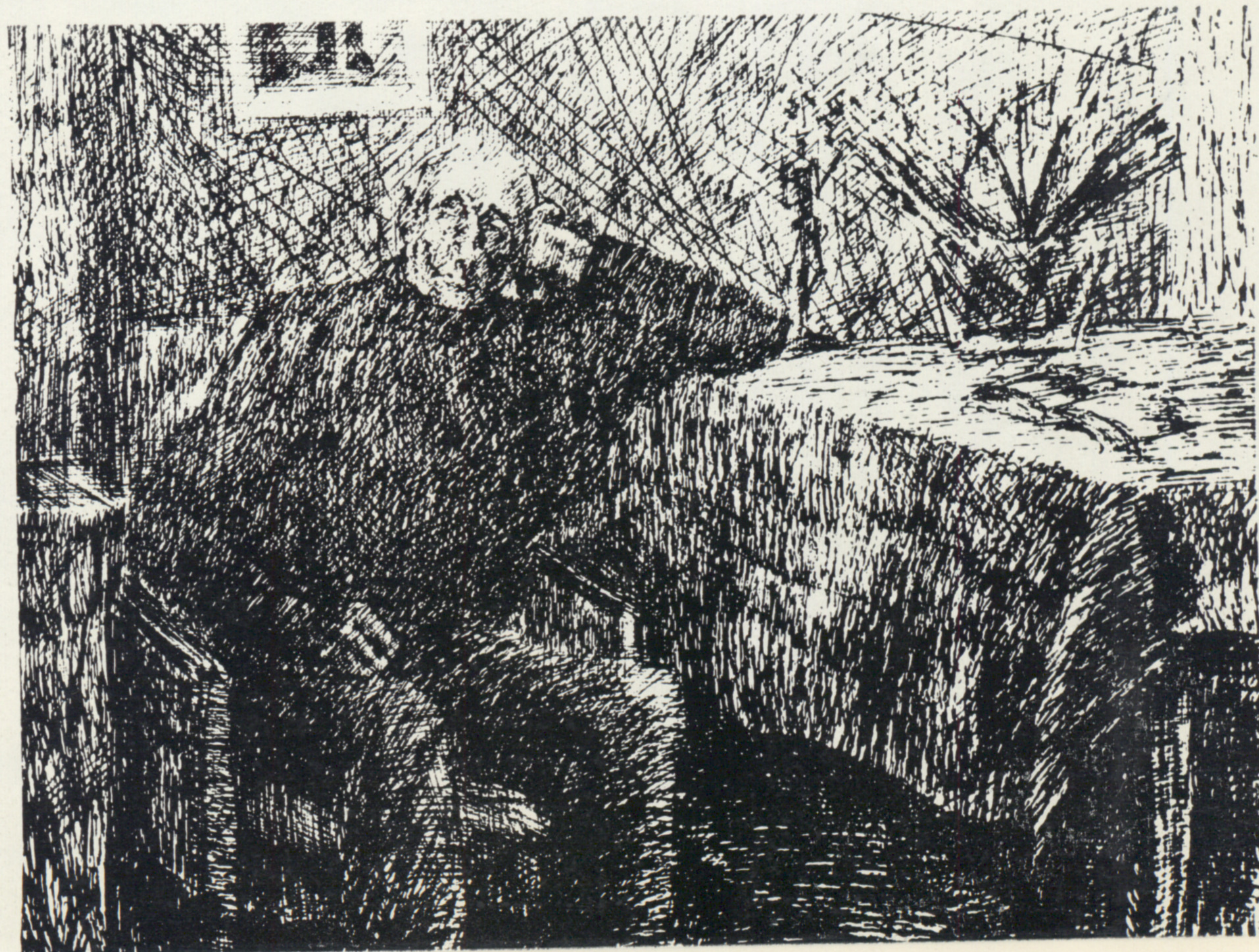
דעם איבערזיכט פון בריוו האט צונויפגע- שטעלט דער רעדאקלעגירע-מיטגליד פונעם זשורנאל באריס מאגילנער.

קינסטלער
נוישע געבוין

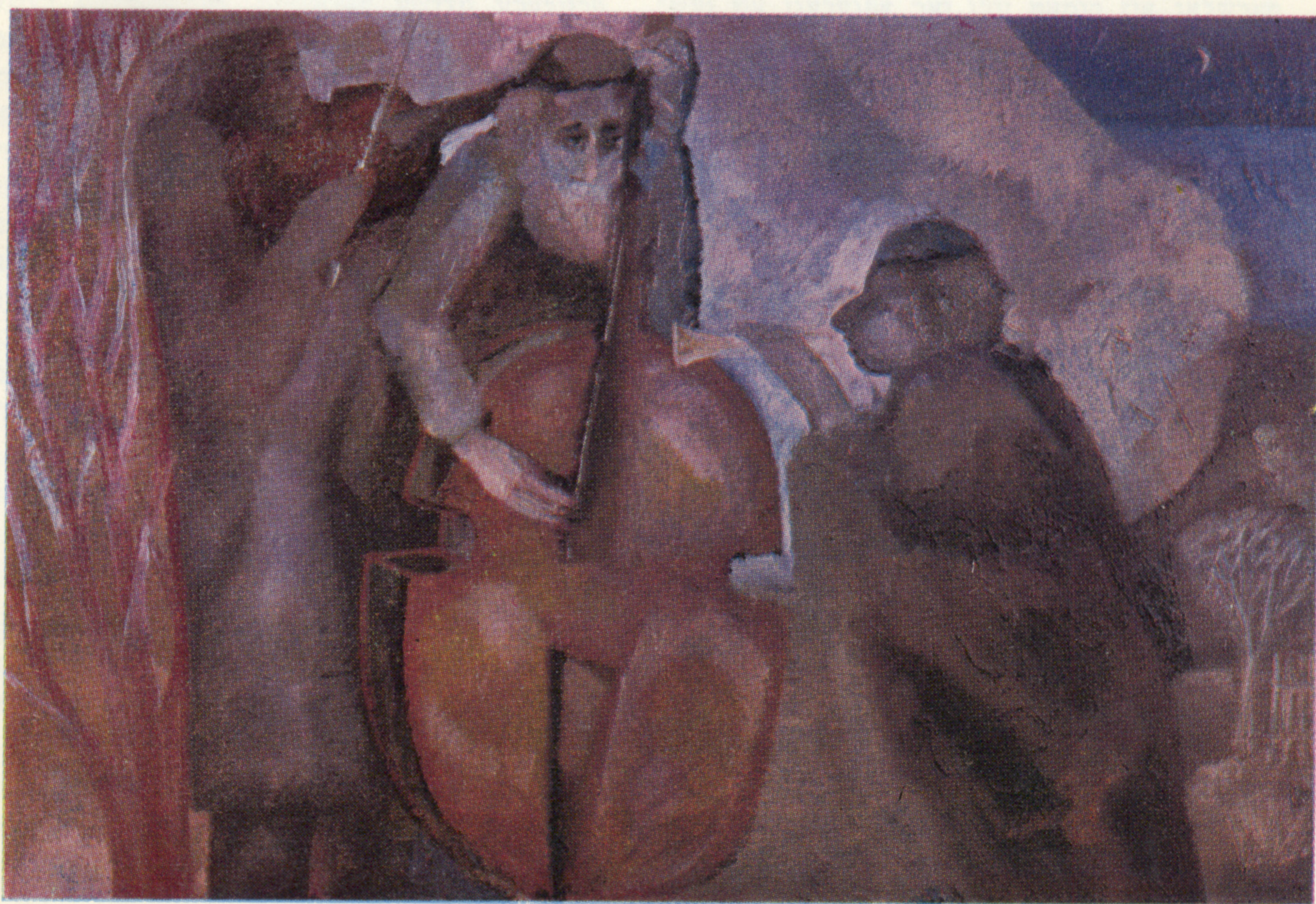
די טיר

מיין זיידע שימען

קלעזמארים

קינסטלער
נוארדכע ליפקין

א טאנץ

שיר-האשירים

דער שיסנדיקער שטערן

נויער לאזט ארויס די טויב

וועגן דער שאפונג פון צוויי יידישע קינסטלער

לען פון דער יידישער קונסט. זייענדיק שוין א פראפעסאָנאַל, נעמט זיך מ. ליפקין פאר דער ניט־גרינגער מי צו דערלערנען די אָפּגעהיטע „שפורן“ פון דער עצעם יידישער מאָלערי־שילדערונג. ער ארבעט איבער פארשיידענע ביכער, אלבאָמען, פאָטאָגראפיעס פון אויסגראַבונגען, שטעלט אוף פלאסט נאָך פלאסט, ווי אן ארכעאָלאָג, די היסטאָרישע פער־רזאָדן פונעם לעבן פון אונדזער פאלק, ווענדנדיק זיך צו זיי אינעם זשאנער פון מאָלעריי, גראפיק אָדער קעראמיק. זיינע ארבעטן טראָגן אין זיך די דערפארונג פון דער טראַדיציאָנעלער פאלקס־שאפונג, און איינציטיק דריקן זיי אויס דעם אוואַנגארדיזם, וועלכער פארלייגט דעם ווינקלשטיין פון דער טראַדיציע. מ. ליפקיןס שאפונג איז פאָרגעשטעלט מיט קאָמפליצירטער גראפישער טעכניק. „שיר־האשירים“ דער גרעסטער ליטעראַרישער דענקמאָל, דער מור־סטער פון דער אלט־העברעישער דיכטונג, געפינט זיין פינקטלעכן (נאָר אין קונסט קאָן מען ריידן וועגן פינקטלעכקייט) אויסדרוק אין גילדענע מוזיקאלע ליניעס. ניט דער אינהאלט פון איינעם פון די טאָנאָספאָרים איז דאָ איבערגעגעבן — דעם צושויער ווערט פאָרגעלייגט אן אייגנארטיקע עמבלעם פונעם פאָעטישן זין פון „שיר־האשירים“.

די קעראמישע ארבעטן „בינאָמין“ און „בויגן־שיסעריי“ זיינען אילוסטראטיווע און דעקאָראטיווע. זיי זיינען אויסגעפילט מיט א פערפעקטן געשמאק. די בירגערלעכע טעמע „נויעך לאַזט ארויס די טויב“ איז פארקערפערט מיט א צוציענדיקער יידי־שער אינטאָנאציע. די טויב אנטפלעקט זיך אינעם וואָרט „שאַלעם“. דאָס בילד „א טאנץ“, וואָס איז רענעסאנסיש לויט דער קאָמפאָזיציע, באשטעטיקט די אייביקע האַרמאָניע און די האָפענונג אף א בע־סערן אויסגאנג. אין די טאנצנדיקע פיגורעלעך איז דאָ עפעס פארורטיילט. אף וואָס זיינען פארורטיילט די טאנצנדיקע אונטער פרעמדע בליקן? וואָס וואָרט אף זיי? דער טויט? אָדער דאָס לעבן? ס׳זי מאַרדכע ליפקין, ס׳זי מוישע געמיינ זיינען יונגע, נאָר ריפּע אונדזערע מיטציטלער. זיי זוכן אן ענטפער אף אייביקע פראגן.

ראַמאן ספּעקטאָר

אין די לעצטע יאָרן ווערן אין קינסטלערישן לעבן פון מאַסקווע אָפּגעמערקט ראדיקאלע ענ־דערונגען, וועלכע לאָזן זיך פילן אין אלע אספעקטן פונעם געזעלשאפטלעכן באוועסטזיין. די יידישע קינסטלער זיינען ניט אָפּגעשטאנען פון די דאָזיקע אנט־וויקלונגען.

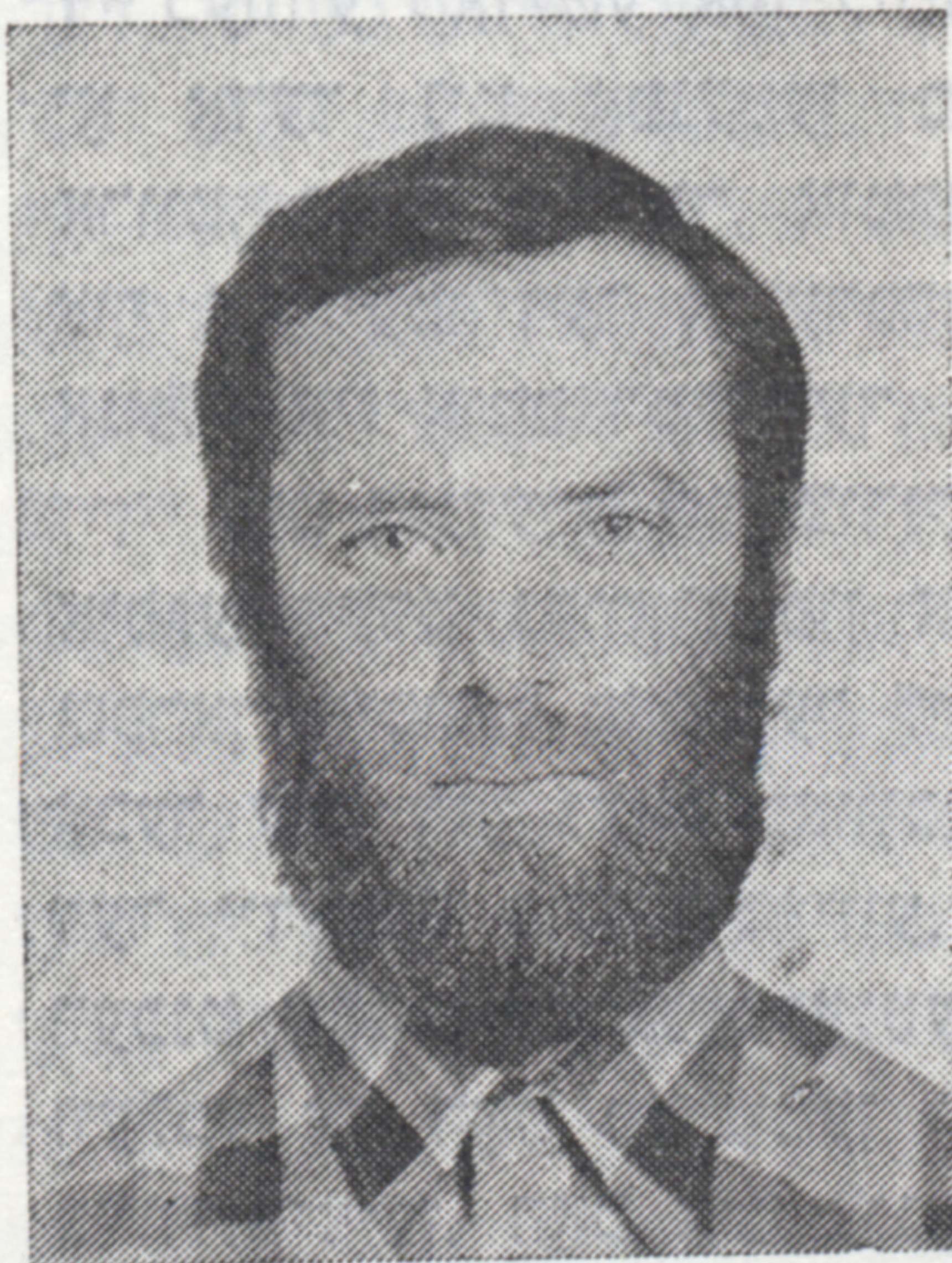
די מאַלער מאַרדכע ליפקין און מוישע געמיינ האָבן זיך פאַרמירט אין דער ספּעציפישער סיטואציע, וועלכע איז אנטשאנען אין די יאָרן פון סטאגנאציע. דעמלט האָט זיך אנטפלעקט די פאליאריזאציע פון דער קולטור אף אָפיציעלער און ניט־אָפיציעלער. פאקטיש האָט יעדער קינסטלער געטראָגן אין זיך די דאָזיקע צעצווייטקייט.

אין דער שאפונג פון די קינסטלער, וועלכע דער זשורנאַל „סאָוועטיש היימלאנד“ שטעלט דאָ פאַר, איז די צווישנפארהעלטעניש פון דער טראַדיציע און דעם „אוואַנגארד“ א סאך קאָמפליצירטער, איי־דער אין דער בעריישיסדיקער טעאָרעטישער סכע־מע. דאָס לעבן איז טאַמירט קאָמפליצירטער פון א סכעמע, באזונדערס דאָס קינסטלערישע לעבן.

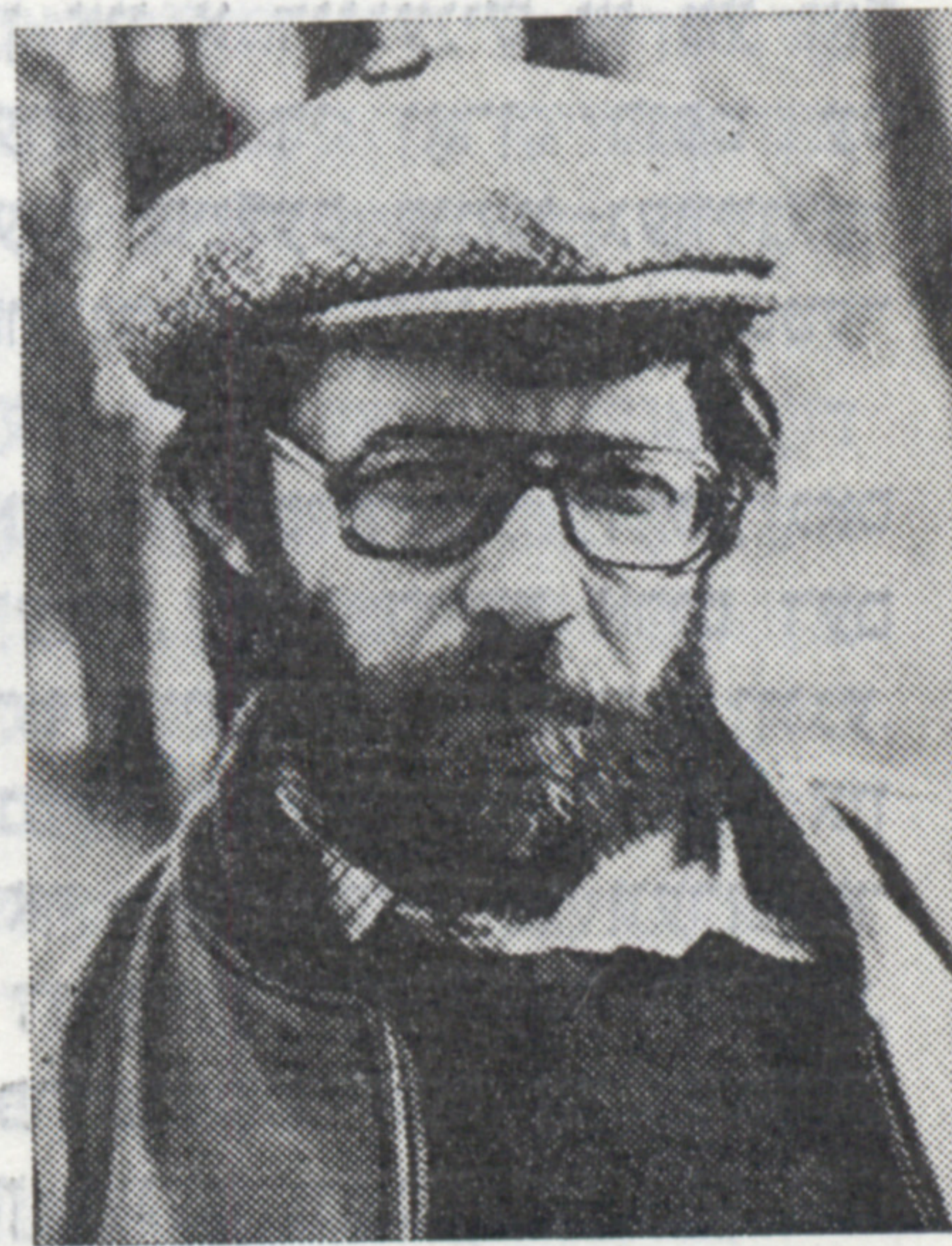
מוישע געמיינ איז געבוירן געוואָרן אין קאזאן. די לעצטע יאָרן ארבעט ער אין יידישן טעאטער אלס א סצענאָגראף, פרוווט די קויכעס אין רעזשי. ער פארלאַזט אָבער ניט זיין געוויינלעכן באַרוף אלס מאַלער. אין סאַמע אָנהייב פון זיין שעפּערישן וועג, זייענדיק שוין א פראַפעסאָנאַל, גיט מ. געמיינ אַפּ א סאך צייט דעם דערלערנען די רויס־פארהעלטע־נישן: דעם מענטשן אין זיין סווייווע, אין זיין וועלט־באַנעם.

מ. געמיינס טוש־ארבעטן פונעם קאזאנער פערזאָן גיבן א פאַרשטעלונג וועגן דער דאָזיקער רוימען־זוכונג. זיי זיינען רעאליסטיש, אָבער באַנאנד מיט דעם פילט זיי דער קינסטלער אָן מיט דער ווארעמ־קייט פון א כאַלעם, פון א קינד־הייט־דערמאָנונג. די פערסאָנאַלע זיינען ניט פאַשעט ארויסגעכאַפט פון דעם לעבן, זייערע געשטאלטן זיינען פאראלגעמיי־נערט און אנטשפּרעכן ניט בלויז די קאָמפאָזיציאָנע־לע פאָדערונגען, נאָר אויך דעם אווטאָרס באַצונג צו זיי.

אן אנדערער אין זיין שאפונג איז מאַרדכע ליפ־קין, וועלכער גייט פון אָנהייב אָן צו די סאַמע וואָרצ־

מאָרדכע
ליפּקין

מוישע
געמיינ

פראגנאזן אפן וואס יארהונדערט

1. אמאל און היינט

קוידעמקאל — צי גלייבן מיר, אז די יידישע שפראך און די יידישע ליטעראטור וועלן פאר-
זעצן זייער פונקציאנעלע עקזיסטענץ אין דעם שוין נאָענטן נייעם יארהונדערט? אויב יא, קומען
אויף אויך אנדערע שילדעס:

וואָס דארף טאָן דער איצטיקער דאָר יידישע שרייבער, קעדיי אנטפלעקן און רעאליזירן די
פאטענציאלע מעגלעכקייטן, ניט פארטאכלעווען זיי? אוועלכע זיינען איצט אונדזערע לייענער-רע-
זערוון, און ווי גרויס דארפן זיי זיין, מע זאל קאנען זאגן וועגן דער ליטעראטור, אז דאָס פאלק
נייטיקט זיך אין איר אויך אף ווייטער? צי וועט, ווי ביז איצט, דער ייד און זיין לעבן זיין אין אַט די
קומענדיקע צייטן דער אויסשליסלעכער אביעקט פון אונדזערע שילדערונגען, אָדער די ליטעראטור
וועט זיך סיסטעמאטיש אָריענטירן אף אן אנדער לעבנס-מאטעריאל און דורך דעם ווערן אן אַנזאמ-
לונג פון ווערק, וואָס זיינען געשריבן געוואָרן מיט יידישע אויסזעס, נאָר פארמאָגן ניט קיין יידיש-
נאציאָנעלן טאָן? אָדער פארקערט — צי וועט די יידישע ליטעראטור זיך אָפּזאָגן פון איר אָנגענו-
מענער אין די פאָריקע יארהונדערטער שפראך און ווערן א יידישע ליטעראטור בלויז לויט דער טע-
מאטיק? בא דער אלץ ווייניקערער, ביז צו דער טענדענץ פון פארשווינדן, געאָגראפישער און סאָציאל-
עקאָנאָמישער קאָמפּאָקטקייט פון דער נאציאָנאלער סווייווע — וויאזוי וועט אויסזען דער עטנישער
און שטייגערשער באָדן, אף וועלכן די ליטעראטור וועט זיך אופהאלטן?

עס מוז, פאָלגלעך, פראַגנאָזירט ווערן (דערווייַל אין סאמע אלגעמיינע שטריכן) דער כאראקטער
און די באזונדערקייט, אפילו דער פארנעם, וועלכע עס קאָן האָבן אין די קומענדיקע דוירעס די
יידישע ליטערארישע שאפונג; וויאזוי עס וועט אויסזען די אָנהאלטונג פון נאציאָנאלער אייגנטומ-
לעכקייט; ווהיין עס וועט אָנשפארן דער טעמאטישער פארמעסט, דער פראָבלעמען-האָריוואָנט, די
סטיל-באניונג פון דער יידישער פראָזע, דיכטונג, דראמאטורגיע.
די פראגן זיינען ביז גאָר ערנסטע. דער שווערער אַל צו זוכן אן ענטפער איז אויסגעפאלן אף
אונדז, יידישע שריפטשטעלער פון די סאָ-אכציקער יאָרן.

לויט ווי מיר ווייסן און געדענקען פון דער געשיכטע, גייען קיינמאל ניט אראפ פונעם טאָג-
סיידער די פאָלעמיקעס ארום דעם גוירל פון יידיש און פון דער יידישער ליטערארישער שאפונג.
דאָס איז דער בעסטער באווייז, אז אונדזער מאמע-לאָשן לאָזט ניט איבער גלייכגילטיק דאָס פאלק,
וואָס האָט אין מעשעך פון א יאָרטיוונט אריינגעלייגט אין אַט דעם לאָשן זיין גאנצע נעשאַמע. ווען
די כעוורע קאדישע אפן ליטעראטור- און קולטור-פּעלד לאָזט זיך אריין אין א דינגעניש צי מע זאל
יאָ אָדער ניט אָפּנעמען בא יידיש און בא דער יידישער ליטעראטור די יאָרן, רופט עס
ארויס, פארשטענדלעך, אומרו און פארדראָס. אָבער די שוין אָנגערופענע שילדעס קומען געוויינלעך
אויף אין יעטוידער איבערבראָך-צייט אפן סמאך פון היסטאָרישע נויטווענדיקייטן, און אן ערנסטער
אנאליז איז אומפארמיידלעך.

מיט הונדערט יאָר צוריק, אויך, ווי איצט, אין די אכציקער יאָרן, איז די געבילדעטע יידישע גאס
אופגערודערט געוואָרן פון א טומלדיקן וויקועד ארום „יידיש — העברעיש“, דאָס הייסט ארום דעם
שפראך-אויסוואל פאר דער ליטערארישער שאפונג, וועלכן ס'האָבן געפירט צווישן זיך צוויי נאָך יונגע,
אָבער שוין דאן גענוג באוויסטע און דערפארענע פאָרשטייער פון די אנטקעגנשטייענדיקע שיטעס אין
דער יידישער קולטור-סווייווע. עלכאַנען-לייב לעווינסקי איז געשטאנען אף דער שוועל צו ווערן פא-
רעכנט אלס דער אנערקענטער העברעישער פעליעטאָן-מאעסטראָ, און די געזעלשאפטלעכע פאָזיציע,
וועלכע ער האָט פארנומען ווי איינער פון די וואַרטזאָגער אין דער פראַציאָניסטישער אָרגאניזאציע
כווייווי-ציען, האָט אים צוגעגעבן וואָג צו פארמעסטן זיך אף די זייטן פונעם „האמייליך“ מיט אזא

געפערלעכן פאלעמיקער, ווי שאלעם-אלייכעם, דעם פון די אנפאנג-טריט שוין גרויסן הומאריסט און ארויסגעבער פון דער „פאלקס-ביבליאטעק“.

די יידישע שפראך און די ליטעראטור אף יידיש האבן ניט קיין צוקונפט — אזוי האט לעווינ-סקי מיט הונדערט יאר צוריק געענטפערט אף דער פראגע, וועלכע שטייט איצט פאר אונדז. ער גיסט אויס זיין קאס אף די שריפטשטעלער, וואס „שרייבן אפן צענעווערענע-לאשן, אף דער שפראך פון אונדזערע אלטע מאמעס, פונעם פיש-מארק און פון דער יאטקע...“ איך וועל דא ניט ברענגען שאלעם-אלייכעם קאנטרארגומענטן, ווייל כ'שטעל ניט פאר זיך די אופגאבע צו באשרייבן דעם גאנצן איניען. איך וויל בלויז אופמערקזאם מאכן אף אן ארויסזאגונג, וועלכע געהער צום אויטאָר פון אן אנדער ארטיקל אף אַט דער טעמע. יערוישוע-כאַנע ראוניצקי, שאלעם-אלייכעם, מענדעלעס, ביאליקס פריינט, האט געשריבן („צי דארף מען האבן די זשארגאנישע ליטעראטור?“, „האמיליין“ נומ. 96—98, 1889):

„לאָמיר זיך פאַרשטעלן, אז לעווינסקיס פארלאנג איז מעקויעס געוואָרן: פון דער יידישער ליטע-ראטור איז קיין זיכער ניט געבליבן, און אלע שריפטשטעלער שרייבן נאָר אף „מענטשלעכע“ שפראכן, אף העברעיש אָדער אף איראַפּעישע לעשוניעס. וואָס זשע, פּרעגט זיך, וועט לעווינסקי טאָן, ווען אין איין שיינעם פרימאָרגן וועט צו אים אריינקומען זיין שאַכן, יאָסל דער שוסטער, און בעטן בא אים א בוך צום לייענען? יאָסל קען, פארשטייט זיך, ניט קיין העברעיש, און ער וועט זיך דערוויסן פון לעווינסקי, אז „די מישמאש-שפראך איז שוין פון לאנג ניטאָ אף דער ליטעראטור-וועלט“. יאָסל וועט זיך אָבער פילן באַליידיקט: וואָס מאכט איר כויעק פון מיר? ווייסט איר דען ניט, אז איך לייען נאָר יידיש?“

אף וויפל ראוניצקי ווערט דאָ ציטירט, קעדיי אויך היינט העלפן צו פארשטיין די פארשע-יידיש, דארף מען, לעמאן האַעמעס, אַפּמערקן, אז יאָסל דער שוסטער פון ראוניצקיס צייטן האט געלייענט נאָר יידיש, ביים יאָסל דער קאמפיוטער-אינושעניער פון אונדזער צייט, אויב ער קען נאָר אן אַס יידיש און איז גרייט די שפראך דערלערנען לויטן סאמאָטשיטעל און בעטן א בוך צום לייענען בא עמעצן פון אונדז, — ער איז איצט נאָר א רוסיש-לייענער. דאָס הייסט, אז האגאם אין הונדערט יאָר ארום איז די שייַלע געבליבן די זעלבע, טאָר מען זיך ניט מאכן טויב פאר די קאנקרעטע בא-דינגונגען, אין וועלכע די יידישע שפראך געפינט זיך איידער מיר טרעטן אריין אין XXI יאָרהונ-דערט. שאלעם-אלייכעם האט זיין ענטפער לעווינסקי געשריבן, עטעמענדיק מיט דער לופט פון דער טכום-פאַלקישקייט, און זיין שרייבטיש האט זיך מאמעש אָנגעשפארט אינעם פריפעטשעק, אף וועלכן ס'ברענט א פייערל, ווארעמענדיק די אייוורימלעך בא די קינדער, וואָס לערנען דעם אלעפבייס. דערי-בער איז געווען נאטירלעך צו הערן פונעם פאלקס-שריפטשטעלער, אז „מיר שרייבן ניט פאר א הייפל יעכידים סגולע, נאָר פארן גאנצן פאלק. דאָס פאלק פארשטייט אונדז...“ און — „פאר יידיש איז דא א ברייט פעלד...“ און — „איצט איז די ברייע בא אונדז: אנטקעגנקומען די באדערפענישן פון די מאסן...“ אויך ראוניצקי רופט היינט ארויס בא אונדז א נאָסטאָליע-געפיל, ווען ער טוט א זאג פארבייגענדיק, אז „ניט די שרייבער האבן „אופגעלעבט“ יידיש און יידישע ליטעראטור, נאָר דאָס פאלק האט דערמוטיקט די שרייבער, זיי זאָלן אנטקעגנקומען און באפרידיקן זיין גייסטיקן באדארף... אין א געוויסן זין איז יידיש די איינציקע שפראך, ווייל נאָר זי איז בעקויער צו מאַלן אונדז דאָס לעבן פונעם פאלק אין אלע זיינע פאַרמען און קאַלירן, אין אלע זיינע פראַטים און פראַטי-פראַטים...“

ס'וועט זיין א טאָעס צו מיינען, אז די פאלעמיק ארום דער צוקונפט פון יידיש, וועלכע מיר זיינען גערן איצט פאנאנדערצוויקלען אין אונדזער היינטיקער יידיש-ליטערארישער סוויוע, איז די זעלבע לויט די צילן און לויט די ארגומענטן, ווי יענע אין די אכציקער יאָרן פונעם פאַריקן יאָרהונדערט. מיט שאלעם-אלייכעם און לעווינסקיס וויקווער האט זיך מערער איבערגערופן דער צווייפשוים פון קעגנזעצלעכע שטעלונגען אין אָנהייב פונעם XIX יאָרהונדערט, ווען עס האבן דיס-קוטירט דער אַנטי-יידישיסט טעווע פעדער און דער איבערזעצער פון טילים און קויהעלעס אף יידיש (דערשינען אין 1818) מענדל לעפין. אין קאנטעקסט פון יענע שטימונגען איז אויך קעדיי צו דערמאָנען, לעמאַש, דעם עפיוֹאָד, טאַקע אין די אכציקער יאָרן, מיטן גרויסן היסטאָריקער גרעק, ווען שאלעם-אלייכעם האט געוואָלט ארויסגעבן אין דער פאלקס-ביבליאטעק אן איבערזעצונג אף יידיש פון דער געשיכטע פון די יידן אינעם וואַריאַנט, וואָס איז געווען אויסגערעכנט פאר דעם פאלקס-לייענער, און דער איבערזעצער אסימיליאנט-היסטאָריקער האט געענטפערט אפן פאַרשלאָג, וועלכן ס'האט אין שאלעם-אלייכעם נאָמען איבערגעגעבן ד'ר שלוימע סקאמאַראָוסקי, בוכשטעבלעך אַט וואָס: „געגען איינע איבערזעצונג מיינער „פאלקסטימלעכער געשיכטע דער יודען“ אין יידישען זשארגאן מוסט איך ענטשטענדען איינשפרוך ערהעבען... איך ביטטע זי, זעהר געעהרטער הערר דאָך

1 „האמיליין“, נומ. 80, 1889.

טאָר, איינע זאָלעכע שענדונג צו פארהינדערן... די מיסע וועגן דער געפאר, אז מיטן זשארגאן יידיש קאן געשענדט ווערן גרעסע דיטשישע כוצפע, האט בעלי-סאפעק ארויסגערופן בא שאלעם-אלייכע מען א שמיכל...

איצט איז די פאלעמיק אריבערגעטראגן אין אן אנדער פלאך. נאך יענע מיינונגס-צוזאמענשטויסן האט די יידישע שפראך און איר ליטעראטור אפגעלעבט און אפגעהארעוועט הונדערט און מער יאָר, אַנזאמלענדיק פארן פאלק אן אויצער פון גייסטיקע, אידיישע, קינסטלערישע ווערטן, אריינ- ברענגענדיק אן אייגענע נאציאנאלע קלאסיק און דעם נאָוואטאָרישן סאָוועטישן סטיל. אויס „זשארגאן“, א סאָף צו דעם מיטלאטערלעכן קאמף צווישן די צוויי ליבעלעכע שוועסטער-שפראכן, וועמען ס'איז באשערט געשריבן צו ווערן מיט איינעם און דעם זעלבן אלעפבייס. מער נישט, איין „קלייניקייט“ — אליין דאָס פאלק, דער געבער און דער אָפנעמער, האט זיך פאר אַט דער צייט ראדיקאל געענ- דערט. דאָס פאלק לעבט אין אנדערע ערטער, אין אן אנדער עקאָנאָמיק, נישט קאמפאקט, עס האט שוין נישט די געהארגעטע און געלעסטערטע מיצאד דעם פאשיוס טכום-שטעטלעך, אין וועלכע מארק און מיל, באַד און בעסמערדעש, ראט און ראָוו, שטוב און שול, אפטייק און אכסאניע אדג., — אלץ איז געווען גערעדט און געטאָן אינגאנצן און אויסשליסלעך אף יידיש. אויב פריער האט דער ייד געוויינט אין א באַזונדער „שטיבל“ אף דער יידישער טכום-גאס, וויינט ער איצט אין א, פון נאציאנאלן שטאנדפונקט, „קאמונאלן מויער“, וווּ אף רעכטס און אף לינקס, אין אייבערשטן שטאָק און אין אונ- טערשטן שטאָק, לעבן מענטשן פון אנדערע פעלקערשאפטן, און מיט זיי רעדט ער אף דער לאַנד- שפראך, שיקט אָפּ זיינע קינדער, צוזאמען מיט זייערע קינדער, אין דער אלגעמיינער שול, פארגעסט צוביסלעך דעם נאציאנאלן אידיאָם פון דענקען, דער מאמעס און דער באַבעס זיפּ, דעם טאטנס און דעם זיידנס טפילע. יידיש זוכט, אין וואָס אַנצוהאלטן זיך, קעדיי צו בלייבן. ס'זיינען פארשווינדן די יידישע שוואכקייטן אין סאציאלן און עקאָנאָמישן שניט, דער יידישער שטייגער, וועלכער האט גע- שאפן אן אייגנארטיקע לעקסיק און פראזעאָלאָגיע, א נאציאנאלן געמיט-צושטאנד, דעם יידישן קנייטש און אנעקדאָט, דעם יידישן ביטאָכן און די ווייטיק-שמיכלעך, דאָס לאַכן דורך טרערן, די באַזונדערע הארציקייט, די יידישע מאמע אדג. אַט דאָס אלץ איז אין מעשעך פון יאָרהונדערטער אריין אין די קוואדראטע אויסלעך און האט געבוירן דעם „יידישן געני“: נאכמען בראסלאווערן, מענדעלען, פערעצן, שאַלעם-אלייכעמען, גאָלדפאדענען, אשן, בערגעלסאָנען, ביאליקן, שאגאלן. איצט אָבער, — זאָגן די פעסימיסטן, — איז „די מיסע אויס“, נישטאָ דער פאלקס-ייד, און ס'וועבט זיך נישט מער די לעגענדע ארום אים.

די פעסימיסטן האָבן מיט וואָס צו טרייסטן זיך. ערשטנס, טיינען זיי, איז דער דאָזיקער מאצעוו אין אזא אַדער אנדערער מאָס אן אלעוועלטלעכער. דער אונטערשייד צווישן די פעלקער און דער היינ- טיקער ציוויליזאציע ווערט אלץ קלענער און קלענער, זייערע קולטורן, ליטעראטורן, שפראכן דער- נענטערן זיך איינע צו די אנדערע, און דאָס יידישע פאלק איז נישט קיין אויסנאם, עס איז געוויינט אפילע צו גיין אין אוואַנגארד...

די צווייטע טרייסט בא די פעסימיסטן, וועלכע מאכן זיך נישט קיין פראַבלעם פון דער יערידע פון יידיש און ווארפן לייכט אָפּ דעם געדאנק וועגן אן אייגענער שפראך באם יידישן פאלק, איז פאר- בונדן מיט דער געשיכטע. דאָס יידישע פאלק, זאָגן זיי, האט געפרוּווט צופאסן פאר א יידיש לאַשן די גריכישע שפראך, און ווען דאָס האט זיך נישט איינגעגעבן, האָבן די יידן געמאכט פון דעם שוואכן אראמעיש א טארגום-לאַשן, געפרוּווט שפעטער אראביש, נאָר אַן דערפאלג, דאן זיך געווענדט צום יונגן שפאניש און אף זיין יעסאָד געשאפן צוליב זיך לאדינאָ; לעסאָף האָבן זיי אין דער אקשענאז- עפאָכע אויסגעפורעמט יידיש פונעם דיטשישן דיאלעקט. שפראכן בא יידן בייטן זיך, טרעטן אָפּ איינע דער אנדערער דאָס אָרט, ווען דער לעבנשטייגער פאָדערט עס...

איך האָב זיך דאָ באמיט צו ווארפן א שיין אף דער אוועקגעשטעלטער פראַבלעם אין היסטאָרישן אספעקט — וויאזוי דאָס אויסלעבן זיך פון יידיש און פון דער יידישער ליטעראטור איז באהאנדלט געוואָרן אין די פריערדיקע צייטן, און כּיהאָב אויך געפרוּווט איבערגעבן די ארגומענטן פון יענע, וואָס האלטן, אז די פאָטענץ איז היינט אויסגעשעפט. מיינ רעאקציע אף אַט דעם אלעמען איז אזא: מע דארף זיך נישט אַיילן ארויסצוטראַגן דעם פסאק- דיין. יעדנפאלס, עס לוינט געדענקען, און ווי באוויסט, מיט די אויסעס פונעם אלעפבייס איז באשאפן געוואָרן די וועלט... און אויב זאָגן ערנסט, דארף מען האָבן אין זיינען די פליכט פון יעדן דאָר נישט אונטערצוגעבן זיך דעם „גוירל“, ווען עס גייט א רייד וועגן א לעבנס-איניען בא דעם פאלק. די יידישע שפראך איז א טייל פון דער יידישער געשיכטע. יא, דער מאצעוו איז זייער א שווערער. מע שרייבט שוין און מע רעדט וועגן א וועלט, וואָס איז מער נישטאָ... אָבער דורך א גאנצן יאָרהונדערט דערגייען צו אונדז די טיינערייד פונעם אלטן יידישן קולטור-מענטש, דעם אויבנדער- מאַנטן אקשן ראוניצקי: „איך פארשטיי נישט, וואָס עס איז אזוי די סימכע מיטן אונטערגאנג פון יידיש,

פארוואס זאל מען זיך ניט באמיען, קאלזמאן די שפראך לעבט, צו שאפן קינסטלערישע ווערטן אין דער דאזיקער שפראך?..

טאקע אן עמעס — פארוואס? לויט פארשיידענע אנגאבן זינען נאך פאראן אף דער וועלט מער ווי א מיליאן יידן, וועלכע לייענען א טעקסט אף יידיש. די אפנעמער פון ליטעראטור-ווערטן אין אונדזער לאשן ציילן היינט אן גאנץ היפשע סוויועס אין ייִסראַעל, פשא, סאָוועטנפארבאנד, קלענערע; אבער גענוג איינגעשפארטע — אין קאנאדע, אוסטראליע, פראנקרייך, ארגענטינע. אין די זעלבע לענדער האבן ניט פארלאזט זייער בארוף פיל צענדליקער, אפילו הונדערטער פען-מענטשן, וואס מעלדן זיך אלס יידישע שרייבער, צווישן זיי זינען פאראן ניט ווייניק אזעלכע, וועמען מע קאן, אפילו לויט אונדזערע שטרענגע סאָוועטישע מאָסן אין דעם דאזיקן געביט, ארויסגעבן א שעפערישן מאנדאט.

וואס איז שיער דער מוירע, אז יידיש קאן נאך, ראכמאנע ליצלאן, איבערלעבן א לענגערע צייט פון פארגעסנהייט איבער די אומגערעכטיקייטן, וואס קומען פאר אין די דזשונגלעס פון שפראכן און קולטורן, איז עס טאקע א רעאלע געפאר, אבער דאס באטייט ניט, אז מיר דארפן אראפלאזן די הענט.

ווען דער קיניג פערדינאנד און די קיניגין איזאבעלע האבן אין דער מיט פונעם XVI יא. פארענ-דיקט די פארייניקונג פון שפאניע, איז די קאסטילישע שפראך געווארן די דאמינירנדיקע און זי האט ארויסגעשטויסן די קאטאלאנישע. אין אונדזערע צייטן, ביים דער הערשאפט פונעם גענעראל פראנקא, איז קאטאלאניש שטרענג פארבאטן געווארן. אפיציעלע פראקלאמאציעס האבן גערופן: „האור-קעט ניט! רעדט אף קאסטיליש — דער שפראך פונעם שפאנישן פאלק!“ וואס זשע געשעט איז דערעמעסן? פראנקא און זיינע פארגייער זינען פארשוונדן געווארן, און אין די ברייטע לייענער-קרייזן האט מען פונסניי, אין אונדזערע טעג, אנגעהויבן „שלינגען דעם שוין פארגעסענעם קאטאלאנישן קלאסישן בוך „טיראנט דער וויסער“, וועמענס אוטאָר עס איז געווען דער ריטער מאר-טארעל. מע האט זיך דערמאנט, אז עס האט רעקאמענדירט דעם בוך אליין סערוואנטעס: „איך שווער זיך פאר אייך, מיין פריינט, — האט ער געשריבן, — אז דאס איז דער בעסטער, אף זיין אויפן, בוך אין דער וועלט. נעמט אים, לייענט אים דורך...“ און די לייענער האבן צוזאמען מיטן בוך אנגע-הויבן „נעמען“ די קאטאלאנישע שפראך, אף וועלכער ער איז אנגעשריבן געווארן. היינט-צו-טאג איז „טיראנט דער וויסער“, נאך א פינפהונדערטיאריקער פארגעסנהייט, געווארן א בוך פון דער יוגנט, און וועגן קאטאלאניש האט דער אמעריקאנער געלערנטער און דיכטער דייוויד ראָזענטאל מיט באגייסטערונג געשריבן: „דאס איז איינע פון די גרויסע אייראפעישע ליטעראטורן“. מע האט, אגעו, זיך „דערמאנט“, אז אף צאפן-מיזערעך פון שפאניע האט דאס פאשעטע פאלק פארהיט די קאטאלאנישע שפראך, און איצט קומט מען צו פארן אין אט די פראווינצן מיטן ציל צו שעפן פון די אלט-פרישע קוואלן.

יא, אין מעשער פונעם XX יארהונדערט האט די פארשפרייטקייט און פונקציאנעלקייט פון יידיש באוויזן א סיסטעמאטישן און ראדיקאלן צוריקגאנג. בא בער באַראַכאָוו געפינען מיר אן אינפאר-מאציע, אז אין די ערשטע יארן פונעם יארהונדערט איז יידיש געווען די מוטער-שפראך פון 9 מיליאן יידן, אין רוסלאנד — פון 5.054.300 (96,9 פראצענט פון דער יידישער באפעלקערונג). וואס האבן מיר היינט? אן אנדער וועלט האבן מיר! א גאר נייע אומגעבונג אין דער וועלט-ציוויליזאציע. לייענט אופמערקזאם די סאָוועטישע פרעסע, וועט איר זען, ווי עס מוטשען זיך, שיר ניט אין אגאניע-ווייען, אזעלכע מעכטיקע אין דער נאך ניט ווייטער פארגאנגענהייט שפראכן, ווי אוקראיניש, קאזאכיש, טאַ-טעריש, ווייסרוסיש. פונקט אזוי ווי זיי, וועט יידיש זיך ראנגלען ביזן לעצטן אָטעם, האַבנדיק די יידישע ליטעראטור אלס שטארקסטן באסטיאן. עס הערט זיך אלץ העכער און העכער דאס קאל פון די, וואס גלייבן אין די פאטענציעלע מעגלעכקייטן פון אונדזער אלטער פאלקס-שפראך און פאלקס-קולטור, נאך 1000 יאר נוסעך-אשקענאז, נאך 150 יאר מענדעלע מויכער-ספארים, אין 70 יאר ארום נאך „אַקטאַבער, אַקטאַבער, אן אָנהייב אן „אַ“ און „אַפּגײַך צום פערד, די האנט שטאַל אָן“, אין גאנג שוין פון קימאט דרײַ יאַרצענדליקער „סאָוועטיש היימלאנד“ איז א כילעל-האשעם איבערצורייסן דעם פאָדעם, זיך אונטערגעבן דער קאבראָנים-אײַלעניש. מוישע ראביינו איז ניט ארויס מיט גרייטקייט צו דעם מאלעך מיט טויזנט אויגן, ווען יענער איז געקומען אפנעמען בא אים דאס לעבן. ער האט זיך געווענדט צום ריבוינעשעלילעם מיט אן אפעליאציע, מאַטיווירנדיק די לעבנספּעיקייט אַט אַף אזא היינטצייטיקן, ווי מיר פארשטייען, אויפן: „אין מיין פען איז נאך פארבליבן א טראָפּן טינט, איך האב נאך, הייסט עס, וואס צו זאָגן ווי א לעבעדיקער צו די לעבעדיקע...“

2. א וואָגן מיט דרײַ רעדער...

דער ייִסראַעליקער זשורנאליסט ד. רובינשטיין האט נאך א ריזע קיין אמעריקע געשריבן אין „דבר השבוע“: „דער גוירל פונעם וועלטלעכן יידיש איז א געכאסמעטער. היינט הערט מען נאך דעם

ניו-יארקער יידיש בלויו אין די יעשיוועס און כסידישע קעהילעס פון וויליאמסבורג און בארא-פארק, אין די געשעפטן פון צירונג און בריליאנטן אף די גאסן 46 און 47. אייניקע בירגערלעכע אויטאריי טעטן זען אין דער יעשיווע אן אויסוועג. מע כקירעט מיט א גרויסער מאס אומפארשעמטקייט ארום א טעזיס, אז די יידישע ליטעראטור איז אנטשטאנען אין דער יעשיווע, און ווייל זי איז נאך היינט פאראן אין אמעריקע און יישראל, איז מעגלעך, זי זאל ארויסגעבן א נייעם דאָר יידישע שרייבער... „מע זעט א סאך פרומע יונגעלייט מיט יארמעלקעס אף די קאלעדזש קעמפוסן...“ איז דאָר, דאכט זיך, גוט! אבער די צייטונג „אויסטראליע“ יידישע ניס, פון וועלכער ס'איז געבראכט די ציטאטע, איז אין פארלעגנהייט: „פון דער טרויעריקער סטאטיסטיק ווייסט מען, אז די צאל טאלמידים אין אלע יעשיוועס פון אמעריקע גרייכט ניט מער ווי 10 פראצענט פון די יידישע קינדער, און די איבעריקע 90 פראצענט מיינען דאָך אן ערעך א מיליאן יידישע קינדער. קימאט א מיליאן יידישע קינדער אין די פארייניקטע שטאטן קאנען ניט אפילע דעם יידישן אלעפבייס.“ די לעצטע שורע האט אונטער-געפירט דער ניו-יארקער „פארווערטס“ אין אן ארטיקל פונעם הויפט-רעדאקטאר אונטערן קאפ „פעסי-מיסטישער פראגנאז וועגן יידן און יידישקייט אין אמעריקע“. „בעמעשעך פון א דאָר אָדער פון צוויי וועט יידיש אין אמעריקע פארבלייבן בלויו אין די רעליגיעזע קרייזן, און דער גרעסטער טייל פון די זעקס מיליאן יידן אין אמעריקע וועלן זיך אסימילירן...“ לויט ווי עס מיינט דער זשורנאל „אויפן שוועל“, האבן „צו דער יערידע פון יידיש ניט ווינציק צוגעטראגן די קאלערליי קולטור-שעליכים פון מעדינאס-יישראל, יורדים און סטאם סוינע יידיש“.

נו, און אין דער מעדינע גופע, אינעם „ניי-אופגעקומענעם צענטער פון יידיש, וועלכער נעמט איבער אין א היפּשער מאס פון די אמעריקאנער שטאטן די לאסט צו אופהאלטן דאָס פובליקירן ביכער אף אונדזער מאמע-לאַשן, — וואָס הערט זיך דאָרט מיט יידיש, מיט יידישער ליטעראטור און קולטור? ארויסגעהאַלפן האָט אין יישראל, ווי באוואוסט, די אימיגראציע פון געוועזענע פוילישע און געוועזענע סאָוועטישע יידיש-שרייבער, — ערשטנס; דער נאָכפרעג אף יידיש-מיטלען צו העלפן דער פראַפאגאנדיסטישער מאשין פונעם ציעניזם, דאָס הייסט דאָס אריינפירן יידישע ליטעראטור אינעם פארטיי-שנאציאנאליסטישן ארסענאל, — צווייטנס; די נאָסטאלגיע נאָכן שטעטלשן מאמע-לאַשן באם ניט-סאברישן דאָר, — דריטנס.

האלטנדיק זיך אף אַט די דריי רעדער, איז יידיש דורכגעפארן דעם שלאגבוים פון די שאווי-ניסטן-העברעער און איז אריין אין טעל-אוויוו, אין יערושאלאים. אבער דאָס זיינען דריי רעדער. די פערטע פעלט — די גוטווייליקע אטמאספער, דער נערונג-באָדן, די לופט, אין וועלכער ס'נייטיקט זיך א לעבעדיקע שעפּערישע סוויוע אף צו עטעמען (אין זיין באוואוסטער רעדע וועגן פושקינען, אין 1921, האָט אלעקסאנדער בלאַק געזאָגט: „ס'האָט אים דערהארגעט ניט דאנטעס, דערהארגעט האָט אים די אַפּוועזנהייט פון לופט“...).

וועגן דער אטמאספער ארום יידיש אין יישראל האָט טרעפּלעך געשריבן דער אמעריקאנער פובליציסט (ווינט אין פילאדעלפיע, א געוועזענער יידישער לערער) ד״ר וואָלף גליקסמאן. ער וועט מיר פארשפּאַרן א גאנג, אויב ברענגען אַט דעם גרעסערן אויסצוג פון זיינעם אן ארטיקל: „אונדזער האַפענונג אף א העמשעך פונעם לעבעדיקן יידיש ליגט אין דער מעדינע יישראל, און עס איז דער כויוו פון איר אָנפירערשאפט דאָס צו טאָן. פון דעם אָבער, וואָס מיר לייענען וועגן דער פראַבלעם, מיט קליינע אויסנאמען, ווערט אונדז ביטער אפן הארצן. זאָל אונדז דער אין הימל ניט שטראָפן פאר אונדזערע רייד, ווי דער זאָג גייט. אונדז קומט אויס, אז בייזוויליקע אנט-יידישע קויכעס באמיען זיך אויסצוראָטן די קולטור אף יידיש, וואָס האָט באשיינט דעם יידישן הימל אין מעשעך פון הונדערטער יאָרן. עס איז דאָך פאַשעט ניט צו גלייבן, אז מע וויל עלימינירן א האלבע שאַ יידישע ראדיא-אודיע פאר הונדערטער טויזנטער יידן, וועמעס לאַשן איז נאָך היינט יידיש. מיר ווערן ניט ניספּאַעל פון דעם, וואָס אין מעדינאס-יישראל דרוקן זיך יידישע ביכער. עס איז א גוט געשעפט פאר דעם לאַנדס עקאָנאָמיק, און זאָלן זיך דרוקן וואָס מער. מיר ווערן אויך ניט באינדורקט פון קאַלערליי דעקלאַראציעס און דערקלערונגען וועגן דעם, וואָס מע טוט אָדער מע גייט טאָן פארן לאַשן יידיש. מיר זיינען אונטער דעם איינדרוק, אז עס איז מער פירסום ווי מאמאַשעסדיקע ארבעט. יידיש מוז ווערן א צווייט בארעכטיקט לאַשן אין לאַנד, ווי ענגליש און אראביש. יידיש איז ניט מער קיין גאַלעס-שפראך, נאָר א וויכטיקער קולטור-יעש...“

ווירדיקע און עמעסדיקע ווערטער. ס'איז פאַשעט צו שטוינען, ווי פאר די אויגן פון דער יידי-שער געזעלשאפטלעכקייט, אין מעשעך שוין פון פיל יאָרן, אָנהייבנדיק פונעם 1978, ווען ס'איז מיט ניט קיין ריינע פאַליטישע צילן געשאפן געוואָרן דער „וועלטראט פאר יידיש“, קומט פאַר א גראַ-בער ספעקטאקל פון אַפּענער ספעקוליאציע מיצאד א מיניען, ניט מער, פרעכע ציעניסטישע אפארא-טשיקעס, וואָס פאַרען זיך ארום דעם יידישן קולטור-אויצער פון אונדזער פאַלק. די שפיל איז א וויל-קירלעכע און צינישע. אַט פארמאכט „מען“ די יידישע ראדיא-טראנסליאציע אין יידישן לאַנד, און אַט עפנט „מען“ זי צוריק מיט די „באמיונגען“ פון די, וואָס געהערן צו דער מאכט פון די פארמאכער.

ס'איז אויך א סאך אף גאנץ בראך, אז דער ציל פון די יידישע צוגאב-קלאסן בא עטלעכע שולן אין יישראל איז, לויט דער טרעפלעכער באמערקונג פון אן ארגענטינער צייטונג, „ניט פארמירן די פערזענלעכקייט פונעם קינד אין גייסט פון די גרויסע, הערלעכע טראדיציעס פון דעם יידישן פאלק, נאר אין דערציען ראסן-האס און שאוויניזם“.

די כוצפע בא די שווינדלערישע קולטור-טרעגער איז אזוי גרויס, אז לעצטנס האבן זיי זיך אזש א לאז געטאן צו שאפן בא זייער „וועלט-ראט“ אן „אפטיילונג פאר סאָוועטישע יידן“. צוערשט האבן מיר געמיינט, אז אזא לעפישער געדאנק איז עפשער געקומען אפן סייכל עמעצן פון די געוועזענע צווישן די שרייבער, אבער גיין, קיין יידישע שרייבער צווישן די אקטיוויסטן פונעם „יידיש-ראט“ זיינען ביכלאל ניטא. מע באגייט זיך דארט מיט ראבאנים און אפאראטישקעס, און ס'ווייזט זיך ארויס, אז די „אפטיילונג פאר סאָוועטישע יידן“ האט אופגערופן עפעס א שוואַכענישער יארמעלקע-פראַ פעסאַר מיטן נאָמען באראנאווער, אן ארויסגעפארענער פון אונדזער לאנד, וואָס ער איז די ווערט דעם „וועלט-ראט“, און דער „וועלט-ראט“ איז די ווערט באראנאווערן...

האקיצער, מיר האבן פאר זיך דעם סטערעאָטיפּ, וואָס ווערט שוין לאנגע יאָרן עקספּלואטירט מיצאד דער יידישער אַנטיסאָוועטישער רעאַקציע אין פּשא: ניט אראפלאַזנדיק פון די ליפן די ווער-טער „פאלק“ און „יידיש“, פארבייט מען דאָס אַנטוויקלען בא זיך אין לאנד די קולטור און ליטע-ראטור פונעם יידישן פאלק מיט געשרייען ארום „די לייזן פון אונדזערע ברידער אף יענער זייט יאם“. דערביי איז מען איצט, אין דער צייט פון גלאסנאָסט און איבערבויונג, שטארק דערשראָקן: טאַמער, כאַלילע, וועלן די אומגליקלעכע „ברידער“ אופהערן צו זיין אומגליקלעך...

וואָס איז שיער די געוועזענע סאָוועטישע שרייבער, קאָן בא אַט דער געלעגנהייט נאכאמאָל געזאָגט ווערן, אז ניט דער עצעם פאקט פון זייער ארויספארן פון אונדזער לאנד האט אונדז געארט. יעדערער האט רעכט צו בויען זיין לעבן, וויאזוי ער וויל. בא אונדז האט ארויסגערופן אומצופרידן-קייט און פראָטעסט דאָס ווארפן שמוץ מיצאד אייניקע ארויסגעפארענע אף זייער אלט היימלאנד. אין אזעלכע פאלן האבן מיר געענטפערט מיט דער גאנצער שארפּקייט. מיר האבן, אגעווי, די שריי-בער-עמיגראנטן דיפערענצירט, ניט צונויפגעמישט, לאַמיר זאָגן, עלי שעכטמאנען, מייער יעלינען, שלוימע רויטמאנען, מאָזי קאַבריאנסקין מיט די סקאנדאליסטן. א פרינציפיעלע איז אונדזער שטע-לונג צו די ווערק, וואָס אונדזערע אמאליקע קאלעגן האבן געשאפן אין יישראל.

דער אומרויקער אין זיין גוירל און אפריכטיקער אין די זוכענישן רוסישער עמיגראנטישער פאָעט און ליטעראטור-קריטיקער וואַלאדיסלאָו כאַדאסעוויטש האט אין אן ארטיקל פארן 1933 יאָר („ליטע-ראטורא וו איזגאנני“) פארטיידיקט דעם געדאנק, אז „א נאציאָנאַלע ליטעראטור קאָן עקזיסטירן אויך ניט אף דער פאָטערלענדישער טעריטאָריע“. צווישן אנדערע ארגומענטן („אין דער עמיגראציע איז אופגעקומען די גרעסטע שאפונג פון דער וועלט-פאָעזיע, די באשענקטע מיט גאָסט גנאָד „געט-לעכע קאָמעדיע“ אדג.) ברענגט כאַדאסעוויטש אויך פאלגנדן:

„...די יידישע פאָעזיע האט לאַכלוטן ניט פארלוירן איר מאצעוו אין יענע פאלן, ווען עס איז אפגעשטעלט געוואָרן דאָס יידישע נאציאָנאַל-פאָליטישע לעבן. דער קוואל פון דער יידישער דיכטונג האט מעכטיק זיך דורכגעשלאָגן א וועג אין דער מאאוריטאנישער שפאניע אין דער צווייטער העלפט פונעם X יאָרהונדערט און אין דער ערשטער העלפט פון XI יאָרהונדערט. אין אונדזערע טעג (אין ערשטן פערטל פונעם XX יאָרהונדערט. — א. וו.) איז די טעטיקייט פון דער גרופע, וועלכע שליסט איין ביאליקן, טשערניכאָווסקין און אנדערע אריבערגעטראָגענע אף דעם „אייגענעם“ פאלעסטינער באַדן, ניט געשטארקט געוואָרן דאָרט, ניט צעוואקסן זיך, נאר פארקערט — געוואָרן שוואכער...“ אדעראבע, זאָלן, ווידער שוין אין אונדזערע טעג (אין די לעצטע יאָרן פונעם XX יאָרהונדערט), די אריבערגעטראָגענע אפן יישראלדיקן באַדן דערווייזן, אז דאָרט איז זייער שאפונג געשטארקט געוואָרן, זיך צעוואקסן... אלנפאלס, זאָלן זיי ניט שפייזן איבערן אקסל אף צוריק, נאר גיין מיט א נאטירלעכן גאנג און שטיילן די נעשאַמע מיט באדאכטקייט און מענטשלעכער ווירדע.

3. אפּענע רייד וועגן טאַכיקע זאכן

ווי מיר האבן שוין אויבן געזען, איז באם יידישן פאלק נאך ניט געשלאָסן געוואָרן די שעפּע-דיקע און טראגישע טקופע אשקענאז. יידיש איז ניט וויליק אַנצוטאן אף זיך די מאנטיע פון א לאַשן-קוידעש. די ווערק פון אונדזער ליטעראטור, אנהייבנדיק פון ייזכאָב-בער לעווינזאָנס און ייזכאָב אייכלס, און ביז די אַנפאנגערישע שורעס פון די איצטיקע יונגע שריפטשטעלער, וועלן א לאנגע צייט נאך אופהאלטן זיך אין די היימען פון יידיש-לייענער, ניט אריינגעלייגט ווערן, אלס היסטאָרישע דענקמעלער, אין פארמאכטע ביבליאָטעק-פאַנדן.

אליין פון זיך וועט אבער דער אויסדויער פונעם געדווקטן און גערעדטן יידישן וואָרט ניט איינגעשטעלט ווערן. אונדז, דעם איצטיקן דאָר יידיש-שעפּער און אפּנעמער פון יידיש, שטייט פאַר

אפצוטאן די ארבעט, וועלכע וועט זיך אף איין זייט קייטלען מיט די אופטוען פון די פארגייער און מיט דער צווייטער זייט אונטערשפארן דעם ווייטערדיקן גאנג פון די נאכגייער.

דער פאשיום האט פארניכטעט, צוזאמען מיט די 6 מיליאן יידן, אונדזערע ווארצלדיקע היימען — די שטעטלעך, וואס האבן צו די פערציקער יארן געהאט דורכגעמאכט א סאציאלע באנייגונג און א קולטור-רעוואלוציע, ער האט אפגעווישט פון דער ערד די איינגעשטעלטע סטרוקטור פון וועלט-לעכקייט, טראדיציע, זיטלעכקייט; דאס יידישע שול-וועזן, די ביבליאטעקן, טעאטערס, עטנאגראפישע מוזייען; דעם ביכער-פאנד, די פאליגראפישע באזע, די גאנצע „נאדסטראיקע“, וואס שליסט איין דעם געזעלשאפטלעך-מאסעוון לעבנס-קאמפלעקס, די ליטעראטור, קולטור, פרעסע, די ווייטערדיקע אנטוויקלונג פון דער מוטער-שפראך אפן יעסאד פונעם טויזנטיגריקן שטייגער, איר לעקסיקאן, די רייכנס-ארטן, דעם פאלקלאר אדג. ס'זיינען פאראן סיבעס, פארוואס פאר די קימאט שוין פופציק יאר נאכן זיג איבערן פאשיום זיינען די דאזיקע ווונדן ניט פארהיילט געווארן. קעדיי רעסטאורירן א געביי, דארפן כאטש בלייבן ווענט. דאס יידישע לעבן האט היטלעך, דארט, ווו ער האט געטראטן מיט זיין טעוואנישן שטיוול, — צעטאפטשעט, פארברענט און פארגראבן.

אבער ניט נאר דאס איז די סיבע. אין דער צווייטער העלפט פון די דרייסיקער יארן און אין דער ערשטער העלפט פון די פערציקער יארן האט אויך לעגאבע דער יידישער סווייווע, ווי לעגאבע אלע סאָוועטישע פעלקער, זיך איינגעשטעלט סטאלינס גלאבאלער קורס אף אפשוואכן מאקסימאל די נאציאנאלע קולטור-און ליטעראטור-קויכעס. וואס איז שוין אונדזערע פארלוסטן, האבן זיי אין אט די צייטן, אויב נאך צוגעבן די פאלגן פונעם היטלערישן גענאציד, געדראגט מיט פולקומער פארשווינדונג פון די ווערטן פון קינסטלערישער שאפונג אף יידיש און פון די עצעם שעפער. אין דער גע-שיכטע פון דער וועלט-קולטור וועט פארציכנט ווערן, אז ס'איז ניט מעגלעך אפצוזוכן נאך אזא גוירל פון שרייבער, ווי דער גוירל פון די קארפיייען פון דער סאָוועטישער יידישער ליטעראטור. דאס זיבן-און-דרייסיקסטע יאר האט אוועקגענומען בא אונדז כאריקן און קולבאקן, ליטוואקאוו און עריקן, — זיי זיינען אומגעקומען אין יעזשאווס לאגערן; אין 1949 — 1952 זיינען אויך אין די לאגערן, אבער שוין אין בעריאס, אומגעקומען דער ניסטער און דאברושין, ספיוואק און נויסנאו, און — דער גרעסטער ווייטיק אונדזערער! — עס זיינען דערשאסן געווארן בערגעלסאן, מארקיש, קוויטקא, פעפער, האפשטיין. די בלוטפארגיסונג אונטערן אויסרייד פונעם קאמף מיטן קאסמאפאליטיזם איז פארגעקומען גלייך נאך דער צווייטער וועלט-מיליטארישער, פון וועלכער עס האט זיך ניט אומגע-קערט יעדער צווייטער יידישער שרייבער, פון די, וואס זיינען אוועקגעגאן אפן פראנט: גאדינער, ווינער, אלעווסקי, גורשטיין, אקסעלראד, גערשענזאן, הארצמאן, ראסין, כאשטשעוואצקי... דא איז אין אלע דריי פאלן אויסגערעכנט בלויז א טייל פון די קארבאנעס, אבער מער פאדערט זיך ניט, קעדיי צו פארשטיין, ווי גרויס עס איז אונדזער אומגליק.

די פראגע איז נאר — וויאזוי צו רעאגירן אף דער סטאלינישער פאגראם-פראקטיק. פון דער זייט און פון דער ווייט האבן מייסטערס פון העצערדיקע געייצעט אונדז איבערנומען זייערע מעטאדן, וואס האבן ניט אין זינען די לעבנס-אינטערעסן פון דער ליטעראטור גופע און ווערן קולטיווירט אין די פאליטיקאנישע קלייזלעך פון ניו-יאָרק און טעל-אוויו מיטן ציל צו אומברענגען דאס רעשט פאר-בליבענע שעפער און פאריינוועגס פארבייטן אף היסטערישע אַנטיסאָוועטישע קאמפאניעס די סקרופול-לעזע ארבעט פון אפהיטן די יערושע פון די קדושים-שריפטשטעלער. מיר האבן, פארשטייט זיך, אפגעווארפן אזא צוגאנג, וויסנדיק פון פריער, אז אונדזערע אומפריינט וועלן ניט דורכלאזן די געלעגנהייט צו שניידן פראפאגאנדיסטישע קופאנען פונעם ברעכן זיך די הענט און וויינען מיט אט אונזלכע טרערן, לעמיי מיר, סאָוועטישע יידישע שרייבער, דערמאנענדיק, אשטייגער, אין זשורנאל בערגעלסאנס אדער פעפערס נאמען, כאזערן ניט אלעמאל איבער, אז זיי זיינען דערמאנדעט געווארן אין אזא און אזא טאג, — זיי, בערגעלסאן, פעפער און די אנדערע לערער אונדזערע, וועמען די באוויי-נער האבן אין די צוואנציקער און דרייסיקער יארן געשאלטן מיט די ערגסטע קלאַלעס, בעטנדיק דעם מאלכאמאָוועס, ער זאל גיכער זיי פארטיליקן. אונדזער גלאסנאָסט וועלן יענע לייט ניט פאר-שטיין. מע דארף זיי אופקלערן, אז גלאסנאָסט איז ניט קיין בונט, נאר א רעוואלוציע, א רעוואלוציע-ציאָנערע איבערבוניג (פערעסטראַיקע) און א טרוימף פון דער סאציאליסטישער דעמאקראטיע.

אין די פריערדיקע יארן האבן מיר אין „סאָוועטיש היימלאנד“ געטאן אין דער פולער מאַס דאס, וואס מיר זיינען געווען בעקויער צו טאן. ס'איז היינט ניטא קיין איין שורע פון אונדזערע אומגעקומענע אנהייבער, וועלכע זאל ניט אפגעזוכט ווערן און ניט דערזען די ליכטיקע שיין אין „סאָוועטיש היימלאנד“. אט דאס הייסט רעאביליטירן זייער שאפונג! גופע „סאָוועטיש היימלאנד“ איז א ווירדיקער דענקמאל, וואס די מוטיקע, אכרייעספולע פלעיאדע יידיש-שעפער פון די זעכציקער — אכציקער יארן האט זיי אוועקגעשטעלט. און טאקע אן עמעס, איצט, אין די צייטן פון גלאסנאָסט, האבן מיר א מעגלעכקייט צו דערגאנצן אונדזער ווארט וועגן די אומשולדיק געטייטע, פארעפנטלעכן פארשיידענע פראטים, נאכאמאל און נאכאמאל אפגעבן א שווע, אז זייער געשטאלט

און זייער אופטו וועלן לויכטן אייביק. מיר טוען עס, ניט ווארטנדיק, אז די ספעקוליאנטן זאלן עס אונדז „אונטערזאגן“.

מיר האבן א סאך וואס צו זאגן וועגן די אזויגערופענע „וויסע פלעקן“ אין דער געשיכטע פון די לעצטע יארצענדליקער, וועגן וועלכע עס רעדן איצט מיט א הויך קאל היסטאריקער, שריפטשטעלער, זשורנאליסטן, פאליטיקער, פראסטע מענטשן פונעם פאלק. איינער אזא פלעק — א „וויסער“ בלויז דערפאר, ווייל מיט אים איז פארבונדן די ביזאנטיקע אומבאוויסטקייט, די ניטאויסגעפארשטע און ניטפעסטגעשטעלטע ביז איצט פאקטן, אבער אין טאך איז עס א „שווארצער“ פלעק, ווייל יענע פאקטן פון דער פארגאנגענהייט זיינען געווען שווארצע. די פאלשקייט פון סטאלינס פאליטיק אין דער נאציאנאלער סווייווע האט דערגרייכט איר אפאגיי. אומקערנדיק זיך פון די שלאכטן אין רויטארמיישע קאסקעט, ארומגענומענע מיט אונדזערע רוסישע ברידער-סאלדאטן, האבן מיר זיך דערוואסט, אז מיכאעלס איז „א רעזידענט“ און די גרעסטע יידישע שריפטשטעלער פון דער עפאכע „האבן אויסגעפילט זיינע שפאנישע פארגעבונגען“. די אלגעמיין אנגענומענע אין די ליטעראטור פון דער וועלט טראדיציע פון פסעוודאנימען איז אונטערגעווארפן געווארן אונטער א ספעציעלער דעמאסקירונג, און די פרעסע האט געטיטשעט מיט די פינגער אף די אומגליקלעכע קארבאנעס פון בילבלאון רעפרעסיעס, ארויסשטעלנדיק אין קלאמערן בא יעדנס פסעוודאנים, ווי א שאנד-שטעמפל, ווי א געטא-מאגן-דאוויד, אז ער איז א ייד און, הייסט עס, אלס ייד האט ער פארדינט אנגערופן צו ווערן „בראדיאגע פון דער מענטשהייט אן אפאשפארט (Беспаспортный бродяга человечества)“.

אין אזא אטמאספער האט אפגעהילכט דער זאלפ, וועלכער איז געווען אנגעצילט אין די הערצער פון די גרויסע יידישע שרייבער...

אין 1961 יאר האט זיך דערהערט אף דער יידישער גאס דאס מוטיקע קאל פון „סאוועטיש היימלאנד“ — מע קאן אראפנעמען די גענדזנפילסלעך און זאגן: פונעם סאוועטישן היימלאנד. וואס האט זיך דעמלט אפגעטאן אף דער יידישער גאס! ביז היינט קאנען ניט קומען צוריק די קליינ-קאליבערדיקע ביזויליקע פארלוימדער.

די גרויסמוטיקייט פונעם זשורנאל „סאוועטיש היימלאנד“ איז באשטאנען אין דעם, וואס ער האט אין די שווערסטע טעג ניט אנגענומען קיין מינדסטן ניואנס פון די טומלערייטן ארום דעם גוירל פון דער סאוועטישער יידישער ליטעראטור, טוענדיק אין דער זעלבער צייט אלעמעגלעכס אף צו אפשטעלן אירע קויכעס, אפהיטן די טראדיציעס, דורכלייגן די וועגן אף ווייטער, דעראבערן א העמשעך. יא, ניט לאזן, ס'זאל פאלן א שטויבעלעך אף אונדזער סאציאליסטיש היימלאנד, טאקע אין דער קאמפליצירטער אומגעבונג פונעם פערלאד נאכן היסטארישן XX פארטיי-צוזאמענפאר, — אזא איז געווען און עס פארבלייבט אויך אף ווייטער אונדזער מיין. און מיר גרויסן זיך דערמיט. וואס איז שוין דער שילדערונג פון די פארברעכנס פונעם סטאלין-קולט און פון זיינע ווייטערדיקע רעצידייוון, האט „סאוועטיש היימלאנד“ אויך דא ניט ווייניק אפגעטאן. אדעראבע, גיט אן עפן די יאר-קאמפלעקטן, טוט א מיש די אלטע און פרישע נומערן פונעם זשורנאל, וועט איר געפינען לידער און פאעמעס, עסייען און ראמאנען, אין וועלכע ס'ווערט עמעסדיק בארירט די טעמע. עמעסדיק, און אן היסטעריק. דאס זעט מען אויך אין די פובליקאציעס ארום דעם באווייזן זיך פון אנטיסעמיטישע בראשורן אדג.

אזא איז אונדזער שטעלונג. ווער נעמט זי ניט אן? מיר זיינען גרייט צו פירן ארום דעם אן ערלעכע פאלעמיק.

פאראן, פארשטייט זיך, ניט ווייניק נאך, ארום וואס צו טראכטן און צו טאן. דאס זיינען אופגאבן אף א לענגערער צייט. דערווייל שטעלן מיר פאר זיך די סאמע נאענטע.

4. וואס טאן?

דער יעסאד פון אלע יעסודעס אין יעדער ליטעראטור איז די שפראך. אין אונדזער צייט איז די רעאלע לאגע אזא, אז עס שטייט אונדז פאר צו לערנען אפסניי מיט אונדזער פאלק דאס מאמע-לאשן שיר ניט אנגעהויבן פונעם אלעף און ביים. בא קיין איין אנדער נאציאנאלער סווייווע געפינען מיר ניט אזעלכע אומגליקלעכע פאראדאקסן. די זאך ווערט נאך מער ניט געוויינלעך און מאדנע, ביז ביטער-שמייכלענדיק, איבער דעם, וואס די „צדאדים“ האבן, ווי עס זעט אויס, זיך געביטן מיט די ערטער. פריער פלעגן באאוולטע סקעפטיקער טיינען מיט א שטארקן פארווירף, אז עס פעלן די יידישע שולן, מע דארף זיי צוריק האבן, און די טשינאוויניקעס אינעם בילדונגס-מיניסטעריום האבן זיך איינגעקשנט, ברענגענדיק באווייזן, אז דאס איז גלאט גערעדט, די צייטן פון א שול-נעץ אף יידיש זיינען פארביי, ווייל דער סאציאל-עקאנאמישער באדן איז אין דער לעצטער וועלט-מילכאמע פארשוונדן, ניטא דער יידיש-נאציאנאלער קאמפאקטער שטייגער, און ס'איז אן אומאפיע צו לייזן די פראבלעם „א ביסעלע“, טיילווייז, מיט שאפן א שול „דא און דארט“, אדער ארויסנעמען אלע יידישע קינדער אף א שא צייט פון די אלגעמיינע לימודים אין שול און אריינזעצן זיי אין אן עקסטערע-

באונדערן געטא-קלאס. איצט, אין דער אטמאספער פון פערעסטרעיקע, ווערט רייף די אידיי, אז די בילדונגס-אינסטאנצן זאלן אזוי אדער אנדערש אפרופן צו דער לייזונג די כאשעווע טאטעס און מא-מעס: טראגט אליין ארויס דעם באשלוס, צי איר זינט גרייט אפגעבן אייערע קינדער און אייניקלעך אין א יידישער שול. אויב נא, איז שרייבט צעטלען, נעמט אף זיך דעם טייל פאראנטווארטלעכקייט, וועלכער קומט אייך.

לאמיר ניט זיין קיין גאנצער מענטשן. די פאזיציע פונעם יידישן מאסן-מענטש אין אט דער פרא-גע ווייסן אלע. איך פערזענלעך האב גערעדט וועגן דעם אפן מיט יארצענדליקער צוריק. צי עפ-שער זינען פאראן אנהענגער פון צוואנגס-יידישיזאציע? מיר זינען גרייט באהאנדלען מיט זיי די זאך עפנטלעך.

דער אויסוואל איז דערווייל געפאלן אף די אזויגערופענע יידיש-קורסן. ס'איז ברייט געמאלדן געווארן, און אלע ווייסן וועגן דעם, אז עס איז מעגלעך און ווינטשנסווערט צו שאפן קורסן אף דערלערנען יידיש. ערגעץ-ווי אף די ערטער איז מען אפילע גרייט איינריידן דעם אוילעם: שאפט שטודיר-גרופעס אין אייער מוטער-שפראך, זיצט ניט מיט פארלייגטע הענט...

עפשער מיינט עמעצער, אז אויסער איינציקע פאלן, האט שוין א קלונג געטאן דער אפרוה? טשיקאווע: עס שווייגן פונקט יענע, וואס האבן פריער געפאדערט...

פארשטייט זיך, אז צוליבן פארווירקלעכן דעם פראיעקט פון שטודיר-קורסן זינען נייטיק גיב-סטיקע באדינגונגען. אין דער רעדאקציע פון „סאוועטיש היימלאנד" ווערן שוין צוגעגרייט צום דרוק די ערשטע לערן-מאטעריאלן. מיר דערשלאגן זיך, די טיפאגראפיעס זאלן דרוקן גיכער. ס'איז ניט גרינג אפצוהוכן פעדאגאגן, איבערהויפט, אז די „פארמאליסטן" פונעם לערן-וועגן האלטן זיך בא דער מיינונג, מע זאל איינפירן די אזויגערופענע אטעסטאציע, א סגולע קעגן לערער-אנאלפאבעטן. מיר רוקן ארויס די אידיי וועגן דורכפירן אף די ערטער קורצטערמיניקע סעמינארן פון יידיש-קענער, וועלכע זינען גרייט צו ווערן פעדאגאגן אף די קורסן. אין די ווייטערדיקע יארן וועט אין אט דעם פראט מיטהעלפן דער ביראבידזשאנער פעדאגאגישער אינסטיטוט, ווי ס'איז פארפלאנירט צו עפענען א פאקולטעט פון יידיש. האקלא, ס'ווערן געשאפן באדינגונגען, אז דער ווילן אפצוראטעווען יידיש פון אונטערגאנג, די גרייטקייט אנטוויקעלען אין דער ארבעט זאלן אנטרעפן אף א גינסטיקן באדן. בא דעם אלעם בלייבט די הויפט-פראבלעם: ניטא דערווייל קיין פארניטערעסירטקייט גופע אין דער יידישער סווייווע...

לאמיר זיך נעמען פאר אט דעם איניען לויטן פרינציפ: ניט אנבינדן קיינעם די לער, אבער באפרידיקן פילקום די באדערפענישן. איך גלייב, אז אפילע אין אזא ניט-גענוגנדיקער פאר דער קולטור און ליטעראטור פארמול וועלן מיר געפינען נייע רעזערוון פארן ווייטערדיקן קיעם.

ס'איז נייטיק אפשטעלן מיט אלע קויכעס דעם פראצעס פון אפשטארבונג און אפפאלונג פונעם יידיש-לייבנער. מע דארף אנטקעגנשטעלן דער אפפאלונג א רעגלמעסיקן, זאל זיין ניט קיין שטור-מישן, אבער דאך וועזנטלעכן צופלוס פונעם יינגערן און יונגן דאר, דאן וועט אויך דאס אוועקגיין אין דער אייביקייט פונעם עלטערן דאר ניט ווערן קיין אפשטארבונג, דאס הייסט קיין פארשווינדונג פון דער לייענער-אודיטאריע אינגאנצן גענומען.

די קימאט דרייסיק יאר פונעם זשורנאל „סאוועטיש היימלאנד" האבן אופגעוועקט דעם טראדי-ציאנעלן לייענער און אויסגעשולט די ערשטע צענדליקער, קאן זיין, הונדערטער יונגע אפנעמער פון דער יידישער ליטעראטור. ס'איז אן אנהייב! לאמיר זוכן נאואטארישע צוגענג, וואס טויגן פאר דער איצטיקער צייט, א נייער געדאנקענגאנג וועט אונדז העלפן ספראווען זיך מיט דער אויסערגעוויינ-לעך קאמפליצירטער אומגעבונג. עפשער לוינט אנטוויקעלען צו צווייטפראכטיקע ביכער-אויסגאבעס, צוערשט אין פאעטישן זשאנער: איינשליסן אין איינע און די זעלבע טעוועלעך סיי דעם יידישן ארי-גינאל, סיי די איבערזעצונג אף רוסיש (אוקראיניש, מאלאדאוויש, ווייסרוסיש, ליטוויש). אזא פרוו ווילן מיר מאכן שוין האיר אין דעם גרעסטן סאוועטישן פארלאג „סאוועטסקי פיסאטעל", — ארויס-געבן דארט איזי כאריקס א צווייטפראכטיקע זאמלונג. מיר רעכענען אויס אף א נייעם, כוץ דעם טראדיציאנעלן, קוינע און לייענער פון אונדזער ליטעראטור. באקאנענדיק זיך מיט כאריקס (אין גע-געבענעם פאל) דיכטונג אין דער רוסישער איבערזעצונג, וועט דער יונגער ייד זיך ווענדן צום אלעפבייט, צום רוסיש-יידישן ווערטערבוך, צום „זעלבסטלערער", צו די יידיש-לימודים אין „סאווע-טיש היימלאנד", קעדיי אויסלערנען זיך לייענען דעם אריגינאל. לויט דעם זעלבן פרינציפ קאן מען אנהייבן איבערצובויען די ביכער-בילדאגע צו „סאוועטיש היימלאנד".

דער קאמף פאר די לייענער דארף זיין אן אלזייטיקער. ס'זינען ניט גענוג די באמיונגען פון די געזעלשאפטלעכע פארשפרייטער, האגאם אן זייער אקטיווקייט וואלטן מיר שוין געהאלטן שמאל. די ליטעראטור דארף באם לייענער זיין א טאגטעגלעכע נויטווענדיקייט, און אף דער פראגע, וויאזוי צו דערגרייכן עס, האט געגעבן א פינקטלעכן ענטפער מיט זיינע פילצאליקע אקטועל-היינטציטיקע פובליקאציעס דער זשורנאל „סאוועטיש היימלאנד". די יידישע ליטעראטור מוז אויך אף ווייטער

אריענטירט ווערן אף צו אפשפיגלען דאס לעבעדיקע לעבן — מיט אלע מינוסן און פלייסן, דעראבע-
רונגען און מאנגלען. פון איצט און אף ווייטער דארף די סאָוועטישע יידישע ליטעראטור זיין א
ליטעראטור פון גלאסנאָסט און איבערבויונג. ס'זינען פאראן גענוג באווייזן, אז אונדזערע שריפטשטע-
לער פארשטייען עס ווי געהעריק.

ניט קיין פאָשעטע איז די אופגאבע צו דערצייען א שטענדישן העמשענדיגן סע שטייט
פאר אן ארבעט, וואָס האָט צו זיך אין דער יידישער ליטעראטור קיין גלייכן ניט לויטן פארנעם
און לויט די שוועריקייטן אין מעשעך פון דער גאנצער נאך-אַקטיאבערישער עפאָכע. אופקומענדיק
אין די זעכציקער יאָרן, האָט „סאָוועטיש היימלאנד“ געשעפט פראָפעסאָנעלע קאדערען פון די צוואנ-
ציקער און דרייסיקער יאָרן. אין די אכציקער און ניינציקער דארפן מיר צוגרייטן דעם אומבנייט,
וואָס וועט ציען דעם פאָדעם אין די ערשטע יאָרצענדליקער פונעם XXI יאָרהונדערט. די ערשטע טריט
האָבן מיר שוין געשטעלט. דריי ספעציעלע יוגנט-נומערן פון „סאָוועטיש היימלאנד“ רופן ארויס
פרייד און האָפענונג. די ארבעט פארן העמשעך וועלן מיר פאָרזעצן און פארטיפערן.

אויך דאָ זינען נייטיק אַרגאניזאציאָנעלע מאָסמיטלען. מיר דארפן האָבן ספעציאליזירטע לערן-
אנשטאלטן פון העכערן טיפ. עס גייט א רייד וועגן צוגרייטן ניט בלויז יידישע ליטעראטן מיט אן
ערנסטער שריפטשטעלערישער קולטור, נאָר אויך רעדאקציע-מיטארבעטער און פאָליגראפישע ספע-
ציאליסטן. צוריק מיט עטלעכע יאָר איז געמאכט געוואָרן א דערפאָלגרייכער פרוו, ווען מיר האָבן
אַרגאניזירט א גרופע „יידיש“ אף די העכסטע ליטערארישע קורסן פונעם אינסטיטוט אף מ. גאַרקין
נאָמען. איצט האָבן מיר אריינגעטראָגן אין סעקרעטאריאט פונעם אלפארבאנדישן שרייבער-פארבאנד
א באגרינדעטן פראָיעקט צו פארוואנדלען די שטודיר-גרופע אין א סטאבילער. מיר קומען אויך אריין
מיט א פאַרשלאָג צו גרינדן אזא יידישע גרופע אין מאַסקווער מעלכישן אוניווערסיטעט, אפן זשור-
נאליסטישן פאקולטעט.

מיר האָבן בעדייע צוגרייטן קאדערען אויך פאר א ריי עפנטלעכע ביבליאָטעקן פון יידישע
ליטעראטור, וועלכע ס'איז ווינטשנסווערט צו שאפן אין די גרעסערע שטעט מיט א קאָמפאקטער
יידישער באפעלקערונג. ס'איז פאראן א נויטווענדיקייט צו פאנאנדערוויקלען א קלוב-טעטיקייט אף
יידיש. אונדזער פאַרשלאָג אין פראט פונעם טעאטראלן וועזן: אופשטעלן אין מאַסקווע דעם מעל-
כישן יידישן טעאטער אין צווייגענען אים דעם נאָמען פון שלוימע מיכאָעלסן.

אין רעזולטאט פון דער אקטיוויזירונג פון דער סאָוועטישער יידישער ליטעראטור וועט ווערן
ענג אין די דאלעדאמעס פון איין פערזאָנלישער אויסגאבע, זאָל זיין אפילע אזא סאָלידער, ווי „סאָ-
וועטיש היימלאנד“. מיר שטעלן שוין היינט די אופגאבע צו שאפן שעפערישע טריבונעס פאר די
יידישע ליטעראטן אין די רעפובליקן: אין קיעוו — א געמיינזאמע יידישע אויסגאבע בא די פאר-
וואלטונגען פונעם אוקראינישן און מאַלדאווישן שרייבער-פארבאנד, אין מינסק — דערווייַל א ליטע-
רארישן יאָר-אלמאנאך, וואָס זאָל דערשיינען אלס געמיינזאמע אויסגאבע בא די שרייבערישע אַרגא-
ניזאציעס פון ווייסרוסלאנד און ליטע.

פאראן אויך אנדערע פלענער, אבער רעדן דאָ דארף מען איבערהויפט וועגן דער פרינציפיע-
לער טענדענץ, וועלכע איז בא אונדז אין סאָוועטנפארבאנד אָנגעצילט אף צו פארהיטן פאר דעם
קומענדיקן יאָרהונדערט און אנטוויקלען אין א געזונטער גוטווייליקער אטמאָספער די יידישע קולטור
און ליטעראטור. פארשטייט זיך, אזעלכע זאכן טוען זיך ניט לויט א באשלוס אף א זיצונג דורך
אן אָפּשטימונג פון א מערהייט. עס גייט אויך ניט אין שאפן א קולטור-אינדזל אינעם אַקעאן פון
אסימיליאציע. מיר, יידישע שעפער אין סאָוועטנפארבאנד, זינען בא דער מיינונג, אז די גלייכגיל-
טיקייט פונעם פאָלקס-מענטש צו אונדזער נאציאָנאלער קולטור איז נאך ניט דער לעצטער פסאק
דין און אז אויב מיר וועלן ריכטיק פארשטיין די סיבעס פונעם אָפּגעשוואכטן מאצעוו, אויב מיר
וועלן זיך אויסלערנען איבערצופירן אפן ליטעראטור- און קולטור-לאָשן די סאָציאלע, עקאָנאָמישע,
דעמאָגראפישע רעאלקייטן פון דער היינטיקער צייט, — דאן וועט זיך איינגעבן אַנצוקליידן די יידישע
שעפערשקייט אין וואָכעדיקע רעאליסטיש-פאָשעטע באַגאדים פון דעם נייעם לעבנשטייגער און ווידער
אַפּזוכן די אַקס, ארום וועלכער עס האָט זיך אין מעשעך פון לאַנגע צייטן געדרייט די יידישע לי-
טעראטור. ס'קאָן אוואדע זיין, אז יידיש פאר דעם יידן זאָל שוין ניט ווערן דאָס זעלבע, וואָס רוסיש
פארן רוס, אָבער ווי באוויסט, לעבט יעדער מענטש מיט זיין מאַזל, אזוי אויך יעדעס פאָלק. וויכטיק
איז, מיר זאָלן דאָס מאַזל נעמען פּעסט אין די אייגענע הענט.

מע דערציילט וועגן איינעם א צאדיק — דעם רעבן מוישעלע קאַברניער, אז כסידים האָבן
וועגן אים געזאָגט: ווען אונדזער מוישעלע וואָלט געהאט מיט וועמען צו ריידן, וואָלט ער ניט
געשטאַרבן... אָט וועגן דעם גייט עס — יידיש וועט בלייבן לעבן אין קומענדיקן יאָרהונדערט, די
יידישע ליטעראטור, די יידישע קולטור וועלן פארמאָגן א העמשעך, — אויב זיי וועלן האָבן „מיט
וועמען צו ריידן“.

שאלעם-לייכעם

פאליטיקער
פאליטיקער

אן אויסערגעוויינלעכער ראמאן

• ערשטער טייל •

דאס ערשטע קאפיטל

לאמיר זיך בייטן

עס איז שוין געווען ווייט נאך האלבער נאכט.
אין א באזונדערן קאבינעט פונעם עלעגאנטן רעסטאראן „עלעפאנט“, בא עלעקטרישער באלייכ-
טונג, בא הילכיקער מוזיק, פלוידעריי און געלעכטער, זינען געזעסן א פאר צענדליק יונגעלייט, קי-
מאט נאך גאר קינדער, און האבן געטרונקען, גערייכערט, געהאלטן דראשעס און גלאס געפלאפלט,
געלאכט און געטאראבאניעט אפן פארטעפאן — מיט איין ווארט, געהוליעט.
דאס איז געווען א קערמעשל פון סאוויירים, וואס האבן נארוואס געענדיקט גימנאזיע און האבן
צום לעצטן מאל זיך צונויפגעקליבן, פארבראכט אייניגעס איין אונט און געזעגנט זיך אף א לאנגער
צייט, עפשער אף שטענדיק. אין עטלעכע טעג ארום וועט מען זיך צעפארן, איטלעכער איז זיין היים,
און גאט ווייסט, אויב מע וועט זיך אמאל באגעגענען.

דער געדאנק פון ניט באגעגענען זיך איז בא זיי אלע אזוי גי, אזוי ווילד, אז עס מאַלט זיך זיי אויס, אז עס איז נאָר א באַלעם. סטייטשטייטש! אכט יאָר געווען אינײנעם. אכט יאָר איז ניט אוועקגעגאנגען א טאָג, מע זאָל זיך ניט זען, און פלוצעם וועט מען זיך צעפאַרן, און ווער ווייסט, ווו און ווען מע וועט זיך זען!..

— צוליב דעם דארף מען נעמען, קינדער, נאָך צו גלעזלעך וויין!
נאָך צו גלעזלעך און נאָך צו גלעזלעך, און נאָך יעדן גלעזל ווערן די בעקלעך רויטער און רוי-טער, די שטערנס מער פארשוויצט, די אויגן מער שלעפערק. עס איז שוין צייט אָנהייבן זיך געזע-גענען אָף דעם רעכטן עמעס.

— נאָך וויין!

— שאמפאניער וויין!

— שאמפאניער! שאמפאניער!

צום צענטן מאָל ווערט געזונגען די באוויסטע סטודענטן-ליד:

גאודעאמוס איגיטור

יווענעס דום סומוס...¹

דאָס זינגט אָף א שיינער באריטאָן-שטים א פריילעכער באַכער, א ברונעט מיט רויטע בעקלעך און מיט לעבעדיקע אייגלעך, און דער איבעריקער אוילעם כאפט אים אונטער אלע אינײנעם:

פאָסט אוקונדאם יווענעטוטעם,

פאָסט סאַלעסטאם סענעקטוטעם

נאָס האבעביט הומוס...²

— היי, הערשקא! וואָס זיצסטו ווי א נעכטיקער, אראַפגעלאָזט די נאָז? — האָט זיך אָנגערופן דער פריילעכער ברונעט מיט די רויטע בעקלעך צו איינעם א באַכער, וואָס איז געזעסן איינער אליין בא א זיט אָף א בענקל און געקוקט אראַפ צו זיך אָף די פיס, און דעריבער האָט מען נישט געקאָנט זען, וואָס פאר א פאָנעם ער האָט.

— טשעפע אים ניט, גרישע, ער איז א פארטיקער, ער האָט א גוטן לעק געגעבן! — האָט זיך אָנגערופן צום ברונעט איינער פון דער כעוורע.

— ביסט אליין א בעהיימע! — האָט אים אָפגעהאקט דער ברונעט, וואָס מע רופט אים גרי-שע. — הערשקא קאָן ניט זיין שיקער, וואָרעם ער איז פון א פאָלק, וואָס צייכנט זיך אויס מיט זיין נישטערקייט.

מיט די ווערטער איז דער ברונעט גרישע צוגעגאנגען צום אָפגעזונדערטן באַכער, וואָס הייסט הערשקא און קומט ארויס פון נישטערן פאָלק, און האָט אים דערלאנגט א שנאָל אין קאָפ אריין. יענער האָט אופגעהויבן דאָס פאָנעם — קיין באזונדערע סימאָנים פון א סעמיט איז אָף אים ניט גע-ווען צו באמערקן. אדעראבע, דער פריילעכער ברונעט, וואָס האָט דעם כאווער גערופן הערשקא און אליין האָט ער געהייסן גרישא, האָט א סאך מער אויסגעזען ווי א ייד, און עס וואָלט אים גיכער אָנגעשטאנען צו הייסן הערשקא, וואָרעם צו שוואַרץ זינען געווען זינע האָר און צו לעבעדיק די אויגן. און דערצו האָט אים די נאטור געבענטשט מיט א האַרביקל אָף דער נאָז. נישט מער, בא דעם עמעסן הערשקא אפן ווייסן שטערן זינען געווען א ביסל מער קנייטשן, וויפל ער האָט באדארפט האָבן פאר זינע צוואנציק יאָר, און פון די אויגן האָט ארויסגעבליקט א פארבאָרגענער טרויער, וואָס גייט איבער בא אונדזער פאָלק פון איין דאָר צום אנדערן, — א טרויער, וואָס נאָר א ייד איז אָף אים א מיינון, ווייל ער פילט אים מער מיטן הארצן, ווי ער זעט אים מיט די אויגן...

— וואָס איז דיר, הערשקא? — האָט גרישא אים א פרעג געגעבן, גענומען א בענקל און צוגע-זעצט זיך צו אים גאנץ נאָענט, אין דער צייט ווען די איבעריקע כעוורעלייט האָבן ניט אופגעהערט צו טאָן זייער זאך — טרינקען, רייכערן, לאַכן, פלאַפלען און גראַגערן.

דער באַכער, וואָס מע רופט אים הערשקא, האָט געפרוווט א שמייכל טאָן, און צווישן די צוויי באַכערס האָט זיך פאָרבונדן א שמועס:

¹ לאַמיר אלוז פריילעך זיין.
וואָרעם מיר זינען יינגלעך.

² נאָך דער פריילעכער יוגנט,
נאָך דער קלאַגעדיקער עלטער,
נעמט אונדז אלע צו די ערד.

— מיר איז גארניט, גרישא. מיר איז נאך א ביסל דער קאפ טוט וויי.
 — ס'א ליגן, דו ביסט פארזארגט. איך זע דאס דעם גאנצן אפדערנאכט, מיר וועסטו נישט נארן,
 הערשקא, איך קען דיר.
 — איז טאקע גוט, וואס דו קענסט מיר. פונדעסטוועגן וואלסטו געמעגט מיר קענען א ביסל
 נענטער... ווען דו קענסט מיר נענטער...
 דאס איבעריקע האט הערשקא דערמאכט מיט א הענט, און גרישא האט אים א פרעג געגעבן:
 — וואס זשע וואלט געווען?
 — וואלסטו מיר נישט געפרעגט קיין קאשעס, דו וואלסט דעמלט אליין געוויסט, אז איך בין
 נישט גלייך צו אייך. איך קאן מיר נישט פרייען אזוי ווי איר פרייט זיך.
 — פארוואס?
 דער, וואס מע רופט אים הערשקא, האט א שמייכל געגעבן און גענומען נאך מער מאכן מיט
 די הענט:
 — פאר דעם, ווייל איר, אז איר פרייט זיך, פרייט איר זיך מיט אייער גאנצן וועגן, מיט אייערע
 אלע אייוורים און כושים.
 — און דו?
 — און איך? איך טאר נישט... איך קאן נישט... פאר מינע אויגן שטייט טאמיר דער „מעמענטא
 מארי“ און דערמאנט מיר, אז איך בין א ייד...
 — אט האסטו דיר!
 גרישא האט זיך א ביסל ווי אפגערוקט פון הערשקען מיטן בענקל, און הערשקא האט פארגע-
 זעצט ווי צו זיך אליין:
 — און טאמער וויל איך פארגעסן, לאזט מען נישט. טאמער דערמאן איך זיך אליין נישט, איז
 שוין דא אזעלכע, וואס דערמאנען מיר...
 גרישא האט זיך צוגערוקט מיט זיין בענקל צו הערשקען, אפנטלעך אריינגעקוקט אים אין פאנעם
 אריין און ווארעם א זאג געגעבן:
 — הערשקא! אף אונדז קאנסטו זיך נישט באקלאגן. מיר, דינע כאוויירים, וועלכע...
 — ביסט א נאר! ווער רעדט פון דיר און פון די כאוויירים? דו מיינסט, אז דא איז די גאנצע
 וועלט. אף יענער זייט גימנאזיע איז אויך פאראן א וועלט. אויסער אייך זינען פאראן נאך מענטשן.
 פון יענעם גענעם ווייסט איר נישט. איר ווייסט נישט און קאנט נישט וויסן. אין מיין פעל, ווען דו ביסט
 אפ כאטש איין יאר, וואלסטו דעמלט געוויסט, וואלסטו דעמלט געפילט...
 דער, וואס מע רופט אים גרישא, האט זיך א וויילע פארטראכט. דערנאך האט ער געגעבן א
 ווארף מיט דער פאטלע געדיכטע שווארצע האר:
 — ווייסטו וואס, הערשקא, וואס איך וועל דיר זאגן?
 — וואס וועסטו מיר זאגן?
 — לאמיר זיך בייטן.
 ביידע, אי הערשקא, אי גרישא, האבן זיך צעלאכט פון דער האמצאע, נאכדעם רופט זיך אן
 הערשקא צו גרישען:
 — דיר איז גוט צו טרייבן קאטאוועס. זאלסט אבער הייסן הערשקא, נישט גרישא...
 — לאמיר זיך בייטן, — זאגט אים נאכאמאל גרישא שוין אן א געלעכטער, און הערשקא הערט
 אים נישט און רעדט ווייטער:
 — זאלסט דארפן זיין אונטערגעווארפן, לעמאשל, אונטערן געוויסן צירקולאר פון דער פרא-
 צענט-נארמע...
 — רעדסט נארישקייטן, הערשקא. וואס מיר פראצענט? ווער מיר נארמע? האסט דאך א גאל-
 דענע מעדאל האסטו דאך. וואס הערסטו צירקולארן?
 — נא דיר א גראשן! קארג מעדאליסטן זינען פארבליבן פון פאראיארן פון דער זייט, כאטש
 ווארף זיך אין וואסער אריין? זיי האבן פון זיך די לעצטע פאר הייזן פארקויפט, נארעלע, צווייפגע-
 שלאגן א ביסל מעזומאנים און אוועקגעקלאפט א דעפעש צום מיניסטער. א גאנצע מעגילע, א ווא-
 רעמע, א הארצייסנדע, א הימלשרייענדע.
 — נו?
 — נו-נו.
 — וואס „נו-נו“?
 — נאר, וואס דו ביסט! מע האט זיי אפילע נישט געענטפערט. יידישע דעפעשירן! נאכאלן!
 א גליק, וואס מע האט זיי נישט איינגעזעצט! אפגעקומען נאך דערמיט, וואס מע האט זיי ארויסגע-

טריבן פון שטאט: אויסגעגאנגען זייער פראוואזשיטעלסטווע... דאס אייגענע וועט זיין מיט מיר אויך מיסטאמע...

— לייגסט! מיט דיר וועט דאס ניט זיין. בא דיר איז א מעדאל.

— ווידער א מעדאל? אט א בעהיימע! האט זיך איינגעכאזערט א מעדאל, כאטש גיב אים א קרענק!

— זאג איך דאך דיר — לאמיר זיך בייטן.

— אט דאס איז דאך דער גאנצער כיסאָרן, וואָס איר הערט ניט, וואָס מע רעדט צו אייך. דאָס הייסט, הערן הערט איר, נאָר פילן פילט איר ניט.

— טפו זאלסטו ווערן! אזש אין שווייס אריינגעוואָרפן.

גרישא האָט זיך גענומען ווישן דעם שווייס און מיט א געלעכטער זיך צוגערוקט נאָך געענטער צו הערשקען, אים אנגענומען פאר א האנט:

— הער צו, הערשקא, וואָס איך רייז צו דיר: לאמיר זיך בייטן!

הערשקא האָט אפאָנעם ערשט רעכט דערהערט, וואָס מע זאָגט אים. ער האָט זיך ווי פון שלאָף אופגעכאפט:

— וואָס בייטן? וואָס הייסט בייטן?

— מיט די אטעסטאטן לאמיר זיך בייטן. דו וועסט מיר געבן דיין אטעסטאט מיט די פינפן און מיט דער מעדאל, און איך וועל דיר געבן מיין אטעסטאט מיט די דרייען. דו וועסט זיין גרישא, איך וועל זיין הערשקא — האָסט דאָס צעקייט, צי נאָך ניט?

— ביסט מעשווגע געוואָרן? צי דו טרייבסט קאטאוועס?

גרישא האָט זיך איבערגעצייילעמט, און הערשקא האָט זיך צעלאכט. דערנאָך האָבן זיי ביידע גענומען לאכן, און גרישא מאכט צו זיין כאווער הערשקא שוין גאנץ ערנסט:

— דו זאָגסט, איך זאל זיין אין דיין פעל כאטש איין יאָר? און איך זאָג דיר, אז דער שווארצ-יאָר איז גאָר ניט אזוי מעסוקן, ווי מע מאַלט אים... אף טאַמיד זיך בייטן מיט דיר — וועל איך דיר ניט זאָגן, נאָר אף איין יאָר, כאפט דיר דער רוער! זיי דו גרישא פאַפאָוו, און איך וועל זיין הערשקא ראבינאוויטש. דו פארשטייט, צי נאָך אלץ ניט? מיר וועלן זיך בייטן מיט די אטעסטאטן און מיט די נעמען, דאָס הייסט, מיט די פאספארטן וועלן מיר זיך בייטן. איך וועל זיין דו און דו וועסט זיין איר. וואָס קוקסטו מיר אָן? איך טרייב נישט קיין קאטאוועס מיט דיר. איך זאָג עס גאנץ ערנסט... (גרישא האָט אוועקגעשטעלט אף זיין כאווער א גאנץ ערנסט פאַנעם). איך בין באקאנט מיט דיר און מיט נאָך יידישע קינדער ניט דאָס ערשטע יאָר, און איך הער פון אייך אלעמאָל: „יידן... יידן זיינען אַן אומגליק-פאַלק“, און נאָך אזעלכע ווערטער. איך פארשטיי דאָס ניט. דאָס הייסט, מיטן קאָפּ פאר-שטיי איך עס, נאָר איך זאל זאָגן, אז איך פיל עס — דאָס קאָן איך ניט. פארשטייט, צי ניין? איך וויל זיין אין דיין פעל כאטש א קליינע צייט. איין יאָר וויל איך זיין א ייד און פילן דעם טאם, וואָס הייסט א ייד? פארשטאנען? מיר וועלן זיך געבן די האנט און דאָס ערנוואָרט אַט דאָ פאר אונדזערע אלע כאוויירים, אז וואָס ס'זאל ניט פאַרקומען אינעם דאָזיקן יאָר, איז פארפאלן, און קיין פויגל טאָר ניט וויסן, אז דו ביסט דו און איך בין איר, מיין איר, אז איך בין איר און דו ביסט דו — טפו! איך מיין, אז איך בין דו און דו ביסט איר. נו, איז דאָס געמאכט?

מיט די ווערטער האָט גרישא אויסגעצויגן א האנט. און הערשקא האָט זיך נאָך אלץ געריבן דעם שטערן און געקוקט אף זיין כאווער, ווי א מענטש, וואָס ווייסט ניט, צי יענער איז גערייט, צי ער אליין איז ניט בא אלע געדאנקען? און דאָך האָט ער אויסגעצויגן זיין האנט צו זיין כאווער, און זיין כאווער גרישא האָט אים אפגעהויבן פונעם אָרט, צוגעפירט צו די איבעריקע כאוויירים, וואָס האָבן גערעדט און געפילדערט אלע איניינעם, האָט דערלאנגט א זעץ מיט איין האנט איבערן טיש אזוי שטארק, אז די פלעשלעך מיט די גלעזלעך האָבן געגעבן א קלונג, מיט דער אנדערער האנט אנגעוויזן אף הערשקען, וואָס איז געשטאנען האלב צעמישט, און אויסגערופן אף דער העכסטער אַקטאווע פון זיין באריטאָן-שטים:

— סילאנס! כאוויירים! שטיל זאל זיין! א פליג זאל דורכפליען!

און מיטאמאל איז איינגעטראטן אזא שטילקייט, אז מע האָט טאקע געקאנט הערן א פליג דורכ-פליען. אלע אויגן האָבן זיך געווענדט אף גרישען און אף דעם האלב-צעשראָקענעם כאווער הערשקא, און גרישא האָט אנגענומען א פאָזע פון א רעדנער און האָט אוועקגעלייגט אזא מין דראַשע:

זיי האבן זיך געביטן

— כאוויירן! — אזוי האט גרישא אנגעהויבן שטייל, ווי א געניטער רעדנער, פארבויגן דעם גראבן פינגער אונטער דעם זשילעט און טכילעס א ביסל אראפגעקוקט אראפ; דערנאך אופגעהויבן דעם קאפ העכער און העכער און גערעדט וואס ווייטער אלץ שטארקער און הייסער. — כאוויירן! אין דעם דאזיקן מאמענט רעדט צו אייך ניט איינער כאווער גרישא פאפאוו, נאר איינער צווייטער כאווער הערשקא ראבינאוויטש רעדט מיט אייך. מיינט ניט, אז איך בין גערירט, אדער אז עס רעדט אין מיר דער ווין. איך פארזיכער אייך, אז איך בין בא אלע געדאנקען, און איך שווער אייך, אז איך בין נאך קיינמאל ניט געווען אזוי נישטער ווי אצינד. די זאך ווערט דערקלערט מיט א קורצער פארעדע: אונדזער כאווער, וואס האט געהייסן הערשקא ראבינאוויטש און איצטער הייסט ער גרישא פאפאוו — אט באלד וועט איר וויסן פארוואס, — געהערט צו א פאלק, וואס די וועלט האט ניט ליב און ווערט פארפאלגט קימאט אומעטום אפן גאנצן ערד-קוגל. מיר ווייסן ניט, פארוואס און פונוואנען עס נעמט זיך אזא גוואלדיקע סינע, און דאס איז ניט אונדזער אפגאבע אצינד צו דערגרונטעווען זיך, ווער עס איז דא מער שולדיק — צי די פארפאלגער, צי די פארפאלגטע, צי די אונטערדריקער, צי די אונטערדריקטע. מעגלעך, אז ביידע צדאדים זינען גערעכט יעדערער נאך זיין גאנג, אדער זיי זינען עפשער ביידע אומגערעכט. מיר ווייסן נאר, אז די שטארקערע זאגן אף די שוואכערע וואס אין דער קארט, געפינען אויס אלע כעסרוינעס אין דער וועלט, און די שוואכערע טינען, אז ס'איז א ליגן, זיי זינען ניט ערגער פון אנדערע און עפשער נאך בעסער. ערגער אדער בעסער — דאס איז א זאך, וואס לאזט זיך ניט אזוי גרינג אפצושאצן, און איך ווייס ניט, ווער האט דאס רעכט צו שאצן? איך קאן מיר שאצן אזוי, איר קאנט אייך שאצן אנדערש. איך וויל נאר מיינען, אז ביידע צדאדים האבן א ביסל איבערגעכאפט די מאס. לעמאשעל, איך בין איבערציגט, אז מיר, אלס קריסטן, האבן גאר ניט אזוי שטארק פיינט די יידן, ווי די יידן שטעלן זיך דאס פאר, און איך בין מיט דער מיינונג, אז די יידן ליידן פון אונדז נישט אזוי פיל, וויפל זיי ווילן אונדז איינרעדן. עמעס, עס איז נישט אנגענעם צו זיין פארפאלגט און געהאסט פון א גאנצער וועלט. עס ליגט אבער א געוויסע באפרידיקונג, א באוונדער מין געדולע, איך וואלט געזאגט, אז מין זיסקייט אין דעם ווארט „מארטירער“. עס איז מיר מער אנגענעם צו וויסן, אז עמעצער יאגט מיך אומזיסט, ווי איידער צו וויסן, אז איך יאג עמעצן אומזיסט. יעדנפאלס — דער רוער איז ניט אזוי געפערלעך ווי מע מאלט אים אויס. דעם דאזיקן גע-דאנק האב איך ארויסגעזאגט אונדזער כאווער הערשקא... פארדאן! אונדזער כאווער גרישא, האט ער מיר דערוף געענטפערט, אז מיר איז דאס גרינג צו זאגן, ווייל איך בין קיינמאל קיין ייד נישט געווען. אז איך זאל מיך געפינען, זאגט ער, אין זיין פעל כאטש איין יאר, וואלט איך דעמלט, זאגט ער, געוויסט, מיט וואס מע עסט עס. די דאזיקע ווערטער האבן געבוירן אין מיר א געדאנק: „עפשער איז ער נישט אינגאנצן אומגערעכט? מע דארף זיין אין יענעם שטאנד, מע זאל קאנען אקוראט פילן, איבערלעבן און דערנאך ערשט אורטיילן, באשולדיקן אדער פארענטפערן...“ און אפן גרונט פון דער דאזיקער רייע האב איך פארגעלייגט מיין כאווער הערשקא, מיר זאלן זיך בייטן מיט די אטעסטאטן, מיט די נעמען און מיט די פעסער מער ניט אזא אף איין יאר. דאס הייסט, אזוי גרויס, אז פון דער מינוט אן, וואס איך רעד מיט אייך, בין איך שוין ניט מער גריגארי איוואנאוויטש פאפאוו, נאר הערש מאושואוויטש ראבינאוויטש, און ער, הערשקא, איז שוין נישט מער הערש מאושואוויטש ראבינאוויטש, נאר גריגארי איוואנאוויטש פאפאוו. ער פארט אוועק מיט מיינע דאקומענטן און טרעט אריין אין אוניווערסיטעט, און איך פאר מיט זיינע דאקומענטן. ער זאגט אפילע, אז מיט זיינע דאקומענטן וועט מיר שווער זיין אריינצוטערעטן, ווייל ער איז א ייד; און איך זאג: בלאטע, מיט א מעדאל לאך איך פון אייך אלע.

— בראווא! — האבן אויסגעשאסן די כאוויירן אלע אין איין קאל און גענומען געשמאק צו קלאטשען. נאר גרישא האט זיי נישט געלאזט לאנג אפלאדירן. ער האט אופגעהויבן די האנט און גערעדט ווייטער:

— כאוויירן! איך האב אייך פארטרויט א סאך, א גרויסן סאך, און פאדער פון אייך צוויי זאכן: ערשטנס, איר זאלט אונדז גראטולירן ביידן מיט אונדזערע נייע אומגעביטענע ראָלן. און צווייטנס — שאט! האט צייט, איך האב נאך נישט געענדיקט, — און צווייטנס, דאס ערנווארט זאלט איר מיר געבן און צושווערן, אז קיין לעבעדיקער מענטש, אויסער אונדז אלע אט דא, זאל ניט וויסן, נישט איצטער, נישט אפילע שפעטער. אפילע ווען דאס יאר וועט איבערלויפן. די גאנצע געשיכטע

דארף זיין, הייסט עס, א סאך, א הייליקער סאך, וואס מיר דארפן אים מיטנעמען מיט זיך אין קיי-ווער אריין!

— מיר שווערן! מיר שווערן! — האבן אויסגעשריגן א סאך פארשיידענע קוילעס, און גרישא האט פארגעזעצט זיין דראשע:

— איך באשווער אייך, אלזא, מיט אלעס, וואס אונדז הייליק איז, אז יעדערער, וואס וועט ארויסטראגן דעם דאזיקן סאך אף דער גאס, דער איז א פארעטער און א פארברעכער. כאוויירן! איך לייג פאר אנפילן די קויסעס און טרינקען לעכאים פאר אונדזער ניגערעכענעס כאווער, וואס האט אמאל געהייסן הערשקא ראבינאוויטש און היינט הייסט ער גריגארי איואנאוויטש פאפאוו. לאמיר אים ווינטשן גליק און אלדאס גוטס. עס לעבע גריגארי איואנאוויטש פאפאוו! הורר-רא!!!

* * *

די היספילעס מיטן ענטווארן, וואס דער דאזיקער אומגעריכטער טאסט האט ארויסגערופן צווישן כעווער יונגווארג, לאזט זיך גאר ניט באשרייבן. אז אלע האבן גענומען אף זיך האלטן דעם סאך הייליק און נישט בארירט — פון דעם איז קיין רעד ניט. און אז אלע האבן מיטגעפילט דעם ווינטש פון טאסט — דאס איז געווען צו זען פון דעם, וואס די קויסעס זיינען אין איין מינוט אויסגעליידיקט געווארן ביזן דאך. כעווער איז געווען אזוי ווייט אנציקט פון דער אידיי, וואס פון הערשקען איז געווארן א גרישא און פון גרישען א הערשקא, אז די צוויי האבן זיך פאר אלעמען אין די אויגן טאקע באלד און טאקע שוין געביטן ניט נאר מיט די דאקומענטן, זיי האבן געמוזט דא אפן ארט זיך בייטן אויך מיט די קליידער. און אז זיי האבן זיך איבערגעטאן, איז געווארן צווישן כעווער אזא געדולדע, אז מע האט זיי ביידן ארומגעכאפט קושן, און דאס געלעכטער איז געגאנגען ביזן הימל אריין. דערנאך האט זיך איינער אוועקגעזעצט צו דער פיאנא און גענומען באראבאניען א וואלס, און דער גאנצער אוילעם איז געגאנגען א טענצל, און אז דער אוילעם האט זיך גוט אנגעטאנצט, אנגעהעפעט און אנגעהוילעט, איז אפגעשטאנען הערשקא ראבינאוויטש, דער, וואס הייסט היינט גריגארי איואנאוויטש פאפאוו, און האט זיך אנגערופן צום אוילעם בעזע האלאשן:

— כאוויירן! אונדזער כאווער גרישא פאפאוו, אדער, ווי ער הייסט שוין איצטער, הערשקא ראבינאוויטש, איז באגאנגען א שפאס, וואס האט זיך אויסגעלאזט מיט אן ערנסט. מיר קאנען גאר אזוי ווייט קלוג נישט זיין, מיר זאלן קאנען פארויסזען, מיט וואס דער דאזיקער גרויסער שפאס קאן זיך ענדיקן און וואס פון דעם געפערלעכן קאטאוועס טרייבן קאן אמאל ארויס... און ווידער, ווער פון אונדז ביידע עס האט געמאכט א בעסער געשעפט (אלס געוועזענער „הערשקא" קאן איך מיך ניט באהערשן און מוז דערמאנען דאס ווארט „געשעפט") — דאס ווייס איך, און אויך איר באדארפט עס פארשטיין, אויב איר האט א קלעפקע אין קאפ... און אויב איר פארשטייט דאס ניט — בין איך ניט שולדיק... איין זאך מוז איך אייך נאר בעטן, מיינע טייערע כאוויירן, אזויווי אונדזער כאווער גרישא, מיינ איך, הערשקא, האט גענומען אף זיך און אנגעווארפן אף מיר א נידער, הייסט עס, אף א יאר, אז ער דארף זיין איך און איך — ער; און אזויווי מיר קאנען פארויס ניט וויסן, וואס מיט יעדן פון אונדז ביידן קאן פאסירן אף דעם נייעם וועג, וואס מיר לאזן זיך גיין, — אלקיין וויל איך אויסנעמען א טניי, אז טאמער וועט עמעצן פון אונדז ביידע אויסקומען שוין זייער שמאל, דאס הייסט... — קיין שום טנאים מער! — האט אויסגערופן, אפכאפנדיק זיך פון ארט, דער געוועזענער גרישא פאפאוו, איצט הערשקא ראבינאוויטש... — קיין שום טנאים מער! אפגעמאכט — איז פארפאלן!

— פארפאלן! — האט אונטערגעכאפט דער גאנצער איבעריקער אוילעם.

— ביט פאסיעמו! — האט צוגעגעבן דער נייער הערשקא ראבינאוויטש.

— ביט פאסיעמו! — האט אים אונטערגעהאלטן דער אוילעם.

דערזען, אז ס'איז א פארפאלענע זאך, איז אונדזער נייער גריגארי איואנאוויטש פאפאוו אפגעשטאנען פון טיש, צוגעגאנגען צום געוועזענעם פאפאוו, איצט הערשקא ראבינאוויטש, און מיט א שמייכל אף די ליפן אים אויסגעשטרעקט די האנט.

— געדענק זשע, הערש מאושוואויטש ראבינאוויטש, זאלסט קיין כאראטע ניט האבן...

— כאראטע? — האט אים דער געוועזענער פאפאוו געענטפערט מיט שטארקייט און מיט גאדלעס. — די פאפאווס, מיינ איך, די ראבינאוויטשעס האבן קיינמאל קיין כאראטע ניט! איך קום ארויס פון אזא פאלק, טשארט וואזמי, וואס איז שוין איבערגעגאנגען דורך פייער און וואסער און מעשענע רערן! מיינע עלטער-עלטערזיידעס, וואס האבן געקנאטן ליים אין מיצראים, אפגעשטעלט די אייביקע פיראמידן, אויסגעבויט די בארימטע שטעט סדאם און אמורע... פארדאן! איך מיינ פייטום מיט רעמס, זיינען גענוג אויסגעשטאנען, ביז זיי האבן זיך באזעצט אינעם לאנד קנאאן, איז געקומען בעלשאצער...

טפול! מיין איך געוויסאדנעצאר, און האט פארברענט אונדזער הייליקן טעמפל און אין איינערנע קייטן אונדז געבראכט מיט אונדזערע שוועסטער און קינדער אין דעם בארבארישן באוול, און פון דארטן — איך טו א היפשן שפרונג, כאוויירן, און לאזן דורך האמענען מיט אכאשוויירעשן מיט נאך אזעלכע פיינע מענטשלעך, ווייל עס טאגט שוין אין דרויסן, — אין פון דארטן האט מען אונדז פארטריבן קיין שפאניע, אין דער פינצטערער קאטוילישער שפאניע, ווו עס האט געווארט אף אונדז די אינקוויזיציע. דערמאנט איך נאך, כאוויירן, וואס מיינע גאטזעליקע עלטערן זיינען אויסגעשטאנען פון דער אינקוויזיציע! אפן אוטאדאפע האבן זיי זיך געלאזט ברענען; אפן עשאפט האבן זיי זיך געלאזט קוילען, שניידן, האקן, בראקן, פערטלען!..

— בראווא, הערשקא, בראווא! — האבן אויסגעשאטן די גאנצע כעוורע יונגווארג, און דער עמעסער הערשקא ראבינאוויטש אויך בעסויכעם, מיט הילכיקע אפלאדיסמענטן און מיט נאך מער הילכיקן געלעכטער, אזוי ווייט אנציקט זיינען זיי געווען פון זייער כאווער גרישא פאפאוו, וואס איז אריין אין דער ראל פון הערשקא ראבינאוויטש אזוי קונציק און אזוי נאטירלעך, אז עס האט זיך נאך געגלוסט אים אויסקושן איטלעכן אייווער! אן ארטיסט, אן עמעסער ארטיסט! זעט, ווי עס האבן זיך אים אנגעצונדן די אויגן! און ווי געפעלט איך זיין ערנסט פאנעם? ער זאל דאס איך געבן אפילע א שמיכל! וועט איר זאגן, ווען איר זאלט זיין מיט אכצן קעפ, אז דאס איז גרישא פאפאוו, ניט הערשקא ראבינאוויטש? ניין, איר קוקט אים אריין אין זיין יידיש פאנעם, אין זיינע יידישע אויגן, אפילע די נאז האט זיך בא אים ווי אויסגעבויגן, געווארן א יידישע נאז, כאכא, בראווא, הערשקא, בראווא! בייס!!! בייס-ס-ס!!!

* * *

עס איז שוין געווען גרויסער טאג, אז כעוורע יונגווארג האבן פארלאזט דעם עלעגאנטן „עלע פאנטרעסטאראן“ און האבן זיך אופגעזעצט אף דראזשקעס צו פארן, דער אהער, דער אהין. אויך גרישא מיט הערשקען האבן זיך אופגעזעצט ביידע אף איין דראזשקע, גרישא אין הערשקאס קליידער, הערשקא אין גרישעס קליידער. ווארעם כאטש גרישא פאפאוו איז שוין הערשקא ראבינאוויטש און הערשקא ראבינאוויטש איז שוין גרישא פאפאוו, — דאך האבן זיי נאך צו רעדן און צו רעדן. איבער געבן איינס דאס אנדערע סימאנים, היסטאריעס מיט געשיכטעס, יעדער פון זיין ביאגראפיע, איידער מע צעפארט זיך און איידער מע טרעט אריין יעדערער אין זיין ראל, טאקע אף דעם רעכטן עמעס — און... דער גרויסער שפאס הייבט זיך אן.

דאס דריטע קאפיטל

א כיידער גיט זיך אפ

אין דער גרויסער אוניווערסיטעט-שטאט האט זיך צום סוף זומער, שוין פאר די אסיענדיקע יאמטיוויים, באוויזן א באזונדער לעבעדיקייט. עס האבן זיך געענדיקט די זומערדיקע וואקאציעס, עס האבן זיך געעפנט די גימנאזיעס, דער פאליטעכניקום, די אוניווערסיטעטן און אלע איבעריקע העכערע און נידעריקערע שולן און כאדארים.

פון די נאענטע שטעט און שטעטלעך און פון דער גאנצער סווייווע ארום און ארום זיינען זיך צונויפגעפארן אין דער גרויסער אוניווערסיטעט-שטאט עלטערן מיט זייערע קינדער, קלענערע און גרעסערע; ווער עס האט געהאלטן באם איבערגיין פון איין קלאס אין דעם אנדערן, און ווער עס האט געהאלטן בא אפגעבן עקזאמען און אריינטרעטן ערשט אין טעמפל פון האסקאלע און וויסנשאפט. א באזונדער אפרעגונג הערשט צווישן די עלטערן, נאך מער ווי צווישן די אופגערעגטע קינדער. די יונגע מאמעס, אנגעטאן און אויסגעפוצט נאך דער לעצטער מאדע, שלאגן אפ די טירן פון די קאנצעליאריעס בא די דירעקטארן, אינספעקטארס און לערער, זיינען גרייט פאלן כאלאשעס אדער באקומען דריי היסטעריקעס פאר איין „צוויי“, וואס זייער „וואלאדקע“ אדער זייער „סאשקע“ האט געכאפט בעשאס דעם אריינטריט-עקזאמען.

די ביכער-הענדלער און פאפיר-פאבריקאנטן האבן ארויסגעשטעלט אין זייערע פענצטער דאס נייסטע און דאס בעסטע, וואס זיי האבן צוגעגרייט פאר דער יוגנט אף צו לערנען און אף צו שרייבן,

און זינען גרייט צו מאכן געשעפטן, לייזן געלט, בייטן ביכער אף ביכער — מיט איין ווארט, דינען דער קולטור פון פאטערלאנד מיט עמעס און מיט עמונע, ווי גוטע ערלעכע פאטריאטן. די שניידערס און קליידער-מאגאזינען זינען אויך נישט קיין קליינע פאטריאטן. זיי האבן ארויס-געשטעלט אין די וויטרינעס דאס שענסטע און דאס מאדערנסטע, וואס זיי פארמאגן, פונעם עלגעאנטן מונדיר מיט גלאנצנדיקע קנעפלעך ביזן גרויען פאר הייזלעך, וואס בעטן זיך: „נעם טו זיך אן און לויף מיט אונדז אין כידער אריין!“

אויך די כעוורע קירושנער און היטלמאכערס האבן זיך ארויסבאוויזן מיט גאנצע קאלעקציעס פון קעפס און פוראזשקעס, קאשקעטלעך און היטעלעך מיט אלערליי וויסע און געלע צאצקעס, אדלערס, פאסיקעס און אקאלעשקעס. אפילע רענצעלעך האט מען נישט פארגעסן אויסצוהענגען בא די קראמען, קאמאשן, קאלאשן, צוקערקעס, פאפיראסן. און אפילע די כעוורע קאלבאסניקעס, וואס שטייען גאנץ ווייט פון מיניסטעריום פאר פאלקסבילדונג און געהערן זיך שוין גאר נישט אן מיט האסקאלע, ווילן אויך האבן א כילעק, כאטש מין-האצאד, אין דער קולטור פונעם פאטערלאנד — האבן זיי ארויסגע-שטעלט אין די פענצטער אופשניטן פון קאלבאסעס, פון שינקען, פליישן און פאשטעטן, אזעלכע פרישע אין מיט קנאבל שמעקנדיקע, אז א קאפארע די גאנצע קולטור מיטן גאנצן פאטערלאנד, ביים מע איז רעכט הונגעריק און דער כאזער צעשמעקט זיך מיט זיין גאנצן אראמאט...

די האטעלן מיט אכסאניעס, די רעסטאראנען מיט די רעסטאראציעס זינען פולגעפאקט מיט די אנגעפארענע געסט, פאטערס און מוטערס און קינדער פון אלערליי עלטער, און אף די פענצטער פון קימאט אלע הייזער אף אלע גאסן זינען אופגעקלעפט בלעטלעך: „קאמנאטא וואנאס — א כידער גיט זיך אפ“...

די, וואס הענגען אויס די דאזיקע צעטלעך, ווייסן שוין פון פריער, ווער עס וועט באווינען דעם כידער, וואס גיט זיך אפ, דאס וועט זיין אדער אן עלנטער באכער א סטודענט, וואס פארמאגט איין פאר הויז, צוויי העמדער און א בארג מיט ביכער; אדער א מיידל א קורסיסטקע, וואס פלעג אמאל טראגן קורצע האר און היינט האט זי א האסאגע אף א שמאל געפענטעט קליידעלע, וואס מע רופט עס אין פאריזש מיטן נאמען „זשיפקילאט“... יעדנפאלס פארמאגט דאס כידערל נישט מער, אז איין אייזערן בעטל, וואס האט שוין געדינט אמאל אין סדאם, אן אייזערן וואשטיש, וואס האט פיינט, מע זאל זיך צו דעם צורירן ביים וואשן זיך, מאמכעס עס ליינט, נישט פאר אייך געדאכט, פון רעוואטיוזם אין די פיס פון זינט מע האט דאס געבראכט פון דער פאבריק.

דאס כידערל פארמאגט אויך א טישל מיט א בענקל, האבן זיי ביידע זייערע מיילעס מיט זייערע כעסרוינעס. די מיילעס פונעם טישל איז, וואס עס קאן דינען פאר א שרייבטיש און פאר אן עסטיש און פאר וואס איר ווילט. דאס זינען די מיילעס. און דער כיסארן פונעם טישל איז נישט אינעם טישל גופע, נאר אינעם טישקעסטל, אינעם שופלאד. דאס טישקעסטל האט א טעווע, אז מע עפנט עס, וויל זיך עס שוין צוריק נישט פארמאכן; און אז מע פארמאכט עס — וועט זיך עס אייך בעשום-אויפן נישט עפענען. נישט פון פארנט, נישט פון הינטן, נישט פון די זייטן. איר קאנט עס שלעפן וויפל איר ווילט, וועט אייך דאס גאנצע טישל נאכשלעפן זיך. עפשער ווילט איר זיין א כאכעס און פרווון שלעפן דעם שופלאד מיט ביידע הענט פון אונטן? פרוווט זיך, אדעראבע, איך וועל אייך זאגן פריער, וואס וועט זיין: די הינטערשטע פיס פונעם טישל וועלן זיך אופהייבן ארום און דאס גאנצע טישל מיט אלע ביכער, מיטן טינטער און מיטן גראפין וואסער וועלן ליגן איינעם מיט אייך אף דער ערד. נו? וואס האט איר געפוינעלט? איר וועט זיך שוין בעסער באגיין אן א טישקעסטל, אן א שופלאד. ווו? שטייט דאס געשריבן, אז א טישל מוז האבן א שופלאד? לעממ דאס בענקל, וואס איך זאג אייך? א בענקל ווי אלע בענקלעך. פון דעם מין בענקלעך, וואס מע רופט זיי „ווינער שטולן“. זיי זינען אי לייכט, אי שטארק און באקוועם צו זיצן אף זיי, ווארעם זייערע געזעסלעך זינען פון שטרוי געפלאכטן. פלאך און גלאט און ווייך. דאס זינען די מיילעס פון די „ווינער בענקלעך“ ביכלאל. נאר דאס בענקל, וואס געפינט זיך אין דעם כידער, וואס מיר גייען באשרייבן, האט נישט אין זיך איין מיילע פון די אלע אויסגערעכנטע מיילעס. עס וועט זיין גענוג, אז מיר וועלן אייך אויסזאגן א סאד, אז דאס בענקל איז אן א געזעסל. דאס הייסט, א געזעסל איז פאראן, נאר אן שטרוי, דאס הייסט, ס'איז געווען שטרוי אויך, נאר אמאל, ביים דאס בענקל איז נאך געווען א בענקל. איצט איז גאר נישט קעדי פון דעם צו רעדן. לאמיר בעסער שמועסן פון דער באלעבאסטע, וואס פארדינגט, וואס גיט אפ דאס דאזיקע כידערל, פון איר מאן, פון זייער טעכטערל בעטי און פון דעם פארשוין, וואס איז געקומען דינגען דאס דאזיקע כידערל. דאס איז א סאך וויכטיקער.

סארע שאפירא — אזוי האט געהייסן די באלעבאסטע, נאך גאר א יונג ווייבל און א שיינע, א שווארצכיינעוודיקע — איז געשטאנען בא דער פליטע מיט פארקאטשעטע ארבל און געקאכט אן-בייסן, און איר טעכטערל בעטי, א יעפאסטויאר, וואס האלט אין רעכטן ברען, צווישן אכצן און צוואנ-ציק, איז געזעסן איבער א רוסישער בלאט-ציטונג, ביים עס האט זיך דערהערט א שארפער קלונג פון דרויסן.

— עס געהער שוין זיין א נייער שלימאזל אפן כיידער! — האָט די מוטער א זאָג געגעבן צו דער טאכטער און א ווונק געגעבן, זי זאל גיין עפענען.

ניט מיט גרויס כיישעק האָט די טאכטער אוועקגעלייגט די בלאט און איז אראפגעלאפן פון אלע טרעפ אראפ, פון דריטן שטאָק, עפענען די טיר און איז אין צוויי מינוט ארום געקומען צוריק מיט א יונגמאן, א גאלעך, מיט זייער א מאַגערן טשעמאַדאן אין די הענט — אַנקוקן דאָס כיידערל, וואָס גיט זיך אָפּ.

באטראכט דעם אריינגעקומענעם פארשוין מיטן מאַגערן טשעמאַדאן, האָט די מוטער אים גיך אָפגעשאצט, אז ער באדארף צו זיין א „קאסריליק“ און אז ער וועט דעם כיידער נישט דינגען, און דעריבער האָט זי א זאָג געגעבן צו דער טאכטער אף יידיש, זי זאל אים זאָגן „מה יקר“. די טאכטער האָט געפאָלגט און א זאָג געגעבן דעם יונגמאן די פרייז פונעם צימער. האָט זיך דער יונגערמאן דאפקע ניט דערשראקן און האָט געהייסן זיך באווייזן דעם צימער. דעמלט האָט שוין די מאדאם סאַרע שאפיראַ אוועקגעלייגט דאָס קאַכן אף שפעטער, אראפגעקאטשעט די ארבל און אליין אויך מיטגע- גאנגען באווייזן דעם פארשוין דאָס צימערל.

אריינגעקומען אין דעם אויבנבאשריבענעם כיידער, האָט אונדזער פארשוין באטראכט די באלע- באַסטע מיט איר טעכטערל א סאך מער, ווי ער האָט באטראכט דעם צימער מיטן מעבל, און גאָר נישט לאנג געקלערט, האָט ער א זאָג געגעבן, אז גוט, עס געפעלט אים... האָט די מאדאם סאַרע שאפיראַ געפונען פאר נייטיק נאכאמאל דערמאָנען, וואָס עס קאַסט. האָט דער פארשוין א זאָג געגעבן, אז עס מאכט אים ניט אויס. וויבאלד אזוי, האָט שוין די מאדאם שאפיראַ געפונען פאר גאנץ נייטיק א זאָג געבן, אז פאר א האלבן כיידעש מוז באַצאָלט ווערן באלד. האָט דער פארשוין א זאָג געגעבן, אז עס מאכט אים ניט אויס אפילע פאר א גאנצן כיידעש.

דאָ האָט זיך שוין די מאדאם סאַרע שאפיראַ א ביסל ווי דערשראקן: וואָס איז דאָס פאר א שלאק? א מענטש קומט צו גיין, גיט א קוק, דינגט זיך ניט; מע זאָגט אים פאר א האלבן כיידעש פריער, גיט ער פאר א גאנצן — ווער ווייסט, וואָס דאָס איז פאר א פאסאזשיר? און זי האָט א קוק געגעבן אף איר טאכטער, די טאכטער אף איר. דערנאָך האָט זי א קוק געגעבן אפן פאסאזשיר, האָט זי דער- זען, ווי דער באַכער קוקט אף איר בעטן, לאָזט נישט אראָפ קיין אויג פון איר, איז איר דער פאר- שוין געוואָרן נאָך מער ניט צום הארצן, און זי האָט באשטימט אים א זאָג געבן מיט א האלבן מויל: — האָט קיין פאריבל ניט, ס'איז בא אונדז זייער שטרענג... פארשטייט איר, די פאליציע...

איר וועט זיין אזוי גוט מיר ווייזן אייערע דאָקומענטן... אייער פאס... — אר, מיין פאס?.. — אונדזער יונגערמאן האָט ארויסגעכאפט פון זיט-קעשענע א פאפיר און מיט א ליבלעך שמייכלעך אונטערגעטראָגן דער מאדאם שאפיראַ זיין פאספּאָרט, און צו גלייכער צייט זיך א נעם געגעבן צום בייטעלע מיט געלט.

נאָר דאָ איז פאָרגעקומען אזעלכס, וואָס האָט אָפגעהאלטן א וויילע דעם יונגמאן פון צו ארויס מיט די קלינגערס. די מאדאם סאַרע שאפיראַ האָט געכאפט א קוק מיט איין אויג אין פאס און האָט הויך אף א קאָל איבערגעלייענט: שקלאָווסקי מעשטשאנין הערש מאָושוואָויטש ראבינאָוויטש... האָט זי זיך פריער מאָדנע איבערגעקוקט מיט דער טאכטער; דערנאָך האָט זי א זאָג געגעבן צום יונגמאן:

— האָט מיר קיין פאריבל ניט... איך ווייס ניט, אויב איר וועט דאָ קאָנען זיין? איך האָב נישט געוויסט, אז איר זענט א...

דער יונגערמאן האָט מיט א שמייכל זיך אויסגעקערט צו דער מאדאם שאפיראַ.

— אז איך בין א וואָס?

— אז איר זענט אן אונדזעריקער... א ייד.

— און אז איך בין א ייד, איז וואָס?..

דער יונגער פארשוין האָט אראפגעלאָזט דאָס בייטעלע צוריק אין קעשענע און אלע דריי האָבן זיך איבערגעקוקט אָן ווערטער.

דאָס פערטע קאפיטל

דער קויעך פון א מעדאל

ביז אהער איז דער שמועס געגאנגען אף רוסיש. און איצט, אז עס האָט זיך ארויסגעוויזן, אז דאָס איז א שקלאָווער מעשטשאנין און הייסט הערש ראבינאָוויטש, איז נישקאָשע, אן אן אומגליק,

אז מע וועט מיט אים רעדן אף „אונדזער“ לאשן. און סאָרע שאפיראַ האָט זיך געווענדט צו אים שוין אף פראַסט יידיש!

— ס'איז מיר אַ כידעש אף אייך, איר ווילט אים א וועלטלעכער יונגערמאן צו זיין און וויסט ניט, אז בא אונדז באדארף א ייד האָבן א פראוואַזשיטעלסטווע?..

דערוף האָט איר דער וועלטלעכער יונגערמאן נישט געענטפערט גאַרניט. ווייל ער האָט ניט פארשטאנען פון דעם גאנצן קאָמפלימענט איין וואָרט אפילו. ער האָט זיך אָנגערופן צו דער שאפיראַ אף רוסיש און א ביסל רויט געוואָרן דערביי:

— איזווייטיג — איך פארשטיי ניט אף יידיש.

דאָ האָט זיך די מאדאם שאפיראַ שוין גאָר ניט געקאָנט איינהאלטן זיך פאר געלעכטער: — א שקלאַווער מעשטשאַנין, און הייסט ראַבינאַוויטש, און פארשטייט ניט קיין יידיש?..

בעט, וועלכע איז געשטאנען ביז אהער ווי א זיטיקע, האָט זיך אריינגעמישט אינעם שמועס און געקומען צו הילף דעם יונגמאן, וואָס איז געקומען דינגען דעם צימער. זי האָט זיך אָנגערופן צו דער מוטער אף רוסיש:

— קאָרג פאראן היינט יונגעלייט, יידישע קינדער, וואָס פארשטייען ניט קיין יידיש? און צום יונגמאן האָט זי זיך געווענדט, געגעבן אים צו פארשטיין אין קורצע, נאָר קלאַרע דיבורים, אין וואָס דאָ האנדלט זיך: אז א ייד טאָר דאָ ניט זיין אין דער דאָזיקער שטאָט, אז א ייד דארף האָבן א „פראוואַזשיטעלסטווע“, און אז טאָמער לאָזן זיי אריין צו זיך א יידן אָן א „פראוואַזשיטעלסטווע“, האָבן זיי אף זיך א גרויסע שטראַף: מע נעמט צו בא זיי זייער פראוואַזשיטעלסטווע און מע שיקט זיי ארויס פון שטאָט אין פיר און צוואנציק שאַ.

— אצינד פארשטייט איר שוין, צי נאָך ניט?

דאָס אלעס איז געזאָגט געוואָרן מיט אזא זיס שמייכלע און מיט אזוי פיל כּיין, אז ווען ניט די מאמע וואָס בא דער זייט, וואָלט דער פארשוין גרייט געווען ארומכאפן קושן דאָס דאָזיקע כיינעוור-דיקע מיידל מיט איר שעלמיש שמייכלע. און כאָטש דער דין פון „פראוואַזשיטעלסטווע“ איז בא אונדזער העלד געווען קימאט ווי א ניס, דאָס הייסט, הערן האָט ער דערפון געהערט, אז ס'איז דאָ שטעט, ווי יידן דארפן האָבן „פראוואַזשיטעלסטווע“, נאָר ער האָט דאָס געדענקט ווי עפעס דורכן שלאָף; פונדעסטוועגן האָט ער זיך געמאכט, גלייך ווי דאָס איז בא אים גאָר קיין ניס ניט, און האָט זיך אָנגערופן צום כיינעוודיקן מיידל אויך מיט א שמייכל:

— דער דין פון „פראוואַזשיטעלסטווע“ איז מיר, מאָלט אייך, גאנץ גוט באקאנט, כאָטש איך בין ניט קיין היגער. דאָס איז א דין, וואָס מע וואָלט אים שוין לאנג געמעגט ארופווארפן אפן בוידעם מיט אלע אלטע שמאטעס. נאָר גיט מיר צו פארשטיין, איין זאך וואָלט איך וועלן וויסן: וויאזוי האָט מען בא מיר צוגענומען מינע דאָקומענטן אין אוניווערסיטעט?

דאָס וואָרט „אוניווערסיטעט“ איז אף ביידן, אף דער מוטער מיט דער טאָכטער, געווען א ליכ-טיקער שטראַל. ביידנס פענעמער האָבן אָנגעהויבן צו שיינען, און די מוטער האָט אזש דערלאנגט זיך א פאטש מיט ביידע הענט איבער די קליידלעך:

— אזוי? זענט איר, הייסט עס, א סטודענט פון היגן אוניווערסיטעט? היינט וואָס האָט איר געשוויגן די גאנצע צייט ביז אהער?

— די גאנצע צייט געשוויגן? מיר דאכט, אז מיר האָבן דאָ אלע דריי גערעדט? — האָט איר אָפגעענטפערט דער סטודענט מיט א שמייכל, אלץ קוקנדיק אף דער טאָכטער, ניט אף דער מוטער. און די מוטער האָט אים געשטעלט דעם לעצטן עקזאמען:

— זענט איר שוין, הייסט עס, א צוגענומענער?

— קימאט... איך האָב א מעדאל.

— אד! איר זענט א מעדאליסט? אזוי? זעסטו? — דאָס לעצטע האָט די מוטער געזאָגט שוין אף יידיש צו דער טאָכטער, מיט א זיפן. זי האָט זיך אָבער באלד פארכאפט און א זאג געגעבן צום סטודענט, צום מעדאליסט אף רוסיש: — איך זאג עס צו מיין טאָכטער, זי האָט א ברודער, דאָס הייסט, איך האָב א זון א גימנאזיסט, ער איז שוין אין דריטן קלאס, טיינע איך צו אים שוין דריי יאָר באלד, אלע אינדערפי און אפדערנאכט: „א מעדאל, א מעדאל, א מעדאל!“ — הערט ער מיך ווי דעם קאָ-טער. א ייד אָן א מעדאל איז אלציינס, ווי א... ווי א...

די מאדאם שאפיראַ האָט גענומען זוכן אין כיידער עפעס א זאך, וואָס מע זאָל קאָנען דערצו פארגלייכן א יידן אָן א מעדאל, איז אָבער אין כיידער נישט געווען קיין זאך, וואָס זאָל האָבן א שייכעס צו א יידן מיט א מעדאל אָדער אָן א מעדאל. און דערצו האָט די טאָכטער, בעט, געפונען, אז ס'איז גלאט איבעריקע רייד; צו וואָס באדארף עס א פרעמדער מענטש וויסן, אויב איר ברודער וועט האָבן א מעדאל אָדער ניט? האָט זי א זאג געגעבן צום סטודענט, אַנווייזנדיק אף זיין מאָגער טשעמאָדאנטשיקל:

— אַט דאָס זיינען אלע אייערע זאכן, צי איר האָט עפעס נאָך?

— צו וואס דארף איך נאך? — האט ער איר אפגעענטפערט און אריינגעקוקט איר אין די שיינע קארע אויגן אריין אזוי שארף, אז מע וואלט עס געקאנט אויסטייטשן: „צו וואס באדארף איך נאך, אז דו האסט אזעלכע שיינע, גוטע, קלוגע, קארע אויגן מיט אזעלכע קיין-גריבעלעך אין די בעקלעך?..“ די מוטער, וואס איר גאנץ לעבן, אפאנעם, איז געווען געצילט נאך אין איין זייט אריין און אפגעשטעלט זיך נאך אף איין זאך: אז איר זון זאל האבן א מעדאל — האט זיך איינגעשטעלט פארן נייעם שאכן און זיך אנגערופן צו דער טאכטער ווידער מיט א זיפן:

— זייער גערעכט! צו וואס באדארפן זיי נאך? אז זיי האבן א מעדאל, באדארפן זיי שוין ניט קיין זאך. קיין זאך!

די ווערטער „קיין זאך“ האט זי אפגעשניטן ווי מיט א מעסער, און איז מיטאמאל ווי צוגעזאטן געווארן צום שאכן דעם מעדאליסט און זייער פריינטלעך אים א פרעג געגעבן:

— האט איר פאטער און מוטער?

דאס איז געווען פאר אונדזער העלד אזוי אומגערעכט, און, אגעווי, האט ער אין דער מינוט אקוראט פארגעסן, צי הערשקא ראבינאוויטש האט א פאטער מיט א מוטער, אדער נאך א פאטער אליין, אדער נאך א מוטער אליין? — ער האט נישט באלד געקאנט ענטפערן דערוף. א גליק, וואס בעטי איז אים געקומען צו הילף. זי האט זיך געווענדט צו דער מוטער:

— טאמער וואלט געווען גענוג צו עקזאמענירן אונדזער איינוווינער? פארוואס פרעגסטו זיי בעסער ניט, צי האבן זיי געטרונקען טיי?

און צום נייעם שאכן האט בעטי א זאג געגעבן מיט איר קינעוודיק שטייכעלעך:

— מיין מאמע האט ליב א ביסל רעדן... עפשער ווילט איר טיי, קאנט איר איך הייסן געבן דעם סאמאואאר. איר באקומט צוויי סאמאואארן א טאג. דאס גיט זיך צו צום צימער.

— וואס עפעס צוויי סאמאואארן? — האט איר די מאמע איבערגעשלאגן, — דריי סאמאואארן. אינדערפרי און באטאג און אפדערנאכט.

— דאס איז דערפאר, וואס איר האט א מעדאל, — האט זיך אנגערופן בעטי מיט א געלעכטער צום נייעם שאכן, און א זאג געגעבן צו דער מוטער אף יידיש: „קום!“ און ביידע, די טאכטער און די מוטער, זיינען ארויס פון קיידער, איבערגעלאזט דעם שאכן דעם מעדאליסט איינעם אליין מיט זיין מאגערן טשעמאדאן און מיט זיינע געדאנקען, וואס האבן זיך געפלאנטערט ארום דעם קויער פון זיין מעדאל, און נאך מער ארום דעם שיינעם מיידל מיט די שיינע קארע קלוגע אויגן, מיטן שעלמיש שטייכעלעך און מיט די קיין-גריבעלעך אין די בעקלעך.

דאס פינפטע קאפיטל

די מישפאכע שאפירא

אף וויפל דער נייער קווארטיראנט איז געווען צופרידן מיט זיין קווארטיר, אף אזויפיל, אויב ניט מער נאך, איז די מאדאם שאפירא געווען צופרידן מיט איר נייעם קווארטיראנט. א לעבעדיקער באכער, זייער א פראסטער בא זיך, און א צוגעלאזטער מענטש, א דימענטיקער.

פונעם ערשטן טאג אן האט ער זיך שוין אינטערעסירט מיט איר זונדל, א טאלמיד פון דריטן קלאס גימנאזיע, אים א נעם געגעבן צום עקזאמען און אליין אנגעשלאגן זיך מאכן מיט אים אלע טאג די אוראקן. די מאדאם שאפירא האט שוין אליין געקלערט אויסזוכן אים א רעפעטיטאר, ס'זאל זיך מאכן עפעס א רעכטער סטודענט אין גלייכן געלט. קיין סאך ס'זאל קאסטן קאן זי ניט, נאך זי וואלט וועלן וויסן, וויפל וועט ער זיך הייסן צאלן?

דערביי האט זי געווארפן אף איר קווארטיראנט א קוק פון אונטן ארום און ס'איז איר איבער-געלאפן א מאכשאווע אין קאפ: „שיין וואלט געווען, ווען דער באכער זאגט זיך אפ פון נעמען געלט בא איר!“ און קאכאווע — גלייך ווי זי וואלט זיין א נעוועטע; דער באכער האט ניט נאך זיך אפ-געזאגט פון געצאלט, ער האט זי נאך אויסגעלאכט: וואס הייסט ער וועט בא איר נעמען געלט? פאר וואס?

— נוי? וואס האב איך דיר געזאגט? — האט די גליקלעכע מוטער זיך גערייצט מיט דער טאכטער.

— וואס האסטו מיר דען געזאגט?

— האסט שוין פארגעסן? האב איך דיר ניט געזאגט באלד, אז ער איז א טאטנס א קינד?

— דו האסט געזאגט, אז ער איז א טאטנס א קינד?

— וואס דען האב איך געזאגט?
 — דו האסט געזאגט אף אים, אז ער איז א שלימאזל, — האט איר די טאכטער דערמאנט.
 — ווער דען האט געזאגט? איך?
 — איך האב געזאגט אף אים, אז ער איז א שלימאזל?
 — בעט! דו הייבסט שוין אן דינע אלטע מייסעס, אפענטפערן דער מאמע ווי א שייגעץ?
 מאכן די מאמע פאר א ליגנערן?
 — ווער מאכט דיר דען פאר א ליגנערן? איך זאג נאך, אז דו געדענקסט ניט, וואס דו האסט
 געזאגט אף אים, אז ער איז א טאטנס א קינד, און איך זאג, אז דו האסט געזאגט אף אים, אז ער
 איז א שלימאזל.
 — איך האב געזאגט — דו האסט געזאגט! דו האסט געזאגט — איך האב געזאגט! איך בעט
 אייך, עס וועט אמאל האבן אן עק, צי ניין?
 מיר די ווערטער קומט אן דער באלעבאס, דאוויד שאפירא, א ייד א צעווארפענער, א גיכער,
 א כאפנדיקער, וואס טוט אלצדינג גיך, בעכיפאזנדיק: רעדט גיך, עסט גיך, גייט גיך — אלצדינג
 גיך, אין איין אטעם.
 אין געשעפט, ווו ער דינט (ער איז א בוכהאלטער אין א גרויסער קראם) קען מען אים ווי א
 שטיין מענטשן, א נעכע, אן פרעטענויעס און אן א שום טאראראם. נאך בא זיך אינדערהיים שפילט
 ער א ראָל פון א ביזנאס באַלעבאָס, א שטיקל דעספאָט, כאַטש קיינער הערט אים ניט. דאָס ווייב לאַכט
 אים אויס אין די אויגן, רופט אים „מיין ראַכמיסטער“, און „שווידיקיי“, און „שאלאווילע“, אָדער גאָר
 „קוריערסקי פאָיעזד“.
 און די קינדער הערן אים גלאַט ווי דעם פאראיאַריקן שניי. זיי ווייסן, אז זיי זינען בא דעם
 פאָטער דאָס כּיעס מיט דער נעשאַמע, און אז דער פאָטער איז נאָך זיי די קאפּאַרע — וואָס איז דער
 כּידעש? — סאַכאַקל צוויי קינדער: א באַסיעכדיקע בעטי, א מיידל א ברען, און א בעניאַכידל סיאַמקע,
 פאַרצויגן פון שלוימע-שליאַמקע, א באַכערל אין דריטן קלאַס, וואָס מאַכט ניט איין אוראַק, ביז די
 מאמע באַצאָלט אים ניט פריער א פיטאַקל פאר יעדן אוראַק. פונעם פאָטער באַקומט ער אַכוץ פאר
 יעדער „4“, וואָס ער ברענגט פון גימנאַזיע, א פיטאַקל און פאר יעדער „5“ — א פערציקער. וואָס
 איז דער סיכל, וואָס פאר א „4“ קומט א פיטאַקל און פאר א „5“ פיר מאָל אויפיל? ווו איז דער
 כּעזשבן?
 אזוי פרעגט בא אים דאָס ווייב, סאַרע שאפירא, און כאַפט פון אים א מינעסן פסאַק. דאוויד
 שאפירא האָט א טעווע גאָר אין גוטן מוט אַפּבאַדן זיין ווייב, כאַטש עס טרעפט אַפּטמאַל, אז זי זאָל
 אים געבן א גרעסערע פאַרציע ווי ער איר. זיי נארן זיך ניט איינס פון דאָס אנדערע.
 — ווער איז דיר שוולדיק, אז דו ביסט א גלאַטע בעהיימע, — זאָגט איר דאוויד מיט א שמי-
 כּעלע, — און דו הייבסט ניט אן צו פאַרשטיין דעם כּילעק פון א „4“ ביז א „5“ אין גימנאַזיע?
 — נו יא, ווי קום איך וויסן, וואָס איז „4“ און וואָס איז „5“! — ענטפערט אים אַפּ מיט א
 ביטער שמיכעלע סאַרע, און די קינדער הערן, ווי טאַטע-מאמע שפּיגעווען זיך און ווארפן זיך דורך
 מיט שארפע ווערטער. — דאָס קאָן וויסן נאָר אזא קאַפּמענטש, ווי דו. פאַרט א ראַכמיסטער. איין
 כּיסאַרן נאָר, וואָס דו ביסט א ביסעלע צו א שווידיקיי און פליסט צו גיך.
 — זאָלסטו טאַקע וויסן. א סימען, אַט וועל איך דיר באַלד באַווייזן, אז דו הייבסט ניט אן צו
 וויסן. לעמאַשעל, בא דיר קומט אויס, אז דער כּילעק פון א „4“ ביז א „5“ איז נאָר אין וויפל? אין
 איינס? אינאָ? זעסטו? זאָלסטו אַבער האָבן א קלעפּקע אין קאַפּ, וואָלסטו געוויסט, אז דאָ איז פאַראַן
 א גאַנצע רעכענונג. צום ביישפּיל, אַט נעם דיין סיאַמקען...
 — אַט האָסטו דיר נאָך, טאַמער איז קאַרג! — האַקט אים איבער סאַרע. — א שאלאווילע רעדט,
 פליט ער מיטן קוריערסקע פאָיעזד און הערט גאָר אליין ניט, וואָס ער רעדט! וואָס עפעס מיין סיאַמ-
 קע? ער איז אזוי מיין סיאַמקע ווי דיין סיאַמקע.
 — בעקיצער, דיין סיאַמקע, מיין סיאַמקע: לאָז נאָר, אשטייגער, דיין סיאַמקע שוין האַלטן באַם
 לעצטן עקזאַמען און באַקומען אלע 12 „פינפן“. 12 מאָל „5“ וויפל מאַכט עס? זעכציק. געטיילט
 אף 12, קומט אויס וויפל? 5. האָט ער, הייסט עס, א גאַלדענע מעדאַל.
 — אַמיינ, האַלעוויי, ריבוינעשעלויטעם! — מאַכט סאַרע, און הייבט אָף פרום די אויגן ארום,
 און כאַפט א נייעם פסאַק פון איר דאווידן, וואָס ווענדט זיך צו דער טאַכטער, צו בעטיין:
 — נו? קאָן מען מיט איר רעדן? איך וויל איר מאַכן א רעכענונג, הייבט זי אָף די אויגן, די
 מאמע דינע, און מאַכט א שמועס מיטן ריבוינעשעלויטעם!
 — נו, רעכן, רעכן, ווער לאָזט דיר ניט, ראַכמיסטער מינער טייערער? — זאָגט צו אים סאַרע
 מיט אזא טאָן, אז דאוויד ווערט נאָך מער אופגעבראַכט, און רעדט נאָך גיכער, און מיט נאָך מער
 פּייער:

— אלזא, בא 12 „פינפן“ האט ער א גאלדענע מעדאל. ווי זשע איז אבער דער דין, אז ער איז געגאנגען צום עקזאמען און האט באקומען עלף „פינפן“ און איין „4“? קייפלען מיר 11 אף 5, מאכט דאס 55, און 4? איז 59, געטיילט אף 12, קומט שוין אויס וויפל? נאר דאס איז שוין ניט פאר דיין קאפ, ווארעם דאס ווערט שוין אנגערופן, פארשטייטו מיר, טישבוירעס — דראב הייסט עס. האקלא, עס מאכט אויס אזוי גרויס אזוי קליין ווי 4 מיט עלף צוועלפטלעך. און וויבאלד עס פעלט אים אויס איין צוועלפטל נאר, קאן ער שוין קיין גאלדענע מעדאל ניט האבן, נאר א זילבערנע. — לאז זיין א זילבערנע, — זאגט סארע מיט א זיפק, און דאוויד קוקט אף דער טאכטער: — האסטו געזען אן אקציע, א יידענע לאזט ניט רעדן? האקלא, לאמיר גיין ווייטער. ווי זשע איז אבער דער דין, לעמאש, אז ער זאל האבן, וועלן מיר זאגן, 7 מאל 5 איז 35, 5 מאל 4 איז 20: 35 און 20 האבן מיר וויפל? 55. געטיילט אף 12? האבן מיר אפאנעם 4 מיט וויפל? מיט 7 צוועלפטלעך. איז אויך אן אן אומגליק. ער קאן נאר אלץ האבן א זילבערנע מעדאל. זעסטו, ווען ס'איז שלעכט? טאמער, כאליע, פארקערט. טאמער האט ער, הייסט עס, 5 „פינפן“ מיט 7 „פירן“ — א! דעמלט איז פאסקודנע! פארוואס? א פראסטער כעזשבן: 5 מאל 5 איז 25. 4 מאל 7 איז אלע מאל 28. איינעם גענומען, מאכט עס אויס, פונקט ווי אין דער אפטייק, 53, געטיילט אף 12, מאכט עס אויס ארום און ארום 4 מיט 5 צוועלפטלעך, דאס הייסט מיט איין צוועלפטל ווינציקער ווי 4 מיט א האלבן, און אז דיין סיאמקע ענדיקט גימנאזיע מיט 5 צוועלפטלעך, גיט מען אים א פינג ניט קיין מעדאל, און אז ער האט ניט קיין מעדאל — מעג ער שוין זיצן אינדערהיים...

— ביים דיר אפ די צונג! — זאגט סארע צו דאוויד, און דאוויד טוט א שפיי, כאפט זיך און אנטלויפט אף זיין שטעלע, צו זיינע בוכהאלטערישע ביכער.

און סארע בלייבט ווי אן אויסגעפאטשטע. ניט פון איר מאנס שפיי, וואס ער האט געגעבן — מע ווייסט, אז ער איז א שאפירא, און אלע שאפיראס זיינען אזוי: א מישפאכע פון מעשוגאים. ניין, סארע איז צעקאכט פון אן אנדער זאך. סארע האט מוירע, טאמער טאקע, כאסוועכאליע, גייט אפ

איר סיאמקען א צוועלפטל?.. נאָר ניין! זי וויל ניט וויסן פון קיין רעכענונגען: 7 צוועלפטלעך, 13 צוועלפטלעך — איר סיאמקע מוז האָבן א מעדאל, און וועט, אימירצעשעם, מיט גאָטס הילף, געוויס האָבן א מעדאל, — ס'ידן ס'איז נישטאָ קיין גאָט אָף דער וועלט?

דאָס זעקסטע קאפיטל

מיר האָבן א גרויסן גאָט!

אומזיסט האָט סאָרע שאַפיראַ געזינדיקט פאר גאָט. האָט דאָס דען ניט איר גאָט געטאָן, אז גראַד איצט, ווען איר סיאמקע איז אין דריטן קלאָס און באַדארף האָבן א רעפּעטיטאָר אַזוי ווי מע באַדארף לעבן אָף דער וועלט, און קיין איבעריקע געלטן אָף צו דינגען א רעפּעטיטאָר איז נישטאָ, וואָרעם כאָטש איר דאָוויד איז א זעלטענער ערלעכער מענטש און אן אויסגעצייכנטער בוכהאלטער און דינט אין איינער פון די גרעסטע קראַמען אין שטאָט, באַ די פּינסטע לייט, וואָס האַלטן זיך פאר גרויסע אריסטאָקראַטן, פונדעסטוועגן שעמען זיי זיך ניט פאַדערן פון אים, ער זאָל זיך געפינען אין געשעפט פון אכט אינדערפרי ביז ניין אפדערנאכט. און אנומלטן, ואו ס'איז געקומען צו א שמועס וועגן א הויסאַפּע, האָט מען אים געגעבן אַנצוהערעניש, אז עס קוקן ארויס אָף זיין שטעלע צען יונגעלייט, א סאך מער געבילדעטע פון אים, געענדיקטע, יונגעלייט מיט מעדאלן!.. א גליק, וואָס סאָרע שאַפיראַ קאָכט אליין און וואָס אליין אלצדינג, כאָטש זי איז עס באַ איר טאטע-מאמע ניט גע-ווינט געוואָרן... און אונטער א נויט העלפט די טאַכטער, בעטי, אויך אין שטוב און אין קיך, כאָטש זי איז א באַסיעכידע און א ציטעריקע. נו, ווי קאָן מען אין זינען האָבן א רעפּעטיטאָר? איז דאָך אַבער פאראן א גאָט אָף דער וועלט. וואָס טוט גאָט? טראַגט אָן דער גוטער-יאָר א סטודענט א שלי-מאָל פון שקלאָוו...

— בעטי! — רופט זיך אָן די מוטער צו דער טאַכטער, וואָס זיצט די גאנצע צייט איבער א בוך און כאַזערט. — בעטי! נישטאָ אים נאָך, דעם שלימאָל?

— זעסטו, מאמע, איך האָב דיר געכאַפּט! אבי דו זאָגסט, אז דו האָסט ניט געזאָגט אָף אים, אז ער איז א שלימאָל.

סאָרע שאַפיראַ, וואָס איז געווען פארנומען מיט איין געדאַנק און האָט די גאנצע צייט געטראַכט נאָר פון איין זאך: וואָס פאר א גרויסן גאָט מיר האָבן, האָט אליין נישט געהערט, וואָס זי האָט נאָר-וואָס געזאָגט. האָט זי אוועקגעשטעלט די אויגן אָף איר טאַכטער, גלייך ווי יענע וואָלט גערעדט פון וועג.

— גאָט איז מיט דיר, בעטי! ווען האָב איך דען געזאָגט דאָס וואָרט „שלימאָל“?

— מאמעניו! — האָט זיך די טאַכטער צעלאַכט. — וואָס טוט זיך עס מיט דיר? אָט האָסטו דאָך נאָרוואָס געפרעגט: „נישטאָ אים נאָך, דעם שלימאָל“?

סאָרע האָט אוועקגעשטעלט אָף איר טאַכטער א האַלב שמייכלענדיק פאַנעם:

— בעטי, דו שלאָפסט? צי דו רעדסט פון היין?

— ניין, מאמעניו, דאָס רעדסטו פון היין, ניט איך.

א מינוט קוקן זיך די מוטער מיט דער טאַכטער אין די אויגן אריין אָן ווערטער, גרייט אויסצו-שיסן ביידע א געלעכטער. דערנאָך רופט זיך אָן די מוטער צו דער טאַכטער, אלץ טראַכטנדיק איר מאַכשאַווע, אז ס'איז דאָ א גאָט אָף דער וועלט:

— בעטי, דו ווערסט וואָס א טאָג אלץ מער אַזעספאַנעם, כ'לעבן. עס איז שוין באַלד ניט אַייסצושטיין פון דיר. מעג מען זשע אַזוי צו רעדן מיט א מאמע? איי, בעטי, בעטי! מיר האָבן א גרויסן גאָט, הערסטו... וואָס האָב איך דיר געוואָלט זאָגן? יא. איך האָב מיר דערמאַנט. טאַמער וואָלטו אים א פרעג געגעבן, אָט דעם שלימ... מיין איך, אָט דעם סטודענט, עפּשער וואָלט געווען א סוואָרע, אז ער זאָל רעפּעטיטעווען מיט אייך ביידע, מיט דיר און מיט סיאמקען.

— ניט רעפּעטיטעווען, נאָר רעפּעטירעווען, — פאריכט איר די טאַכטער.

— לאָז זיין ווי דו זאָגסט. דו פארשטייסט? מע באַדארף ניט קיין בעסערן רעפּעטיטאָר ווי ער איז. וואָרעם זינט ער האָט זיך א נעם געגעבן, האָט סיאמקע אַפּגעהערט צו ברענגען „פירן“, נאָר „פּינפן“. ער זאָל איינגיין דערוף, דאָס הייסט, ער זאָל וועלן רעפּעטיטעווען מיט אייך ביידן...

— רעפּעטירעווען, — פאריכט איר נאָכאמאל די טאַכטער, און די מוטער רעדט ווייטער:

— לאָז זיין ווי דו זאָגסט... וואָלט איך באַ אים ניט גענומען קיין געלט פאר קווארטיר.

— אַזוי? טאקע בעמעס? דו ווילסט שוין האַנדלען אפּאַנעם גאָר א גרויסע מעציע, מאמע?

דו פארגעסט, אז ער איז אן אַרעמער סטודענט, וואָס לעבט פון שטונדן, און יעדע מינוט איז בא
 אים געלט. מע טאָר ניט וועלן עקספּלאַטירן די גאנצע וועלט.

די מוטער פילט, אז די טאכטער איז גערעכט, נאָר עס פארדריסט איר, לעמיי זי לערנט א
 מאמע דערעכערעץ און לעמיי זי רעדט מיט איר פון עקספּלאַטירן. עס ווילט זיך איר פרעגן בא
 דער טאכטער, לעמיי רעדט זי ניט בעסער, אז זי רעדט שוין יא פון עקספּלאַטירן, לעמיי רעדט זי
 ניט בעסער פון דעם, ווי מע עקספּלאַטירט איר פאטער דעם בוכהאלטער, וואָס מע האלט אים
 דרייצן שאַ אין מעסלעס ווי אן ארעסטאנט און מע מאכט אים אזוי נערוועז און מעשוגע, אז מע
 קאָן שוין באלד מיט אים א וואָרט ניט רעדן? נאָר זי וויל ניט אריינלאָזן זיך מיט דער טאכטער אין
 לאנגע כקירעס, וואָרעם, ערשטנס, איז זי א גרויסער אזעספאָנעם, און, צווייטנס, פארשטייט זי
 טאקע מער פון איר מאמע. „דעם טאטנס קאָפּ אָפּ איר, מיר פאר איר סייכל, ליכטיקער פאָנעם!..“

אזוי טראכט זיך סאַרע שאפיראַ, קוקט מיט ליבשאפט אָפּ דער טאכטער און מאכט צו איר ווייך:
 — דו זאָלסט זיין א מיילייך-ווישער פאר דער גאנצער וועלט, נאָר נישט פאר דיין מאמע...
 זיך דארף ארן, טאָמער וועט אן אַדעסער סטודענט, כאָלילע, פארלירן א מינוט פון זיינע שטונדן,
 און פאר דיין אַרעמער מאמע, וואָס וויל, אז אירע קינדער זאָלן לערנען און האָט ניט מיט וואָס,
 זאָל זיך ניט ארן, כאסוועשאַלעם, גאַרנישט. קיין ברעקל אפילע. ניין, צו וואָס?
 ביידע, די מוטער און די טאכטער, זיצן א מינוט אָן ווערטער. סאַרען ווילט זיך אַבער דורכ-
 פירן איר פלאַן. רופט זי זיך אָן צו דער טאכטער גאָר איבעראנייט:
 — הערסטו, בעטי, איך האָב מיך באקלערט. וויבאלד ער זאָל זיך אונטערנעמען רעפּעטיטעווען...
 — רעפּעטיטעווען, ניט רעפּעטיטעווען.
 סאַרע שאפיראַ כאפט זיך אָפּ מיט א גוואלד:
 — וואָס איז דאָס פאר א גאָטס שטראָף אָפּ מיר היינטיקן פרימאַרגן? אז וואָס איך זאָל ניט
 זאָגן, און וויאזוי איך זאָל ניט זאָגן, איז שלעכט! אן עק, לאָז שוין זיין, ווי דו זאָגסט! אז ער וועט
 זיך אונטערנעמען רעפּעטיטעווען מיט אייך ביידע, וואָלט איך אים געגעבן עסן אויך, טאקע מיט
 אונדז בא איין טיש.
 — טאָמער איז קארג, הייסט עס, וואָס ער הערט פון זיין כידערל, ווי דו קריגסט זיך טאָג ווי
 נאכט מיטן טאטן...
 — איך קריג זיך טאָג ווי נאכט מיטן טאטן?
 — ווער דען? איך קריג זיך? וועמען רופט דער טאטע באם טיש „בעהיימע“, און „פערד“, און
 „סאַטעציג“?
 — בעטי! דו זאָלסט שוין בעסער אנשוויגן ווערן, וואָלט געווען געזינטער, אַבער טאקע אַנ-
 שוויגן ווערן!
 — אָפּ שטענדיק? ווילסטו, הייסט עס, מאמע, איך זאָל שטום ווערן, צי איך זאָל שטארבן?
 סאַרע שאפיראַ האָט אויף פארבראַכן מיט די הענט:
 — שטום און קרום זאָלן ווערן אלע יידישע סאַנים! נא דיר גאָר, איך וויל, זי זאָל שטארבן!
 די צונג ביים דיר אָפּ, טעכטערל מיינס! מע קאָן שוין גאָר מיט איר קיין גלייך וואָרט ניט אויס-
 רעדן, גאָט זאָל ניט שטראָפּן פאר די רייד!
 אין דער מוטערס קאָל הערן זיך טרערן. דער טאכטערס הארץ ווערט ווייכער:
 — וואָס זשע ווילסטו, מאמעניו?
 — איך וויל שוין גאַרניט. אן עק.
 די מאמע ווערט באַרויגען, וויל ניט רעדן מער, און די טאכטער לאַשטשעט זיך צו איר, גלעט
 זי און קושט זי אזוי לאנג, ביז זיי הייבן ביידע אָן צו לאַכן.
 — וועסטו אים זאָגן, טאכטער?
 — וואָס זאָגן?
 — שוין פארגעסן! איך האָב דאָך זיך געבעטן, אז טאָמער וויל ער רעפּעטיטעווען מיט אייך
 ביידן, וועט אים ניט קאָסטן ניט קיין קווארטיר, ניט קיין קעסט. וועסטו אים זאָגן, אז...
 — איך וועל אים זאָגן, זאָגן. לאָז ער פריער פארטיק ווערן מיט זיך אליין. לאָז מען אים שוין
 פריער צונעמען אין אוניווערסיטעט. היינט איז דער לעצטער טאָג בא אים.
 — דער לעצטער טאָג?
 — דער לעצטער טאָג.
 עס לאָזט זיך הערן א קלונג פון דער דרויסן-טיר.
 — א! ס'איז ער! — זאָגט בעטי, עטוואָס ווי רויט געוואָרן, און לאָזט זיך לויפן און קאטשען
 זיך אראָפּ פון אלע טרעפּ מיט אזא אימפעט, אז די מוטער כאפט זיך אָן באם קאָפּ, און זי קערט זיך
 באלד אום צוריק צו אירע פריערדיקע געדאנקען, און מיט א זיפּף זאָגט זי צו זיך אליין:
 — מיר האָבן א גרויסן גאָט!..

דער יום-האדין אין אוניווערסיטעט

אין דער צייט, וואס בא די שאפיראס אין שטוב איז פארגעקומען דער אויבנאשריבענער גע-
שפּרעך וועגן זייער נייעם קווארטיראנט, איז דער קווארטיראנט גופע געווען אין אוניווערסיטעט —
געווייר ווערן, ווו ער האלט.

דאס איז געווען דער לעצטער טאג — א יום-האדין פאר יידישע סטודענטן. עס זינען גע-
בליבן זייער ווינציק פרייע וואקאנסייעס אף העכער הונדערט קאנדידאטן, צווישן זיי א פאָר צענדליק
מעדאליסטן, וואס האבן זיך צונויפגעזאמלט אין א באזונדער גרופע אין גרויסן קארידאָר פון אונ-
יווערסיטעט און האבן אויסגעזען ווי נאָואַבראנצעס, וואס זינען געקומען זיך שטעלן צום פריזיוו.
מע ווייסט נאָך ניט, ווער פון זיי וועט גיין דינען און ווער ניט. עס איז א גוירל, א לאַטעריי.

אונדזער גיזיקער העלד, וואס איז דורך א יינגלשן קאפּרין פון א קונדעס פארוואנדלט גע-
וואָרן פון א גליקלעכן, פרייען, גלייכבארעכטיקטן דוואַריאנין גריגאָרי איוואנאָוויטש פאָפאָוו אין אן
אומבארעכטיקטן שקלאָווער מעשטשאנין הערש מאַושאַוויטש ראבינאַוויטש, האָט ניט מיטאמאָל, נאָר
ביסלעכווייז אנגעהויבן צו פארזוכן דעם עמעסן טאם פון „אתה בחרתנו מכל העמים“, דעם טאם
פון גיין טאַגטעגלעך אין דער קאנצעליאריע פון אוניווערסיטעט, אַנקוקן דאָס בלאַסע אויסגעטריקנטע
פאַנעם פונעם סעקרעטאַר, וואס האָט פיינט א יידן, כאַטש ער באהאַלט עס, און אויסהערן פון אים
אַלעמאָל די אייגענע כאַכמע: „הערש מאַושאַוויטש גאַספאָדין ראבינאַוויטש, איך קאָן אייך, ליידער,
בא מיין בעסטן ווילן, קיין גוטס נאָך אַלץ ניט אַנזאָגן...“ דאָך האָט ער עס ניט געקאָנט פילן אזוי,
ווי דאָס האָבן געפילט זינע בעעמעס יידישע כאַוויירים, וואס בלאַנדזשען ארום ווי די שאַטנס אין
די דאָזיקע גרויסע ווענט מיט די הויכע פענצטער. עפעס רעדן זייערע איבערגעשראַקענע פענעמער —
ער ווייסט ניט וואָס. עפעס זאָגט אים דער בלאַנדזשענדיקער קוק פון זייערע טרויעריקע יידישע
אויגן — ער פארשטייט נאָך ניט זייער לאַשן... ווען ער זאָל פארשטיין די דאָזיקע שפּראַך, וואָלט
ער געקאָנט איבערלייענען קימאט אף יעדנס פאַנעם די געשיכטע פון זיין לעבן, א טרויעריקע גע-
שיכטע, א גאנצע טראגעדיע. א טראגעדיע פון א נעשאַמע, וואס האָט זיך פון קינדווייז אָן גע-
פרעגלט אף א לאַנגזאַמען פייער פון דאַלעס, עלנט, נויט, אונטערגעשלאָגן מיט אומזיסטן ראסן-האַס,
אַלערליי דערנידעריקונגען און קאַל האַמינים באַליידיקונגען מיט שלאַנגען-גיפט און סאם האַמאָועס...
צווישן די דאָזיקע עלנטע און באַליידיקטע, צווישן די דאָזיקע „נאָואַבראנצעס-קאנדידאטן“ האָט
ראבינאַוויטש סאַכאַקל צוויי באקאנטע: טומאַרקין און לאַפּידוס.

די באקאנטשאפט מיט טומאַרקין איז בא אים פאָרגעקומען מיט עטלעכע טעג פריער, טאקע
דאָ אפן אייגענעם פלאַץ, דאָס הייסט, אין הויף פון אוניווערסיטעט. טומאַרקין איז אים פון דער
ערשטער מינוט געפּעלן געוואָרן פאר זיין לעבעדיקייט, רירעוודיקייט און באַרעדעוודיקייט. אף זיין
בלאָס דורכזיכטיק פאַנעם שוועבט שטענדיק א שמיכעלע. די אויגן, כאַטש זיי זינען איבערגעצויגן
מיט א טרויעריק רויכל, לאָכן שטענדיק. די שוואַרצע גלאַנצנדיקע הערלעך גרינזלען זיך ווי בא א
יונג שעפּעלע. אפילע דאָס קליינע נאָרוואַס ארויסגעשפּראַצטע בערדעלע גרינזלט זיך בא אים, און
דערצו האָט ער א טעווע, אז ער רעדט אַדער ער טראכט, גרינזלט ער יעדעס הערעלע גיך-גיך מיט
זינע דינע ווייסע פינגער. לייגט צו צו דעם אַ ביסל אן אויסגעברייגענע נאָז, א שטאַרק איינגע-
בויגענע פלייצע, א פאפירענע מאַנישקע, אן אַפּגעבליאקעוועט האַלדזטיכל, אן אַפּגעניצט רעקל, אויס-
געטראַטענע שיד און אן אַפּגעבארעט היטעלע — און אַט האָט איר אייך אינגאנצן דעם פאָרטערט פון
דער דאָזיקער טראַגיקאַמישער פיגור.

די ערשטע מינוט, אז פאַפאָוראַבינאַוויטש האָט אים דערזען, האָט זיך אים אַפּגעריסן אין האַרצן.
עס האָט זיך אים אויסגעדאַכט, אז דאָס איז יאָסקע דער פאפיראַסניק מיט די דינע פינגער — דער
איינציקער ייד, וועלכן ער האָט געקענט אין זיין ניט-יידישער שטאַט.

באַמערקט, אז מע קוקט אף אים, איז טומאַרקין צוגעגאַנגען, אויסגעצויגן א דין ווייס הענטל
און מיט א שמיכעלע זיך פאָרגעשטעלט:

— טומאַרקין.

ערשט דאָ האָט פאַפאָוראַבינאַוויטש באַמערקט, אז ער האָט א טאַעס געהאַט, און האָט זיך
אויך פאָרגעשטעלט:

— ראבינאַוויטש...

דערהערט דעם נאָמען ראבינאַוויטש, האָט זיך טומאַרקין ווי דערפרייט און גענומען רעדן מיט
זיין נייעם באקאנטן גלייך אף יידיש:

— אכיינו אטא? שאַלעם-אַלייכעם. פונוואנעט איז א ייד? וויפל האָט איר? וויפל פעלט אייך?

און דער וויפלטער זיט איר אין דער ריי?

— איזווייטיק, איר רעדט אף א שפראך, וואָס... וואָס איך פארשטיי זי ניט.

טומארקין איז אזש אַפגעשפרונגען צוריק.

— אָבער איר זענט דאָך א...

— א ייד? נו, פארשטייט זיך. איך זאָל ניט זיין קיין ייד, וואָלט איך דאָך ניט געשטאנען אַט

דאָ... איך וואָלט שוין לאנג געווען אַט דארטן...

ער האָט א ווייז געגעבן מיט דער האנט ארוף, וווּ אף אייזערנע טרעפּ האָבן געקלעטערט איינס נאָך דאָס אנדערע א גאנצע ריי פון גליקלעכע שוין פארשריבענע סטודענטן, אייניקע שוין מיט ביכער אונטער די אַרעמס. עס איז אים אויסגעקומען נאָכאמאָל אויסטראכטן א ליגן, אז ווייל ער האָט געלערנט אין א רוסישער שטאָט, ווייט פון די עלטערן, האָט ער אינגאנצן פארגעסן יידיש רעדן... און בייסמיטע האָט אים געפלאמט דאָס פאַנעם, וואָס טומארקין האָט אָנגענומען פאר א סימען, אז ער שעמט זיך דערמיט, וואָס ער האָט פארגעסן יידיש רעדן. האָט ער אים גענומען אויסרעדן דאָס הארץ: וווּ ווערן אונדזערע יידן נישט פארוואָרפן? און וועמען גייט עס אָן — קאַנסט יאָ רעדן יידיש, קאַנסט ניט רעדן יידיש, קוים ביסטו א ייד, ביסטו מעכויעוו טראָגן דעם גאַלעס און אויסשטיין אלצדינג, וואָס אונדז איז אָנגעצייכנט געוואָרן.

ראבינאוויטש האָט געפילט, ווי עס ברענט אים דאָס פאַנעם, און טומארקין האָט ניט אופגע-הערט אים צו טרייסטן:

— נארישקייטן! איר דארפט זיך ניט שעמען דערמיט, וואָס איר פארשטייט ניט מאמע-לאָשן. איך שטעל עס מיר פאַר גאנץ פאַשעט. איר זענט געבוירן געוואָרן אין א גאַישער שטאָט, אויסגע-וואקסן צווישן קריסטן, און, מיסטאמע, אַן עלטערן, און ווי איך פארשטיי, איז נישטאָ קיין שום זאך, וואָס זאָל אייך צובינדן צו אייער יידישקייט — אויסער אייער נאָמען ראבינאוויטש — און דאָך שטעל איך אייך אוועק א סאך העכער פון די, וואָס קאָנען ניט אויסשטיין דעם ניסאָיען און וואָרפן זיך מיט צוגעמאכטע אויגן אין וואסער אריין, אנטלויפן פון די געפייניקטע צו די פייניקער. א! אף זיי בין איך גאזלען! די דאָזיקע לייט וואָלט איך צעריסן אף שטיקלעך! זעט איר אַטאָ יענעם פראנט מיטן טשאקנדיקן שטעקעלע? לאפידוס איז זיין נאָמען. דאָס איז איינער פון די דאָזיקע פארדאמטע טרוסן, וואָס אנטלויפן בא דער ערשטער געפאר, וואָס זינען גרייט צו פארקויפן זייער געוויסן, זייער פאַלק, זייער גאָט צוליב דער קאריערע... שאט! ער גייט אהער, צו אייך, ווייזט אויס. איר זענט מיט אים באקאנט? איך וואָלט אייך געייצעט, איר זאָלט מיט אים זיין פונדערווייטן... וואָרעם אכויץ וואָס ער איז א קאנדידאט אפן שמאדן ויך, איז ער נאָך, האָב איך מוירע, א שטיקל פראַוואָקא-טאָר אויך...

דאָס אכטע קאפיטל

טומארקין און לאפידוס

טומארקין ווערט פארשווינדן, און אף זיין אַרט וואקסט אויס לאפידוס, דער פראנט מיטן טשאקנדיקן שטעקעלע.

— וואָס הערט זיך עפעס בא אייך, ראבינאוויטש? נישטאָ נאָך קיין ניס? איך האָב געהערט, אז מיט פינף צוועלפטלעך וועט ניט אריין איינער אפילע... וואָס האָט גערעדט מיט אייך אַט דער פאנאטיקער!

— וועלכער פאנאטיקער?

— אַט דער שווארצער קאטער מיט די גרינזעלעך... אַנקוקן קאן איך זיי ניט, אַט די ציעניסטן!

— וואָס האָט איר צו די ציעניסטן? — פרעגט אים ראבינאוויטש, אליין ניט צו וויסן אקוראט,

וואָס איז אזעלכס „ציעניסטן“.

— איר קענט זיי דען נישט? איר וויסט ניט, אז זיי זינען שאַוויניסטן, וואָס וואָלטן וועלן, אז

אלע זאָלן דענקען אַט דאָס, וואָס זיי?..

כאָטש די דאָזיקע באקאנטשאפט איז געשלאָסן געוואָרן גאָר ניט לאנג, אי דאָס פארבייגייענדיק, פונדעסטוועגן האָט לאפידוס אָנגענומען ראבינאוויטשן פארן קנעפל, גאנץ יידישלעך, און האָט גענומען שיטן פער און שוועבל אף טומארקיןען און אף אלע ציעניסטן, רעדן וואָס אין דער קאָרט, האמאָנעס מעסירעס:

— אנקוקן קאן איך זיי ניט, אט די צווייאקעס, גאטס סטריאפטשעס, וואס נעמען זיך אן די קריוודע פונעם ריבוינעשעלילעם! ס'איז זייער אייסקע, וואס טאמער האבן זיך געטויפט עטלעכע אומגליקלעכע קינדער, צוליב דעם, זיי זאלן זיך אופהערן ארומדרייען אט דא אין דרויסן, ווי איך מיט אייך... איך פרעג אייך, וואס און צוליב וואס ליידן מיר טאקע, איך און איר? היי? און ביז ווי לאנג נאך וועלן מיר אט אזוי ארומבלאנקען, איך מיט אייך, היי?

אויסגעצוואנגן און אויסגעקעמט, אויסגעפוצט פון דער נאדל ארויס, אויגן בלויז, ברעמען הויכע, א בערדעלע א געלס, אונטערגעשפיצט, ווייסע ציין, א פיסקעלע ווי אף שרייפעלעך, און אז ער רעדט, לאזט ער אויס מיט א „הי“, וואס דארף באטייטן „הא“ — דאס איז לאפידוס.

* * *

דעם דאזיקן פרימארגן איז לאפידוס געווען זייער-זייער ניט אופגעלייגט. ער האט געזוכט, אף וועמען אויסצוגיסן זיין צארן, און איז געווען צופרידן, וואס עס האט זיך אונטערגעכאפט טומארקין דער ציעניסט... בעמעס איז ער געווען אופגעטראגן ניט אף טומארקיןען און ניט אף די ציעניסטן, וואס האבן אים גארניט געטאן. זיין קאס האט זיך גענומען פון אן אנדער שוירעש. לאפידוס האט געהאט פארוואס צו זיין אופגערעגט. ערשטנס, פארוואס ער האט ניט קיין מעדאל. צווייטנס, פארוואס מע נעמט אים ניט אריין אין אוניווערסיטעט. דריטנס, פארוואס ער דארף זיך שמאדן, און קאן ניט צוליב דער מאמע. זיין מאמע וועט דאס נישט איבערטראגן — ער ווייסט עס פאר געוויס — און סאפקאלסאף וועט ער עס מוזן טאן... לאפידוס האט, נעבעך, געזוכט עמעצן, פאר וועמען ער זאל כאטש קאנען זיין הארץ אויסגיסן, און געפונען זיין נייעם באקאנטן ראבינאוויטשן, וועלכער איז אים געפעלן דערמיט, וואס כאטש ער האט א יידישן אויסזען, האט ער אבער ניט קיין יידישע טעווע אריינקריכן אייך מיט די שטיוול אין דער נעשאממע אריין.

— גוט איז אייך, ראבינאוויטש, איר האט א מעדאל און זענט באווארנט, אז איר וועט אריין. פרוווט אבער זיין אף מיין ארט. איך האב א מאמע אן אלטע און א שוועסטער, און ביידע זינען זיי אף מינע פלייצעס, און זייער גאנצע האפענונג איז אף מיר, טאמער וועל איך אמאל ענדיקן, זיין א דאקטער. דערווייל דארפן מיר אלע דריי לעבן דערפון, וואס איך גיב א שטונדע בא א רייכן קריסט, אי דאס בעסאד-סידעס, ווארעם טאמער ווערט מען געווייר אין גימנאזיע — איז הימל עפן זיך! איך ווייס ניט, אויב אן אנדערער אף מיין ארט, לאמיר נעמען אפילע אט דעם טומארקיןען, אויב ער וואלט זיך שוין לאנג ניט געשמאדט, און ווער וואלט עס גאר געקאנט וואגן זאגן אף אים א שלעכט ווארט? וואס וואלט איר געזאגט דערוף — היי?

וואס וואלט ער זאגן דערוף? ער ווייסט אליין ניט. ער שטייט נאר און באטראכט די דאזיקע אלע טומארקיןס און לאפידוסעס, וואס זייער גאנץ לעבן איז, ווי עס ווייזט אויס, נאר א מעדאל... אלע וואלטן זיי וועלן האבן מעדאלן. אפילע זיין באלעבאסטע, די פרוי שאפירא, זעט שטענדיק אין כאלעם נאר א מעדאל פאר איר סיאמקען, און דאפקע א גאלדענע מעדאל — א מאדנע פאלק דאס איז! גלייך ווי אויסער גימנאזיע, אויסער מעדאל, אויסער אוניווערסיטעט איז פאר זיי מער קיין אינ-טערעס נישט פאראן... — גלייך ווי אף יענער זייט אוניווערסיטעט ענדיקט זיך שוין פאר זיי די גאנצע וועלט — א מאדנע, א מאדנע פאלק!..

און ראבינאוויטש דערמאנט זיך, אז ביים ער איז נאך געוועזן פאפאון, ניט ראבינאוויטש, האט ער געהאט אן אנדער באגריף וועגן דעם דאזיקן פאלק. ער האט געהערט, אז פאר דעם יידישן פאלק איז פאראן נאר איין הייליקע זאך אף דער וועלט, און די דאזיקע זאך איז געלט!

פלוצעם האבן זיך אלע, דאס גאנצע בינטל קאנדידאטן, מעדאליסטן און ניט-מעדאליסטן, געגעבן א ריס אפ פון ארט און א לאז צו דער טיר פון דער קאנצעליאריע. וואס איז געשען? דער סעקר-רעטאר איז געקומען. היינט איז א יום-האדין. היינט איז דער לעצטער טאג. היינט וועט מען שוין וויסן אקוראט, ווער עס איז צוגענומען און ווער ניט. און עס ווערט מיטאמאל א בעהאלע, א טומל. א גאנצע מייע און עפשער מער, יידישע יונגעלייט פון אלערליי קלאסן און אויסזען האבן זיך אריינגעפאקט אין אן ענגן כיידער און אלע האבן זיך ארופגעווארפן, נעבעך, אף איין מענטשן, אפן סעקרעטאר פון אוניווערסיטעט, א פארשוין א בלאסער, אן אויסגעוויקטער, ווי א לימענע. אט באלד וועט מען אים צעטראגן די ביינער. איטלעכער האט עפעס צו זאגן און יעדערער וויל וויסן וואס פריער.

אונדזער ראבינאוויטש איז געווען איינער פון די לעצטע, וואס האבן זיך געקאנט דערשלאגן צום סעקרעטאר, דער סעקרעטאר מיטן בלאסן אויסגעוויקטן פאנעם, אראפגעלאזט די אויגן אראפ, האט אים ווי אלעמען א פרעג געגעבן קורץ און טרוקן:

— אייער נאמען?

— ראבינאוויטש.

דער סעקרעטאר האט גענומען גריבלען זיך צווישן א פאק פאפירן און א זאג געגעבן מיט א קוועטש:

— ראבינאוויטש הערשקא מאַושוואַויטש? ווילט איר פארנעמען אייערע פאפירן באַלד, צי מע זאָל אייך זיי אָפשיקן דורך פּאָליציע?

— טאָ יעסט קאק? — האָט אים ראבינאוויטש איבערגעפרעגט אזוי איבעראשט, גלייך ווי ער וואָלט ניט פארשטאנען, וואָס מע רעדט צו אים.

דעם סעקרעטארס בלאס אויסגעווייקט פאָנעם איז נאך געוואָרן מער אויסגעמוטשעט, און ווי א זאג געגעבן: „וואָס ווילן האָבן פון מיר אָט די איינגעגעסענע יידן?“ ווי ווייט מעגלעך ווייך האָט אים דער סעקרעטאר געגעבן צו פארשטיין, אז ער קאן צונעמען צוריק זיינע פאפירן, וואָרעם צו זיין נומער איז ניט אָנגעקומען; דאָס צונעמען פון יידן, לויט פראַצענט-נאָרמע, האָט זיך געענדיקט...

— האָט איר עס פארשטאנען, גאָספאָדין הערש מאַושוואַויטש ראבינאוויטש, צי נאך ניט? נישט באַקומען קיין ענטפער, האָט זיך דער סעקרעטאר געווענדט שוין צו אן אנדערן, אויך א יידן:

— אייער נאָמען?

און צו ראבינאוויטשן האָט ער א וואָרף געגעבן פארבייגייענדיק:

— איר קאָנט גיין, אייערע פאפירן וועט איר באַקומען דורך פּאָליציע...

דאָס ניינטע קאפיטל

דרייצן מעדאליסטן

די ערשטע מינוט, אז אונדזער פאָפאָוראבינאוויטש איז געווייר געוואָרן, אז ער איז פארבליבן הענגען אינדערלופטן, האָט ער זיך געפילט מאַדנע ניי... ער האָט קיין צייט ניט געהאט נאך רעכט באַטראַכטן די לאַגע, זיך אָפגעבן דיין וועכעזשבן, ארומצוקוקן זיך, ווו ער איז אין דער וועלט, און האָט זיך באַגעגנט מיט זיינע נייע באַקאנטע, פריער מיטן אויסגעפוצטן לאַפידוסן, דערנאָך מיטן טראַגיקאַמישן טומאַרקיןען.

— נו? — האָט אים לאַפידוס אָפגעשטעלט מיט א ביטער געלעכטערל און אָנגענומען באם אַרבל און אריינגעקוקט אים אין די אויגן אריין, גלייך ער וואָלט שוין געוויסט, אז ראבינאוויטש איז נישט קיין צוגענומענער, און גלייך ווי ער וואָלט געווען דערפון העכסט צופרידן. — וואָס האָב איך אייך געזאָגט, היי? טאקע קעדיי געווען אייך צו האַרעווען אכט יאָר, דערשלאָגן זיך א מעדאָל... גיין, איך וועל אנדערש טאָן, איך וועל זיך מיט זיי אַפּרעכענען! זיי זאָלן אפילע אפּליפּן, וועל איך זיין א סטודענט! און אכּוץ דעם, וואָס איך אליין וועל אריין אין אוניווערסיטעט, וועט מען צוליב מיר מוזן צונעמען נאָך א יידן, און עפּשער טאקע אייך, ראבינאוויטש, ווי מיינט איר, היי? לאַפידוס האָט געזען נאָך ראבינאוויטשעס קוקן אָף אים, אז ער הייבט ניט אָן צו פארשטיין, וויאזוי וועט ער, ראבינאוויטש, קאָנען צוליב אים, לאַפידוסן, אריינטרעטן אין אוניווערסיטעט אריין? האָט ער אים אָנגענומען באם קנעפל און גענומען אים אויסבריינען א גאנצע טעאַריע פון פראַצענט-נאָרמע.

דער פּשאט האָט געדאַרפט זיין אזוי: אין אוניווערסיטעט ווערן יידן אָנגענומען לויט רעכענונג פון 10%. אַלדאָ, מאַכט עס, אָף נייַן נייַט יידן מוזן מען צונעמען איינעם א צענטן א יידן. און אזוי ווי ער, לאַפידוס, איז געווייר געוואָרן פונעם כעזשבן, אז עס פעלט א ניינטער קריסט, ביכדיי מע זאָל קאָנען צונעמען א צענטן א יידן, אַלקיין וועט ער, לאַפידוס, זיין דער דאָזיקער ניינטער, ביכדיי ער, ראבינאוויטש, זאָל זיין דער צענטער...

די דאָזיקע קונציקע קאָמבינאַציע איז לאַפידוסן אזוי שטאַרק געפעלן, אז ער האָט זיך אליין, מיט א פאטש אין שטערן, געמאַכט א קאָמפּלימענט, אז ער, לאַפידוס, האָט א קעפעלע.

— אָבער איאָ אן איינפאל, היי? — האָט ער א פרעג געגעבן בא ראבינאוויטשן און נישט באַקו-מען דערוף קיין שום ענטפער, וואָרעם ראבינאוויטש איז געווען פארנומען מיט זיין צווייטן באַקאנטן, מיט טומאַרקיןען, וואָס איז געשטאנען אין א רעדל יונגעלייט און געווינקען צו אים פונדערווייטן, ער זאָל צוגיין. ראבינאוויטש האָט זיך אנטשולדיקט פאר לאַפידוסן און איז צוגעגאנגען צו טומאַר-קינען, וועלכער האָט אים פאַרגעשטעלט פאר זיינע כאַוויירים:

— אט האט איר נאך א קארבן... אויך א מעדאליסט. פראשו לויבט אי זשאלאוואט. א ווארעמער ייד, כאטש ער פארשטייט ניט א ווארט יידיש, נישט קוקנדיק אף זיין יידישן נאמען ראבינאוויטש, — אן עמעסער פענאמען! — האט זיך אנגערופן איינער פון דער קאמפאניע, א באכער פון פינסק, מיט אן ענערגיש קלוג פרישטשעוואטע פאנעם און מיט א וויסן זומערדיקן אנצוג, וואס האט זיך נישט געפאסט ניט צום סעזאן, ניט צום פאנעם. — א יידן, הערט זיך איין, וואס הייסט ראבינא-וויטש און פארשטייט ניט א ווארט יידיש, מעג מען ארויסשטעלן אף כידושים אדער באווייזן פאר געלט אף בילעטן, ווארעם לאמיר זיך וועטן אף וויפל איר ווילט, אויב עס וועט זיך געפינען צווישן הונדערט און דרייסיק מיליאנען גאס איין גאס, וואס זאל הייסן פאפאוו און זאל ניט פארשטיין קיין ווארט רוסיש, סיידן א שטומער פון געבוירן.

דער וויין פונעם פינסקער באכער איז געווען ארויסגעווארפן. עס איז קיינעם ניט געווען אין זינען איצטער צו לאכן. אלעמענס געדאנקען האבן זיך אין דער מינוט געדרייט נאך ארום אוניווער-סיטעט, נארמע, מעדאל, וואקאנסיע אין ווידעראמאל אוניווערסיטעט.

אויב עס איז יא געווען איינער, וואס איז פון דעם וויין געווארן ווי איבעראשט, איז דאס געווען ראבינאוויטש, און ניט אזוי פונעם וויין, ווי פון דעם, וואס איז געבראכט געווארן אלס ביישפיל גראד זיין נאמען... וואס איז אים אריינגעפאלן גראד פאפאוו, פארוואס ניט אייוואנאו? סידאראוו?..

לאנג טראכטן אבער האט מען אים ניט געלאזט. טומארקין האט אים געגעבן צו וויסן, אז ס'איז געבליבן איצט נישט מער ווי איין וועג: אלע מעדאליסטן זאלן זיך צונויפלייגן און אוועקשיקן א גוטע, א ווארעמע טעלעגראמע צום מיניסטער, און טאקע שוין, און טאקע באלד.

— יידן! וויפל זינען מיר דא? — האט טומארקין א פרעג געגעבן, און גענומען מיטן קליינעם וויסן הענטל צו ציילן: — ניט איינס, ניט צוויי, ניט דריי, ניט פיר... ניין, צען, עקף, צוועקף, דרייצן, דרייצן מעדאליסטן!

— דרייצן? — האט אונטערגעכאפט דער פינסקער באכער. — נישט קיין גוטער מיספער!... איך האב מוירע, אז איינער פון אונדז, הערט זיך איין, וועט זיך מוזן שמאדן..

אויך דער דאזיקער וויין איז געווען ארויסגעווארפן, קיינער האט אים אפילע מיט קיין שמייכל ניט באשענקט. דעם מיניסטער א טעלעגראמע איז עפשער א שטיקל פלאן, נאך עס בייסט זיך, די גרעסטע העלפט פון דער קאמפאניע זינען אזעלכע, וואס ניט נאך אף א טעלעגראמע — אף א גלעזל קאפע צו באצאלן איז אמאל א שווער שטיקל געמארע...

— וואס דארף עס קאסטן, און וויפל וועט זיך עס אנעמען אף א קאפ? — האט זיך אנגערופן איינער א באכערל מיט א הונגערדיק פאנעם און מיט איבערגעשראקענע אויגן.

— איך נעם אף זיך די טעלעגראמע! — האט זיך ארויסגעכאפט ראבינאוויטש און איז רויט געווארן, ווארעם אלע צוועקף פאר אויגן האבן א קוק געגעבן אף אים נייגערדיק, און דער פינסקער באכער האט זיך ניט געקאנט איינהאלטן, האט אים אריינגעקוקט אין די אויגן אריין און האט זיך צעוויצלעט:

— הערט זיך איין, פון וואסערע ראבינאוויטשעס זענט איר דאס אייגנטלעך? און וואס געהער זיך אן מיט איין, לעמאשעל, לעוו בראדסקי? וועלכע אקציעס גיבן מער די ווידענד, און אין וואס פאר א באנק רעכנט איר איז גלייכער, איך זאל מיר עפענען א טעקושטשע שטשאט?

א גליק, וואס די אלע כאכמעס זינען געזאגט געווארן אין יידיש, אין דעם לאשן, וואס ראבי-נאוויטש פארשטייט ניט. אונט וואלט ער גאר פארשעמט געווארן.

— עס גייט ניט אין דעם, — האט זיך טומארקין אפגערופן, — וויפל די טעלעגראמע דארף קאסטן און ווער ס'זאל צאלן. צאלן וועלן אלע, ווער עס קאן צאלן, און ווער עס קאן ניט — וועלן פאר אים די כאוויירים באצאלן. דער איקער איז, וואס פאר א טעלעגראמע דאס דארף זיין, און ווי מיר זאלן זיך צונויפקלייבן? איך וואלט געזאגט, מיר זאלן גיין אלע גלייך פונדאנען אין דער ביליק-סטער קיר פון די וועגעטאריאנצעס. כאוויירים, וואס וועט איר זאגן דערוף?

— צו די וועגעטאריאנצעס, צו די וועגעטאריאנצעס! — האבן אונטערגעכאפט עטלעכע קוילעס, און אונדזערע אלע דרייצן מעדאליסטן האבן זיך געלאזט גיין צו די וועגעטאריאנער.

דאס צענטע קאפיטל

בא די וועגעטאריאנער

אפגעגעסן א גאנץ פיינעם אנבייסן און געפונען, נאכן כעזשבו, וואס מע האט זיי דערלאנגט, אז די אידיי פון וועגעטאריאניזם איז טאקע א זאך, וואס איז קעדי צו פראפאגאנדירן אין דער וועלט,

נישט נאָר צוליב דעם געדאנק פון ניט עסן דאווער-מין-האכץ — וואָס דאָס אליין איז א גרויסע זאך — נאָר אויך צוליב דעם, וואָס איז מער אנגענעם און מער צוגענגלעך פון אלע פליישיקע פרעסערייען, האָט מען צונויפגעשטעלט א גאנץ פיינע טעלעגראמע צום מיניסטער פון העכער הונדערט ווערטער. דערנאָך האָט זיך דער רעדלפירער פון די דרייצן מעדאליסטן, טומארקין, אופגעהויבן פון אַרט, גרויסארטיק אנגעגאָסן זיך פון גראפין א פולן באַקאל מיט וואסער אין אַפּגעהאלטן, אפילע אף רוסיש, נאָר שטארק כאַרכלענדיק אף דעם רייש, א ספּיטש, וועלכן מיר זעצן איבער אין אונדזער יידיש לאַשן וואָרט אין וואָרט:

— כאוויירים! אז דרייצן יידישע מעדאליסטן, וואָס זיינען געבליבן אין דרויסן, ניט געקאָנט, איבער זייערע גרויסע זינד, אריין אין טעמפל פון וויסנשאפט דערפאר, וואָס זיי קומען ארויס פון אוראם, ייצכאק וועיאקעוו, אז אועלכע דרייצן העלדן, זאג איך, קומען זיך צונויף אין א וועגע-טאריאנישן רעסטאראן צו לעבן א גוטן טאג, מעג איך מיר דערלויבן צו טרינקען א טאָסט פון אזא מאשקע, וואָס וויפל מע זאָל ניט טרינקען, קאָן מען זיך ניט אַנשיקערן.

איך וויל זאָגן, אז אָט דער באַקאל און אָט די נישטערע מאשקע איז א סימבאָל פון דער אַפּגעזונדערטער אומע, פון דעם נישטערן פאָלק, וואָס מיר אלע דרייצן געהערן צו דעם און ווילן זיך מיט דעם ניט שיידן, כאָטש מיר ליידן איבער דעם און טראָגן איבער צאָרעס מיט קלעפּ, מיט יעסורים און מיט ביזוינעס, מע קאָן זאָגן, פון זינט מיר זיינען צו אונדזער סיכל געקומען ביז צו היינטיקן טאָג. ניין! מיר ווילן זיך מיט אונדזער פאָלק ניט שיידן! און איך גיי נאָך ווייטער. איך זאָג: מיר קאָנען זיך ניט שיידן, מיר זאָלן אפילע וועלן.

איך וואָלט אייך געקאָנט ברענגען, כאוויירים, א סאך ראיעס און מעשאַלס פון אונדזער האלטן זיך אין יידישקייט. נאָר לעמיי זאָלן מיר גיין ווייט, אז מיר האָבן דעם ביישפיל אזוי נאָענט? אָט געפינט זיך צווישן אונדז, דרייצן מעדאליסטן, איינער א כאווער פון טיף רוסלאַנד, א ייד, וואָס פארשטייט ניט א וואָרט יידיש — כאָטש א נאָמען טראָגט ער א יידישן — איך וואָלט געזאָגט שוין צו א יידישן, וואָרעם וואָס קאָן נאָך זיין א מער יידישער נאָמען ווי דער נאָמען ראבינאוויטש? — און אנו, פרעגט אים אַקאָרשט, וועלכס האלט אים אויף אין זיין יידישקייט? וואָס האלט אים אָפּ פון צו מאכן איין שריט, נאָר איין שריט, ער זאָל פאָטער ווערן אין איין טאָג פון אלע צאָרעס, יעסורים און ביזוינעס? אָסער, אויב ער אליין וועט אייך קאָנען געבן א קלאָרע, א ריכטיקע טשוועע!..

ווילט איר, אז איך זאָל אייך זאָגן, ווי ליגט דער דאָזיקער קויעך? ווילט איר, איך זאָל אייך אַנווייזן, ווי געפינט זיך די קראפט, וואָס האלט אונדז אזוי שטארק איינינעם שוין אזויפיל צייט? איך האָב מוירע, אז דער קויעך ליגט ניט אין אונדז, נאָר אויסער אונדז.

דאָס, וואָס מיר האָבן זיך אזוי פאראקשנט און שטופן זיך אלע צום ברונעם פון טוירע, ליכ-טיקייט און וויסנשאפט און ווילן אלע דאפקע זיין געבילדעט — זיינען ניט מיר שולדיק, נאָר די, וואָס לאָזן אונדז ניט צו, די, וואָס רייסן אונדז אָפּ, טרייבן אונדז מיט שטעקנס. אנו, לאָזן זיי נאָר עפענען טיר און טויער, — וועט איר זען, אז בא אונדז וועט באלד אַפּפאלן דער כיישעק צו האסקאָלע... אנו, לאָזן זיי אונדז נאָר צווינגען מיט גוואלד, מיר זאָלן גיין לערנען, — וועט איר זען, ווי עס וועט בא אונדז באלד אַפּגעקילט ווערן...

איר מעגט אייך האלטן מיינע ווערטער פאר א פאראדאָקס און קאָנט אייך לאָכן נאָך שטארקער ווי איר לאַכט. נאָר איך זאָג אייך נאָכאמאָל: דאָס ברענען צום לערנען איז בא אונדז נאָר דערפאר, ווייל מע לאָזט אונדז ניט.

עס גייט ארום א ווייך, אפילע זייער א באנאלער, נאָר א ריכטיקער. עס זאָל ארויס, לעמאָשל, א זאקאָן, אז פונעם ערשטן יאנוואר אָן וועט מען זיך ניט טאָרן שמאדן, וועט דעם 31 דעקאבער פארנאכט זיין פארפלייצט די וועלט מיט מעשומאָדים!..

כאוויירים! עס איז א ווייך, א באנאלער, א נארישער ווייך, נאָר א ביטערער עמעס! איר קוקט זיך נאָר צו, ווי אונדזערע ברידער לויפן זיך שמאדן היינטיקס יאָר מער ווי אלעמאָל. ווייסט איר איבער וואָס? איבער דעם, ווייל עס לאָזן זיך הערן גזירעס אף מעשומאָדים... זיי האָבן מוירע, טאָמער וועט מען שוין באלד ניט טאָרן... טאָמער וועט ארויס א פראָצענט-נאָרמע אף שמאד...

כאוויירים! רעד איך פון די דאָזיקע לייט, וואָס האָבן פארלוירן אלצדינג, וואָס הייליק איז און וואָס זיינען גרייט פארקויפן זייער אייגענע געשאַמע, צינדט זיך אָן אין מיר א פייער, און איך האָב ניט גענוג ווערטער זיי צו פארדאמען! מע זאָגט מיר וועגן פאנאטיזם. מע דערמאָנט מיר דאָס וואָרט ראכמאַנעס. מע וויל זיי ריינוואשן, פארענטפערן, געפינען א זכוס אף זיי, ווי בא אונדז אין טאלמוד שטייט: „אל תדין את חברך — זאָלסט ניט מישפעטן דיין כאווער, עד שתגיע למקומו — ביז דו ביסט ניט געווען אין זיין שטאנד..."

דערויף וועל איך אייך ענטפערן, אז אויב די דאָזיקע, וואָס אנטלויפן פון אונדז אין אזא ביטערער צייט צוליב זייערע פעל-אינטערעסן, צוליב זייערע קאריערעס, פארדינען נאָך עפּשער בא אונדז אמאָל ראכמאַנעס, זיינען אַבער זייערע אפּעטראָפּסים, וואָס ווילן אף זיי מעלאמעד זכוס זיין, ניט

ווערט, וואָס די ערד טראָגט זיין! און אויב אונדזער פאריאָמערט, פאריאָגט פאָלק איז מעכניעו צו האלטן זיך דאָפּקע אין אזא ביטערער צייט וואָס שטארקער אין זיין יידישקייט, זינען מיר, די יוגנט, דאָס מעכניעו אוואדע און אוואדע!

דעריבער טרעטן מיר אויס אזוי שארף און דארפן אלעמאָל ארויסטרעטן קעגן יענע פון אונדזערע כאוויירן, וואָס לאָזן אונדז איבער אליין אין פעלד, מיר זאָלן מילכאָמע האלטן מיט די וויסטע פינצטערע אומשטאנדן. מיר שרעקן זיך אָבער ווינציק-וואָס פאר דעם, וואָס אונדזער צאָל ווערט קלענער. אויב מיר ווערן ווינציקער אין צאָל, ווערן מיר אָבער שטארקער אין גייסט, און מיר פירן אונדזער קאמף מיט נאָך מער שטאַלץ און מיט נאָך מער פרישקייט, ווי מיר האָבן אים געפירט ביז אהער, און וועלן ניט אוועקלייגן אונדזער געווער פאר קיין פאל!

אונדזער געווער איז פון טאָמיד אָן געווען און וועט זיין: דאָס בוך. איך טרינק, כאוויירן, פאר אונדזער אייביק געווער, פארן בוך, און פאר אונדזערע העלדן, וואָס שרעקן זיך ניט איבער און מידן זיך ניט איין און לייגן ניט אָפּ דאָס געווער. עס לעבע דאָס בוך! הור-רא! הור-רא!...

דאָס עלפטע קאפיטל

אלע דריי האָבן געלאכט

כאָטש די דרייצן מעדאליסטן האָבן בא די וועגעטאריאנער געטרונקען באם עסן וואסער, ניט קיין וויין, פונדעסטוועגן איז אונדזער העלד, ראבינאוויטש, געקומען אהיים מאָדנע פריילעך, און ער האָט געפילט, ווי עס דרייט זיך אים דער קאָפּ און עס זשומעט אים אין די אויערן. דאָס איז אים געקומען פון דעם, וואָס ער האָט זיך אָנגעזען און אָנגעהערט די לעצטע טעג צווישן זינען גייע כאוויירן, וועלכע ער האָט נאָך ניט רעכט פארשטאנען. ער האָט געזען פארשיידענע עקסטרעמען: ער האָט געהערט פארשיידענע מיינונגען, פארשיידענע רייד און פארשיידענע דראַשעס. נאָר אָפגעבן זיך דיין-וועכעזשן פון דעם אלעם — דאָס האָט ער געזען, אז עס איז נאָך פרי.

איין זאך איז פאר אים געווען קלאָר — דער פאקט, אז ער איז ניט קיין סטודענט... מע האָט אים צוגעזאָגט אָפשיקן די פאפירן דורך פאָליציע... גוט. וואָס זשע וועט זיין ווייטער?..

די דאָזיקע מוירעדיקע פראגע, וואָס האָט בא אלע איבעריקע יידישע קאנדידאטן געעגנערט דעם מויער און דערלאנגט ביזן ביין, נישט געלאָזט ניט עסן, ניט שלאָפן, האָט בא אים אָנגערירט נישט מער ווי זיין גינגעריקייט אליין. ער איז נאָר געווען טשיקאווע צו וויסן, וואָס וועט זיין ווייטער? און וואָס וועט ביכלאל זיין דער סאָף פון דער דאָזיקער קאָמעדיע, וואָס אלע האלטן אים פאר א יידן און גלייבן, אז ער, גרישא פאָפאָוו, איז ניט גרישא פאָפאָוו, נאָר הערשקאָ ראבינאָ-וויטש, — כא-כא? ער אליין האָט זיך גאָר אָפּ אויפגעהאלטן, עס זאָל אים אזוי אָפגעראָטן צו שפילן זיין ראָל אזוי קונציק אויסגעהאלטן און אזוי בעריעש!

צופרידן מיט זיך אליין, האָט ער אָנגעקלונגען בא זיך אָפּ זיין קווארטיר און האָט געבעטן גאָט, אז עפענען זאָל אים בעטי, די שווארצכיינעוודיקע שיינע בעטי, מיט אירע קלוגע קארע אויגן און מיט די שעלמישע כיינ-גריבעלעך אין די בעקלעך. נאָך מער, ער האָט זיך אין דער מינוט געמאכט א סימען, אז אויב עס וועט אים עפענען בעטי, איז א באווייז, אז זי האָט אים ליב... און אויב אן אן-דערער וועט אים עפענען?..

ער האָט קיין צייט ניט געהאט צו ענדיקן זיין געדאנק, איז שוין די טיר געווען אָפּ, און אקעגן אים איז געשטאנען בעטי, די שווארצכיינעוודיקע שיינע בעטי, און געקוקט אָפּ אים מיט אירע שיינע, גוטע, קלוגע קארע אויגן. „ניט שוין זשע האָט זי מיך ליב?..“ אָט דאָס איז געווען די ערשטע מאַכ-שאַווע, וואָס בא אים איז דורכגעפלוין אין קאָפּ. „יא. זי האָט מיך ליב, אזוי ווי איך זי...“ האָט ער זיך אליין געענטפערט, גייענדיק מיט איר ארום אָפּ די טרעפּ.

דערזען דעם קווארטיראנט, ווי די בעקלעך פלאמען אים און די אויגן גלאנצן, האָט בעטי גלייך פארשטאנען, אז דאָ וועט זי הערן באלד די גוטע בסורע, אז ער איז שוין ענדלעך א סטודענט. אין דער מאכשאַווע האָט זי אים שוין געזען אין זיין גייער סטודענטישער אוניפאָרם, מיט גלאנצן-דיקע קנעפּ, און זי האָט זיך געוואָלט פאַרשטעלן, וויאזוי וועט ער אויסזען אינעם גייער מונדיר... — נו? וואָס הערט זיך? — האָט אים בעטי א פרעג געגעבן, אריינקוקנדיק אים אין זינען גליקלעכע אויגן, גייענדיק מיט אים ארום.

— זייער גוט! אויסגעצייכנט! — האָט איר דער קווארטיראנט אָפּגענוטפּערט, און נישט גע-
קאָנט אַנקוקן זיך זאָט אין איר ליכטיק פּאַנעם און אירע שיינע קלוגע אויגן, און געטראכט האָט ער
בייַסמיטע וועגן דעם גליקלעכן סימען, וואָס ער האָט זיך גאַרװאַס געמאַכט...
— מעג מען אײַך, הייסט עס, גראטולירן! — מאכט צו אים בעט פריינטלעך און שטרעקט אויס
צו אים איר האנט.
— מיט וואָס גראטולירן? — פרעגט ער זי איבער און נעמט איר האנט, איר ווייכע, ווארעמע,
צערטלעכע האנט.
— מיט דעם, וואָס איר זענט צוגענומען אין אוניווערסיטעט...
דעם קווארטיראנט האָט נעבעך שטארק באַנג געטאָן ארויסצולאָזן די דאָזיקע טייערע האנט,
האָט ער אַ ביסל אָפּגעצויגן זײַן ענטפּער. נאָר סאַפּקאַלסאַף האָט ער געמוזט איר זאָגן דעם עמעס, אז
וועגן אוניווערסיטעט איז נאָך צו פרי אים צו גראטולירן, ווייל... ווייל דאָס צונעמען פון ייִדן האָט
זיך הייַנט געענדיקט, און די דאָקומענטן האָט מען אים צוגעזאָגט אָפּשיקן דורך פּאָליציע...
— וואָס הייסט? — האָט בעט ארויסגעשריגן און געגעבן אַ פּליעסקע מיט די הענט אזוי שטארק,
אז די מוטער אירע, סאַרע שאפיראַ, וואָס איז געווען אין קיך באַ דער ארבעט, איז ארייַנגעלאָפּן
מיט פאַרקאטשעטע ארבל, ניט טויט ניט לעבעדיק.
— וואָס איז? וואָס איז דאָ געשען? — האָט זי געפרעגט און געקוקט פון איינס אַף דאָס
אַנדערע מיט אַזעלכע דערשראָקענע אויגן, אז די טאַכטער האָט זי געמוזט באַרויקן:
— גאַרנישט, גאַרנישט איז געשען... דו ווייסט, מאמע, מע האָט דאָך זיי ניט צוגענומען אין
אוניווערסיטעט, — האָט זי אָנגעוויזן אַפּן קווארטיראנט מיט אזא טרויעריקער מינע, גלייך ווי זי וואָלט
איר אָנגעזאָגט אַ בסורע, אז אַן אוטאָמאָביל איז אים איבערגעפאַרן און אָפּגעשניטן אַ פּוס.
— אוי, אַ דונער האָט מיך דערשלאָגן! — האָט סאַרע שאפיראַ ארויסגעצויגן אַף ייִדיש און גע-
קוקט אַפּן קווארטיראנט מיט אַזעלכע אויגן, גלייך ווי ניט נאָר איין פּוס, נאָר מע האָט אים אָפּגע-
שניטן ביידע פּיס מיט ביידע הענט. — וואָס זשע וועט איצטער זײַן, ווי איז מיר?
אין איין מינוט איז איר דורכגעפלאָגן אין קאַפּ דרייַ מאכשאַוועס, איינע טרויעריקער פון דער
אַנדערער: (1) וואָס וועט ער טאָן אָן אַ פראַוואַזשיטעלסטווע? (2) וואָס וועט זײַן מיטן כייִדערל אָן אַ
קווארטיראנט? און דער איקער (3) וואָס וועלן זיי טאָן אָן אַ רעפּעטיטאָר?
— וויי איז מיר, ווינד איז מיר, דער שלימאזל, מיטטיינס-געזאָגט, שלעפט זיך! — האָט סאַרע
ניט אָפּגעהערט צו ברעכן מיט די הענט, קוקנדיק אַפּן קווארטיראנט און באוויינענדיק אים ווי אַ
געטרייע מוטער. און כאַטש דער קווארטיראנט האָט נישט פאַרשטאַנען קיין איין וואָרט פון דעם,
וואָס די שאפיראַ האָט דאָ געזאָגט, נאָר פון איר אומגליקלעך פאַנעם, פון איר וויינענדיק קאָל און
פון איר ברעכן די פינגער האָט ער ארויסגעזען, אז דאָס באוויינט מען אים. האָט ער זי אָנגענומען
באַ ביידע הענט און געוואָלט איר אויסרעדן דאָס הארץ:
— באַרויקט אײַך, מאטושקא, באַרויקט אײַך...
סאַרע שאפיראַ האָט אָבער ניט געוואָלט זיך באַרויקן. זי האָט זיך געווענדט ניט צו אים, נאָר
צו דער טאַכטער:
— וואָס מיר מאטושקע? ווער מיר מאטושקע? פרעג אים בעסער, דעם שלימאזל, וואָס וועט
ער טאָן איצטער אָן אַ פראַוואַזשיטעלסטווע וואָס?
פון דער גאַנצער פראַגע האָט דער קווארטיראנט פאַרשטאַנען נאָר איין וואָרט: „פראַוואַזשי-
טעלסטווע“.
— פראַוואַזשיטעלסטווע, מאטושקא, נישטשעוואָ! — האָט ער איר אַ זאָג געגעבן מיט אַ גלעט
איבער דער פלייצע, וועלכעס האָט ארויסגערופן אַ שמייכל באַ אלע דרייַ.
— האָסט עפעס צו אים? — האָט די מוטער זיך אָנגערופן צו דער טאַכטער ווידער אַף ייִדיש,
קימאַט מיט טרערן אַף די אויגן, — נו? און דו ביסט נאָך געווען באַרויגען אַף מיר, לעמײַ אײַך האָב
אים אַ נאָמען געגעבן „שלימאזל“...
— טשטאַ עטאַ זנאטשיט „שלימאזאט“? — האָט דער קווארטיראנט זיך אָנגעפרעגט באַ דער
טאַכטער, געמיינט, אפּאַנעם, אז דאָס האָט אַ שייַכעס צו „פראַוואַזשיטעלסטווע“.
דאָס וואָרט „שלימאזאט“ האָט ארויסגערופן אַ פריילעכן געלעכטער באַ דער טאַכטער, מיט דער
מוטער, און דער קווארטיראנט, וואָס האָט זיך געשפיגלט אין בעטיס ווייסע, קליינע, פערלדיקע
ציינדלעך, האָט געוואָלט באווייזן, אז כאַטש ער רעדט ניט קיין ייִדיש, נאָר פאַרשטיין פאַרשטייט ער
קימאַט אַיטלעכס וואָרט.
— אויב עס ווענדט זיך נאָר אין „מאזאט“ (שמירן), וועלן מיר „מאזשען“ (שמירן)! — האָט
ער אַ זאָג געגעבן און באוויזן מיט דער האנט, וויאזוי ער וועט שמירן...
דאָס האָט שוין ארויסגערופן באַ דער מוטער מיט דער טאַכטער אזא הייליכן געלעכטער, אז
אָף זיי קוקנדיק האָט זיך שוין דער קווארטיראנט אויך צעלאכט.

— וואס פאר א געלעכטער דא אפ אייך? — האט זיך אנגערופן דער באלעבאס, דאוויד שא-פירא, שטרענג, ווי זיין שטייגער איז, אריינגעפליגן אין שטוב אריין ווי א ווינט, אן א קלונג, ווייל ער האט בא זיך א שליסל צו דער טיר, — וואס איז דא בא אייך אזוי פריילעך?.. קומט אים שוין מאזלטאוו? — האט ער א זאג געגעבן צום ווייב און צו דער טאכטער, אנווייזנדיק אפן קווארטיראנט. דער דאזיקער „מאזלטאוו" האט ארויסגערופן א פרישן געלעכטער בא דער מוטער מיט דער טאכטער און, אפ זיי קוקנדיק, האט געלאכט אויך דער קווארטיראנט.

אלע דריי האבן געלאכט, געשמאק געלאכט, והאנאע געהאט פון זייער לאכן. און דאוויד שא-פירא איז געשטאנען און אנגעקוקט זיי ווי די מעשוגאס, ניט געוואלט זיי שענקען א פילע איין-און-איינציק שמייכלע פון זיינע שטרענגע ביזע אויגן.

אין קורצע ווערטער האט אים די טאכטער איבערגעגעבן דעם אומגליק, וואס זייער קווארטיראנט האט געטראפן, האט ער זיך אנגעכאפט באם קאפ און גאר ניט געוואלט גלייבן. סטייטש! א מע-דאליסט!..

דערנאך האט ער זיך געווענדט צום ווייב:

— זעסטו? און דו זאגסט טאג ווי נאכט: מעדאל! מעדאל! אט האסטו דיר א מעדאל! נא! און נישט אויסהערנדיק, וואס סארע וועט אים ענטפערן, האט ער זיך א קראץ געגעבן הינטערן אייער, וואס פארקנייטשט דעם שטערן און אנגערופן זיך צו זיך אליין:

— איי-איי! איי-איי! איי! גארטל זיך אונטער, דאוויד, דו האסט אפ זיך א פעקל! א גוט פעקל!!!

דאס צוועלפטע קאפיטל

דער סייכל פון „פראוואזשיטעלסטווע"

אפ אונדזער שאפיראן לאזט זיך זאגן דעם שוואך אז אין דעם איניען פון „פראוואזשיטעל-סטווע" איז ער געווען א ספעציאליסט. מע קאן זאגן: א גאנצן דעריבער האט שאפירא און ניט קיין אנדערער גענומען זיך מיט גרויסער ענערגיע מאכן פאר זיין קווארטיראנט ראבינאוויטש א „פרא-וואזשיטעלסטווע", אזעלכע, אז ס'זאל „זיין מיטן קנאק!"

— א באכער, וואס האט אן אטעסטאט פון א גימנאזיע, נאך מיט א מעדאל דערצו, — אזוי האט געזאגט צו אים דאוויד שאפירא, וויבאלד מע האט געבראכט צו טראגן דעם קווארטיראנטס דאקומענטן פון פאליציע, און בייסמיסע האט שאפירא געציטערט א סאך מער פונעם קווארטיראנט, מאמעש א צאן אן א צאן האט אים געשלאגן, — אזא באכער, זאג איך, האט ניט וואס צו זארגן פאר א „פראוואזשיטעלסטווע". צען פאר איינע! ווו שטייט עס געשריבן, אז הערש ראבינאוויטש באדארף זיין דאפקע א דאקטער מעדיצין? און אז ער וועט זיין נאך א דאקטער מיט די ציין (א דאנטיסט), איז אים ווינציק?

און מיט די ווערטער איז ער אוועק מיטן קווארטיראנט גלייך אין א „זובאוראטשעבנע שקאלע" און האט זיך באדונגען און אים פארשריבן פאר א דאנטיסט איינס-צוויי-דריי.

עס רעדט זיך אבער נאר אזוי: איינס-צוויי-דריי. עס איז געווען דערביי נאך גענוג וואס צו טאן. פאפירן, פאפירן און פאפירן! נאר דאוויד שאפירא שרעקט זיך ניט איבער פאר אזוינע זאכן. דאוויד שאפירא איז, ווי איר קוקט אים אן, א מענטש א געניטער, וואס האט שוין די ציין אפגעגעסן אפ דעם, א געשלאגענער הונט, ווי ער אליין זאגט אפ זיך. וואס ער איז אויסגעשטאנען, זינט ער האט זיך באזעצט אין דער דאזיקער הייליקער שטאט, ביז ער האט באקומען זיין רעכטע, קאשערע פרא-וואזשיטעלסטווע, צוליב דעם, וואס זיין סיגמאקע איז א גימנאזיסט, — דאס לאזט זיך גאר ניט דער-ציילן, ניט באשרייבן.

— אן אויירע, וואס איר זענט שוואך אין אונדזער לאשן! — האט ער געזאגט צום קווארטיר-ראנט, צו ראבינאוויטשן, נאך דעם ווי ער איז געקומען מיט אים פונעם דאנטיסט און אוועק מיט אים אין פאליציע אריין, געהאט גרויסע צארעס, ווארעם פאליציע האט אים שוין געהאט געשטעמפלט דעם פאס מיט רויטן: „נא ווייעזד וו דוואדצאט טשעטירע טשאסא" ¹. — ע! ווען איר זאלט פארשטיין אונדזער לאשן און קאנען שרייבן יידיש, וואלט איר געהאט פון מיין פראוואזשיטעלסטווע אט אזא בוך צו מאכן! (דא האט אים שאפירא באוויזן מיט דער האנט פון דער ערד ביז קימאט צו דער סטעליע, אזוי אז ווען עמעצער שרייבט אן אזא גראבן בוך, וואלט עס טאקע בעעמעס געווען א גוואלד!).

¹ ארויספארן אין 24 שט.

און כאטש דער קווארטיראנט איז „שוואכלעך אין אונדזער לאשן“ און וועט „אט אזא בוך“ אף יידיש ניט קאנען מאכן, דאך האט אים שאפירא צוליב געטאן און האט אים דערציילט אזויפיל מויר רעדיקע און מאדנע גוזמעדיקע מיסעס, קאמישע עפיזאדן, שרעקלעכע היסטאריעס און וונדער-לעכע געשעענישן, וואס ווען דערביי זאל ניט געווען זיצן די פרוי שאפירא, און דער איקער די טאכטער בעטי, וואלט דער קווארטיראנט רעכט געהאט צו דענקען, אז זיין באלעבאס פאנטאזירט, האקט א טשייניק, טראכט אויס זאכן, וואס ניט-געשטויגן, ניט-געפלווגן. ווארעם ווי איז דאס מעגלעך צו גלייבן, אז איין מענטש אליין, ער מעג זיין אפילע א גאלעס האפלישטי, א שימשן האגיבער אדער, לעפאכעס, אן איליא מוראמען, זאל קאנען איבערטראגן אף זיך אזא פאק מיט צארעס, גזירעס און רעדיפעס, און גאר ניט אין אזא לאנגער צייט, און נישט האבן אפילע קיין איין גראווע האר?.. וויפל מאל, מיינט איר, איז שוין אט דער דאויד שאפירא געווען ארויסגעשיקט פון פעטער-בורג און פון מאסקווע און פון אנדערע רוסישע שטעט? וויפל מאל, שטעלט איר זיך פאר, איז ער שוין געגאנגען מיטן עטאפ, געשלאפן האנט אין האנט מיט אלערליי גאנאוים, גאזלאנים און קעפ-שניידער? אין וויפל טורמעס, אשטייגער, איז ער געווען צוגאסט, און מיט וואסערע פארברעכער, לע-מאשל, האט ער זיך ניט באקאנט? און איבער וואס, מיינט איר? נאר צוליב איין-און-איינציקער אווירע — וואס זיין זידע האט זיך איינגעשפארט, ניט געוואלט אויסבייטן דאס רענדל!.. און דא? טאקע אט דא, אין דער הייליקער שטאט? וויפל מאל, רעכנט איר, איז ער געשטאנען אין א סאקאנע ארויסגעשיקט צו ווערן? און ווער זאגט עס, אשטייגער קעדוימע לעמאשל, אז היינט איז ער שוין אויסער געפאר? אז היינטיקע נאכט קאן מען ניט קומען צו אים, אופוועקן פון שלאף און בעטן מע-כילע, ער זאל זיך מאטריעך זיין: „א פאר-פאר נא בארדיטשעו...“ אזוי ווי ער האט שוין געהאט ניט איין מאל אין פעטערבורג און אין מאסקווע און אנדערע שטעט...

שאפירא הערט ניט אויף צו דערציילן כידושים און וונדער פון פראוואזשיטעלסטווע פאר זיין קווארטיראנט, און זיין קווארטיראנט הערט אים אויס און טראכט זיך: „ריבוינעשעליעס! וואס איז דאס פאר א מין אומע אף דער וועלט, וואס מע יאגט זי און מע ריידעפט זי, ווי א הונט, און זי זאל עס, אשטייגער, ארויס מיט א פראטעסט. שאפירא איז דאך נישט איינער, דאס גאנצע פאלק זינס איז דאך אזוי... איין מענטש, אז ער שרייט, גייט זיין קאל פארלוירן מיטן ווינט און מיטן ריך, אבער א פאלק, א גאנץ פאלק זאל אופהייבן א קאל, וואלט דאס שרייען, דאכט זיך, דערגרייכט פון איין עק וועלט ביזן אנדערן!.. אלע הימלען וואלטן זיך געטרייסלט!.. א מאדנע פאלק! אט זיצט זיך א ייד שא-פירא, א מענטש, דאכט זיך, גלייך מיט אלע מענטשן, און רעדט פון פראוואזשיטעלסטווע, דאס הייסט, פון א רעכט, וואס געהערט ניט נאר יעדן מענטשן, נאר יעדער כויע און יעדער בעהיימע!.. ניין, ער געפינט נאך אין זיך מוט צו רעדן מיט אזא טאן: „פאר-פאר נא בארדיטשעו!“?

— ווי איז דאס מעגלעך, — פרעגט ער בא שאפירא, — ווי איז דאס מעגלעך, מע זאל אייך ארויסשיקן? און ווי איז אייער „פראוואזשיטעלסטווא“?

— מיין פראוואזשיטעלסטווע, כא-כא-כא? — צעגיסט זיך שאפירא פאר געלעכטער. — וואס הייסט מיין פראוואזשיטעלסטווע? ווי קאן איך זאגן, לעמאשל, מיין האנט? אדער מיין פוס? די האנט איז מינע, קאלזמאן איך שרייב מיט איר, אדער איך עס מיט איר. דער פוס איז מינער, קאלזמאן איך גיי אף אים. און אנו, לאז גאט וועלן צונעמען בא מיר אט די האנט אדער אט דעם פוס, ווע-מענס וועלן זיי שוין דעמלט זיין? פונקט אזוי איז מיט מיין „פראוואזשיטעלסטווע“. קאלזמאן דער זאקאן איז א זאקאן, אז צוליב קינדער, וואס לערנען אין גימנאזיע, מעגן זייערע פאטער און מוטער ווינען, — איז גוט. ווי איז אבער דער דין, אז טאמער געפינט זיך א כאכעס און ווייזט אן, אז דער זאקאן זאגט בעפירעש, אז נאר יענע קינדער מעגן לערנען אין גימנאזיע, וועמענס פאטער און מוטער האבן פראוואזשיטעלסטווע? איר פארשטייט א סייכל? איי, בלייבט דאך ווידער א קאשע: וויאזוי קאן איך האבן א פראוואזשיטעלסטווע איידער איך האב באקומען די פראוואזשיטעלסטווע? איר פארשטייט, צי ניין? איר הערט זיך נאר צו מיט קאפ. עס איז גלייך ווי איר זאלט מיר פרעגן, לע-מאשל: וויאזוי האב איך געקענט געבוירן ווערן איידער מיין טאטע-מאמע זינען נאך גאר אף דער וועלט ניט געווען? דאס אייגענע פרעגן אונדזערע טאלמודיסטן: וויאזוי איז דאס געמאכט געווארן די ערשטע אייזערנע צוואנג, אז אף צו אויסהאלטן א צוואנג אפן פייער מוז מען האבן א צוואנג? איר פארשטייט, ווי טיף דאס איז? נו? וואס זשע שווייגט איר? — זאגט דער באלעבאס צום קווארטיראנט און דערלאנגט אים מיטן עלנבויגן אין זייט אריין.

וואס קאן אים דער קווארטיראנט זאגן דערויף? ער האלט אפן מויל און אייערן און הערט. ווי-באלד, אז צו אזא הימלשרייענדער געשיכטע ווי „פראוואזשיטעלסטווא“ איז דא אזא מאדנע פילאסא-פיע פון א האנט מיט א פוס און א טאלמודישער פילפל פון א צוואנג מיט א צוואנג — איז שוין ניטא מער קיין ווערטער בא אים! און, אגעו, זיצט אקעגן, אט דא באם טיש, בעטי, די שיינע שווארצכיינעוודיקע בעטי, קלוימערשט איבער א ביכל, נאר ער איז איבערצייגט ווי צוויי מאל צוויי, אז כאטש זי קוקט אין ביכל אריין, זעט זי גאנץ גוט, ווי ער, ראבינאוויטש, קוקט אף איר, און זי

ווייסט גאנץ גוט, אז ער טראכט פון איר, וואָרעם ערשט היינט אינדערפרי האָט ער איר פארבייגייען-
דיק א זאָג געגעבן: „בעטי, איך האָב אייך עפעס צו זאָגן...“ און כאָטש ער האָט איר נאָך גארנישט
געזאָגט, וואָרעם אין יענער מינוט איז אויסגעוואקסן די מוטער, אים אָנגעזאָגט א בסורע, אז איר
סיאַמקע האָט היינט געבראכט פון גימנאזיע צוויי „פינפן“; נאָר דאָס, וואָס ער האָט איר געזאָגט,
איז געווען גאנץ גענוג, אז זי זאָל ווערן אָנגעצונדן ווי א שפיץ דאך אף דער פארגיינדיקער זון...
נישקאַשע, בעטי איז גענוג קלוג, זי זאָל פארשטיין, ווי ווייט ער, ראבינאָוויטש, האָט זי ליב, און
ווי ווייט זי, בעטי, איז בא אים טייער...

און נישט נאָר בעטי, אפילע בעטיס מוטער, סאַרע, איז אים אין דער מינוט געוואָרן ליב און
טייער. סאַרע שאפיראַ האָט אים היינט אָנגעזאָגט א צווייטע בסורע, וואָס איז בא אים געווען נאָך א
סאך אָנגעלייגטער, ווי דאָס, וואָס סיאַמקע האָט געכאַפט צוויי „פינפן“ אין גימנאזיע. סאַרע שאפיראַ
האָט אויסגענוצט דעם מאַמענט, ווען די טאַכטער איז ניט געווען אין שטוב, און א זאָג געגעבן דעם
קווארטיראַנט, אז זי האָט צו אים א געשעפט.

— אשטייגער?

— אשטייגער, איך וויל, איר זאָלט רעפּעטיטעווען (ניט געווען בעטי, וואָס זאָל איר צורעכט מאַכן
דאָס וואָרט!) מיט מיין טאַכטער גלייך ווי איר רעפּעטיטעוועט מיט מיין זון, צאָלן קאָן איך אייך ניט.
נאָר וואַרמעס און וועטשערע קאָן איך אייך געבן דערפאַר אומזיסט...

ראבינאָוויטש איז געווען שטאַרקער פון אייזן, אז ער האָט זיך איינגעהאַלטן און ניט ארומגע-
כאַפט די באַלעבאַסטע קושן פאַר אזא טייערער בסורע! צוויי בסורעס: ערשטנס, וואָס ער וועט לער-
נען מיט בעטין, צווייטנס, וואָס ער וועט עסן מיט בעטין בא איין טיש! ניין, די וועלט פאַרמאָגט ניט
קיין סאך אזעלכע באַלעבאַסטעס ווי זיין באַלעבאַסטע, — אין דער ערד אלע באַלעבאַסטעס און אלע
ווייבער פון דער גאַנצער וועלט פאַר אַט דער סאַרע שאפיראַ!

און ראבינאָוויטש האָט אָנגענומען די באַלעבאַסטע פאַר א האנט און האָט איר געדאַנקט ווא-
רעם און געשמאַק און האָט פאַרויזערט זי, אז ער נעמט אַן מיט פאַרגעניגן, וואָס זי לייגט אים פאַר,
מיט פאַרגעניגן! מיט גרויס פאַרגעניגן!

— נאָר וואָס דען? מיט א טני, — האָט אים סאַרע שאפיראַ אויסגענומען.
בא ראבינאָוויטשן האָט זיך אָפּגעריסן אין האַרצן:

— צום ביישפּיל?

— טיי און צוקער זאָל זיין אייערע.

ראבינאָוויטש האָט דערפילט, ווי טויזנט פוד איז אים אראָפּ פון דער געשאַמע.
— פאַרשטייט זיך, מינע! פאַרשטייט זיך!

איז דעם קומט אַן בעטי, וועלכע האָט מיט איין קוק געכאַפט, וואָס דאָ איז פאַרגעקומען, און
האָט געגעבן דער מוטער אַן אויסרייך אף יידיש:

— האָסט קיין צייט ניט געהאַט, ביז איך אליין וועל פאַרלייגן?..

און צום קווארטיראַנט האָט זי זיך געווענדט אף רוסיש, און א ליבלעך שמייכלעך האָט גע-
שוועבט אף אירע שיינע ליפן, און א שטראָם מיט פאַרב האָט באַגאַסן אירע שיינע באַקן ביז די
כייז-גריבעלעך:

— דאָרט, ווו עס געהער זיך אַן מיט לערנען די קינדער, ווערט מיין מאמע א מענטש פון
געשעפט...

„אַ! טייערע, טייערע בעטי! — טראכט זיך ראבינאָוויטש און נעמט זי דורך מיטן קוק, — נאָר
אזא מאלעך פון הימל, ווי בעטי, קאָן האָבן אזא מוטער! און נאָר אזא מוטער, ווי אַט די סאַרע שא-
פיראַ, קאָן האָבן אזא טאַכטער, ווי בעטי!“

דאָס דרייצנטע קאַפיטל

יע הודים

עס קאָן זיין, אז מיר האָבן זיך א ביסל צוגעפילט דערמיט, וואָס מיר האָבן ארויסגעגעבן דאָויד
שאפיראַן אַן אטעסטאַט, אז אין הילכעס פראוואַזשיטעלסטווע איז ער א ספּעציאַליסט און א גאָען.
אין עטלעכע טעג ארום, נאָך דעם ווי זיין קווארטיראַנט ראבינאָוויטש האָט זיך פאַרשריבן פאַר א
דאנטיסט, האָט זיך בא שאפיראַן אין שטוב געטראָפן א קאטאַסטראָפּע. איינע פון יענע קאטאַסטראָפּע-

פעס, וואס טרעפן זיך ניט זעלטן — און אין דער לעצטער צייט גאנץ אפט, קימאט אלע נאכט — אין דער אוניווערסיטעט-שטאט, ווו עס קומט פאר אונדזער אויסערגעוויינלעכער ראמאן.

עס איז שוין געווען ווייט נאך האלבער נאכט, אז בא שאפיראן אין וויינינג האט זיך דערהערט א קלינגען אין דער טיר. נאך אזא קלינגען, וואס קאן אפוועקן א טויטן: דוין-דוין-דוין-דוין-דוין — גאר אן אן אופהער. אן אנדערער אף שאפיראס ארט וואלט זיכער אראפגעפאלן פון בעט, אדער ארויסגעשפרונגען דורך א פענצטער, שאפירא איז דאך אבער, ווי מיר ווייסן שוין, א מענטש א געניטער, איז ער שוין גוט באקאנט מיט דעם ארט קלינגען. ער ווייסט, אז אזוי קלינגען קלינגט מען נאך, אדער דעמלט, ווען דאס גאנצע הויז איז ארומגענומען אין פלאם-פייער און מע וויל ארויס-ראטעווען לעבעדיקע געפאשעס, אדער דעמלט, ווען מע מאכט אן אבלאווע אף יידן; בעלאשן פאר ליציע ווערט עס אנגערופן: „מע מאכט א רעוויזיע אף די ניט-צוגעשריבענע“.

רופט עס אייך אן ווי איר ווילט, אבלאווע, רעוויזיע — נאך מע קלינגט אייך אזוי לאנג, ביז איר עפנט ניט אוף די טיר. און אז איר עפנט אוף די טיר, טוען זיך א שיט אריין צו אייך געסט: פרי-סטאוועס, נאדזיראטעלעס, גאר-אדאוואיעס און וואס איר ווילט, און מע הייסט אייך אפוועקן די גאנצע שטוב, יונג און אלט, קליין און גרויס, און מע הייסט זיך ווייזן דאקומענטן. די דאקומענטן ווערן איבערגעשריבן, די מענטשן ווערן איבערגעקוקט און איבערגעציילט, און אויב ס'איז אלץ-דינג אין ארדענונג, לאזט מען אייך אפ געזונטערהייט און מע צעגייט זיך און איר קאנט אייך נאכדעם טאן, וואס איר ווילט: שטעלן דעם סאמאוואר און טרינקען טיי, אדער צוריק זיך לייגן שלאפן, אויב איר קאנט, און עס מעגן זיך אייך כאלעמען זיסע כאלוימעס...

טאמער זינען בא אייך אבער די פאפירן, כאלילע וועכאס, ניט אין ארדענונג, אדער טאמער גע-פינט מען בא אייך, כאסוועכאלילע, טרייפע סכורע, קאנטראבאנדע, דאס הייסט, א יידישע געשאמע אן א פראוואזשיטעלסטווע, בעט מען אייך, איר זאלט אייך מאטריעך זיין אנטאן וואס גיכער און מויכל זיין גיין מיט דער כעוורע אהין... דארט וועט מען אייך שוין כויקער וועדוירעש זיין, און מע וועט אייך אנשרייבן מיט רויטן „וו דוואדצאט טשעטייע טשאסא“, אדער מע וועט אייך עקספעדירן מיט גרויס קאוועד אין אייער געבורטשטאט, ווו איר קאנט זיך זען מיט אלע אייערע פעטערס און מומעס, וואס איר האט זיי שוין אזא צייט ניט געזען...

דאוויד שאפירא, וויל ער איז א געניטער מענטש, וואס איז קלאר אין אלצדינג, אפילע אין הילכעס אבלאווע, האט געפונען, אז ער האט ניט וואס אויסצופיינען זיך פאר די ניט-גערופענע געסט, און אז ער וועט זיי אפנעמען אן א סמאקינג, איז אויך אן אן אומגליק. דעריבער האט ער זיך ניט געמאכט קיין לאנגע שיעס, געכאפט א קורץ פידזשאקל אף די אונטערשטע לאנגע טאכטוינים מע-כילע, אריינגעשטעקט די בארוועסע פיס אין די שטעקשיך און גענומען קוידעמקאל רייבן שוועבעלעך, וועלכע האבן בעשום-אויפן ניט געוואלט זיך אנצינדן, ביז ס'איז ניט אפגעשטאנען סארע שאפירא פון איר געלעגער:

— שאלאוילע, וואס רייבסטו? — האט זי אים געזאגט, און אויסגערופן בא אים די שוועבעלעך פון די הענט. — רייבט און רייבט! האט קיין צייט ניט! קוריערסקי פאיעזד! דער רוער וועט זיי ניט נעמען, אז זיי וועלן שטיין אין דרויסן נאך א ביסל און קלינגען!

מיט די ווערטער האט אים סארע אנגעצונדן א קליין לעמפל מיט א פארויכערט גלעזל, און דאך וויד איז אראפגעלאפן עפענען די טיר. גיך האבן זיך דערהערט א סאך פיס אף די טרעפ, און בא שאפיראן אין שטוב איז געווארן סאסן וועסימכע, ליכטיק אין אלע ווינקעלעך, אזוי ליכטיק, אז וויפל סארע שאפירא האט זיך ניט געהילט אין דער קאלדרע, וואס זי האט אף זיך געכאפט אין גרויס אימפעט, האט זי פארט נישט געקאנט זיך אינהילן, אז מע זאל ניט ארויסזען אדער די נאקעטע ברוסט, אדער די בארוועסע פיס. פון די האר, וואס האבן זיך בא איר צעפלאכטן און צעווארפן איבער די נאקעטע אקסלען, שמועסט מען ניט. און ווער איז שולדיק, אז ניט ער, דער „קוריערסקי פאיעזד“? נעכטיג וואלט ער אזוי ניט געפלייגן עפענען די טיר, וואלט זי געקאנט צווייפנעמען די האר, אדער כאפן אף זיך א קליידל.

— וויפל זענט איר דא? — האט זיך אנגערופן צו דאווידן א טשינאווינק, א הויכער, א ברייט-ביינערדיקער, מיט גראבע ליפן פון א באלטייוועניק, מיט רויטלעכע פארשלאפענע אויגן, און האט אויס-געצויגן א לאנגן הילכיקן גענעק, ווי א געזונטער מענטש, וואס דארף שלאפן.

— מיר זינען דריי, — האט אים דאוויד שאפירא אפגעענטפערט, זיך אנגענומען מיט קוראזש, כאטש די ציין האבן זיך אים געטרייסלט ווי אין א קאדאכעס, און ווי א מענטש א געניטער „אין די זאכן“, האט ער ניט געווארט, ביז מע וועט אים זאגן דאס ווארט „פאטשפארט!“ און האט זיך אליין גענומען צום סורדוט, וואס אף דער וואנט, אפגעשפיליעט די בוזעם-קעשענע און ארויסגעצויגן פון דארטן דעם פאספארט מיט דער פראוואזשיטעלסטווע מיט די איבעריקע פאפירן, און אונטערגע-טראגן זיי דעם טשינאווינק גאנץ עלעגאנט, מיט א שאר מיט א פוס, גאר מיסע קאוואלער, פארגעסן, אפאנעם, אז ער גייט בארוועס, מיט א קורץ ווייטיקל אף די ווייסע טאכטוינים.

— זאגסטו, אז דרײַ? — מאכט צו אים דער האלב־פארשלאָפֿענער טשינאוויק און קוקט זיך איין מיט די רויטלעכע אויגן אף דער מאדאם שאפירא, און טראגט אונטער צו איר פֿאַנעם א העל־לייכטנדיק לאמטערנדל — און זי ווייסט ניט, וואָס זי זאָל טאָן מיט די צעוואַרפענע האַר, מיט די נאקעטע בריסט און מיט די באַרוועסע פיס... פלוצעם דערמאָנט זי זיך, אז איר מאן האָט געזאָגט אזעלכס, וואָס ס׳ניט געהערט צו ווערן: וואָס הייסט, זיי זינען דרײַ, אז זיי זינען אייגנטלעך פיר, און ניט פיר, נאָר מיטן קווארטיראנט זינען זיי גאָר גאנצע פינף!.. פון שרעק האָט זי שוין פאר־געסן, אז זיי זינען דאָ ניט אליין, און האָט אויסגעצויגן צו איר מאן אירע נאקעטע הענט און גענו־מען אויסשמועסן זיך מיט אים אף ייִדיש:

— דאָוויד! גאָט איז מיט דיר! וואָסערע דרײַ? האָסט פארגעסן, אז מיר זינען פינף?
דאָוויד האָט זיך געריבן די אויגן, גלייך ווי ער וואָלט דערהערט מייעדייע וואָס פאר א ניס.
— פינף? וויאזוי קומט אויס נאָך דיין כעזשבן פינף?
— ראַכמיסטער מינער! איך און דו איז ניט צוויי. בעטי איז ניט דרײַ. סיאַמקע איז ניט פיר...
דאָוויד האָט זיך געגעבן א פאטש אין שטערן, אויסגעשפיגן אין א זיט און אָנגערופן זיך צום טשינאוויק:

— איך האָב גאָר פארגעסן. מיר זינען ניט דרײַ, נאָר פיר. פיר זינען מיר.
— ניט פיר! — שרייט צו אים סאַרע. — ניט פיר, נאָר פינף!
— פארוואָס פינף? וווּ איז דער כעזשבן?
— דעם קווארטיראנט האָסטו פארגעסן? צי דו ווילסט אליין נעמען אן אומגליק אף דיין קאַפּ?...
— טפו זאָל דאָס ווערן! — האָט שאפירא ווידעראמאָל זיך מעכאבעד געווען מיט א פאטש אין שטערן און מיט א שפיי אויס, און אָנגערופן זיך צום טשינאוויק, קלוימערשט מיט א שמייכלעך:
— איך האָב מיר שוין גאָר פארפלאַנטערט. מיר זינען ניט דרײַ און ניט פיר, מיר זינען פינף.
— טע־ע־עקס! — האָט דער טשינאוויק אויסגעצויגן, ניט אפגעהערט זיך שפּיגלען אין סאַרע שאפיראס שווארצע האַר, וואָס האָבן זיך צעוואַרפן אף אירע קלאַר־ווייסע נאָך גאנץ יונגע בריסט. — פינף זאגסטו? עפשער זעקס? עפשער זיבן? און עפשער נאָך און נאָך? איבעריקנס, אָט וועלן מיר באלד זען.

און דער טשינאוויק מיט די פארשלאָפֿענע רויטלעכע אויגן האָט א ווונק געגעבן צו זינע באהעלפערס, מע זאָל מאכן א רעוויזיע, און די באהעלפערס האָבן זיך געגעבן א נעם צו דער ארבעט. בעטן און שאפעס, טישן און בענקלעך זינען געווען איבערגעקוקט עטלעכע מאָל. פון סיאַמקע האָט מען אראַפגעצויגן די קאלדרע און צוגעטראָגן אים צום פֿאַנעם א רעפּלעקטיוו לאמטערנדל, אזוי אז סיאַמקע האָט זיך פארשעמט און צעלאכט. דאָס אייגענע האָט געזאָלט פאַרקומען אויך מיט בעטין, האָט בעטי זיך געגעבן א כאפּ אוף און א שפרונג אראַפּ פון בעט, מיט קאס זיך איינגעהילט אין א לייַלעך, און געבליבן שטיין אויג אף אויג מיטן האלב־פארשלאָפֿענעם טשינאוויק, מיט די באלטייווע־ליפּן, וואָס האָט געוואַרפן מיט זינע רויטלעכע אויגן פון דער טאַכטער אף דער מוטער און פון דער מוטער אף דער טאַכטער, פארגלייכנדיק, אפֿאַנעם, וועלכע פון די צוויי וואָלט ער א באלן געווען צו האָבן...

„דער שווארציאָר זאָל זיי וויסן, ווער ס׳איז שענער! — אזוי האָט ער געטראכט בא זיך אין הארצן. — דער רוער האָט זיי ביידע ניט גענומען! שייין זינען זיי ביידע. נאָר די קליינע איז רייצנד! ווענוס... יונאַנאַ... אפראַדיטאַ...“ האָבן זיך אים געפלאַנטערט אין זיין זיקאַרן אלערליי נעמען, וועלכע ער האָט אויסגעלייענט אין די ראַמאנען. און פון די אלע נעמען האָט ער פארגעסן איין נאָמען, וועלכער וואָלט זיך אמבעסטן געפאסט אין דער דאָזיקער מינוט פאר דער שיינער בעטין מיט איר קלאַר מאטעווע פֿאַנעם, מיט דער אויסגעטאַקטער נאָז, מיט די פרעכטיקע טונקעלע האַר, מיט די געדיכטע ברעמען און מיט די גרויסע קארע אויגן, וואָס האָבן געברענט אין דער מינוט מיט א פייער פון צאר און פון צאָרן.

יעהודים — איז געווען דער דאָזיקער נאָמען.

דאָס פערצנטע קאפיטל

אן הענט!

ווען אונדזער ראבינאוויטש זאָל טאקע זיין דער עמעסער ראבינאוויטש, ניט פאפאָוו, וואָלט ער, האַבנדיק א מעדאל און ניט אריין אין אוניווערסיטעט, זיכער אזוי געשמאק ניט געשלאָפן, ווי דער

איז געשלאפן אין דער דאזיקער נאכט... ניט נאך ער האט נישט געהערט ניט קיין מוירעדיק קלינג
גען, ניט קיין טופען פון א סאך פיס און ניט קיין קוילעס פון א סאך מענטשן, ער האט אפילע
ניט געהערט, ווי דער באלעבאס זינער, דאוויד שאפירא, שטייט איבער אים און טארעט אים בא
דער קאלדרע און וועקט אים אלעמאל העכער און העכער: „ראבינאוויטש! ראבינאוויטש!! ראבינא-
וויטש!!!“ ראבינאוויטש איז גאר געווען וויסערך ווו! ערגעץ אף שליטעלעך האט ער זיך געשליטלט
בארג-אראפ, איבערן שניי, און ניט אליין, נאך דאפקע אינצווייזן, און דאפקע מיט בעטין, וואס
האט אים ארומגענומען מיט ביידע הענט, צוגעטוליעט איר פאנעם צו זיין פאנעם, אירע כיינעוודיקע
בעקלעך צו זינע ליפן, און ער קושט זי, קושט זי, קושט זי, און זי לאכט, רייסט זיך פון זינע
הענט און לאכט, און ער קושט זי און קושט זי און ציט זי צו זיך. „וויזן ציסטו מיך?“ — „קום,
טייערע! קום, בעטי!“ — „וויזן?“ — „אהין, אהין אין קלויסטער אריין...“ — „אין קלויסטער?
כא-כא-כא! וואס וועלן מיר טאן אין קלויסטער?“ — „דארט וועלן מיר כאסענע האבן. דארט וועל
איך דיר נעמען. דארט וועסטו זיין מינע, מינע, מינע!“

— וואס בעלעבעטשעט איר: מינע, מינע, מינע? — זאגט דער באלעבאס צום קווארטיראנט
און שלעפט פון אים די קאלדרע. — שטייט נאך אף, פאליציע איז דא, ראבינאוויטש! ראבינאוויטש!!
ראבינאוויטש!!!

— וועלכער רועך ראבינאוויטש? פונדאנען האט זיך דא גענומען א ראבינאוויטש? — מאכט
דער קווארטיראנט צום באלעבאס, שלעפנדיק צוריק מיט איין האנט צו זיך די קאלדרע און מיט דער
אנדערער, רייבנדיק זיך די אויגן, — וואס איז? וואס איז געשען?

— פאליציע איז דא. א רעוויזע... אן אבלאווע... מיין איך א רעוויזע.

— וועלכער רועך פאליציע? וועלכע רעוויזע? ווער דארף זי? האלדז-און-נאקן די פאליציע!...

— גאט איז מיט אייך, ראבינאוויטש! וואס רעדט איר? פראוואזשיטעלסטווע...

דאס לעצטע ווארט האט, אפאנעם, פארט געווינקט בעסער פון אלצדינג.

— פראוואזשיטעלסטווע? אהא! איך ווייס שוין. ווו זשע איז זי?

— ווער?

— די פראוואזשיטעלסטווע, צו אלדי רוכעס!...

— טפו זאל דאס ווערן! איר זאלט ניט זיין קיין ייד, וואלט איך געזאגט אז איר זענט שיקער.

איר רעדט ניט ווי א ניקטערער. איך דערצייל אייך, אז פאליציע איז דא, אן אבלאווע, מיין איך, א

רעוויזע, פרעגט זיך נאך אף אייער פראוואזשיטעלסטווע, פרעגט איר מיך: ווו איז זי?

ערשט נאך די ווערטער און דערזען בא דער טיר א נאדזיראטעל, האט ראבינאוויטש קוים צע-

קייט, וואס דא טוט זיך, און האט אנגעהויבן זיך דערמאנען, ווו ער איז אין דער וועלט... פונדעסט-

וועגן, האט ער דעם רועכס נאמען איבערגעכאזערט נאך א היפשע עטלעכע מאל, ביז דער באלעבאס

האט אים געשטעלט אף די פיס און אריינגעפירט אין צווייטן צימער, ווו ער האט געטראפן דאס

אויבנבאשריבענע בילד: די באלעבאסטע שטיין אינגעהילט אין א קאלדרע, בעטי — אין א לילעך,

און אנטקעגן זיי דער טשינאוויניק מיט די באלטייווע-ליפן.

די ערשטע מינוט האט ער ניט אינגאנצן געקאנט פארשטיין, וואס דא טוט זיך. מיידע, א

רעוויזע איז א רעוויזע. אבער וואס האבן דא צו שטיין ביידע פרויען האלב-נאקעט?.. און וואס קוקט

אף זיי אט דער נעפעש מיט אזעלכע אויגן?..

און עס האט זיך אנגעצונדן אין אים א פייער אף דעם נעפעש מיט די גראבע באלטייווע-ליפן,

ווארעם ער איז אנגעקומען פונקט אין דער מינוט, ווען דער טשינאוויניק האט אויסגעפרעגט בא בע-

טין, וויפל יאר זי איז אלט.

— אכצן, — האט אים די מוטער געענטפערט פאר דער טאכטער, און דער טשינאוויניק האט

איר אפגעהאקט:

— איך פרעג ניט בא דיר, איך פרעג בא איר.

— אכצן, — האט אים געענטפערט שוין בעטי אליין.

— לייגסט, דושענקא, — האט איר א זאג געגעבן דער טשינאוויניק מיט א שמייכלע אף

זינע באלטייווע-ליפן און געוואלט אופדעקן א ביסל פון איר דעם לילעך. איז אויסגעוואקסן דער

קווארטיראנט און אויסגעדונערט אף אזא קאל, אז אלע האבן זיך דערשראקן:

רוקי פראטש!!!¹

.....

זינט דער טשינאוויניק איז א טשינאוויניק און גייט אף „רעוויזיעס“, האט ער נאך ניט געהערט,

אז א ייד זאל האבן א האזע אופצוהייבן אזא קאל... א מינוט איז ער געשטאנען און געקוקט אף דעם

¹ אן הענט!!!

יונגנמאן, נישט געקאנט אויסרעדן א ווארט פון איבעראשונג. נאכדעם האט ער אפגעאטעמט און גענומען זיך צום כעוורעמאן:

— דו... ווער ביסטו אזעלכער?

— וואס פאר א „דו“? אויס דו, היינט זאגט מען „איר“, ניט „דו“...

דער טשינאוויק האט אזש אראפגעלאזט ביידע הענט, און א קרום שמייכלעך האט זיך באוויזן אף זיינע גראבע באלטייווע-ליפן. ער האט נאר א קוק געגעבן אף זיינע באהעלפערס און ארויס-געלאזט א באפעל:

— נעמען זאל מען אים!

— מע דארף מיר ניט „נעמען“, איך גיי אליין, — האט ראבינאוויטש געזאגט פעסט און איז איינינעם מיט די באהעלפערס אריין צו זיך אין כידערל אנצוטאן זיך און גיין, ווהיין מע וועט אים פירן.

דער טשינאוויק מיט די באלטייווע-ליפן, וואס איז א מינוט פריער געווען פול מיט יעצעהאָרע צו אַט די צוויי האלב-נאקעטע פרויען, און באזונדערס צו דער יינגערער, וואס האט אייסגעזען אין זיינע אויגן ווי א פרישע פיירע, א שמעקנדיקע צייטיקע פערשקע, נאך מיט טוי איבערגעדעקט, האט פאר רעציקע נישט געקאנט רעדן א ווארט. עס האט אין אים געברענט א פייער. ערשטנס, אף דעם זשידאָוסקי באַכער, פאר זיין כוצפע און פאר זיין האלטן זיך; און צווייטנס, וואס מע האט אים צעשטערט זיינע בעסטע מאכשאַוועס און איליוויעס, אזוי אז ער האט שוין קימאט גאר פארגעסן, וועגן וואס האט ער דא נאָרוואס געטראכט.

„א...?? — האט ער זיך באלד דערמאנט, ווארפנדיק דעם לעצטן קוק אף בעטין, וואס האט אויסגעזען אין דער מינוט, איינגעהילט אין ווייסן לילדעך, ווי א פרעכטיקע סטאטוע, אויסגעהאקט פון מאַרמאָר. — א? ווענט... יונאנא... אפראָדיטא... אן אפעטיטנע זשידאָואַטשקע — ניטאָ וואס צו

רעדן... אן אווירע! אפן ארט פון דעם כוצפעדיקן באַכער וואָלט איך בעסער געוואָלט אַפּפירן אַט די וועגס פון דער יידישער גאס..."

און ניט-וויילנדיק האָט זיך אַרויסגעריסן באַ אים אַ שווערער זיפּץ פון טיפּן האַרצן. פאַר אַט דעם בעזאַדאָם איז עס בעעמעס געווען אַ גרויסער שאַדן...

ווי האָט ער געקאַנט פאַרויסזען בענעווע, אַז די דאָזיקע זעלטענע שיינהייט, די דאָזיקע וועגס פון דער יידישער גאס, וועט נאָכאמאָל אַריינפאלן צו אים אין די הענט אַריין, און נאָך וויאזוי אַריינפאלן?!

דערווייַל די נאכט שטייט ניט, מע מוז גיין ווייטער. דער טשינאָוויק טרייבט די באהעלפערס, זיי זאָלן בעמען דעם כעוורעמאן, און דער כעוורעמאן האָט צייט. ער טוט זיך אָן... דאָויד שאפיראַ האָט זיך אפילע געוואָלט אַרויסשטעלן פאַר אַ מייליך-יישער, אַ שטאדלען פאַר זיין קווארטיראנט, אַפגעשווירן זיך, אַז ער האָט אַ פראוואַזשיטעלסטווע; אים אזא שטיק גאָלד, וואָס פאַר אַ פראוואַזשי-טעלסטווע! נאָר וואָס דען? זי געפינט זיך נאָך אין דער זוכאָווראטשעבנע... האָט אים אַבער דער טשינאָוויק אַפגעשטופט מיט דער האנט, אויסגעדרייט דעם קאַפּ צו זיינע באהעלפערס, וואָס האָבן געהאַלפן ראבינאָוויטשן אַנטאָן זיך, און אויסגעשריגן, שוין גאָר אַף דער הויכער אַקטאווע:

— וואָס באַברעט איר זיך דאָרט אזוי לאַנג? וועלכע שוואַרצע יאָר? אַקאַרשט ווי מע זעט ניט גייט אוועק די נאכט! ס'איז נאָך דאָ גענוג קאַנטראַבאַנדנע סכּוירע אַף דער דאָזיקער גאס, באַ די קינדער פון ייִסראָעל! לעבעדיק! רירט זיך! פארטיק! מאַרש!

(פאַרזעצונג קומט)

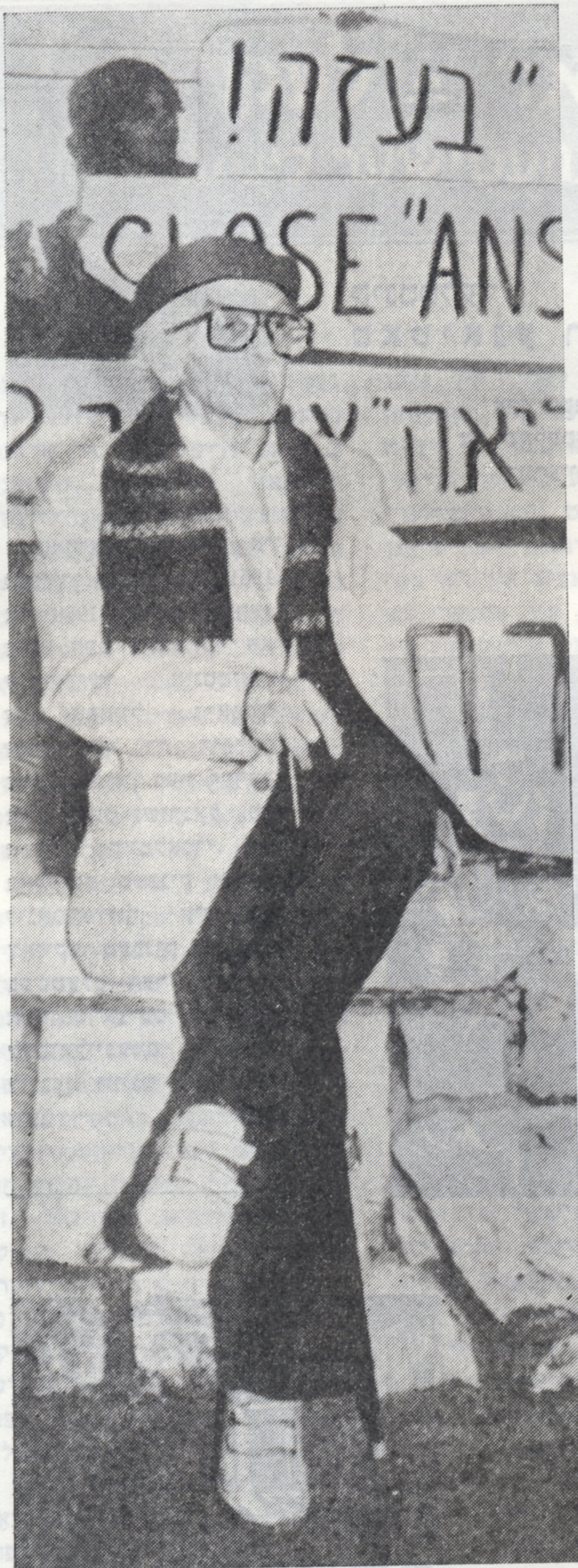
בראָניק

צו די פערספעקטיוון פון דער נאַציאָנאַלער

אַנטוויקלונג פון דער יידישער אוטאָנאָמער געגנט

צווישנאַציאָנאַלע באַציונגען. אַף דער זיצונג זיינען מיט קאַנקרעטע פאַרשלאָגן אַרויסגעטראָטן דער פאַר-דינסטפולער לערער פון רספּסר אי. פרישקאַלניק, דער פאַרזיצער פונעם קאָמיטעט פאַר ראדיאַ און טעלעוויזיע באַם געגנט-אויספירקאָם וו. ראַטעני-שטיין, דער שטעלפארטרעטער פונעם רעדאַקטאָר פון דער צייטונג „ביראַבידזשאַנסקאַיאַ זוועזדאַ" מ. קלימענקאַ און אַנד. די פאַרוואלטערן פונעם געגנטלעכן בילדונגס-אַפטייל פ. כאַנוקאווע האָט באַרירט די פראַגע וועגן שאפן מעטאָדישע לערנבי-כער אַף צו דערלערנען די יידישע שפראַך.

אין געגנטלעכן פארטיי-קאָמיטעט פון דער יידי-שער אוטאָנאָמער געגנט איז פאַרגעקומען אַן אַר-גאַניזאַציאָנעלע זיצונג פון דער אַרבעטס-קאָמיסיע פאַר די פערספעקטיוון פון דער נאַציאָנאַלער אַנט-וויקלונג פון דער יידישער אוטאָנאָמער געגנט. אין דער זיצונג האָבן זיך באַטייליקט פאַרשטייער פון די אונטערנעמונגען, פון דער אינטעליגענץ, קאַרעס-פאַנדענטן פון דער ראדיאַ און טעלעוויזיע, פראַ-פאַריינישע און קאָמיגישיע טוער. דער סעקרעטאַר פון געגנטקאָם פון דער פארטיי ג. קוליקאווע האָט גערעדט וועגן פאַרפולקומען די

מאָרדכע אווישאָל
1898—1988

נייט פון אויסלאנד

קאָנפערענץ פון דער פריינטשאפט־באוועגונג
'ישראל — פססר

אין טעל־אוויוו אין פאָרגעקומען א קאָנפערענץ פון דער באוועגונג פאר דער יי־ראַעל־סאָוועטישער פריינטשאפט. עס האָבן אין איר אַנטיילגענומען פאָרשטייער פון די אַפטיילונגען אין אנדערע שטעט און יי־שוויים.

די קאָנפערענץ האָט געעפנט דער מיט־גליד פונעם סעקרעטאריאט ש. טובי, וועלכער האָט, צווישן אנדערס, דערציילט וועגן דעם לעבנסוועג פונעם פארשטאָרבענעם גרויסן איורייט־שרייבער מאָרדכע אווישאָל, וועלכער איז געווען דער גרינדער און לאנג־יאַריקער פאָרזיצער פון דער דאָויקער באַוועגונג.

א באריכט וועגן דער טעטיקייט פון דער געזעלשאפטלעכער אָרגאניזאציע פארן פאָריקן יאָר האָט געמאכט איר גענעראל־סעקרעטאר י. גאָזשאנסקי.

א גאס אָף בויז מילערס נאָמען

דער אויספיר־קאָמיטעט פונעם ביראָבידזשאנער שטאַטסאָוועט פון פאָלקס־דעפוטאטן האָט דעם 12 אפרעל 1988 ארויסגעטראָגן א באשלוס אַנצורופן אפן נאָמען פון בויז מילערן די גאס טאָרגאָוואיא. אָף אַט דער גאס האָט דער באוועסטער יי־דישער שרייבער געווינט א סאך יאָרן.

פֿיכער-גראפיק

קינסטלער טאטיאנע רעטער

איליוסטרაციס
צו שאלעם-אלייכעמס
דערציילונגען

טאטיאנע רעטער איז
געבוירן געווארן אין 1961.
אין 1988 האט זי פארעג-
דיקט דעם מאַסקווער פאָ-
ליגראפישן אינסטיטוט,
דעם אַפטייל „גראפיק“.
דורכגעגאן די דיפלאם-
פראקטיק אין דער רעדאק-
ציע פונעם זשורנאל „סאָ-
וועטיש היימלאנד“. איר
באליבטע טעכניק איז די
לינאָגראַוויר. אין דער
דאָזיקער טעכניק איז פאָר-
געשטעלט דער ציקל פון
איליוסטרაციס צו שאלעם-
לעם-אלייכעמס דערצייל-
לונגען. ווינט אין מאַסק-
ווע.

מאטעריאלן פאר א לעקסיקאָן פון דער יידישער סאָוועטישער ליטעראַטור

שאפיראַ, פעליקס (פייטל)
(1879—1961)

— לינגוויסט, עטנאגראף, פעדא-גאג. געבוירן אין שטעטל כאָלוי, וויסרוסלאנד, אין א מישפאכע פון א לערער. פרי אריבערגעפארן מיט די עלטערן קיין באַברויסק, ווו באקומען א טראדיציאָנעלע יידישע דערציִונג. צו 18 יאָר אָנגעקומען זיך לערנען אין א לערער-אינסטי-טוט. פון 1906 איז ער אין פע-טערבורג א פריוואטער לערער, דערנאך באקומט ער די שטעלע פון א פעדאגאג אין א שול. עס באווייזן זיך זיינע ערשטע מע-טאדישע און קריטישע ארטיקלען און רעצענזיעס אין א ריי זשור-נאלן. אין 1911 ווערט ער א צו-הערער אפן יורידישן פאקולטעט פונעם אימפעראטארישן אוניווער-סיטעט, נאָר פארענדיקט אים ניט און פאָרט אריבער אין 1913 קיין באקו, ווו ביזן 1920 פארוואלטעט ער מיט א אטלמעטיורע. ער פאר-עפנטלעכט דערציילונגען, פעליע-טאָנען, ארטיקלען וועגן מענדעלע מויכער-ספאָרימען, שאַלעם-אליי-כעמען, פערעצן. אין די יאָרן 1914—1916 פירט ער אַן מיט דער עקספעדיציע אף צו דערלערנען אין די שטעט קובא, דערבענט, דעם שטייגער פון די בארג-ייִדן מאכאטשקאלא, נאלטשיק און אנד., זאמלט צונויף א גרויסן עטנאגראפישן מאטעריאל — פאָ-טאגראפיעס, לעגענדעס, לידער. א טייל פון די דאָזיקע מאטעריאלן פארעפנטלעכט ער אין באקו אין "קאווקאזער וואָכנבלאט". נאָך דער רעוואָלוציע אָרגאניזירט ער אין באקו א "הויז פון קאָמונע", און זיין דערפארונג פארשפרייט דער פאָלקאמבילד איבער אלע קינדער-

היימען פונעם לאנד. אין 1924 פאָרט ער אריבער קיין מאַסקווע, ווו ביזן 1945 ארבעט ער אין א ריין פעדאגאגישע און קולטור-אנ-שטאלטן, דרוקט וויסנשאפטלעך-פעדאגאגישע ארבעטן וועגן פראגן פון פאָליטעכניזאציע אין דער סאָ-וועטישער שול. אין עלטער פון 74 יאָר ווערט ער א לעקטאָר פון איורייט אין דעם מאַסקווער מע-לוכע-אוניווערסיטעט. ער ארבעט אויך אינעם אינסטיטוט פון צווישנפעלקערלעכע באציִונגען, אין דער העכסטער דיפלאָמאטי-שער שול. אין 1954 הייבט ער אַן ארבעטן איבער זיין איורייט-רו-סישן ווערטערבוך. לויטן אופ-טראָג פונעם אינסטיטוט פון מיז-רעכענטעניש בא דער וויסנ-שאפט-אקאדעמיע פון פסער זאמלט ער און זעצט איבער אף רוסיש יידישע פאָלקסווערטלעך פאר דער זאמלונג "שפריכווער-טער און גלייכווערטלעך פון די פעלקער פון מיזִורעך".

ווערן: דער אלטער און נייער כיידער, היסטארישע פארציִיכע-נונג. זשורנאל "וועסטניק פראַס-וועשטשענא יעוורייעוו". פע-טערבורג, 1911; דער כיידער אין ליטע, לויט די מאטעריאלן פון אן אויספאָרשונג. דאָרט, 1913; די יידישע פאָלקס-לערערן מאלקע, בלעטלעך פון דער געשיכטע פון דער יידישער פרויען-בילדונג. צייטונג "פריינט", ווארשע, 1912; דער לעצטער פון די מאַהיקאנער, בלעטלעך פון דער געשיכטע פון יידישער בילדונג. זשורנאל "האמ-וואסער", 1915; דער "נעוויים-בוך" אלס מאטעריאל פון דער יידישער געשיכטע. זשורנאל "וועסטניק פראַסוועשטשענא יעוורייעוו", פעטערבורג, 1912; די פאָלקס-שול און די רעפאָרם פו-

נעם כיידער. זשורנאל "ראס-סוועט", פעטערבורג, 1912; נומ. 2, 3, 4; יידישע שולן אין טראנס-קאווקאז. זשורנאל "וועסטניק פראַסוועשטשענא יעוורייעוו", 1913; מאַראליסטן. דאָרט; די בארג-ייִדן, היסטאריש-עטנאגרא-פישע פארציִיכענונגען; דער גי-סימ-בוך. צייטונג "קאווקאזער וואָכנבלאט", באקו, 1917; פלא-קאלשטשיצי. דאָרט, נומ. 4, 1918; קובא. דאָרט, נומ. 7, 1919; אַטכא-זשיע פראַמיסלי. דאָרט, 1919, נומ. 10; טאטישע קינדער. דאָרט, 1919, נומ. 12; האנטביכער און פאָליטעכנישע אויסשטאטונג, א פראקטישער הילפסבוך פאר לע-רער פון דער מיטלשול. קאָגיו, מאַסקווע, 1933—1936; צו הילף דער פאָליטעכניזאציע פון דער שול. מאַסקווע, קאָגיו, 1932; בא-וועגלעכע אויסשטעלונגען פון לערן-אַנשוילעכע מאכשירים אין קאמף פאר דער פאָליטעכניזאציע פון דער שול, מיט אן אָפרוף פון ג. ק. קרופסקאיא. זשורנאל "זא פאָליטעכניזאציע שקאָלי", מאַסק-ווע, 1933; איורייט-רוסישער ווער-טערבוך. צונויפגעשטעלט פון פ. ל. שאפיראַ. אונטער דער רעדאק-ציע פונעם פראַפ. ב. מ. גראנדע. מאַסקווע, מעלכע-פארלאג פון אויסלענדישע און נאציִאנאלע ווערטערביכער, 1963.

ביבליאָגראפיע: פעליקס לוואַ-וויטש שאפיראַ, זאמלונג פון ארטיקלען און מאטעריאלן (רו-סיש). יערושאַלאים, יידישע אגענץ סאָכנוט, 1983; מ. רו-שטיין, וועגן דעם ווערטערבוך פון פ. ל. שאפיראַ. זשורנאל "נאראדי אזוי אי אפריקי", מאַסקווע, 1966, נומ. 4; ב. מ. גראנדע. זשורנאל "סאָוועטיש היימלאנד", 1964, נומ. 5.

Задание 3. Руководствуясь образцами спряжения глаголов [óпфорт] — «отъехать» и [úфштэйн] — «вставать», образуйте формы настоящего времени остальных глаголов, подставляя вместо пропусков недостающее слово или часть слова (устно и затем письменно).

Неопределенная форма

1. אָפּפאַרן:	איך פאַר אָפּ	דו פאַרסט אָפּ	ער פאַרט אָפּ	Единственное число:
	מיר פאַרן אָפּ	איר פאַרט אָפּ	זיי פאַרן אָפּ	Множественное число:
2. אינקויפּן:	איך קויף איין	דו קויפט איין	ער קויפט איין	Единственное число:
	מיר קויפן איין	איר קויפט איין	זיי קויפן איין	Множественное число:
3. צולויפן:	איך לויף צו	דו לויפט צו	ער לויפט צו	Единственное число:
	מיר לויפן צו	איר לויפט צו	זיי לויפן צו	Множественное число:
4. איינשלאָפּן:	איך שלאָף איין	דו שלאָפט איין	ער שלאָפט איין	Единственное число:
	מיר שלאָפן איין	איר שלאָפט איין	זיי שלאָפן איין	Множественное число:
5. אָפּשטיין:	איך שטיי אָף	דו שטייט אָף	ער שטייט אָף	Единственное число:
	מיר שטייען אָף	איר שטייט אָף	זיי שטייען אָף	Множественное число:
6. אַרויסגיין:	איך גיי אַרויס	דו גייסט אַרויס	ער גייט אַרויס	Единственное число:
	מיר גייען אַרויס	איר גייט אַרויס	זיי גייען אַרויס	Множественное число:
7. אָנקלינגען:	איך קלינג אָן	דו קלינגסט אָן	ער קלינגט אָן	Единственное число:
	מיר קלינגען אָן	איר קלינגט אָן	זיי קלינגען אָן	Множественное число:
8. צונעמען:	איך נעם צו	דו נעמסט צו	ער נעמט צו	Единственное число:
	מיר נעמען צו	איר נעמט צו	זיי נעמען צו	Множественное число:

Перевод: 1) отъехать, 2) закупать, 3) подбежать к ..., 4) уснуть, 5) вставать, 6) выходить, 7) позвонить (в дверь, по телефону), 8) забрать, отнять.

Как переводить глаголы с приставочными словами с помощью словаря

В словаре глаголы приводятся в неопределенной форме, в которой приставочные слова стоят впереди корня и пишутся слитно с ним.

В предложениях приставочные слова стоят зачастую после глагола и пишутся раздельно.

Следовательно, чтобы найти перевод данного производного глагола в словаре, надо приставочное слово поставить впереди глагола и искать в словаре глагол по начальной букве приставочного слова, а не глагольного корня. Так, например, желая узнать, что означают выделенные слова.

1) מיר פילן אױס דעם פלאן. 2) דער אוטאָבוס פאַרט באלד אָפּ.
 надо приставочные слова 1) [ойс] и 2) [оп] поставить впереди глагольных корней
 1) [филн] и 2) [форн] и найти перевод в словаре.

«выполнять»=

«отъезжать»=

1) פילן אױס ← אױספילן

2) פאַרט אָפּ ← אָפּפאַרן

Задание 4*. Напишите слово, которое надо искать в словаре, чтобы перевести
 выделенные ниже глаголы с приставочными словами.

1) מיר שרייבן ארױס די נײַע ווערטער. 2) דאָס קינד שלאָפט גלייך איין. 3) די זון
 גייט שוין אױף. 4) דעם טעקסט זעצן מיר איבער. 5) מאכט צױ די ביכער! 6) זיי גייען
 ארײַן אין וואַגאָן.

Ключ к заданию 4.

1) ארױסשרייבן, 2) אײַנשלאָפּן, 3) אױפגיין, 4) איבערזעצן, 5) צומאכן, 6) ארײַנגיין.

ЛИЧНЫЕ МЕСТОИМЕНЕНИЯ

Личные местоимения в идише, как и в русском, склоняются. Запомните падежные
 формы личных местоимений.

Заметьте многозначность местоименных форм:

I — 1. оно; 2. его (кого?)

1. Вот дитя.

Оно играет.

2. Видишь дитя?

— Да, я вижу его.

II — 1. ему; 2. его (кого?)

1. Я отвечаю ему.

2. Я спрашиваю его.

III — 1. она; 2. её (кого?)

1. Она работает.

2. Я вижу её.

IV — 1. мы; 2. мне

1. Мы работаем.

2. Он помогает мне.

V — 1. вы; 2. ей; её (чье?)

1. Вы спрашиваете.

2. Я отвечаю ей.

3. Это её книга.

VI — 1. Они; 2. их (кого?); 3. им.

1. Они работают.

2. Я спрашиваю их

3. Я помогаю им

VII — 1. нас; 2. нам

2. Вы помогаете нам.

2. Вы помогаете нам.

VIII — 1. вас; 2. вам

1. Мы спрашиваем вас.

2. Мы отвечаем вам

I — עס

1. אָט איז דאָס קינד.

עס שפילט זיך.

2. ז'עסטו דאָס קינד?

— יא, איך זע עס.

II — אים

1. איך 'ענטפער אים.

2. איך פרעג אים.

III — זי

1. זי 'ארבעט.

2. איך זע זי.

IV — מיר

1. מיר 'ארבעטן.

2. ער העלפט מיר.

V — איר

1. איר פרעגט.

2. איך 'ענטפער איר.

3. דאָס איז איר בוך.

VI — זיי

1. זיי 'ארבעטן.

2. איך פרעג זיי.

3. איך העלף זיי.

VII — אונדז

1. איר פרעגט אונדז.

2. איר העלפט אונדז.

VIII — איך

1. מיר פרעגן איך.

2. מיר 'ענטפערן איך.

Así termina el relato del autor de los primeros capítulos de la novela. Los lectores de "Soviétish Heimland" podrán conocer el texto completo de "La broma sangrienta" cuando lean las revistas de la segunda mitad del año en curso y del siguiente 1989.

La inserción en el número de julio de "Soviétish Heimland" está dedicada a los cuadros de los pintores moscovitas Moishe Guemein y Matvei Lipkin.

Los lectores hallarán las tradicionales rúbricas "Materiales para el léxico de la literatura judía" y el "Manual autodidáctico de la lengua yiddish".

Suplemento del número: Note Lurie. Días y años. Comentarios autobiográficos.

קאָוועד זייער אַנדענק

גערשענזאָנס פיעסע „הערשעלע אַסטראָפּאָליער“. צוזאמען מיטן באקאנטן יידישן שוישפילער יאקאָו בעלצער האָט אלבערט סטאַלסקי אויסגעפילט צענדליי קער ראָלן אין זשיטאַמירער יידישן ארבעטער-טעאטער אף שאַלעם-אלייכעמס נאָמען.

די לעצטע יאָרן פון זיין לעבן האָט ער איבערגעגעבן זיין דער-פארונג די שוישפילער פון לואָו, וווי אויך דער זעלבסטעטיקער יוגנט.

ערע זיין אַנדענק!

י. געליעטאָו,

לואָו

שלאכטלייט פון דער סאָוועטי-שער ארמיי.

פאר די יאָרן פון זיין סצעני-שער ארבעט האָט אלבערט סטאַל-סקי געשאפן צענדליקער דראמא-טישע געשטאלטן, צווישן זיי — האַצמאך אין גאַלדפאדענס „קי-שעפמאכערן“, קונילעמל אין „צוויי קונילעמלעך“, צינגיטאנג אין „שור-לאמיס“, יאָסעלע אין „מירעלע עפ-ראָס, עפראָים דער פידלער אין „קרייצער-סאָנאטע“, וולאדימירן אין גאַרדינס „כאסיע די יעסוימע“.

אלבערט סטאַלסקי איז געווען דער ערשטער אויספילער (1935) פון דער הויפט-ראָל אין מוישע

אין לואָו איז אין עלטער פון 83 יאָר געשטאַרבן איינער פון די וועטעראנען פונעם יידישן טעא-טער אלבערט סטאַלסקי.

זיין שעפערישן וועג האָט א. סטאַלסקי אָנגעהויבן אין קינעו אין 1918. אין מעשעך פון זיין פיליאָריקער טעאטראלער טעטי-קייט האָט ער געשפילט באנאנד מיט אזעלכע באוויסטע אקטיאָרן, ווי א. סעגאלעסקאָ, קלארע יונג, אנע גוזיק, בינאָמין שווארצער, מ. עפעלבאום, יאקאָו בעלצער.

אין מילכאָמע-ציט טרעט א. סטאַלסקי ארויס אין די שפי-טאַלן פאר די פארוואַנדעטע

* * *

דישער מילכאָמע איז אייזיק שפילבערג אפן פראָנט. נאָכן זיג ארבעט ער אין סמאַלענסק. די לעצטע צוויי יאָרצענדליקער האָט ער זיך פארנומען אויסשליס-לעך מיט זשורנאליסטיק. ערע זיין אַנדענק!

י. באַלק,

סמאַלענסק

פארשפרייטער פון „סאָוועטיש היימלאַנד“.

אין די דרייסיקער יאָרן נאָכן פארענדיקן די לענינגראדער יורי-דישע הויכשול פאָרט א. שפיל-בערג אוועק קיין ביראַבידזשאַן, ארבעט דאָרט אין דער פראָקורא-טור, איינציטיק דרוקט ער נאָ-טיצן אין „ביראַבידזשאַנער שטערן“.

בייס דער גרויסער פאָטערלענ-

עס איז אוועק אין דער אייבי-קייט איינער פון די עלטסטע יידי-שע זשורנאליסטן אייזיק שפיל-בערג. קימאט זיבעציק יאָר האָט ער מיטגעארבעט אין דער יידי-שער פערזאָדישער פרעסע. זיינע נאָטיצן פלעגן זיך דרוקן אין די צייטונגען „דער עמעס“, „דער שטערן“, „אייניקייט“ אא. ער איז געווען אן אקטיווער אוטאָר און

brutalmente a las mujeres semidesnudas, que se encontraban delante de éste medio dormidas y asustadas. Cuando el policía extendió las manos hacia Bety, Popov le opuso resistencia y por este motivo lo llevaron a la comisaría. Estando preso entre borrachos nocturnos y mujeres libertinas, Popov se cercioró de lo indefensos que eran los hebreos ante la ley. Se encontró allí con uno de sus conocidos hebreos con medalla de oro y estuvieron escuchando como los gamberros sinvergüenzas humillaban a "los judíos de la redada".

Al día siguiente a Popov lo dejaron en libertad. Entonces ya lo martirizaba otro sentimiento: el amor a Bety. Pero él era cristiano y ella judía. Sus padres estaban muy aferrados a lo que es sagrado para los judíos, para que permitieran a su hija casarse con un cristiano. Por esto Popov no se decidía confesarle a Bety quien es él y por qué lleva una máscara hebrea.

Para la familia Shapiro, Rabinovich era un verdadero enigma: una persona muy rara. Judío que no tiene el menor rasgo de judío, judío para el cual la vida del pueblo hebreo, sus costumbres y tradiciones eran ajenas. No parece judío... ¿Y entonces quién es? ¿Con qué medios vive? ¿Quiénes son sus padres? Madame Shapiro, la cual notaba las relaciones que se formaron entre el inquilino y su hija, y en el fondo las aprobaba, comenzó a sonsacar desimuladamente la genealogía de los Rabinovich. Popov en broma le dijo una vez que tenía una tía viuda millonaria que lo mantiene, puesto que es su único heredero. Al enterarse de que su inquilino es heredero de millones, Sara Shapiro ardió en deseo que se formalice la unión entre éste y su hija lo antes posible, pues ¿cuánto se puede esperar?...

Mientras tanto sucedió una desgracia. El hijo de Shapiro, el colegial Siomka, tenía un amigo, un chico cristiano, Volodka, con el que jugaba en el patio. El padrasto de Volodka, un borrachón, le pegaba brutalmente. Empinaba el codo también su madre: Kirillija. Popov-Rabinovich se interesó por Volodka y comenzó a enseñarle gratuitamente. Cierta vez, el día de la fiesta de Purim, la familia de Shapiro estaba sentada a la mesa durante el banquete festivo junto con su inquilino en casa del cuñado, un ricachón "hasidim" llamado Familiant. En eso apareció Kirillija exigiendo a Sara Shapiro que le diga dónde se encuentra Volodka, el cual desapareció repentinamente... El único que encontró que contestarle a Kirillija fue Popov. Le dijo que a Volodka no tenía que buscarlo aquí, sino en lo de su marido borrachón. La "huésped" desapareció, Rabinovich-Popov quedó disgustado: no pudo ver hasta el final cómo festejan los judíos su fiesta. Además, era la primera vez que se encontraba entre "hasidimos". Había leído mucho sobre ellos en los diarios. "Estos 'hasidimos', escribían, son los que utilizan la sangre cristiana para las pascuas"... Popov no creía también antes mucho en semejantes acusaciones, pero con todo quería ver con sus propios ojos quiénes son estos "hasidimos" y qué es lo que pasa en sus casas. Ahora tuvo la oportunidad y se cercioró de que los "hasidimos" son judíos corrientes, sencillos, creyentes, patriarcales, con hermosas costumbres antiguas y su única alegría en la vida es de seguir siendo judíos y tener su dios...

Varios días después encontraron al hijo de Kirillija asesinado. La prensa ultrarreaccionaria rusa armó mucha bulla, acusando a los judíos de haber cometido un crimen ritual. Puesto que era en vísperas de la pascua, aseguraban que la sangre del niño era necesaria para preparar la "matzá". Popov no creía en esa salvaje calumnía, mientras David Shapiro se enfadaba con él porque leía periódicos ultrarreaccionarios: ¿cómo puede un hebreo tomar en las manos semejante "asquerosidad", que vierte tanta porquería sobre los judíos? ¿O puede que este joven no sea judío?...

Ni David Shapiro, ni Popov sabían, sin embargo, que tenían que pasar aun duras penurias al resultar implicados en esta sucia historia.

Mientras tanto comenzaron las vísperas de la pascua judía..."

preparar los deberes para el liceo y en recompensa por esto la vivienda y la alimentación serían gratuitas. El inquilino Rabinovich-Popov aceptó dicha proposición con alegría, no tanto por la vivienda gratuita, sino por que se sentaría junto a la misma mesa con la bella Bety, de la cual quedó encantado desde el primer instante de verla. En general le gustaba la familia Shapiro, vió una vida completamente nueva para él, la vida hebrea con su particular matiz y encanto.

La familia constaba del padre David, la madre Sara y dos hijos Bety y Siomka. David era una persona distraída, nerviosa, "tren expreso", como lo llamaba su esposa. Todo el día estaba ocupado en el trabajo en una oficina ajena, y cuando regresaba a su casa, se acaloraba y discutía con su mujer, no porque era una mala persona, no, es que tenía un carácter fogoso: "era de aquellos verdaderos Shapiro de Slavuta, los que orgullosos, no pueden escuchar cuando habla otro, les gusta que oigan cuando hablan ellos mismos. Para David el único placer en la vida era su casa, su familia, la mujer y los hijos. Al igual que Sara, estaba dispuesto a hacer todo lo necesario para que su único hijo consiga alguna vez una medalla, le regalaba monedas cuando traía notas "sobresaliente" del liceo y no cesaba de decir que un judío sin medalla era lo mismo que un cuerpo sin alma. David Shapiro se apegó enseguida al nuevo inquilino como toda la demás gente de la casa. La familia se interesaba por su ingreso en la Universidad no menos que él mismo. Para todos estaba claro como la luz del día que él ingresaría sin falta.

No obstante, Popov se enteró en la Universidad que además de él había bastante bachilleres con medalla de oro que aguardan con el alma en suspenso la decisión de su destino. Entre los judíos candidatos saltaban particularmente a la vista dos, con los cuales se conoció muy pronto. Uno de ellos Tumarkín, nervioso, vivo, vehemente. Se decía que era sionista, puesto que acometía furiosamente sin cesar contra aquellos que estaban dispuestos a todo con tal de ingresar en la Universidad, incluso con el precio del bautismo. El segundo, Lápidus, estaba ya dispuesto para el bautismo. A Rabinovich-Popov estas discusiones le eran extrañas. Pero con todo Tumarkín le gustaba más. Sólo una cosa le preocupaba: no comprendía el judío. Pero Tumarkín lo tranquilizaba, diciendo que a un judío que no se cohibía de ser judío, no había que reprocharlo. Popov se enteró que en vista de que era "judío" la medalla no le ayudaría a ingresar en la Universidad, sus papeles le serían devueltos a través de la policía. La misma respuesta recibieron los demás judíos con medallas. Pensaban enviar un telegrama colectivo al ministro de instrucción. Hubo algunos que no se desalentaron, incluso se reían de sí mismos. Todos se dirigieron al restorán vegetariano, en donde con las copas llenas de agua en lugar de champaña proban medallas expulsados en particular. Esto le causó gran impresión a Popov y renunciaron ardientes discursos sobre el pueblo hebreo en general y los que ostentaban medallas expulsados en particular. Esto le cansó gran impresión a Popov y regresó a su casa alegre sin saber el porqué. Olvidándose casi de que no lo admitieron en la Universidad, más pensaba en quién le abriría la puerta: si es Bety quiere decir que ella lo quiere...

De manera completamente distinta acogieron este acontecimiento los dueños. Al enterarse de que a Rabinovich-Popov no le ayudó la medalla, se hallaban fuera de sí: ¡qué hará éste sin el "derecho de residencia"! David Shapiro, que se consideraba un especialista en el registro de pasaportes para el derecho de residencia, decidió colocarlo en un policlínico dental y asegurar con ello el derecho a residir en una ciudad grande.

El joven ruso Popov, al cual debido a una broma le tocó el destino de un judío, experimentó enseguida las consecuencias que puede traer todo esto. Cierta noche lo despertaron inesperadamente y lo levantaron de la cama: la casa de David Shapiro fué tida a una redada nocturna. Por vez primera vió Popov lo que era una redada. La casa estaba llena de policías. Buscaban y se metían en todas partes, comprobaban los documentos, echaban de las camas a ancianos y niños. Un policía trató

1021 “En una ciudad provincial rusa, en un reservado aislado de un restorán de moda, se reunieron en un banquete unas dos decenas de jóvenes colegiales que acababan de terminar el liceo, para pasar un rato alegre, para desperdise antes de separarse. Era un alegre festín: se tocaba música, los jóvenes bebían, cantaban, tambo-reaban el piano, pronunciaban discursos, bromeaban, reían, en una palabra, se di-vertían. Más que nadie se distinguía por su alegría un muchacho, moreno, que de-sempeñaba en esa compañía el papel de cabecilla. Este muchacho que por su as-pecto semita, cabello negro y nariz encorbada podía tomarse fácilmente por hebreo, en realidad era cristiano con nombre ruso: Grigori Ivánovich Popov. El notó que su compañero, judío, cuyo aspecto exterior no era el de un hebreo, pero llevaba un nombre netamente judío, Guershko Movmovich Rabinovich, solitario y sombrío, es-taba acurrucado en un rincón de la sala.

1020 Popov se le acercó a Rabinovich y le preguntó que le pasaba y qué era lo que le preocupaba. Rabinovich le contestó que él no podía divertirse al igual que sus compañeros cristianos puesto que era judío y que fuera del umbral de este alegre restorán le aguardaba un mundo semejante al infierno, con todos los sufrimientos a que está condenado un estudiante judío que quiere ingresar en la Universidad. “Si tú, le dijo a Popov, te hallaras en mi pellejo aunque sólo fuera un año, compren-derías que un hebreo no puede divertirse hallándose en tal situación...” Popov, muy animado y acalorado, no podía comprender a Rabinovich, la causa de su humor sombrío, repentinamente le vino a la cabeza una idea fantástica, y le dijo a su amigo hebreo: “¡Vamos a cambiarnos!. Yo seré judío y tú ruso...” Al princi-pio el hebreo no quería saber nada de eso, no estaba para bromas. Pero Popov seguía insistiendo: “¡Vamos a cambiarnos”!. Eso quería decir: cambiarse de nombres, pasa-porte y certificado de bachiller por el término de un año. Popov le dará a Rabino-vich su pasaporte ruso y su certificado de bachiller con clasificaciones “suficiente”, y Rabinovich en cambio a Popov su pasaporte hebreo y su certificado con classifica-ciones de “sobresaliente” y la medalla de oro, recibida en el liceo por sus relevantes conocimientos. Sin mucho pensar, el acalorado Popov arrastró al centro de la sala al confuso Rabinovich, pegó un puñetazo en la mesa y dirigiéndose a la alegre mu-chachada les contó lo del “cambio” con su amigo judío. La hermandad estudiantil acogió esa idea original con entusiasmo y a aprobó con fuertes aplausos. Y allí mis-mo, en el restorán, delante de todos sus amigos, los cuales juraron solemnemente que dicha historia quedará en secreto, el judío y el cristiano efectuaron el “cambio”: Grigori Ivánovich Popov pasó a ser “Guershko Movshovich Rabinovich”, y Guersh-ko Movshovich Rabinovich se convirtió en “Grigori Ivánovich Popov”. Comenzó la gran broma sangrienta...

Al poco tiempo, cuando los estudiantes ya tenían que ingresar en la Universidad, vemos al joven Popov, hijo de un terrateniente ruso, con el grado de “Su excelen-cia”, vagabundeando por las calles de la ciudad universitaria bajo la máscara del judío Guershko Movshovich Rabinovich. No tenía la menor duda que lo admitirían en la Universidad: en su bolsillo tenía el certificado de bachiller con notas “sobresa-liente” y ¡la medalla de oro! Ante todo había que encontrar una vivienda. La halló en casa de un judío de apellido Shapiro. Popov quedó embelesado ante la hija de Shapiro, Bety, una colegiala muy bella que fue la que le mostró el cuarto. La mad-re, madame Sara Shapiro, lo acogió al principio muy friamente: al mirar su pasa-porte se enteró que era un pequeño burgués de Shklov y le dió entender que aquí, en esta gran ciudad, es muy difícil para los hebreos recibir el “derecho de residen-cia”. Pero al enterarse que era un estudiante con medalla que quería ingresar en la Universidad local, cambió su comportamiento para con él. Sólo una cosa le preocu-paba: nació en Shklov, su apellido era Rabinovich, y dice que no conoce ni una pa-labra en judío... Pero Bety, la hija, la tranquilizó diciéndolo que actualmente hay muchos judíos como éste. El nuevo inquilino le gustaba a Sara Shapiro cada vez más. Ella le pidió que haga de repetidor con su pequeño Siomka, que le ayude a

bibliotecas de Lituania) y del candidato a doctor en ciencias históricas, Igor Krupnik (Moscú), "Colecciones etnológicas (sobre la historia de su formación en el Museo Nacional de Etnografía de los Pueblos de la URSS).

El compositor Vladimir Bitkin (Kishiniov) sigue dando a conocer a los lectores los resultados de su labor de muchos años en la compilación del folklore musical judío. El artículo "El folklore musical judío en Moldavia" contiene textos y notas de canciones no publicadas hasta ahora.

En la rúbrica "Notas históricas" se publica una extensa variedad de materiales. El candidato a doctor en ciencias históricas, Alexandr Lokshin (Moscú) dedica su artículo a "La causa de Beylis", que fue una de las manifestaciones de la crisis de la autocracia zarista. Mark Kupovetski (Moscú) presenta a los lectores las etapas principales de la historia étnica de los hebreos en el territorio actual de Ucrania. Arkadi Zeltzer (Vitebsk) participa por primera vez en el número juvenil. Sus notas están consagradas al período prerrevolucionario de la historia de los hebreos de su ciudad natal.

Como "epílogo" de las obras de los jóvenes escritores, la revista publica la obra de Aron Verguelis (Moscú) "La literatura judía soviética y la glastnost.

"Después de ver la luz el primer número de "Soviétish Heimland", compuesto totalmente de obras de jóvenes autores, después del cual, justo al año, apareció el segundo número, el torrente del correo de la redacción adquirió un matiz juvenil complementario: cada segunda carta fue escrita por lectores jóvenes" — así comienza el resumen de las cartas preparado por Borís Moguilner (Moscú), miembro del consejo de la redacción de la revista. El leitmotiv del "correo juvenil" de la revista es el problema del estudio de la lengua judía, la publicación de los correspondientes libros de texto, etc.

"Soviétish Heimland" comienza la publicación de la novela de Sholom-Aleihem "La broma sangrienta", poco conocida para el amplio lector.

La novela está inspirada en los acontecimientos ligados con el asesinato en Kíev del niño cristiano Andrei Yuschinski.

Los ultrarreaccionarios zaristas aprovecharon este asesinato para una nueva campaña contra los hebreos, acusándolos de la ejecución de un crimen ritual, e incoaron un proceso sensacional, conocido bajo el nombre "La causa de Beylis".

Sholom-Aleihem publicó su novela en el diario varsoviano "Haint", comenzando del N° 12 del 13 (26) de enero de 1912, aun antes del escandaloso proceso, y concluyó la publicación el mismo año. En 1913 la primera parte de la novela fue publicada en un libro aparte. La segunda parte debía aparecer en 1915, pero debido a que estalló la guerra y el autor verse obligado a emigrar a Norteamérica, el segundo libro no vio la luz. Sólo en 1923, a los siete años después de la muerte del escritor, aparecieron en Varsovia las dos partes de la novela. Más tarde, a pesar de que fueron publicadas las obras completas de Sholom-Aleihem en nuestro país y en el extranjero, "La broma sangrienta" no fue incluida en las obras completas. En 1928, en una de las editoriales moscovitas se publicó la versión abreviada en ruso de la novela. Al publicar esta obra en nuestra revista damos la posibilidad a los lectores de conocer el texto íntegro de "La broma sangrienta" sin abreviación alguna.

Después de que el diario "Haint" publicó 32 capítulos de la novela, Sholom-Aleihem consideró indispensable referir su contenido para aquellos lectores que antes, por diferentes causas, los dejaron pasar. El relato del escritor fue publicado en el número 68 del diario del 19 de marzo (1 de abril) del año 1912 y nosotros lo reproducimos en los idiomas de nuestro resumen.

RESUMEN

“Soviétish Heimland” (“La Patria Soviética”)

Nº 7, julio, 1988

El presente número de la revista es el resultado de la labor realizada por la redacción de “Soviétish Heimland” en el transcurso de los últimos tres años con los escritores judíos jóvenes. A las obras de los jóvenes autores fueron dedicadas las ediciones de julio de los años 1986 y 1987 de la revista. Las selecciones colectivas de los jóvenes fueron incluídas, además, en dos números (en el Nº 11 de 1986 y en el Nº 3 de 1987). Algunas de estas obras fueron también conocidas por el lector ruso del tercer número del almanaque “Año tras año”. Los problemas de la nueva generación de escritores judíos se discutieron en la sesión plenaria del consejo de la redacción de la revista en junio de 1987 (véase el informe en “Soviétish Heimland” Nº 12 de 1987).

Al lector le llamará la atención que en el número juvenil nuevo de “Soviétish Heimland” faltan las obras de ciertos autores jóvenes ya conocidos, como Borís Sandler (Kishiniov), Lev Berinski (Moscú), Velvla Chernin (Moscú) y otros. La redacción de la revista los pasó, como se dice, a la categoría de “Literatos ya formados”.

La edición de la revista que ofrecemos al lector puede considerarse una original recopilación de obras para obtener el diploma de jóvenes autores de la “promoción” de 1988.

La prosa en el tercer número especial de “Soviétish Heimland” está representada por los relatos de Guenadi Estraih (Moscú) “Mittelspiel”, “El ataque”, “El intermezzo”, “La herencia”, “La carrera de Sandomirski”, de Mijail Felzenbaum (Beltsi) “Así es el destino”, “La confesión”, “El camino de la primavera”, “La tortugueta bajo lluvia”, y de Dmitri Yushkovski (Moscú) “El divorcio”.

En la rúbrica poética fueron incluídos los versos de Felix Haimovich (Minsk), de Misha Lemster (Kishiniov), Zisi Veitsman (Kúibishev), Alexandr Beiderman (Odessa), Mark Zingueris (Vilnius), Nina Zilberman (Birobidzhán) y de Shloim Groman (Moscú), que se publican por primera vez en este número.

La crítica literaria está representada por el artículo de Faina Grinberg (Tashkent), que publicó en los números juveniles anteriores de la revista artículos acerca de la prosa de B. Sandler y G. Estraih. En su nuevo trabajo F. Grinberg habla sobre la creación poética de V. Chernin.

Bajo la rúbrica “Breves reseñaciones” se insertan materiales sobre la última publicación de la “Colección de Palestina” y sobre la gramática de la lengua yiddish aparecida en Leipzig. Los autores de las reseñaciones son Mijail Krútikov (Moscú) y el candidato a doctor en ciencias filológicas, Alexandra Ayhenvald (Moscú).

En la rúbrica “Nuestros comunicados” se insertan los estudios de Emanuelis Zingeris (Vilnius) “La gente y los libros” (sobre el fondo de libros judíos en las

Jewish life and tradition; in a word, he is a Jew who seems no Jew at all... Who is he then, where does his money come from, what are his parents? Madame Shapiro, who has followed and not without delight the boarder's liking for her daughter, gets still more inquisitive. Rabinovitch tells her once, jokingly, about his aunt, a widow millionnaress; it is she who sends him money for he is her only heir. The millionnaress' heir seems a diamond of a man to Sarah who is now only anxious to see her daughter engaged to the boarder as soon as possible. Well, what is the use losing time...

The course of events, however, is quite different. Shapiro's son, Syomke, has a friend, a Gentile boy Volodka, whom he plays in the street with quite a lot. Volodka's life is just the opposite of Syomke's, for Volodka has the drunkard stepfather by whom he is commonly beaten and the illiterate mother Kirillikha also paying tribute to liquor. The Shapiro parents disapprove of Syomke's friend, yet they can do nothing about it. Besides, Volodka himself is quite a nice boy. The boarder notices him and takes him as his free pupil.

The Purim starts. The Shapiro, with their boarder, are sitting cheerfully at table in the house which belongs to Shapiro's brother-in-law, a rich Hassid named Familiant. Suddenly the door opens and Kirillikha enters. She goes for Sarah Shapiro asking her where Volodka is. He has disappeared... The only person telling Kirillikha what to do is the boarder who advises her to look for the boy at her husband's place, for the drunkard always messes about with Volodka... Off goes Kirillikha taking this advice and leaving Popov-Rbinovitch quite annoyed by the interruption of the Jewish holiday. All this happening the first time he has found himself among the Hassidim! He has read plenty of ugly things about them in the Russian press. "It is these "hassidim" who use Christian blood for their Passover", newspapers read... Popov hardly believed the wild accusations, yet he was always eager to see things with his own eyes. Finally has he got a chance to see what he wanted and the result proves quite different from what he could expect, for he learns Hassidim to be ordinary religious people with patriarchal manners and handsome ancient rites whose only joy is "being Jews and believing in God"...

To return to Kirillikha's son, his story proves fearful indeed, for he is found murdered and stabbed all over a few days later. The Black Hundred press of the city levels the accusations against the local Jews blaming them of murdering Volodka and using his blood in their matzoh on Passover. It is time before the Passover indeed. Popov does not believe in the monstrous accusations.

David Shapiro is constantly angry with his boarder for reading the anti-Semitic newspapers, for merely touching the foul slanderous sheets. Is his boarder a Jew indeed?

Neither David Shapiro nor Popov do not know yet what there is in store for them in the frightful course of events following Volodka's murder...

It is now Passover Eve...

Such is the summary of the novel's initial chapters done by the author himself. The magazine will be publishing the novel in the forthcoming issues of 1988 and in the next year's issues.

The colour plates introduce to the reader artistic work of young Moscow painters Moyshe Gemeyne and Matvey Lipkin.

The issue also has its traditional sections "Materials for a Lexicon of Jewish Soviet Literature", "Teach Yourself Yiddish".

Supplement to the issue:
"Days and Years". Autobiographic Notes by Note Lurie

The boy always gets a coin for his highest marks and his father's firm conviction is that a medalless Jew is no better than a soulless body. David Shapiro takes to the new boarder at once, and the whole family follows the young man's application matters quite closely. They are all absolutely sure that he will be accepted.

The young man, however, does not share their optimism seeing at once that the medal is not of great importance. He learns at the University gates that a good many Jewish medalists are expecting the crucial decision of their fate. Of these, two attract his special attention. One is Tumarkin, a nervous and lively youngster, real fire. Other applicants suspect him of Zionist views, for he always gets indignant at the unscrupulous souls who consider changing their faith just to enter the University and to secure a career. The other, Lapidus by name, is entirely different seeming quite ready to become a Gentile. For Rabinovitch-Popov all this is quite strange, his sympathy, however, goes rather for Tumarkin. There is just one problem he is truly concerned with, that is his not understanding a single word of Yiddish. Tumarkin consoles him saying that the Jew who does not renounce his own people is the main treasure.

A short time passes and Popov learns from a University official that no medal can help him enter the University, for he is a Jew. He is also informed that he will have his documents back in the police station. The other Jewish medalists also remain outside. Some of these get indignant and turn very active planning to send a joint cable to the Education Minister. Others seem to stay in high spirits joking about themselves and their sad position. All this ends in a party at a vegetarian restaurant where mineral water, instead of champagne, is drunk to the Jewish people in general and to the expelled medalists in particular. Popov is most favourably impressed by the applicants' courage and calmness; he arrives home almost happy and ready to forget about his failure. Going upstairs he is preoccupied with the guessing of who will open the door to him; be it Betty, that would be an omen of her affection, he thinks...

The Shapiros, on the contrary, get quite desperate about the news. The medal hasn't helped, thus the boarder is no longer permitted to reside in the Gentile city. David Shapiro is especially worried and takes thought for the matter considering himself top specialist in "residence problems". Shapiro decides that the boarder should be assigned to a dentist in order to live in the city.

Thus the young Russian wag in the Jewish skin learns quite soon how it feels to be a Jew. He has still to learn a good many things. Once, deep in the night's sleep, he is rudely woken up, because David Shapiro's house is raided upon by the police. It is for the first time that Popov sees the police raid made upon Jews at night, with every corner searched, every document checked and every person, no matter his age, dragged from his bed. Seeing the two half naked women, both sleepy and terrified at once, a raider happens to forget his manners stretching his hand for the beautiful girl. "Hands off her", shouts indignant Popov, and this "impudence" of his is punished immediately. He is taken to the police station. Imprisoned in the same ward with drunkards, prostitutes and rascals, Popov feels acutely what it means to be a Jew. Popov meets another Jewish medalist there and the two of them hear the hooligans humiliate the "raided" Jews...

Popov is released on the next day through David Shapiro's intercession. Everyone in the Shapiro house is happy to see him back. Yet, the boarder gets restless because of his love for Betty. A Gentile and a Jewish girl. The Shapiros are too bound to the sacred heritage of the Jewish people to let a Gentile in their circle. Popov is willing to tell Betty about his disguise and the whole bargain, yet he is constantly putting the grave conversation off.

The Shapiros, in their turn, are puzzled by Rabinovitch who turns to be a strange Jew indeed. Not a single trait of Jewishness in him, no understanding of

no feast can help him forget the helllike world outside awaiting the Jewish applicant for the University. "If you were in my skin, for at least one year, then you would know quite well that it is impossible for a Jew to enjoy himself in such a position, you would feel what it means to be a Jew", says Rabinovitch. Agitated and hilarious, Popov fails to understand him and accept his reasoning. He goes on saying that the devil is not as black as he is painted. Suddenly a crazy idea strikes him and he says to the gloomy Jew, "Well, let's change our parts, let me be a Jew for a year, and let you become a Russian". The depressed Jew evades what he takes to be a silly joke; Popov, however, is quite insistent. He actually means exchanging names, passports and gymnasium diplomas, all that for one year. He suggests that he should give Rabinovitch his Russian passport and his diploma with all the low marks getting the Jewish passport, Rabinovitch's diploma with the top marks and his gold medal in exchange. Cheerful and dizzy with wine, Popov drags the puzzled and embarrassed Jew to the middle of the room where he taps on the table calling his fellows' attention. He relates the brilliant idea to them getting an enthusiastic response and a storm of applause. Right there, in the restaurant room, the bargain is struck, Grigory Ivanovitch Popov becoming Gershko Movshovitch Rabinovitch and Rabinovitch entering the skin of Grigory Ivanovitch Popov. The friends all promise solemnly not to divulge their secret for a year. Thus the great bloody farce is started...

The time to enter the university arrives, and the reader sees the young Popov roam the streets of a large city outside the pale in quest of a room-to-rent sign. A true gentleman, the son of a State Councillor, a rich Russian land-owner, appears now in the Jewish disguise. By his newly acquired documents he is a poor Jew, Gershko Movshovitch Rabinovitch. He has submitted his papers to the University of this city and he is still confident that they are going to take him in, with his excellent diploma and his gold medal. His major concern is finding a room. He does find one in the house of a local Jew, David Shapiro, and he likes the prospect of renting it at once. The main enchantment is the Jew's daughter, the fascinating beauty from a local gymnasium. It is she who shows him the room to be let. The girl's mother, Madame Sarah Shapiro, is not too enthusiastic at first, learning from Rabinovitch's passport that he is a poor citizen of Shklov with no special permit to live outside the pale. She tells him at once that the sacred Gentile city he has arrived in is no paradise for wretched Jews seeking the right of residence in it. Learning of his gold medal, the landlady feels entirely different. The only thing the landlady is somewhat puzzled about is the fact that the new boarder, a Rabinovitch from Shklov, does not understand a single Jewish word. The daughter, however, is not surprised at all telling her mother that there are plenty of Jews nowadays who do not understand Jewish talk... The landlady is soon getting more and more fond of the new boarder and finally lets him have the room and the board free of charge. The compensation is his coaching the little Syomke for his studies at the gymnasium. The boarder is ultimately happy to sit at table with his beloved Betty, for his heart now belongs to her alone. He likes the whole family too, for it is among the Shapiros that he enjoys the Jewish life with its very special flavour and charm for the first time.

The family are four, David, the father, Sarah and the two children. The nervous and absent-minded head of the family is nicknamed "express train" by his spouse. He is constantly preoccupied with his work at some office owned by another man; returning home he often gets angry or quarrels with his wife which is actually due to his hot temper rather than to the ill nature. Oh no, ill-natured he is not, he is a true Shapiro, one of those very real Slavuta Shapiros, a proud and dignified man, unable to hear other people speak, authoritative and commanding. This does not prevent him from having his home and his family as the only joy of his life. Like Sarah, he is ready to bend over backwards to see his only son a medalist.

by Alexander Lokshin, Cand. Sci., Hist. (Moscow). The major stages of the ethnic history of the Ukrainian Jewish community are shown by Mark Kupovetsky (Moscow). Arkady Zeltser (Vitebsk), a débutant of the "young issue", relates the history of Vitebsk Jewry before the Great October Revolution.

As an afterword to the works by the young, the paper by Aron Vergelis (Moscow) "Soviet Jewish Literature and the Openness" is published.

"The first issue of the "Sovietish Heimland" which introduced, almost solely, young people, was followed, a year later, by a second issue of the same sort. As the result, the flow of letters to the editor acquired the additional "youngish" taint. Every other letter is signed by a young man." Thus begins the mail review compiled by Boris Mogilner (Moscow), member of the Editorial Board. The key note of the young people's letters is the problem of learning Yiddish, publishing handbooks and so on.

In this issue "The Bloody Farce", a little known novel by Sholom Aleichem, is started.

The novel was inspired by the events that followed the murder of a Gentile boy, Andrey Yushchinsky, in Kiev. The murder was readily employed by Black Hundred reactionaries for accusing the Jews of ritual crimes and launching a large scale trial known as the Beylis case.

Sholom Aleichem's novel appeared first in the "Gaint", a Warsaw daily; the first chapters came out in the 12th issue of the daily, January 13 (26 by the modern calendar), 1912, which was long before the scandalous trial. The newspaper publication was completed in 1912, and in 1913 the first part of the novel was published as a book. The second part was due in 1915; the publication of the book was hindered by World War I and by Sholom Aleichem's hasty departure for America. It was only in 1923, seven years after the author's death, that the both parts appeared in Warsaw. Later, when collected works by Sholom Aleichem were published for a number of times, both in the Soviet Union and abroad, "The Bloody Farce" was not included in them. In 1928 a Russian translation of the novel, a much abridged one, came out in a Moscow publishing house.

Our goal here is presenting the full version of the novel. After the novel's first thirty two chapters had appeared in the "Gaint" Sholom Aleichem thought it necessary to write a short summary of these for a backwards reader. The summary, translated into English below, was first published in issue 68 of March 19 (April 1 by the modern calendar), 1912.

■ In a provincial Russian town, a separate room in a swanky restaurant accommodates some twenty-odd young men who have just graduated from the gymnasium. They have gathered for their farewell party, the last happy event before their leaving the town for many different destinations. The party is happy indeed, with much music, drinking, singing, laughing, with a prevailing holiday spirit, in a word. A dark haired young man, apparently the ringleader, is probably the happiest at the party. His general Semitic looks along with the dark hair and aquiline nose seem to reveal his Jewish origin. This is, however, a true Gentile with the proper Christian name, Grigory Ivanovitch Popov. It is perplexing for Popov to see his mate, a non-Jewish looking Jew Gershko Movshovitch Rabinovitch, sitting in the corner lonely and upset. Puzzled, Popov goes up to Rabinovitch asking him why he seems to be down in the dumps. The answer is that Rabinovitch cannot take the same measure of enjoyment as the other chums, for

RÉSUMÉ

“Sovietish Heimland” (“Soviet Homeland”)

No 7, July, 1988

The issue summarizes the three year long work done by the Editorial Board for promotion of young Jewish authors. The issues of July 1986 and July 1987 were also dedicated exclusively to the young authors. Besides, young authors' works appeared under a single heading in issue 11, 1986 and issue 3, 1987. Some of those works were also included in the “Year after Year” almanach published in Russian. The Editorial Board discussed the problems envisaged by young writers at the plenary session in June 1987; the account of the session came out in the eleventh issue of 1987.

The reader may be puzzled by the absence of works by Boris Sandler (Kishinev), Lev Berinsky (Moscow), Velvl Chernin (Moscow) and others in the present issue. These authors, quite prominent though still young, are now reckoned among the “mature” by the Editors. The new issue, the third in the row, can, therefore, be considered a collection of works by the magazine's “graduates” of 1988.

The prose section includes the stories by Gennady Estreich (Moscow) “Mittelspiel”, “Heart Attack”, “Intermezzo”, “Heritage”, “Sandomirsky's Career”, the stories “Thus Was It Fated”, “Confession”, “Road to Spring”, “The Little Turtle in the Rain” by Mikhail Felzenbaum (Beltsy) and “Divorce” by Dmitry Yushkovsky (Moscow).

Poetry is represented by verse by Felix Khaimovitch (Minsk), Misha Lemster (Kishinev), Zisi Veitsman (Kuibyshev), Alexander Beiderman (Odessa), Mark Zingeris (Vilnius), Nina Zilberman (Birobidzan). In the issue makes his debut Shloyme Groman (Moscow).

Literary criticism is represented by Faina Grinberg's (Tashkent) article discussing poetry by V. Chernin. The critic's views on the prose by B. Sandler and G. Estreich have been included in the earlier collections of the young authors.

The short review section introduces the latest issue of the “Palestinian Collection” (reviewed by Mikhail Krutikov, Moscow) and a new Hebrew grammar published in Leipzig (reviewed by Alexandra Aikhenvald, Cand. Sci., Phil., Moscow).

The section “Our news” carries Emmanuelis Zingeris' (Vilnius) study “People and Books” dealing with Jewish funds in Lithuanian libraries, and the work “Ethnographic Collections” by Igor Krupnik, Cand. Sci., Hist. (Moscow) who relates the story of the ethnographic collections in the State Ethnographic Museum of the Peoples of the USSR.

Kishinev composer Vladimir Bitkin brings in new results of his long term research into Jewish musical folklore. Included in the issue is his new article “Jewish Musical Folklore in Moldavia” with texts and tunes of so far unpublished folksongs.

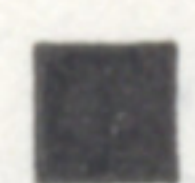
A wide variety of materials come out under the “Historical notes” heading. The “Beylis case”, a dramatic representation of the czarist power crisis, is discussed

зелье и мать — Кириллиха. Попов-Рабинович заинтересовался Володькой и начал учить его бесплатно. Однажды, в день праздника Пурим, семья Шапиро сидела вместе со своим квартирантом за торжественной трапезой у шурина Давида, хасидского богача по имени Фамильянт. Вдруг появилась Кириллиха, потребовавшая от Сарры Шапиро, чтобы она ей сказала, где ее Володька, который внезапно исчез... Единственный, кто нашелся, что ответить Кириллихе, был Попов. Он ей сказал, что Володьку она должна искать не здесь, а у ее мужа-пьяницы. Незванная гостья исчезла. Рабиновичу-Попову было досадно: не досмотрел до конца, как евреи отмечают свой праздник. К тому же он впервые находился среди «хасидим». Сколько раз читал он о них в газетах. «Эти «хасидим», — писалось там, — являются теми самыми людьми, которые употребляют христианскую кровь на пасху...» Попов и раньше не очень-то верил в подобные обвинения, но все же ему хотелось увидеть своими глазами, кто же они такие, эти «хасидим», и что происходит в их домах. Теперь ему представился случай. Он убедился, что «хасидим» — это обыкновенные, простые евреи, набожные, патриархальные, с красивыми старинными обычаями и единственная их радость в жизни — это то, что они остаются евреями и имеют своего бога...

Несколько дней спустя сына Кириллихи нашли убитым. Черносотенная пресса подняла шум, обвиняя евреев в ритуальном убийстве. Поскольку время было перед пасхой, утверждалось, что кровь мальчика нужна была для изготовления мацы. Попов не верил в этот дикий навет, а Давид Шапиро злился на него, почему он читает черносотенные газеты: как может еврей брать в руки такое «паскудство», которое обливает евреев грязью? Или, может, быть, не еврей он, этот молодой человек?..

Ни Давид Шапиро, ни Попов не знали, однако, что им еще предстоит многое пережить, оказавшись втянутыми в эту грязную историю.

А пока что наступил канун еврейской пасхи...»

Так заканчивается авторский пересказ первых глав романа. Читатели «Советиш геймланд» смогут ознакомиться с полным текстом «Кровавой шутки», читая журнал за вторую половину текущего года и за будущий, 1989 год.

Художественная вклейка в июльском номере «Советиш геймланд» посвящена творчеству молодых московских художников Мойше Гемейна и Матвея Липкина.

Читатели найдут и традиционные рубрики — «Материалы для лексикона еврейской советской литературы», «Самоучитель языка идиш».

Приложение к номеру:

Нотэ Лурье. Дни и годы. Автобиографические заметки

ски. Но Тумаркин его успокаивал, говоря, что коль скоро еврей не стесняется того, что он еврей, его уже не в чем упрекнуть. Попов узнал, что поскольку он «еврей», ему медаль не поможет поступить в университет, бумаги ему вернут через полицию. Такой же ответ получили и остальные еврей-медалисты. Они собирались послать коллективную телеграмму министру просвещения. Нашлись такие, кто не пал духом, даже посмеивался над самим собою. Все пошли в вегетарианский ресторан, где при полных бокалах воды вместо шампанского произносились пламенные речи о еврейском народе вообще и об изгнанных медалистах в частности. Это произвело на Попова сильное впечатление, и домой он пришел веселый, сам не зная отчего. Почти забыв, что не принят в университет, он больше думал о том, кто ему откроет дверь: если Бети, то это признак того, что она его любит...

Совсем иначе отнеслись к происходящему хозяева. Узнав от Рабиновича-Попова, что медаль не помогла, они были вне себя: что же он будет делать без «правожителства»? Давид Шапиро, считавший себя специалистом по добыванию прописки, решил определить его в зубо врачебную поликлинику и этим обеспечить право на проживание в большом городе.

Молодому россиянину Попову, которому ради шутки досталась судьба еврея, суждено было сразу же узнать, какие от этого могут быть последствия. Однажды ночью его вдруг разбудили и подняли с постели: у Давида Шапиро в доме проводилась ночная облава. Попов впервые увидел, что это такое — облава. Дом полон полиции. Ищут, рыщут во всех уголках, проверяют документы, сгоняют с кроватей спящих людей, стариков и детей. Один полицейский грубо обошелся с полуголыми женщинами, которые стояли перед ним заспанные, испуганные. Когда он потянулся руками к Бети, Попов дал ему отпор, и за это чиновник повелел отвести его в полицию. В заточении, среди ночных пьяниц и развратных женщин, Попов убедился в незащитности евреев перед законом. Он встретил здесь одного из своих знакомых евреев-медалистов, и оба они прислушивались, как хулиганы дружно издевались над «облавными евреями».

Попова на второй день освободили. В это время его уже мучило другое чувство — любовь к Бети. Но он христианин, а она — иудейка. Ее родители слишком крепко связаны с тем, что для евреев священо, чтобы разрешить дочери выйти замуж за нееврея. Поэтому Попов не решался открыться перед Бети, кто он и почему носит еврейскую маску.

Для семьи Шапиро Рабинович был сущей загадкой: какой-то странный человек. Еврей, у которого нет ни единой приметы еврейства, еврей, которому народная жизнь, еврейские обычаи и традиции чужды. Вроде бы нееврей... Так кто же он? На какие средства живет? Кто его родители? Мадам Шапиро, которая замечала, какие сложились отношения между квартирантом и дочерью, и в душе была довольна, начала постепенно выведывать у Рабиновича его родословную. Рабинович-Попов как-то в шутку говорил ей, что у него имеется тетя-вдова, миллионерша, которая его содержит, ибо он ее единственный наследник. Услышав, что ее квартирант — наследник миллионов, Сарра Шапиро прониклась желанием, чтобы намечающийся между ним и ее дочерью союз состоялся скорее, ибо сколько можно тянуть?..

Между тем случилось несчастье. У сына Шапиро, гимназиста Семки, был товарищ, христианский мальчик Володька, с которым он играл во дворе. Отчим Володьки, пьяница, бил его. Любила горькое

Рабиновичем», а Гершко Мовшович Рабинович превратился в «Григория Ивановича Попова». Великая кровавая шутка началась...

Вскоре после того, как пришло время студентам поступать в университеты, мы видим молодого Попова, сына богатого русского помещика с чином «Ваше Превосходительство», скитающегося по улицам университетского города под маской еврея Гершка Мовшовича Рабиновича. Он не сомневается, что его примут в университет — в кармане у него аттестат с «пятерками» и золотая медаль! Прежде всего необходимо найти квартиру. Нашел он ее у еврея по фамилии Шапиро. Особенно его очаровала дочь Шапиро, молодая гимназистка красавица по имени Бети, показавшая ему комнату. Мать, мадам Сарра Шапиро, сначала приняла его очень нелюбезно: из его паспорта она узнала, что он шкловский мещанин Рабинович, и дала ему понять, что здесь, в большом русском городе, евреям приходится весьма туго с «правожительством». Но услышав, что он студент с медалью, желающий поступить в местный университет, изменила отношение к нему. Одно ее только смущало: новый квартирант — уроженец Шклсва, и фамилия его Рабинович, а говорит, что не знает ни единого еврейского слова... Но дочь, гимназистка, ее успокаивала, уверяя, что в нынешние времена таких евреев много. Новый квартирант нравился Сарре Шапиро все больше и больше. Она решила попросить его стать репетитором ее маленького Семки, помогать ему готовить уроки для гимназии, и за это жилье и питание будут предоставлены ему бесплатно. Квартирант Рабинович-Попов принял это предложение с радостью — не столько ради бесплатного жилья, сколько из-за того, что будет сидеть за одним столом с красавицей Бети, к которой он прикипел с первой же минуты. Ему вообще понравилась семья Шапиро, здесь он увидел совсем новую для себя жизнь, еврейскую жизнь с ее особенной краской и обаянием.

Семья эта состояла из отца Давида, матери Сарры и двух детей — Бети и Семки. Давид был человеком рассеянным, нервным, «курьерским поездом», как его нарекла жена. Целый день он занят на службе в чужой конторе, и когда приходит домой, горячится, ссорится с женой, не потому, что он плохой человек, нет, у него натура горячая — «он из тех Шапиро, из настоящих, из славутских Шапиро», которые горды собой, не могут слушать, когда кто-то другой говорит, любят, чтобы слушали, когда говорят они. Для Давида единственная утеха в жизни — его дом, семья, жена и дети. Как и Сарра он готов все делать, чтобы их единственный сын Семка когда-нибудь дорвался до медали — дарит ему «сороковки», когда тот приносит из гимназии «пятерки», и не перестает говорить, что еврей без медали — то же самое, что тело без души. К новому квартиранту Давид Шапиро, как все остальные домочадцы, сразу привязался. Семья интересовалась его поступлением в университет не меньше, чем сам он. Всем было ясно, как божий день, что он наверняка поступит.

Однако, Попов в университете узнал, что кроме него довольно много медалистов ждут с замиранием сердца решения своей судьбы. Среди евреев-кандидатов особенно бросались в глаза двое, с которыми он вскоре познакомился. Один из них — Тумаркин, нервный, живой, огонь. Поговаривали, что он сионист, ибо все время яростно обрушивался на тех, кто готов на все, лишь бы поступить в университет, даже ценой крещения. Второй, Лapidус, созрел для крещения. Рабиновичу-Попову эти споры были чужды. Все же Тумаркин ему нравился больше. Одно лишь смущало Попова: он не понимает по-еврей-

в стране и за рубежом, «Кровавая шутка» в них не включалась. В 1928 в одном из московских издательств роман в сокращенном виде был выпущен в переводе на русский язык.

Печатаю роман в нашем журнале, мы даем возможность читателям ознакомиться с полным текстом «Кровавой шутки» без каких-либо сокращений.

После того, как в газете «Хайнт» были опубликованы первые 32 главы романа, Шолом-Алейхем счел необходимым пересказать их содержание для тех читателей, которые ранее по каким-то причинам их пропустили. Пересказ писателя был помещен в номере 68 газеты от 19 марта (1 апреля) 1912 года, и мы его воспроизводим в переводе на языки нашего резюме.

□

«В одном русском провинциальном городе, в уединенном кабинете фешенебельного ресторана, собралось десятка два молодых людей, гимназистов, только что закончивших гимназию, на свою праздничную трапезу — повеселиться, проститься друг с другом перед тем, как разъехаться. Это была веселая пирушка, играла музыка, ребята пили, пели, барабанили по клавишам фортепьяно, произносили речи, балагурили, смеялись, одним словом — гуляли. Больше всех выделялся своим весельем один парень, игравший в веселой компании роль предводителя. Этот парень, которого по семитскому облику, черным волосам, по горбинке на носу можно было легко принять за еврея, был на самом деле христианином с русским именем — Григорий Иванович Попов. Он заметил, что его товарищ, еврей, который внешне не был похож на еврея, но имя носил сугубо еврейское — Гершко Мовшович Рабинович — забился в угол, одинокий и мрачный.

Попов подошел к Рабиновичу и спросил, что с ним, чем он так озабочен. На это Рабинович ответил, что он не может веселиться так же, как его христианские товарищи, ибо он еврей и за порогом веселого ресторана его ждет мир, похожий на ад, со всеми страданиями, которые выпадают на долю еврейского студента, желающего поступить в университет. «Если бы ты, — сказал он Попову, — был в моей шкуре хотя бы один год, ты бы знал, что не может еврей быть веселым, находясь в таком положении...» Попов, очень оживленный и разгоряченный, не мог понять Рабиновича, причину его мрачного настроения, и вдруг ему пришла в голову шальная мысль, и он сказал своему другу еврею: «Давай обменяемся! Я буду евреем, а ты русским...» Еврей сначала и слушать не хотел, ему было не до шуток. Но Попов не отставал от него: «Давай обменяемся!» Это означало: поменяться именами, паспортами, аттестатами сроком на один год. Попов даст Рабиновичу свой русский паспорт и свой аттестат с «тройками», а Рабинович даст Попову свой еврейский паспорт и свой аттестат с «пятерками» и золотой медалью, полученной в гимназии за отличную учебу. Недолго думая, разгоряченный Попов потащил на середину зала растерянного Рабиновича, стукнул кулаком по столу и, обратившись к веселым захмелевшим товарищам, рассказал об «обмене» со своим другом евреем. Студенческое братство восприняло оригинальную затею с восторгом и одобрило ее громкими аплодисментами. И здесь же в ресторане, при всех друзьях, давших священную клятву, что эта история останется тайной, еврей и христианин совершили «обмен»: Григорий Иванович Попов стал «Гершко Мовшовичем

следнем выпуске «Палестинского сборника» и о вышедшей в Лейпциге грамматике языка иврит. Авторы рецензий — Михаил Крутиков (Москва) и кандидат филологических наук Александра Айхенвальд (Москва).

Рубрикой «Наши сообщения» озаглавлены исследования Эмануэлиса Зингериса (Каунас) «Люди и книги» (о фондах еврейских книг в библиотеках Литвы) и кандидата исторических наук Игоря Крупника (Москва) «Этнографические коллекции» (об истории их формирования в Государственном музее этнографии народов СССР).

Композитор Владимир Биткин (Кишинев) продолжает знакомить читателей с результатами своей многолетней работы по сбору и обработке еврейского музыкального фольклора. Помещенная в этом номере статья «Еврейский музыкальный фольклор в Молдавии» содержит тексты и ноты ранее не публиковавшихся народных песен.

Широкий диапазон материалов в рубрике «Исторические заметки». Кандидат исторических наук Александр Локшин (Москва) посвящает свою статью «делу Бейлиса», которое было одним из проявлений кризиса царского самодержавия. Марк Куповецкий (Москва) знакомит читателей с основными этапами этнической истории евреев на современной территории Украины. Аркадий Зельцер (Витебск) впервые выступает в молодежном номере. Его заметки посвящены дореволюционному периоду истории евреев родного рода.

В качестве «послесловия» к произведениям молодых писателей журнал дает работу Арона Вергелиса (Москва) «Советская еврейская литература и гласность».

«После выхода в свет первого номера «Советиш геймланд», полностью составленного из произведений молодых авторов, вслед за которым, ровно через год, последовал второй номер, поток редакционной почты приобрел дополнительную, молодежную окраску — каждое второе письмо написано человеком молодого возраста», — так начинается обзор писем, подготовленный членом редколлегии журнала Борисом Могильнером (Москва). Лейтмотив «молодежной почты» журнала — проблема изучения еврейского языка, издания соответствующих учебников и т. п.

«Советиш геймланд» приступает к публикации романа Шолом-Алейхема «Кровавая шутка», мало известному широкому читателю.

Роман был навеян событиями, связанными с убийством в Киеве христианского мальчика Андрея Ющинского. Черносотенная реакция воспользовалась этим убийством для очередного навета на евреев, обвинив их в ритуальном преступлении, и затеяла громкий процесс, известный под названием «Дело Бейлиса».

Шолом-Алейхем печатал свой роман в варшавской ежедневной газете «Хайнт», начиная с № 12 от 13 (26) января 1912 года, еще до скандального процесса, и закончил публикацию в том же году. В 1913 первая часть романа вышла отдельным изданием. Вторая часть должна была выйти в 1915, но из-за вспыхнувшей войны и вынужденного отъезда Шолом-Алейхема в Америку вторая книга не увидела свет. Лишь в 1923, через семь лет после смерти писателя, в Варшаве вышли обе части романа. В дальнейшем, несмотря на то, что несколько раз выходили полные собрания сочинений Шолом-Алейхема у нас

РЕЗЮМЕ

«Советиш геймланд» («Советская родина»)

№ 7, июль, 1988

Нынешний номер журнала как бы подводит итог работы, которую редакция «Советиш геймланд» вела на протяжении последних трех лет с молодыми еврейскими писателями. Произведениям молодых авторов были полностью предоставлены июльские выпуски журнала за 1986 и 1987 годы, коллективные подборки молодых включались еще в два номера (в 1986 г. — № 11 и в 1987 г. — № 3). С некоторыми из этих работ мог ознакомиться и русскоязычный читатель третьего номера альманаха «Год за годом». Проблемы нового поколения еврейских писателей обсуждались на пленарном заседании редколлегии журнала в июне 1987 года (см. отчет в «Советиш геймланд» № 11, 1987).

Читатель обратит внимание на то, что в новом молодежном номере «Советиш геймланд» отсутствуют произведения некоторых уже известных молодых авторов — Бориса Сандлера (Кишинев), Льва Беринского (Москва), Велвла Чернина (Москва) и др. Их редакция журнала, как говорится, перевела в категорию «зрелых литераторов».

Предлагаемый читателю выпуск журнала можно считать своеобразным сборником дипломных работ молодых авторов «выпуска» 1988 года.

Прозу в новом, третьем по счету, специализированном номере «Советиш геймланд» представляют рассказы Геннадия Эстрайха (Москва) «Миттельшпиль», «Приступ», «Интермеццо», «Наследство», «Карьера Сандомирского», Михаила Фельзенбаума (Бельцы) «Так суждено», «Исповедь», «Дорога к весне», «Черепашка под дождем» и Дмитрия Юшковского (Москва) «Развод».

В поэтическую рубрику включены стихи Феликса Хаимовича (Минск), Миши Лемстера (Кишинев), Зиси Вейцмана (Куйбышев), Александра Бейдермана (Одесса), Марка Зингериса (Вильнюс), Нины Зильберман (Биробиджан) и дебютирующего в этом номере Шлойме Громана (Москва).

Литературная критика представлена статьей Фаины Гримберг (Ташкент), опубликовавшей в предыдущих молодежных выпусках журнала статьи о прозе Б. Сандлера и Г. Эстрайха. В новой своей работе Ф. Гримберг рассматривает поэтическое творчество В. Чернина.

Под рубрикой «Короткие рецензии» помещены материалы о по-

СОВЕТИШ ГЕЙМЛАНД
(Советская родина)

Ежемесячный
литературно-художественный журнал

На еврейском языке

Орган Союза писателей СССР

Издается с 1961 г.

Издательство «Советский писатель»

Главный редактор **А. ВЕРГЕЛИС**

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

Х. Бейдер (зам. главного редактора),
Т. Ген, С. Гордон, Х. Меламуд,
Б. Могильнер, Г. Полянкер,
А. Тверской, И. Шрайбман,
И. Шустер (ответственный секретарь)

Адрес редакции журнала:
101000, Москва, Центр, ул. Кирова, 17.

Т е л е ф о н ы:

главный редактор — 928-27-91
ответственный секретарь — 923-96-07

Художественная и техническая редакция
С. Черняк, Е. Чернина
Корректор **Б. Гершман**

Сдано в набор 29.04.1988. Подписано к печати
17.06.1988. Формат 70×108¹/₁₆. Бумага типо-
графская № 1. Печ. л. 11+0,25 вкл. (Усл. печ.
л. 15,75). Бум. л. 5,5+0,125. Цена 70 коп. Зак. 950.

Ордена Трудового Красного Знамени
Московская типография № 7 «Искра революции»
«Союзполиграфпрома» Государственного
Комитета СССР по делам издательств,
полиграфии и книжной торговли.
Москва, 121019, пер. Аксакова, 13.

© Журнал «Советиш геймланд», 1988

Цена 70 коп.

70821

issn 0134—4315

СОВЕТИШ ГЕЙМЛАНА

СОВЕТСКАЯ РОДИНА

В НОМЕРЕ:

Рассказы Г. Эстрайха, М. Фельзенбаума, Д. Юшковского.

Стихи Ф. Хаимовича, М. Лемстера, З. Вейцмана, Ш. Громана, М. Зингериса, А. Бейдермана, Н. Зильберман.

Ф. Гримберг. «Хочу оставить в родном языке свой след» (о творчестве В. Чернина).

Короткие рецензии А. Айхенвальд, М. Крутикова.

Наши сообщения. Э. Зингерис, Люди и книги.

И. Крупник. К истории этнографических коллекций.

В. Биткин. Еврейский музыкальный фольклор в Молдавии.

Исторические заметки. А. Локшин. К 75-летию «дела Бейлиса».

М. Куповецкий. К истории евреев на нынешней территории Украины.

А. Вергелис. Прогнозы на будущее столетие.

Шолом-Алейхем. Кровавая шутка (роман).

Материалы для лексикона еврейской советской литературы. Самоучитель еврейского языка. Хроника.

Резюме на русском, английском и испанском языках.

1988

№ 7